

Центр політико-правових реформ

АДМІНІСТРАТИВНЕ СУДОЧИНСТВО: ПРОБЛЕМИ ПРАКТИКИ

Київ
2007

УДК 342.9 (477)
ББК 67.9 (4Укр) 400
П 27

Рекомендовано до друку Науково-консультативною радою при Вищому адміністративному суді України (рішення від 8.06.2007 №8) і Науково-програмною радою Центру політико-правових реформ

Рецензенти:

Кузьменко О.В. - професор кафедри адміністративного права і процесу Київського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, член Науково-консультативної ради при Вищому адміністративному суді України
Сорока М.О. - суддя Вишого адміністративного суду України, член Науково-консультативної ради при Вищому адміністративному суді України

П 27 Перепелок В.Г. Адміністративне судочинство: проблеми практики. — К.: Конус-Ю, 272 с.
ISBN 978-966-96609-7-8

У посібнику аналізується практика застосування судами Кодексу адміністративного судочинства України. Увазі читачів запропоновано приклади судових рішень, дій, бездіяльності із коротким коментарем до кожного із них та рекомендаціями щодо удосконалення судової практики. Прикладами представлено майже усі розділи Кодексу адміністративного судочинства.

Книга містить бланки і зразки рішень судів першої та апеляційної інстанцій, а також зразки деяких постанов і ухвал цих судів. Крім того, у посібнику наведено результати експертного опитування суддів районних судів міста Києва, проведеного у травні 2006 року, та перелік норм законів, які передбачають право суб'єктів владних повноважень притягати особу до суду як відповідача.

УДК 342.9 (477)
ББК 67.9 (4Укр) 400
П 27

ЗМІСТ

Вступ	9
Розділ I. Загальні положення адміністративного судочинства у практиці правозастосування	12
1. Принципи адміністративного судочинства	12
2. Критерії оцінювання адміністративних актів суб'єктів владних повноважень	20
Розділ II. Адміністративна юрисдикція та підсудність: проблеми визначення	25
1. Компетенція судів щодо вирішення адміністративних справ ...	25
2. Підсудність адміністративних справ	53
Розділ III. Судові витрати	63
Розділ IV. Фіксування адміністративного процесу	66
Розділ V. Учасники адміністративного процесу	67
Розділ VI. Докази і доказування	80
Розділ VII. Строки в адміністративному процесі	85
Розділ VIII. Провадження у суді першої інстанції	93
1. Відкриття провадження	93
2. Підготовче провадження	99
3. Судовий розгляд справи	105
4. Ускладнення у провадженні адміністративної справи	106
5. Судові рішення	112
Розділ IX. Перегляд судових рішень	124
1. Апеляційне провадження	124
2. Касаційне провадження	132

3. Провадження за винятковими обставинами	140
4. Провадження за нововиявленими обставинами	141

Розділ X. Виконання судового рішення 142

Розділ XI. Кодекс адміністративного судочинства очима суддів... 144

1. Результати експертного опитування суддів районних судів міста Києва	144
2. Бланк анкети	148

Додатки:

Додаток 1. Методика моніторингу практики застосування Кодексу адміністративного судочинства України	153
--	-----

Додаток 2. Бланки процесуальних документів	164
---	-----

1. Бланки рішень судів першої інстанції 164

1.1. Ухвали:

- про відкриття провадження в адміністративній справі	164
- про відкриття провадження в адміністративній справі (після виправлення недоліків у позовній заяві)	165
- про відкриття провадження в адміністративній справі та призначення до невідкладного розгляду	166
- про залишення позовної заяви без руху	167
- про повернення позовної заяви	168
- про відмову у відкритті провадження в адміністративній справі	170
- про передачу адміністративної справи до іншого адміністративного суду	171
- про забезпечення доказів	173
- з питань забезпечення адміністративного позову	175
- про зупинення провадження у ході підготовчого провадження ..	176
- про зупинення провадження у ході розгляду справи	177
- про закриття провадження у справі у ході підготовчого провадження	178
- про закриття провадження у справі у ході розгляду справи	179

- про залишення заяви без розгляду у ході підготовчого провадження	181
- про залишення заяви без розгляду у ході судового розгляду	182
- про закінчення підготовчого провадження та призначення справи до судового розгляду	183
- про закінчення підготовчого провадження та призначення справи до судового розгляду у той же день	184
- про закриття провадження у справі у зв'язку із примиренням	185
- про роз'яснення рішення	187
- окрема ухвала	189

1.2 Постанови:

- у справі за позовом особи	190
- у справі за позовом суб'єкта владних повноважень	192
- додаткова (за заявою особи, яка бере участь у справі)	194

2. Бланки рішень судів апеляційної інстанції .....

2.1. Ухвали:

- про відкриття апеляційного провадження	196
- про призначення справи до апеляційного розгляду	197
- про закриття апеляційного провадження	198
- про залишення позовної заяви без розгляду та закриття провадження у справі	199
- про залишення апеляційної скарги без задоволення, а ухвали суду без змін	201
- про внесення змін до ухвали суду першої інстанції	203
про скасування судового рішення та направлення	
- справи на новий розгляд	205
- про скасування ухвали та постановлення нової із направленням справи для продовження розгляду	207

2.2. Постанови:

- про зміну за результатами судового засідання постанови суду першої інстанції	209
- про зміну у порядку письмового провадження постанови суду першої інстанції	211
- про скасування за результатами судового засідання постанови суду першої інстанції та прийняття нової	213
- про скасування у порядку письмового провадження постанови суду першої інстанції та прийняття нової	215

3. Бланки ухвал судів на стадії виконання

- про видачу дубліката виконавчого листа	217
- про відстрочення, розстрочення виконання, зміну чи встановлення способу і порядку виконання судового рішення . . .	219
- про поновлення пропущеного строку для пред'явлення виконавчого листа до виконання	221
- про заміну сторони виконавчого провадження	223
- про негайне виконання постанови за ініціативою суду	225
- про негайне виконання постанови за ініціативою особи	226
- про примирення сторін у процесі виконання	227
- про поворот виконання	229
- про відмову від примусового виконання	231

Додаток 3. Зразки деяких рішень судів першої та апеляційної інстанцій	233
---	-----

1. Ухвали:

1.1. суду першої інстанції:

- про відкриття провадження в адміністративній справі	233
- про відкриття провадження в адміністративній справі (після усунення недоліків у позовній заяві)	234
- про відкриття провадження в адміністративній справі та невідкладний розгляд	235
- про залишення позовної заяви без руху	236
- про повернення позовної заяви	237
- про закінчення підготовчого провадження та призначення справи до судового розгляду	238
- про закінчення підготовчого провадження та призначення справи до судового розгляду у день попереднього засідання . . .	239
- про забезпечення доказів	240
- про вжиття заходів забезпечення адміністративного позову	241
- про зупинення провадження	243
- про залишення позовної заяви без розгляду	244
- про закриття провадження у справі у ході підготовчого провадження чи у ході письмового провадження . .	245
- про закриття провадження у ході судового засідання	247
- про передачу адміністративної справи до іншого адміністративного суду	248
- про закриття провадження у зв'язку із примиренням	250

1.2. суду апеляційної інстанції	
- про відкриття апеляційного провадження	252
- про призначення справи до апеляційного розгляду	253
- про скасування ухвали про повернення позовної заяви та прийняття нової ухвали – про відкриття провадження в адміністративній справі	254

2. Постанови:

2.1. суду першої інстанції:	256
- за результатами розгляду справи у судовому засіданні	256
- за результатами розгляду справи у порядку письмового провадження	258
- у справі за позовом суб'єкта владних повноважень	260
2.2. суду апеляційної інстанції:	
- про скасування постанови суду першої інстанції та прийняття нової постанови	262

Додаток 4. Положення законів, крім КАСУ, які передбачають право суб'єктів владних повноважень звертатись із адміністративним позовом до особи .....

ВСТУП

1 вересня 2005 року набрав чинності Кодекс адміністративного судочинства України (КАСУ). Прийнявши цей закон, Україна посилила гарантії права особи на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб (частина друга статті 55 Конституції України). Завдання захисту прав особи від порушень з боку публічної адміністрації виконувалось судами і до 1 вересня 2005 року, однак не існувало єдиного порядку розгляду у суді публічно-правових спорів між ними. Порядок здійснення правосуддя регулювався Цивільним процесуальним кодексом УРСР від 1963 року, Господарським процесуальним кодексом України, іншими законами, що не сприяло формуванню узгодженої позиції судів при вирішенні цієї категорії правових спорів.

До того ж новий порядок вирішення спорів, що виникають із публічних правовідносин, передбачає додаткові гарантії захисту та поновлення прав, свобод та інтересів особи: процедури невідкладного розгляду адміністративної справи; орієнтовний перелік повноважень адміністративного суду за наслідками розгляду і вирішення адміністративної справи; покладення на суб'єкта владних повноважень-відповідача тягаря доказування правомірності своїх рішень, дій та бездіяльності; активна роль суду в збиранні доказів у справі згідно із принципом офіційності адміністративного процесу.

Здійснення адміністративної юстиції та застосування КАСУ законом покладено на систему адміністративних судів. Сьогодні ще не всі окружні та апеляційні адміністративні суди почали свою роботу. Передбачається, що функціонування всієї мережі цих судів дозволить підвищити якість судового захисту прав, свобод та інтересів особи у відносинах із публічною адміністрацією. Цьому сприятимуть поглиблені знання суддів адміністративних судів у сфері публічного права, що регулює діяльність суб'єктів державного управління.

Змістова та суб'єктна неоднорідність публічно-правових відносин зумовили запровадження в КАСУ ряду понять, які відсутні у матеріальному праві, однак необхідні для визначення предмету адміністративного судочинства. Серед них, перш за все, варто згадати поняття «владна управлінська функція», «суб'єкт владних повноважень», «адміністративний договір». Аналіз прикладів із судової практики, що наведені у посібнику, дозволяє наповнювати ці поняття реальним змістом.

Під час роботи над посібником об'єктом аналізу стали матеріали судових справ та окремі судові рішення. Зокрема, ми ознайомилися із судовими справами, що були розглянуті у період з вересня 2005 по вересень 2006

року районними судами міста Києва та міста Львова (у середньому по 250 справ у кожному), а також із більшістю судових рішень апеляційних судів Київської та Львівської областей, прийнятих за цей же період. З метою дослідження також були використані окремі рішення апеляційних судів інших областей та Вищого адміністративного суду України, що розміщені у Єдиному державному реєстрі судових рішень України. Крім цього Центр політико-правових реформ провів оцінку професійної орієнтації близько 40 суддів окремих районних судів міста Києва.

У якості предмету аналізу були обрані зміст та форма процесуальних дій, рішень судів з точки зору їх відповідності нормам законодавства про адміністративне судочинство, а також позиції опитаних суддів щодо ефективності норм КАСУ. Оцінка проводилась із застосуванням методики, наведеної у цьому посібнику у додатку 1.

У посібнику наводяться окремі приклади неправильного, на наш погляд, застосування законодавства про адміністративне судочинство. Проблемні питання адміністративного процесу згруповані відповідно до розділів КАСУ. Кожен із прикладів супроводжується аналізом процесуальних порушень суду та рекомендацією, що дозволить уникати їх у майбутньому. У розділі XI посібника подано узагальнені результати експертного опитування суддів щодо ефективності норм КАСУ.

Наголошуємо на тому, що оцінка судових рішень, які наведені у посібнику, здійснюється з метою наукового аналізу і жодним чином не ставить під сумнів їх обов'язковості та законну силу.

Однією із причин процесуальних порушень з боку судів, неповного захисту ними прав особи є неналежне виконання приписів про зміст та форму судового рішення. Дієвим засобом подолання цього негативного явища може стати використання у судовій практиці типових судових документів. Посібник пропонує судам першої та апеляційної інстанції бланки і зразки відповідних ухвал та постанов (Додатки 2 та 3). Застосування цих процесуальних актів дозволить також підвищити оперативність судочинства.

Захист прав, свобод та інтересів особи від порушень з боку публічної адміністрації адміністративні суди здійснюють переважно шляхом розгляду і вирішення справ за позовом фізичних (юридичних) осіб до суб'єктів владних повноважень. Разом із тим, КАСУ передбачив, що це завдання адміністративний суд реалізує також і при вирішенні справ за позовами органів публічної адміністрації до особи у випадках, передбачених законом. Перелік таких випадків є вичерпним. Розгалуженість адміністративного законодавства та низький рівень його систематизації призводить, в окремих випадках, до виходу судами за межі цього переліку та протиправного визнання за органом публічної адміністрації права на звернення із позовом до особи. З метою зменшення кількості помилок судів із цього питання у Додатку 4 до посібника наведено перелік норм за-

конів, крім КАСУ, які передбачають право суб'єктів владних повноважень притягати особу до суду як відповідача.

До початку функціонування Єдиного державного реєстру судових рішень України (червень 2006 року) автор посібника збирав матеріал для нього у архівах та канцеляріях судів. Без доступу до судових справ, що знаходилися у цих підрозділах, системний аналіз судової практики був би неможливий. Тому висловлюємо вдячність за надання такого доступу заступникам голови Апеляційного суду Київської області – Володимиру Мазурку, Апеляційного суду Львівської області – Миколі Микієвичу; головам Дарницького районного суду м. Києва – Богдану Вавринчуку, Дніпровського районного суду м. Києва – Володимиру Хімічу, Оболонського районного суду м. Києва – Олександрю Гриненкові, Печерського районного суду м. Києва – Володимиру Колосюку, Шевченківського районного суду м. Києва – Борису Гулькові, Святошинського районного суду м. Києва – Михайлові Біді; заступникам голови Подільського районного суду м. Києва – Валентині Декаленко, Деснянського районного суду м. Києва – Олені Овсієнко, Шевченківського районного суду м. Львова – Юрію Донченкові, Франківського районного суду м. Львова – Світлані Мартянової, Личаківського районного суду м. Львова – Анатолію Горещькому; виконуючому обов'язки голови Солом'янського районного суду м. Києва Володимиру Москалюку (посади зазначено станом на червень 2006 року). За їх сприянням також було проведено експертне опитування суддів відповідних судів.

Також висловлюємо велику вдячність судді Вищого адміністративного суду України Миколі Сороці за рецензування цієї роботи та неоціненну допомогу при доопрацюванні бланків судових рішень.

Істотним є вклад співробітників Львівського відділення Центру політико-правових реформ – Андрія Школика та Лілії Белінської. Ними було опрацьовано значний обсяг матеріалів судових справ в архівах та канцеляріях районних судів м. Львова та Апеляційного суду Львівської області. Найбільш показові та цікаві приклади із судової практики використані при підготовці цього посібника.

РОЗДІЛ І. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА У ПРАКТИЦІ ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ

1. Принципи адміністративного судочинства

1.1. Відкривши провадження в адміністративній справі, деякі суди вимагають від відповідача подати заперечення проти адміністративного позову, чим порушують принцип диспозитивності.

Зокрема, суди в ухвалі про відкриття провадження в адміністративній справі нерідко зобов'язують відповідача подати заперечення проти адміністративного позову¹. Однак, згідно з частиною другою статті 51 КАСУ, подати заперечення проти адміністративного позову є правом, а не обов'язком відповідача. Ознайомившись із адміністративним позовом, відповідач може також визнати адміністративний позов, що виключає подання ним заперечення проти позову. Крім того, жодне положення КАСУ не покладає на відповідача обов'язок подати письмові заперечення у разі незгоди з позовними вимогами – це його право. Висуваючи вимогу подати заперечення проти адміністративного позову, суди порушують принцип диспозитивності, який, зокрема, полягає у тому, що сторони розпоряджаються предметом спору на свій розсуд (цей елемент принципу диспозитивності опосередковано виражений у частині третій статті 11 КАСУ).

Рекомендація: Для уникнення подібних порушень в ухвалі про відкриття провадження в адміністративній справі потрібно зазначати:

«Запропонувати відповідачу у разі невизнання адміністративного позову подати до «__» _____ 20__ р. письмові заперечення проти позову та докази, які у нього є».

Таке формулювання не порушуватиме принцип диспозитивності і відповідатиме вимогам частини четвертої статті 107 КАСУ, відповідно до яких в ухвалі про відкриття провадження в адміністративній справі суд, зокрема, пропонує відповідачу подати у визначений строк письмові заперечення проти позову та докази, які у нього є.

1.2. Вирішуючи питання про відкриття провадження окремі суди зобов'язують позивача додатково залучити до участі у справі інших осіб, чим порушують принцип диспозитивності адміністративного процесу.

Приклад. *Суд залишив заяву без руху та поклав на позивача обов'язок залучити до справи третю особу і надати суду копію позовної заяви для надіслання такій третій особі².*

¹ Див., наприклад, справу 2-4085/05 // Архів Подільського районного суду м. Києва за 2005 рік.

² Див. постанову Київського апеляційного господарського суду від 27 лютого 2006 р. у справі 05-5-27 / 13565-А щодо ухвали суду першої інстанції про залишення позовної заяви без руху // Юридична газета. - 2006. - 6 квітня. - С. 9.

Таким чином, суди обмежують позивачів у розпорядженні своїм правом на судовий захист. У наведеному прикладі суд наперед вирішив питання про матеріальні відносини, які мають бути предметом судового з'ясування, про осіб-учасників цих відносин. Ще не відкривши провадження у справі, суд одразу взявся до оцінки обставин спірних правовідносин. Він також не зважив, що треті особи можуть бути залучені лише у справі, у якій відкрито провадження (частина друга статті 53 КАСУ). На подібні помилки судів перших інстанцій реагують апеляційні суди і правильно орієнтують нижчі суди на необхідність дотримання статті 111 КАСУ (вирішення питання про склад осіб, які братимуть участь у справі), статті 52 КАСУ (вирішення питання про заміну неналежного відповідача)³.

Рекомендація: Розпорядження диспозитивними та змагальними правами здійснюється за вільним розсудом особи, яка бере участь у справі, з урахуванням обмежень, прямо передбачених Кодексом.

1.3. Зустрічаються випадки, коли суди зобов'язують сторони з'явитися на попереднє судове засідання⁴. Така вимога є порушенням принципу змагальності.

Участь у попередньому судовому засіданні є правом сторони, а не обов'язком.

Частина третьої статті 49 КАСУ передбачає права особи, які дають їй можливість відстоювати свою позицію перед судом. У ході попереднього судового засідання сторона може скористатися окремими із цих прав – надати усні пояснення, подати письмові докази, заявити клопотання. Учинення цих процесуальних дій є правом, а не обов'язком особи, яка бере участь у справі. Призначаючи попереднє судове засідання, суд не має права викликати сторону, і визнавати її особисту участь у засіданні обов'язковою (пункт 2 частини другої статті 110, частина друга статті 111 КАСУ). Такі судові рішення можуть ухвалюватися з метою забезпечення участі сторони лише у судовому засіданні.

Рекомендація: Невиконання стороною вимоги суду про прибуття на попереднє судове засідання не може бути підставою для застосування до неї негативних правових наслідків – приводу (стаття 272 КАСУ) тощо та не є перешкодою для провадження у справі – суд не має права відкласти попереднє судове засідання чи оголосити у ньому перерву.

1.4. Окремі суди залишають заяву без руху через розбіжність між особою відповідача, зазначеною у вступній частині заяви, та особою,

³ Справа 22-а-0668./2006 // Архів канцелярії у цивільних справах Апеляційного суду Київської області за 2006 рік.

⁴ Справа 2-4167/05// Архів Подільського районного суду м. Києва за 2005 рік; Справа №2а - 227/06 // Архів Франківського районного суду м. Львова за 2006 рік; Справа №2/919-29/155а // Архів Господарського суду Львівської області за 2006 рік.

вказаною у прохальній частині при визначенні позивачем способу захисту права. Таким рішенням позивач обмежується у реалізації права на судовий захист.

Приклад. В одній зі справ у якості відповідача була притягнута Державна податкова адміністрація України. Позивач просив захистити його право шляхом покладення певних обов'язків на одну із посадових осіб цього органу. Суд залишив заяву без руху та зобов'язав узгодити вступну частину позовної заяви із її прохальною частиною.

Такою вимогою суд порушив частину першу статті 108 КАСУ, адже підстав для залишення заяви без руху не було. Позивач вказав найменування відповідача (пункт 3 частини першої статті 106 КАСУ) та навів найменування відповідача при викладенні змісту позовних вимог (пункт 4 частини першої статті 106 КАСУ). Кодекс не містить вимоги про узгодженість між такими найменуваннями. Зрештою розбіжності у найменуваннях як такої може і не бути. У вступній частині позовної заяви може вказуватися на орган, при реалізації компетенції якого було допущено порушення права особи. А в прохальній частині заяви може бути вказано на посадову особу, яка, на думку позивача, повноважна виступити від імені органу. Дане питання має бути вирішене за результатами розгляду справи. Висновки щодо нього на стадії відкриття провадження є передчасними.

Таким чином, залишаючи на цій підставі заяву без руху, суд обмежив особу у праві на судовий захист, не врахував принципи офіційності та верховенства права.

Рекомендація: Виявивши помилку позивача у визначенні посадової особи, повноважної виступати від імені суб'єкта владних повноважень, суд має вийти за межі позовних вимог. У разі обґрунтованості позову на основі частини другої статті 11 КАСУ постановою на відповідача має бути покладено обов'язок поновити порушене право.

Якщо у вступній і прохальній частині позовної заяви зазначені різні відповідачі, що тягне за собою різну підсудність справи, суд за відсутності перешкод має відкрити провадження у випадку підсудності йому вимоги до відповідача, який названий у вступній частині.

1.5. Суд вжив заходи для забезпечення доказу із власної ініціативи без належного дотримання норм, які регулюють процедуру вирішення цього питання.

Стаття 73 КАСУ не передбачає можливість забезпечення доказів за власною ініціативою суду. Приводом для розгляду цього питання може бути лише заява зацікавленої особи чи позивача.

Приклад. Залізничним судом міста Львова ухвалою було призначено судову будівельно-технічну експертизу. Розглянувши скаргу на цю ухвалу, апеляційний суд скасував її на тій підставі, що призначення експерти-

зи як способу забезпечення доказів відбулося з порушенням порядку, встановленого статтею 75 КАСУ, – без подання зацікавленою особою заяви про забезпечення доказів та її розгляду в установленому порядку⁵.

На нашу думку, порушення порядку розгляду і вирішення питання про забезпечення доказів не могло бути підставою для скасування ухвали суду першої інстанції. Слід визнати, що статті 73-75 КАСУ не передбачають можливість суду з власної ініціативи розглядати питання щодо призначення експертизи, витребування письмових та речових доказів, допиту свідків у порядку забезпечення доказів. Однак ці питання можуть бути розглянуті й вирішені у порядку інших процедур, які передбачені КАСУ і допускають при цьому власну ініціативу суду щодо їх розгляду. Зокрема, стаття 81 КАСУ передбачає право суду з власної ініціативи розглядати питання про призначення експертизи. Аналогічним чином може бути зніційований розгляд питання про допит свідка (стаття 78 КАСУ) або витребування у суб'єкта владних повноважень документів та матеріалів (частина четверта статті 71 КАСУ). Тому, на нашу думку, порушення судом приписів статті 75 КАСУ не є підставою для скасування ухвали, якщо розгляд відповідних питань був проведений у відповідності зі спеціальними процедурами (статті 78, 81 КАСУ тощо) і судові рішення є правильним по суті. Ця ідея закріплена у положенні, що регулює підстави касаційного перегляду судових рішень (стаття 224 КАСУ): «Не може бути скасовано судові рішення з мотивів порушення судом норм процесуального права, якщо це не призвело і не могло призвести до неправильного вирішення справи».

Суд апеляційної інстанції мав також зважити на принцип офіційності, який передбачає ініціативність суду у збиранні доказів у справі. Суд зобов'язаний вжити передбачених законом заходів, необхідних для з'ясування всіх обставин у справі (частини четверта статті 11 КАСУ), у тому числі збирати докази з власної ініціативи (частина п'ята статті 71 КАСУ).

Рекомендація: Суд першої інстанції може припуститися помилки у застосуванні процесуальних норм, правильно при цьому вирішивши питання по суті. За результатами апеляційного перегляду відповідної ухвали суд апеляційної інстанції має змінити рішення суду першої інстанції шляхом виправлення посилань на застосовані норми процесуального права (пункт 1 частини першої статті 201 КАСУ).

1.6. На обґрунтування заявлених вимог деякі позивачі наводять обставини, які виходять за межі спірних правовідносин за участю відповідача. У таких ситуаціях суди всупереч принципу офіційності не використовують можливість вийти за межі позовних вимог.

⁵ Справа № 22-399/2006 // Архів Апеляційного суду Львівської області за 2006 рік.

Приклад. Особою, яка була звільнена з посади заступника начальника об'єднання № 1 із режиму та оперативної роботи управління виправно-трудових колоній Красноярського краю СРСР, було подано позов про неправомірне нараховування їй пенсії у меншому розмірі, аніж передбачений для осіб, які звільнені із аналогічних посад в установах Державного департаменту України з питань виконання покарань⁶. Згідно із поданою позивачем до суду довідкою Державного департаменту України з питань виконання покарань, займана посада при СРСР прирівняна до посади першого заступника начальника установ з нагляду, безпеки, охорони та оперативної роботи. Суд апеляційної інстанції у задоволенні позову відмовив, оскільки позивач не надав іншої довідки, яка б підтвердила відповідність займаній при звільненні посади іншій (більш вищій) посаді у структурі Державного департаменту України з питань виконання покарань.

Типовою для функціонування суб'єктів владних повноважень є ситуація, коли рішення одного із них приймається на основі обставин, зафіксованих іншим. Оскаржуючи таке рішення до суду, особа може вимагати його скасування через необґрунтованість. У якості співвідповідачів у справі доцільно притягнути суб'єкта владних повноважень – автора рішення та суб'єкта владних повноважень, який зафіксував факт, що, на думку позивача, є недостовірним. У наведеному прикладі позивач притягнув лише одного із відповідачів – пенсійний орган (автора рішення).

Постає питання: чи може і чи потрібно суду вийти за межі позовних вимог: перевірити факти, на основі яких була видана довідка про відповідність посад, та визнати дії щодо недостовірної фіксації обставини протиправними? На нашу думку, – так. Довідка як юридичний документ у даній справі носить характер оформлення юридично-значимої дії. Суб'єкт владних повноважень у такий спосіб дає висновок за наслідками аналізу законодавства СРСР та України. У довідці не лише фіксуються певні обставини (існування посад), а дається їм юридична оцінка (відповідність посад). Суд, на нашу думку, має дослідити вказані обставини з метою правової оцінки як довідки, так і оскарженого рішення. Цей обов'язок випливає із пункту 3 частини третьої статті 2 КАСУ: «У справах щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень адміністративні суди перевіряють, чи прийняті (вчинені) вони обґрунтовано, тобто з урахуванням усіх обставин, що мають значення для прийняття рішення». У разі виникнення у суду сумнівів у достовірності таких обставин, він має дослідити їх та дати правову оцінку усім рішенням, діям чи бездіяльності, які зачіпають право позивача, що є предметом

⁶ Справа 22-а-4412/05 // Архів канцелярії з цивільних справ Апеляційного суду Київської області за 2005 рік.

судового захисту у даній справі. Якщо необхідно, суд може вийти за межі позовних вимог і дати правову оцінку тим рішенням і діям, які позивачем не оскаржуються, притягнувши при цьому з власної ініціативи відповідних суб'єктів владних повноважень у якості співвідповідачів. На практиці інститут виходу за межі позовних вимог (частина друга статті 11 КАСУ) як один із проявів принципу офіційності використовується судами вкрай рідко.

У наведеній як приклад справі суд міг визнати дію Державного департаменту України з питань виконання покарань щодо видачі довідки протиправною та зобов'язати його надати нову довідку про відповідність посад та покласти на відповідний орган пенсійного забезпечення обов'язок повторно розглянути питання про розмір пенсії позивача.

Рекомендація: Судам доцільно виходити за межі позовних вимог та визнавати протиправними рішення чи дії, на протиправність яких посилався позивач, однак не просив їх скасувати (визнати нечинними) при оскарженні рішення відповідача, прийнятого на підставі таких рішень чи дій.

1.7. Суди першої інстанції у мотивувальній частині постанови інколи відмовляються застосовувати підзаконні нормативно-правові акти через їх невідповідність законам. Використовуючи незаконне тлумачення принципу офіційності, апеляційні суди оцінюють таку позицію судів першої інстанції як вихід за межі позовних вимог.

Приклад. Зокрема, суд апеляційної інстанції уgliedів у такій оцінці нормативно-правового акту вихід за межі вимог і лише через це скасував постанову суду першої інстанції⁷.

На нашу думку, суд першої інстанції, даючи таку оцінку нормативно-правовому акту, виконав свій обов'язок – добрав норму, яку слід застосувати (пункт 3 частини першої статті 161 КАСУ). До того ж у постанові місцевого суду було належним чином реалізовано частину четверту статті 9 КАСУ: у разі невідповідності нормативно-правового акта Конституції України, закону України, міжнародному договору, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, або іншому правовому акту має бути застосований правовий акт, який має вищу юридичну силу.

Рекомендація: Результатом виходу за межі позовних вимог є лише той висновок суду, який викладений у резолютивній частині рішення. Доводи суду у мотивувальній частині постанови самі по собі не можуть свідчити про використання судом даного процесуального інституту.

⁷ Справа №22-а-139/06 // Архів канцелярії з цивільних справ Апеляційного суду Київської області за 2006 рік.

1.8. Інколи позивач оскаржує лише той правовий акт, який приймається за результатами розгляду його адміністративної скарги, не оспорюючи при цьому правовий акт ієрархічно найнижчого суб'єкта владних повноважень, яким власне і було спочатку порушено його право. Як правило, у таких випадках суди не проявляють процесуальної активності та не виходять за межі позовних вимог.

Приклад. У судовій практиці зустрічаються випадки, коли позивач, одержавши відмову вищестоящего органу у задоволенні скарги на первинне рішення, оспорує в суді лише рішення такого органу, не ставлячи питання про протиправність первинного рішення⁸.

Закон визнає за особою можливість оскарження рішення суб'єкта владних повноважень у два способи – до вищестоящего органу або до суду. Особа також може пройти усі ієрархічні рівні при оскарженні первинного рішення в адміністративному порядку перед тим, як звернутися до суду. У таких випадках судам слід звернути увагу на можливість застосування інституту виходу за межі позовних вимог. Тобто суд у постанові може вирішити питання про протиправність не лише рішень, якими було відхилено скарги, подані в адміністративному порядку, а й первинного рішення.

Рекомендація: Виходячи з принципу офіційності, суд повинен не тільки оцінити протиправність похідних правових актів ієрархічно вищих суб'єктів владних повноважень, а й вийти за межі позовних вимог – дати правову оцінку первинному правовому акту нижчого суб'єкта владних повноважень.

1.9. Суди інколи застосовують аналогію закону та посилаються на норми процесуальних законів інших судових юрисдикцій, мотивуюче це тим, що правила підсудності окремих категорій адміністративних справ начебто не врегульовані у КАСУ.

Частина сьома статті 9 Кодексу дозволяє застосування аналогії у разі неврегульованості певних правовідносин. У деяких випадках суди зловживають такою можливістю і виходять за межі своїх повноважень, що може істотно порушити процесуальні права осіб, які беруть участь у справі.

Приклад. Вищим адміністративним судом України на підставі статті 108 ЦПКУ було передано справу із одного суду до іншого через належність першого до територіальної юрисдикції апеляційного суду, голова якого виступив позивачем в адміністративній справі. Вищий адміністративний суд України (ВАСУ) констатував можливу заінте-

⁸ Справа № 2-а-46/05// Архів Дніпровського районного суду м. Києва за 2005 рік.

*ресованість судді місцевого суду при вирішенні справи за позовом до голови апеляційного суду*⁹.

Цим рішенням касаційна інстанція проігнорувала вичерпність підстав для передачі справи із одного суду до іншого (стаття 22 КАСУ виключає право суду на процесуальний розсуд) та змагальне право на заявлення відводу суду (статті 27-32 КАСУ). Це призвело до порушення принципу незалежності судді, яка, зокрема, гарантується порядком здійснення судочинства, що встановлений процесуальним законом (частина шоста статті 14 Закону України “Про судоустрій України”). До того ж позивач був обмежений у праві на вирішення його справи належним судом – адміністративним судом, до підсудності якого Кодекс відніс відповідну справу (частина друга статті 6 КАСУ).

В особи, яка бере участь у справі і сумнівається в неупередженості судді, є можливість ініціювати його відведення. Процедура розгляду та вирішення відповідного клопотання передбачена статтею 31 КАСУ. На порушення цієї процедури ВАСУ обрав інший спосіб усунення від розгляду справи судді, неупередженість якого викликала сумнів.

Рекомендація: Судам слід утриматись від застосування аналогії процесуального закону у разі відсутності прогалини у регулюванні, що здійснюється законодавством про адміністративне судочинство.

1.10. Суд протиправно відмовився застосувати закон і прийняв своє рішення на постанові Кабінету Міністрів України, що була прийнята із виходом за межі повноважень, передбачених цим законом.

Приклад. Наглядною є така справа. Особа, яка постійно проживає на території зони гарантованого (добровільного) відселення, звернулася із адміністративним позовом до управління праці та соціального захисту населення відповідної райдержадміністрації та районного управління Пенсійного фонду України. Вона просила стягнути з відповідачів зобов'язаність із виплат допомоги у зв'язку з обмеженням споживання продуктів харчування місцевого виробництва та підвищеної пенсії як непрацюючому пенсіонеру. Суд апеляційної інстанції у задоволенні позовних вимог відмовив¹⁰. Його рішення ґрунтується на двох основних доводах. Перший полягав у тому, що стаття 62 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» уповноважує Уряд України роз'яснювати порядок здійснення виплат. Кабінет Міністрів України на реалізацію цього повноваження визначив розміри виплат в абсолютних величинах. Од-

⁹ Странные аналогии процессуальных законов // Юридическая практика. - 2006. - 25 июля.

¹⁰ Постанова Апеляційного суду Житомирської області від 8 червня 2006 року у справі № 22ас-166 // Єдиний державний реєстр судових рішень. - № 58925.

нак, ці розміри були визначені без урахування розміру мінімальної заробітної плати, що вимагалось іншими нормами даного Закону (статті 37, 39). У постанові суду є посилання на ці норми, разом із тим він не навів свого ставлення до співвідношення між ними. Фактично суд визнав за Урядом право визначати не лише порядок здійснення виплат, але й їхній розмір.

Відповідна постанова Уряду могла бути застосована судом лише у тому випадку, якщо б вона була прийнята Кабінетом Міністрів у межах його повноважень, що передбачені законом (частина третя статті 9 КАСУ). Тут вихід вищим органом виконавчої влади за межі повноважень є очевидним, адже згаданий Закон прямо обмежує права Уряду лише роз'ясненням порядку здійснення виплат.

Рекомендація: За даних обставин суд мав встановити невідповідність постанови Кабінету Міністрів законів і застосувати його норми. Зрештою, у більшості випадків суди дотримуються саме такої позиції при вирішенні аналогічних справ, виходячи із пріоритету законів над урядовими нормативно-правовими актами¹¹.

2. Критерії оцінювання адміністративних актів суб'єктів владних повноважень

2.1. Суди інколи порушують принцип законності і не з'ясовують повноваження, на основі якого діяв суб'єкт владних повноважень – відповідач.

Серед вимог частини третьої статті 2 КАС України є обов'язок суду перевіряти, чи діяв орган влади на підставі повноважень, що передбачені законом. У наступному прикладі, суд повинен був з'ясувати закон, на основі якого діяв відповідач.

Приклад. Біженець звернувся із позовом про визнання протиправними дій посадових осіб паспортного відділення районного відділу МВС України з приводу відмови у реєстрації за місцем проживання¹². Відмова мотивувалась відсутністю згоди інших користувачів квартири, у якій позивач мав намір зареєструватись. Біженець вказав, що така згода не передбачена Законом України “Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні” від 11 грудня 2003 року. У письмовому запереченні на позовну заяву МВС України пояснило, що Закон України “Про свободу пересування та вільний

¹¹ Див., наприклад, Постанову Апеляційного суду Київської області від 10.01.2006 р. // Архів канцелярії Апеляційного суду Київської області за 2006 рік.

¹² Справа №2-а-1083/06 // Архів Шевченківського районного суду м. Києва за 2006 рік

вибір місця проживання в Україні” від 11 грудня 2003 року на біженців не поширюється, а тому немає перешкод у тому, щоб вимагати від них пред’явлення згоди власників (користувачів) квартири. Суд погодився із цим доводом відповідача та відмовив у задоволенні позову.

На нашу думку, суд мав узяти до уваги, що відсутність заборони на певну дію органу влади, ще не означає дозвіл на її вчинення. Через це суб’єкт владних повноважень — відповідач зобов’язаний був навести норму закону, яка б його уповноважувала на відмову у реєстрації за даної підстави. Відмова суду у задоволенні позову є протиправною через те, що не було з’ясовано у повній мірі повноваження відповідача.

Рекомендація: У мотивувальній частині рішення судам необхідно вказувати норму закону, яка визначає зміст компетенції суб’єкта владних повноважень у спірних правовідносинах.

2.2. Суди належним чином досліджують обґрунтованість оскарженого рішення шляхом оцінки тих доказів, які суб’єкт владних повноважень-відповідач не взяв до уваги, хоча повинен був це зробити.

У справі щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб’єктів владних повноважень пункт 2 частини третьої статті 2 КАСУ покладає на суд обов’язок перевіряти, чи прийняті (вчинені) вони обґрунтовано, тобто з урахуванням усіх обставин, що мають значення для прийняття рішення (вчинення дії). В окремих випадках суб’єкти владних повноважень ґрунтують своє рішення на документі, який вони вважають єдино допустимим доказом у справі щодо особи.

Приклад. Платник податку звернувся до суду із вимогою визнати недійсними податкові повідомлення-рішення про застосування штрафних санкцій за затримку сплати узгоджених сум податкового зобов’язання з податку на додану вартість. Позивач при цьому посилався на те, що державна податкова інспекція порушила порядок проведення перевірки, внаслідок чого покладення на нього обов’язку зі сплати штрафу не відповідає законowi. Суд першої інстанції погодився із обґрунтуванням позивача та відмовився визнати акт перевірки, проведеної всупереч встановленій процедури, доказом факту порушення позивачем податкового законодавства. Суд апеляційної інстанції залишив постанову суду першої інстанції без змін. Суд касаційної інстанції додав ще один довід протиправності дій відповідача – згідно із чинним законодавством акт перевірки не є єдино можливим допустимим доказом факту порушення податкового законодавства. Відповідні обставини, за висновком Вищого адміністративного суду України, можуть також бути встановлені на підставі податкових декларацій платника

*податку, карток його особового рахунку, розрахунку штрафних санкцій*¹³.

Із такою позицією суду касаційної інстанції слід погодитись. Жоден із податкових законів не передбачає, що податкові повідомлення-рішення про застосування штрафних санкцій можуть складатись податковими інспекціями лише на підставі результатів перевірок. Відсутність цього положення у законах «компенсована» пунктами 10, 11 Інструкції про порядок застосування штрафних (фінансових) санкцій органами державної податкової служби, затвердженої Наказом Державної податкової адміністрації України від 17 березня 2001 року № 110 (Наказ ДПА). Факти порушень податкового законодавства посадова особа органу державної податкової служби повинна оформляти актом перевірки. І лише за результатом розгляду матеріалів таких перевірок керівники податкових органів можуть приймати податкові повідомлення-рішення або рішення про застосування штрафних (фінансових) санкцій. Однак наведені положення, на нашу думку, не перешкоджають застосуванню суб'єктом владних повноважень інших засобів доказування з метою встановлення обставин порушення. Адже частина четверта статті 70 КАСУ вказує, що допустимість доказу для доведення певної обставини має бути прямо передбачена законом. Наказ ДПА лише на підзаконному рівні визначає порядок діяльності відповідних органів виконавчої влади. Тому суб'єкт владних повноважень зобов'язаний узяти до уваги інші засоби доказування з метою встановлення наявності чи відсутності факту податкового порушення.

Рекомендація: При дослідженні обгрунтованості оскарженого рішення суд має оцінити всі обставини, які мали значення для його прийняття, у тому числі і ті, які протиправно не були взяті до уваги відповідачем.

2.3. Право особи на участь у процесі прийняття суб'єктом владних повноважень рішень є однією із ключових гарантій реалізації її прав у сфері публічної адміністрації. В окремих випадках суди не досліджують факт належного виконання суб'єктом владних повноважень цієї гарантії, чим порушують право особи на ефективний судовий захист.

У пункті 1 частини третьої статті 2 КАСУ одним із елементів законності зазначено дотримання належного способу прийняття актів чи вчинення дій. У відповідних випадках закон передбачає участь заінтересованої особи у процедурах діяльності суб'єкта владних повноважень. Оцінюючи правомірність такої діяльності, суд має перевірити, чи був залучений до неї позивач (пункт 9 частини третьої статті 2 КАСУ).

Приклад. Згідно із пунктом 5 статті 121 Конституції України на прокуратуру покладено нагляд за додержанням прав і свобод людини і гро-

¹³ Ухвала Вищого адміністративного суду України від 8 червня 2006 року у справі № 5-183/05 // Єдиний державний реєстр судових рішень. - № 39165.

мадянина, додержанням законів з цих питань органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими і службовими особами. На практиці зустрічались справи оскарження біженцем рішення Державного комітету України у справах національності та міграції, яким за поданням прокурора скасовувався статус біженця, наданий особі. Про таке скасування позивач дізнався через декілька років¹⁴.

Правовий акт, прийнятий за участю заінтересованої особи, на наш погляд, має скасовуватись також за її участю.

Рекомендація: Процедура скасування суб'єктом владних повноважень рішень є тотожною процедурі прийняття такого рішення, якщо закон не передбачає іншого. Суд має взяти до уваги це положення при оцінці протиправності оскарженого рішення.

2.4. Непроведення судом перевірки розсудливості рішення (діяння) суб'єкта владних повноважень порушує пункт 6 частини третьої статті 2 КАСУ та може привести до прийняття незаконної та необгрунтованої постанови.

У своїй діяльності суб'єкти владних повноважень мають обирати найбільш оптимальний варіант організації виконання обов'язків.

Приклад. Громадянами Є. та В. було подано позов до Міністерства внутрішніх справ про визнання незаконним відповідного нормативного акту, яким передбачалося внесення записів до талону водія при складенні працівником ДАІ протоколу про порушення Правил дорожнього руху. МВС України мотивувало дану норму тим, що підрозділи ДАІ повинні вести облік правопорушень правил дорожнього руху для того, щоб мати змогу встановити факт систематичності їх вчинення певною особою. Способом такого обліку є внесення записів до талону водія, який здійснюється працівником ДАІ при складанні протоколу про адміністративне правопорушення. Суд відмовив у задоволенні позову¹⁵.

Міністром внутрішніх справ України при цьому не враховано, що складення протоколу ще не встановлює винність особи; вина особи встановлюється судом. Постановою у справі про адміністративне правопорушення провадження може бути й закрите. Через це запис у талоні водія про порушення фактично стає помилковим. На жаль, вимога розсудливості не була врахована судом у відповідній справі.

Рекомендація: Рішення (дію) суб'єкта владних повноважень можна вважати розсудливим, якщо воно може привести до виконання завдань, які поставлені перед відповідним суб'єктом владних повноважень.

2.5. На практиці зустрічаються випадки неврахування судами прин-

¹⁴ Справа № 2-а-883/06 // Архів Шевченківського районного суду м. Києва за 2006 рік.

¹⁵ Справа № 2-а-54/06 // Юридична газета. - 2006. - 6 квітня. - С. 20.

ципу своєчасності рішення чи дії суб'єкта владних повноважень (пункт 10 частини третьої статті 2 КАСУ).

Закон у відповідних випадках визначає момент вчинення учасниками публічних правовідносин необхідної чи дозволеної дії певним періодом часу. Конкретний момент вчинення дії може бути визначений суб'єктом владних повноважень на основі адміністративного розсуду. Однак, певні обставини накладають додаткові обмеження при застосуванні адміністративного розсуду.

Приклад. У якості прикладу можна навести справу за позовом боржника у виконавчому провадженні до відділу державної виконавчої служби управління юстиції та Спеціалізованого державного підприємства “Укрспецюст”, треті особи – банк-стягувач у виконавчому провадженні та набувач майна, реалізованого на прилюдних торгах у ході виконавчого провадження. Позовна вимога полягала у визнанні бездіяльності державної виконавчої служби протиправною. Бездіяльність полягала у неприйнятті державним виконавцем рішення про закриття виконавчого провадження, хоча банк-стягувач подав державному виконавцю заяву про закриття виконавчого провадження та повернення виконавчого документу. Суд першої інстанції задовольнив вимогу позивача. Однак апеляційний суд скасував постанову суду першої інстанції та відмовив у задоволенні цієї вимоги. Колегія суду констатувала, що заява стягувача протягом двох днів з моменту її реєстрації канцелярією ще не надійшла на розгляд ні начальнику виконавчої служби, ні державному виконавцю. Суд також указав, що “відповідно до частини першої статті 71 КАСУ позивач не довів, що постанова про закінчення виконавчого провадження повинна бути винесена негайно, у день реєстрації канцелярією. Разом із тим відповідно до вимог частини другої статті 71 КАСУ відповідач обґрунтував правомірність дій посадових осіб. Аджестаття 37 Закону України “Про виконавче провадження” не передбачає негайного винесення постанови про закінчення виконавчого провадження”¹⁶.

На нашу думку, у разі відсутності чіткої вказівки закону на строк прийняття відповідного рішення чи вчинення дії, орган (посадова особа) повинен виконати відповідний захід із урахуванням обставин справи та умов її розгляду. Зважаючи на те, що заява стягувача про погашення боргу надійшла всього за декілька днів до прилюдних торгів із реалізації майна, рішення за нею дійсно мало бути прийняте негайно. Зрештою, суд апеляційної інстанції не дав оцінку тій обставині, що рішення за заявою стягувача взагалі не було прийнято, чим прямо було порушено пункти 1, 10

¹⁶ Справа № 22-а-4276/06 // Архів канцелярії з цивільних справ Апеляційного суду Київської області за 2006 рік.

частини третьої статті 2 КАСУ (дотримання суб'єктом владних повноважень процедури діяльності та своєчасність прийняття рішення).

Рекомендація: Суд має взяти до уваги обставини індивідуальної адміністративної справи та умови її провадження суб'єктом владних повноважень-відповідачем з метою оцінки своєчасності прийняття (вчинення) оскарженого особою рішення (діяння). Якщо ж суд розглянув цей критерій правомірності, то результати оцінки мають бути викладені у мотивувальній частині постанови суду.

РОЗДІЛ II. АДМІНІСТРАТИВНА ЮРИСДИКЦІЯ ТА ПІДСУДНІСТЬ: ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ

1. Компетенція судів щодо вирішення адміністративних справ

1.1. Окремі суди всупереч статті 17 КАСУ дотримуються позиції, що постанови суб'єкта владних повноважень у справі про адміністративні правопорушення не належить оскаржувати в порядку адміністративного судочинства.

Пункт 1 частини першої статті 17 КАСУ відносить до компетенції адміністративних судів спори із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його правових актів індивідуальної дії. До числа таких актів відносять і постанови у справах про адміністративні правопорушення, крім тих, що ухвалені судами.

Зустрічаються випадки відмови судів відкривати провадження у справах щодо оскарження таких постанов через неналежність відповідних спорів до розгляду у порядку адміністративного судочинства¹⁷. У якості нормативної підстави для цього вказується пункт 3 частини другої статті 17 КАСУ: виключення з компетенції адміністративних судів справ про накладення адміністративних стягнень.

Таке розуміння даного припису КАСУ є невірним. До справ про накладення адміністративних стягнень відносять матеріали, які складаються на підставі протоколів про ті адміністративні правопорушення, що віднесені до компетенції судів статтею 221 Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП). Процедури накладення адміністративних стягнень судом визначені главою IV цього Кодексу. Розглядаючи такі справи щодо фізичних осіб, суд сприяє правоохоронним органам у підтриманні стану законності

¹⁷ Справа 2-4904/05// Архів Подільського районного суду м. Києва за 2005 рік.

(стаття 245 КУпАП).

Зовсім інше завдання виконується при здійсненні адміністративного судочинства – захист прав, свобод та інтересів фізичних і юридичних осіб. Тому до компетенції адміністративного суду віднесено розгляд позовів на постанови суб'єктів владних повноважень про накладення адміністративних стягнень. Слід визнати, що глава IV КУпАП теж регулює процедури судового контролю за такими постановами суб'єктів владних повноважень. Однак після набрання чинності КАСУ, норми вказаної глави КУпАП діють лише в тій частині, яка не суперечить нормам законодавства про адміністративне судочинство.

Зрештою будь-які сумніви з цього питання знімаються пунктом 2 частини першої статті 18 КАСУ: усі адміністративні справи з приводу рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень у справах про притягнення до адміністративної відповідальності підсудні місцевим загальним судам як адміністративним судам.

Рекомендація: Постанова суб'єкта владних повноважень у справі про адміністративні правопорушення як різновид правового акту може бути оскаржена у порядку адміністративного судочинства.

1.2. Спори, що виникають із відносин служби в органах місцевого самоврядування, окремі суди розглядають у порядку цивільного судочинства, ігноруючи пункт 2 частини першої статті 17 КАСУ.

При вирішенні питання про відкриття провадження у справі суд не завжди правильно відносить той чи інший спір до категорії публічно – правових спорів, що належать до компетенції адміністративного суду відповідно до статті 17 КАСУ, помилково вважаючи його таким, який підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства чи навпаки – адміністративного.

Приклад. Так, Л. звернувся до суду з позовом про поновлення його на посаді заступника Львівського міського голови та стягнення заробітної плати за час вимушеного прогулу. Цей позов Л. пред'явив у порядку цивільного судочинства. Суд відкрив провадження за позовом Л. та ухвалив рішення за правилами ЦПКУ, чим грубо порушив процесуальні норми. У подальшому апеляційним судом Львівської області вказане рішення було скасоване¹⁸.

Одержавши позовну заяву про поновлення особи на посаді, суд повинен ретельно вивчити питання про те, чи відноситься така посада до посад публічної служби, адже у цьому випадку, в силу пункту 2 частини першої статті 17 КАСУ, позов підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства. Так, пункт 15 частини першої статті 3 КАСУ включає до

¹⁸ Справа №2-1250/06//Архів Франківського районного суду м. Львова за 2006 рік.

публічної служби діяльність на державних політичних посадах, професійну діяльність суддів, прокурорів, військову службу, альтернативну (невійськову) службу, дипломатичну службу, іншу державну службу, службу в органах влади Автономної Республіки Крим та місцевого самоврядування. Тож проходження служби на посаді заступника міського голови охоплюється поняттям «публічна служба», і спори, що виникають із цих відносин, належать до розгляду у порядку адміністративного судочинства. Оскільки позивач Л. просив поновити його на цій посаді, але помилково пред'явив позов у порядку цивільного судочинства, судді відповідно до пункту 1 частини другої статті 122 ЦПКУ необхідно було відмовити у відкритті провадження у справі за даним позовом.

Приклад. В іншому випадку підполковник Збройних Сил України у запасі М. звернувся до суду з позовом до фінансового відділу Львівського гарнізону про перерахунок пенсії та стягнення невиплаченої, у зв'язку з цим, заборгованості. Вказаний позов був пред'явлений у порядку цивільного судочинства та прийнятий до провадження судом.

Відповідно до статті 15 ЦПКУ суди розглядають в порядку цивільного судочинства справи про захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів, що виникають із цивільних, житлових, земельних, сімейних, трудових відносин, а також з інших правовідносин, крім випадків, коли розгляд таких справ проводиться за правилами іншого судочинства. Один із таких виняткових випадків закріплений у пункті 2 частини першої статті 17 КАСУ – справи за участю публічного службовця відносяться до адміністративної юрисдикції без огляду на галузеву належність норм, що регулюють відносини прийняття, проходження чи припинення служби. Спори за участю публічних службовців, які не пов'язані з указаними відносинами, також підлягають розгляду у адміністративних судах, якщо іншою стороною спору виступає суб'єкт владних повноважень (пункт 1 частини першої статті 17 КАСУ).

Враховуючи вищенаведене, суд, прийнявши до розгляду позов М., допустив порушення процесуальних норм закону, оскільки мав відмовити у відкритті провадження на підставі пункту 1 частини другої статті 122 ЦПКУ.

Приклад. Так само на порушення статті 17 КАСУ в одній зі справ суд відмовив у відкритті провадження через те, що «питання про визнання права на пенсію державного службовця не належить розглядати в порядку адміністративного судочинства»¹⁹.

Законність такого рішення суду видається сумнівною. Державна служба, виходячи зі змісту пункту 15 частини першої статті 3 КАСУ, є різновидом публічної служби. До складу правового інституту державної служби входять норми, що регулюють відносини пенсійного забезпечен-

¹⁹ Справа № 2-а-23/05 // Архів Дніпровського районного суду м. Києва за 2005 рік.

ня державних службовців (статті 37, 37-1 Закону України “Про державну службу” від 16 грудня 1993 року).

Рекомендація: Спори з приводу прийняття громадян на публічну службу, її проходження, звільнення з публічної служби, а також інші спори з приводу публічно-службових відносин, однією зі сторін яких виступають суб’єкти владних повноважень, належать до адміністративної юрисдикції.

1.3. Суди здебільшого встановлюють належність до адміністративної юрисдикції спорів з приводу діяльності державного виконавця щодо примусового виконання виконавчого напису, виданого приватним нотаріусом.

Приклад. Так, ВАТ „Львівавтотранс” звернулося до суду зі скаргою на бездіяльність державного виконавця щодо примусового виконання виконавчого напису, виданого приватним нотаріусом Львівського міського нотаріального округу, в порядку цивільного судочинства. Суд відмовив у відкритті провадження через належність спору до компетенції адміністративного суду²⁰.

Відповідно до статті 383 ЦПКУ, учасники виконавчого провадження та особи, які залучаються до проведення виконавчих дій, мають право звернутися до суду зі скаргою, якщо вважають, що рішенням, дією або бездіяльністю державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби під час виконання судового рішення, ухваленого відповідно до ЦПКУ, порушено їхні права чи свободи. З матеріалів справи вбачається, що оскаржуються дії державного виконавця у зв’язку з примусовим виконанням виконавчого напису, виданого нотаріусом. Враховуючи наведене і те, що виконавчий напис нотаріуса не вважається судовим рішенням, можна зробити висновок, що подану ВАТ „Львівавтотранс” заяву необхідно було розглядати у порядку адміністративного судочинства (частина перша статті 181 КАСУ). Тому в даному випадку суддя, керуючись нормами закону, вчинив правильно, відмовивши у відкритті провадження за скаргою ВАТ „Львівавтотранс” на дії державного виконавця, поданою у порядку цивільного судочинства, оскільки рішення, дії чи бездіяльність останнього у зв’язку з примусовим виконанням виконавчого напису слід розглядати саме за правилами адміністративного судочинства.

Рекомендація: Можливість оскарження рішень, дій та бездіяльності державного виконавця за правилами адміністративного судочинства залежить від того, рішення яких органів виконуються в порядку виконавчого провадження.

Рішення національних судів, ухвалені в порядку інших, окрім

²⁰ Справа №2а-341/05//Архів Франківського районного суду м. Львова за 2005 рік.

адміністративного, видів судочинства передбачають здійснення контролю за їх виконанням з боку таких судів. Порядок контролю за виконанням таких рішень, окрім постанов судів у справах про адміністративні правопорушення, встановлений процесуальними законами, що регулюють відповідні види судочинства. Оскільки глава 25 КУпАП не передбачає порядок здійснення судами контролю за рішеннями, діями та бездіяльністю посадових осіб державної виконавчої служби щодо виконання відповідних постанов у справах про адміністративні правопорушення, спори з приводу таких рішень, дій та бездіяльності належать до компетенції адміністративних судів.

1.4. Справи щодо відмови органу державної реєстрації актів цивільного стану внести виправлення до актового запису цивільного стану в окремих випадках на порушення КАСУ розглядаються судами у порядку цивільного судочинства.

Приклад. К. звернулася до суду із заявою, в якій просила зобов'язати відділ реєстрації актів цивільного стану Франківського районного управління юстиції м. Львова внести зміни до актових записів в частині її приналежності до національності, а саме: у графі „національність” змінити з „українець” на „росіянин”. Вказану заяву К. подала у порядку глави 6 ЦПКУ (окреме провадження), відповідно до вимог якого судом і було відкрито провадження у цивільній справі.

На нашу думку, суд не врахував, що з матеріалів заяви вбачається адміністративний спір між суб'єктом владних повноважень в особі органу реєстрації актів цивільного стану та фізичною особою, який полягає у зобов'язанні першого вчинити на користь останньої певні дії у сфері публічно-правових відносин. Крім того, не було враховано і те, що згідно із пунктом 7 Прикінцевих та перехідних положень КАСУ і аналогічним за змістом пунктом 9 Прикінцевих та перехідних положень ЦПКУ, заяви у справах щодо відмови органу державної реєстрації актів цивільного стану внести виправлення в актовий запис цивільного стану розглядаються у порядку, встановленому КАСУ. Важливо зазначити, що необхідною умовою для звернення до суду в порядку адміністративного судочинства у справах цієї категорії є належно оформлена відмова ВРАЦС у внесенні бажаних для заявника змін в актовий запис. Така відмова повинна бути викладена у письмовій формі та відповідати вимогам, що висуваються до рішень цього суб'єкта владних повноважень. Слід вважати, що лише після її отримання заявника може розраховувати на задоволення позовної вимоги про визнання відмови у вчиненні запису протиправною (відповідно до пункту 1 частини першої статті 17 КАСУ).

Рекомендація: Справи щодо відмови органу державної реєстрації актів цивільного стану внести виправлення в актовий запис цивільного стану належить розглядати в порядку адміністративного судочинства.

1.5. Спори між застрахованими особами (позивачі) та роботодавця-

ми – страхувальниками (відповідачі) у сфері загальнообов’язкового державного страхування суди розглядають у порядку адміністративного судочинства, не враховуючи того, що такі спори не мають публічно-правового характеру.

До судів надходять позови про видачу довідок (документів, що посвідчують певні обставини) підприємствами, установами та організаціями, із якими позивач перебуває у приватно-правових (трудових) відносинах. Такі довідки необхідні позивачу для визнання за ним суб’єктом владних повноважень певного статусу.

Приклад. Зокрема, довідки про стаж роботи мають видаватися роботодавцями-страхувальниками і є необхідними для прийняття Фондом соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України (Фонд) рішення про призначення страхових виплат. Одержавши відмову у наданні такої довідки, позивачі зверталися до суду із адміністративними позовами, якими просили зобов’язати роботодавців видати їм належно оформлену довідку про стаж роботи²¹. Такі заяви розглядалися в порядку адміністративного судочинства²². Виникає питання про належність даних справ до компетенції адміністративного суду.

На нашу думку, у разі відмови у видачі такої довідки в особі є два шляхи захисту свого права: цивільний процесуальний та адміністративний процесуальний. У першому випадку особа одразу після отримання відмови може звернутись із позовом щодо бездіяльності роботодавця до суду в порядку ЦПКУ. У другому випадку особа спершу може звернутись до компетентного суб’єкта владних повноважень, зокрема Фонду із вимогою витребувати від роботодавця довідку із достовірною інформацією. Якщо такий суб’єкт не забезпечить одержання довідки, то застрахована особа може звернутись до адміністративного суду із позовом до Фонду, а в якості третьої особи виступатиме роботодавець. Особі не слід поєднувати в адміністративному позові вимогу до роботодавця про видачу довідки із вимогою до Фонду про призначення страхової виплати. Адже частина третя статті 21 КАСУ не допускає об’єднання в одне провадження кількох вимог, які належить розглядати в порядку різного судочинства.

Рекомендація: Одержавши адміністративний позов особи із вимогами до роботодавця, суд має відмовити у відкритті провадження на підставі пункту 1 частини першої статті 109 КАСУ. У разі одержання позову із вимогою як до Фонду, так і до роботодавця, адміністративний суд має відмовити у відкритті провадження за позовом у частині вимог до роботодавця та відкрити провадження у частині вимог до Фонду.

1.6. Зустрічаються випадки відкриття судами провадження в

²¹ Справа 2-а-6/06 // Архів Оболонського районного суду м. Києва за 2005 рік.

²² Справа 2а-100/06//Архів Франківського районного суду м. Львова за 2006 рік.

адміністративних справах щодо спорів між особами, жодна із яких не має статусу суб'єкта владних повноважень. При цьому такі спори не були пов'язані ні з виборчим, ні з референдумним процесами.

Приклад. Суд відкрив провадження в адміністративній справі щодо оскарження приватним підприємством дій громадської організації «Українська асоціація споживачів». Позивач просив визнати протиправним та скасувати висновок щодо дотримання законодавства про захист прав споживачів, наданий громадською організацією під час надання нею правових послуг²³.

На нашу думку, дану вимогу не належить розглядати в порядку адміністративного судочинства, оскільки вона не впливає із публічно-правових відносин. Адже пункт 1 частини першої статті 3 КАСУ вказує, що хоча б однією із сторін публічно-правового спору обов'язково має виступати суб'єкт владних повноважень. Порушення цього припису призводить до витрат позивачем зайвих часу і ресурсів.

Приклад. Фізичні особи – споживачі електричної енергії звернулись із адміністративним позовом до підприємства „Львівобленерго”, вимагаючи визнання незаконним складеного ним акта та повернення безвідставно стягнутих платежів за електричну енергію. Буський районний суд Львівської області розглянув цю адміністративну справу по суті, не дивлячись на те, що відповідач у спірних правовідносинах не виступав суб'єктом владних повноважень. І лише апеляційний суд закрив провадження через неналежність її розгляду в порядку адміністративного судочинства²⁴.

Судових витрат, яких зазнали сторони, можна було б уникнути, якби суд першої інстанції одразу правильно визначив вид судової юрисдикції, за якою має розглядатись спір.

Рекомендація: Суд має відмовити у відкритті провадження у справі, якщо жодна із заявлених вимог не може складати зміст адміністративного позову (частина третя статті 105 КАСУ). Справа підлягає закриттю через її неналежність до розгляду в порядку адміністративного судочинства, якщо суд з'ясує відсутність серед сторін суб'єкта владних повноважень.

1.7. В окремих справах суди дотримуються позиції, що майнові відносини особи із державним (місцевим) бюджетом, публічними позабюджетними цільовими фондами не можуть розглядатись у порядку адміністративного судочинства.

Частина друга статті 21 КАСУ передбачає, що поряд із вимогою про

²³ Справа № 2-а-1201/06 // Архів Шевченківського районного суду м. Києва за 2006 рік.

²⁴ Справа № 22а-374/2006 / Архів Апеляційного суду Львівської області за 2006 рік.

визнання рішення (дії, бездіяльності) суб'єкта владних повноважень протиправним може бути заявлена вимога про відшкодування заподіяної шкоди.

Приклад. Особа просила примусити державу виплатити їй пенсію, не вимагаючи при цьому визнати бездіяльність відповідного органу влади протиправною. Суд дійшов висновку, що така вимога про сплату пенсії є вимогою про відшкодування збитків, і, будучи заявленою без вимоги про визнання бездіяльності протиправною, має розглядатись у порядку цивільного чи господарського судочинства²⁵.

На нашу думку, вимога про виплату пенсії не є вимогою про відшкодування шкоди в розумінні статті 21 КАСУ. Адже виплата пенсії не здійснюється на основі норм цивільного права. Через це спір щодо виплати пенсії із державного бюджету чи із Пенсійного фонду України не може розглядатись у порядку цивільного чи господарського судочинства.

Рекомендація: Виплати, що здійснюються із державного (місцевого) бюджету, публічними позабюджетними цільовими фондами, регулюються виключно нормами публічного права. Через це відносини, що складаються з приводу реалізації цих норм, є предметом розгляду саме адміністративного суду.

Зміст права на відшкодування шкоди, заподіяної рішеннями (діяннями) суб'єктів владних повноважень (частина друга статті 21 КАСУ), слід визначати відповідно до статей 1173-1175 Цивільного кодексу України (ЦКУ).

1.8. Суд закрити провадження у справі у частині вимоги про скасування Державного акту про право власності на земельну ділянку через належність її до розгляду в порядку адміністративного судочинства. Таке рішення протиправно звужує юрисдикцію адміністративного суду.

Приклад. Фізична особа звернулась до адміністративного суду, вимагаючи скасувати рішення сільської ради про передачу земельної ділянки у власність третій особі та про скасування виданого на основі цього рішення ради Державного акту про право власності на земельну ділянку (Акт). Суд першої інстанції позов задовольнив. Апеляційний суд закрити провадження у частині вимог, що стосувалися Державного акту, мотивуючи свій висновок тим, що зазначений акт не є правовим актом у розумінні пункту 1 частини першої статті 17 КАСУ²⁶.

Така практика апеляційного суду є помилковою. Очевидно, суди

²⁵ Справа № 2-а-1200/06 // Архів Шевченківського районного суду м. Києва за 2006 рік.

²⁶ Справа 22-А-661/06 // Архів канцелярії з цивільних справ Апеляційного суду Київської області за 2006 рік.

розцінюють державний акт як правочин, яким держава передає об'єкт та права на нього. Однак згідно із частинами другою та четвертою статті 11 ЦКУ акти органів влади є самостійними, окремими від правочинів, підставами виникнення цивільних прав та обов'язків. При цьому у наведених положеннях ЦКУ під актом розуміється правовий акт управління, що приймається суб'єктом владних повноважень. Земельне законодавство до таких актів відносить, зокрема, рішення місцевих рад, розпорядження місцевих державних адміністрацій про передачу земельних ділянок у власність. У свою чергу Державний акт про право власності на земельну ділянку є формою юридично-значимих дій, які вчиняються на стадії виконання таких рішень та розпоряджень. Державні акти як похідні документи не є самостійною підставою виникнення цивільних, земельних правовідносин.

Порядок вчинення дій щодо виконання правоустановлюючих рішень місцевих рад, розпоряджень місцевих державних адміністрацій регулюється нормами публічного права. Тому спір щодо таких виконавчих дій, у тому числі щодо видання Державного акту, має розглядатися в порядку адміністративного судочинства.

У свою чергу, спори про право між особою, яка набула права на земельну ділянку на основі рішення чи розпорядження, та третьою особою, яка вважає свої права порушеними цими актами, належить розглядати у порядку цивільного чи господарського судочинства.

Рекомендація: Справи з приводу Державного акту про право власності на земельну ділянку належить розглядати в порядку адміністративного судочинства. Спори між фізичними та юридичними особами, що виникають із цивільних (земельних, житлових тощо) правовідносин, які виникли безпосередньо із актів суб'єктів владних повноважень, належать до компетенції судів цивільної чи господарської юрисдикції.

1.9. Окремі суди переконані, що позови на рішення, дії чи бездіяльність органів дізнання, слідства, прокуратури їх посадових чи службових осіб за будь-яких умов не належить розглядати в порядку адміністративного судочинства. Однак КАСУ передбачає можливість пред'явлення до них позову як до суб'єктів владних повноважень.

У переважній більшості випадків суди правильно відмовляють у відкритті (закривають) провадження в подібній адміністративній справі через те, що вона не підлягає розгляду у порядку адміністративного судочинства (пункт 1 частини першої статті 157 КАСУ).

Приклад. Судом було відкрито провадження у справі за позовом обвинуваченого у скоєнні злочину до старшого помічника прокурора і прокурора району про визнання недопустимими доказів з обвинувачення. У заяві позивач вказував, що слідчий, застосовуючи побої, змусив підписати

“явку із повинною”²⁷”. Однак у ході розгляду справи суд прийшов до висновку, що провадження у справі слід закрити.

Таке судове рішення цілком правильне. Відповідно до пункту 2 частини другої статті 17 КАСУ компетенція адміністративних судів не поширюється на публічно-правові справи, які належить вирішувати в порядку кримінального судочинства.

Також цілком обґрунтовано суди відкривають провадження у справі за позовом особи до прокурора про бездіяльність останнього при розгляді заяв про вчинення злочину (пункт 1 частини першої статті 17 Кодексу)²⁸. Згідно зі статтею 97 Кримінально-процесуального кодексу України (КПКУ), прокурор протягом 3 днів з моменту прийняття заяви (повідомлення) або після проведення у разі потреби перевірки, приймає одне з таких рішень: 1) порушує кримінальну справу; 2) відмовляє в порушенні кримінальної справи; або 3) направляє заяву або повідомлення за належністю. Якщо прокурором не прийнято жодне із цих рішень, яке можна було б оскаржити в порядку кримінального судочинства, то особа має право оскаржити його бездіяльність в порядку адміністративного судочинства.

Хоча зустрічаються випадки відкриття провадження у справах, які не належить розглядати за КАСУ.

Приклад. Р. звернувся до суду із адміністративним позовом, в якому просив визнати незаконною і скасувати постанову прокурора Франківського району міста Львова про порушення відносно нього кримінальної справи.

Оскільки прокурор в силу пункту 7 частини першої статті 3 КАСУ розглядається як суб’єкт владних повноважень, то, на перший погляд, рішення суду є правильним. Проте, суд не врахував, що порядок оскарження до суду постанови органу дізнання, слідчого, прокурора про порушення кримінальної справи передбачений ст.ст. 236-7 – 236-8 КПКУ. За даних обставин слід було відмовити у відкритті провадження на підставі пункту 1 частини першої статті 109 КАСУ.

Зустрічаються й інші випадки порушення судами положення пункту 2 частини другої статті 17 КАСУ.

Приклад. Личаківський суд міста Львова прийняв постанову (слід було – ухвалу) про закриття провадження в адміністративній справі за позовом до слідчого прокуратури про визнання бездіяльності відповідача незаконною та стягнення моральної шкоди. У своєму рішенні суд посилався на те, що повноваження слідчого прокуратури не дозволяють віднести його до категорії суб’єктів владних повноважень за КАСУ;

²⁷ Справа № 2-а-1230/06 // Архів Шевченківського районного суду м. Києва за 2006 рік.

²⁸ Справа № 2-а-1248/06 // Архів Шевченківського районного суду м. Києва за 2006 рік.

діяльність слідчого є предметом нагляду прокурора відповідно до статті 48 Закону України „Про прокуратуру”.

У такий спосіб, на нашу думку, було порушено конституційне право громадянина на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб. Справді, КПКУ встановлюється порядок розгляду судами скарг на постанови органів дізнання, слідчого, прокурора про порушення кримінальної справи, проте не встановлено порядок оскарження бездіяльності слідчого. Тому апеляційний суд цілком обґрунтовано скасував назване рішення суду першої інстанції, а справу направив до суду першої інстанції для продовження розгляду²⁹. При цьому апеляційний суд застосував за аналогією пункт 6 Постанови Пленуму Верховного Суду від 11 лютого 2005 року № 1 „Про деякі питання, що виникають під час розгляду судами України скарг на постанови органів дізнання, слідчого, прокурора про порушення кримінальної справи”³⁰, за яким бездіяльність органу дізнання, слідчого, прокурора, що полягала у неприйнятті за заявою про злочин жодного з рішень, передбачених частиною другою статті 97 КПКУ, може бути оскаржена в порядку, встановленому в главі 31-А ЦПК Української РСР 1963 року.

Рекомендація: Відкриваючи провадження у справі за позовом до органу дізнання, слідства, прокуратури (їх посадових чи службових осіб), суд має з’ясувати, чи відсутні у КПКУ процедури судового оскарження їх рішень (діянь).

Публічно-правові спори, що пов’язані із кримінальним судочинством, не підлягають розгляду у порядку адміністративного судочинства у тому разі, якщо судовий порядок їх вирішення визначений кримінально-процесуальним законом.

1.10. Справи щодо оскарження дій та бездіяльності осіб, які сприяють здійсненню кримінального судочинства, суди безпідставно інколи відносять до юрисдикції адміністративного суду.

Приклад. Перед судом було поставлене завдання вирішити чи належить до предмету адміністративного судочинства спір про бездіяльність експерта у кримінальній справі, що проявлялась у затягуванні надання експертного висновку. Суд визнав, що вимоги до експерта підлягають розгляду в порядку адміністративного судочинства³¹.

Такий висновок суду, на нашу думку, є сумнівним. По-перше, судовий експерт не є суб’єктом владних повноважень. По-друге, безпосередньо між учасниками судового процесу відносин не виникає. Вони

²⁹ Справа № 22ас-53/06 / Архів Апеляційного суду Львівської області за 2006 рік.

³⁰ Вісник Верховного Суду України. - 2005. - № 2.

³¹ Справа № 2-а-807/06 // Архів Шевченківського районного суду м. Києва за 2006 рік.

взаємодіють через центральну процесуальну фігуру – суд. У зв'язку із цим один учасник процесу не може жодних вимог безпосередньо адресувати іншому учаснику за винятком випадків, коли це прямо передбачено КПКУ (наприклад, вимоги обвинуваченого до прокурора). Зрештою, учасник кримінального судочинства має можливість оскаржити рішення, дії чи бездіяльність лише органу дізнання, слідчого, прокурора, суду. У випадку бездіяльності чи зловживання правами іншим учасником процесу, особа має можливість вимагати від суб'єкта, який організує процес, вжиття відповідних заходів. Зокрема потерпілий може ініціювати розгляд питання про притягнення експерта до відповідальності за відмову від виконання обов'язків (стаття 295 КПКУ), про відвід експерта (стаття 62 КПКУ).

Рекомендація: Діяльність осіб, які сприяють розгляду справи в порядку того чи іншого виду судочинства, підконтрольна суду, що провадить справу, і не може бути окремим предметом оскарження за правилами адміністративного судочинства.

1.11. Позови фізичних осіб до приватних підприємств, установ чи організацій у зв'язку із неналежним виконанням ними вимог Закону України «Про звернення громадян» суди розглядають у порядку адміністративного судочинства, незважаючи на те, що відповідачі у таких справах не є суб'єктами владних повноважень.

До судів надходять позовні заяви, у яких вимагається захист від неправильного застосування підприємствами, установами та організаціями різних форм власності Закону України “Про звернення громадян”. Через відсутність у відносинах, що є предметом розгляду, суб'єкта владних повноважень спори на їх підставі за КАСУ (частина друга статті 2) не можуть розглядатись у порядку адміністративного судочинства.

Стаття 1 вказаного Закону передбачає ширше коло адресатів звернення особи у порівнянні зі статтею 40 Конституції України. Згідно із Законом, громадяни можуть адресувати свої пропозиції, заяви, клопотання, скарги не лише до органів публічної влади та їх посадових (службових) осіб, але й до об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, засобів масової інформації, їх посадових осіб. Таким чином, політичне право на участь в управлінні державними справами, передбачене у Конституції, одержує своє адміністративно-правове продовження у Законі. Адміністративний характер норм даного Закону визначається не предметом регулювання, а методом. Годі шукати причину включення до предмету адміністративного регулювання тих відносин, які є чужорідними для адміністративного права. Потрібно дати оцінку наслідку – чи включати ці відносини до предмету адміністративного судочинства. На наше переконання, – ні. В Законі відсутня вказівка на владний характер повноважень приватних

осіб — адресатів звернення. Розгляд і вирішення звернення громадянина здійснюється такими особами лише у зв'язку із реалізацією ними свого правового статусу, у складі якого за загальним правилом відсутні владні повноваження.

Рекомендація: Для усунення колізії між нормами Закону України «Про звернення громадян» та статтею 40 Конституції України пропонуємо внести зміни до цього Закону. Змінами необхідно передбачити звуження кола адресатів звернень. До нього слід відносити лише органи держави, місцевого самоврядування, установи та організації, яким делеговані владні повноваження.

Судам слід на підставі пункту 1 частини першої статті 108 КАСУ відмовляти у відкритті провадження за позовами фізичних осіб до приватних організацій з приводу неналежного виконання останніми вимог Закону України «Про звернення громадян».

1.12. Не дивлячись на приватно-правову природу спорів між державним об'єднанням підприємств та підприємствами, які входять до його складу, суди інколи розглядають їх у порядку адміністративного судочинства.

Приклад. Підприємство — член корпорації оскаржило до суду наказ директора корпорації про вилучення майна із балансу позивача. Суд відкрив провадження в адміністративній справі³².

Вирішення питання належної судової юрисдикції у цих спорах, на нашу думку, можливе через розуміння складеної природи правового статусу державного підприємства. Воно здатне виступити носієм як цивільних прав та обов'язків, так і публічних повноважень. Обсяг цивільних прав державного підприємства охоплюється поняттям права господарського відання (стаття 136 Господарського кодексу України – ГКУ). Його захист (у тому числі і від органів держави, які реалізують її інтереси як власника) підприємство може здійснювати у порядку цивільного, господарського судочинства та іншими способами, які закон передбачає для вирішення приватно-правових спорів.

Рекомендація: Спори між підприємствами щодо оперативного-господарського використання об'єктів державної власності належить розглядати у порядку господарського судочинства.

1.13. Суб'єкти владних повноважень інколи звертаються із позовом до адміністративного суду і притягають фізичних (юридичних) осіб як відповідачів у випадках, які передбачені підзаконними нормативними актами, а не законами, як того вимагає пункт 5 частини четвертої статті 50 КАСУ.

Суди відкривають провадження за такими позовами, не враховуючи

³² Справа 2-а-870/06 // Архів Шевченківського районного суду міста Києва за 2006 рік.

відсутність у суб'єкта владних повноважень передбаченого законом права на звернення до адміністративного суду (пункт 4 частини першої статті 17 КАСУ). Стаття 50 КАСУ вказує, що таке звернення можливе лише, якщо відповідне право суб'єкта владних повноважень прямо передбачене у законі.

Приклад. Суд відмовив у відкритті провадження через неналежність до адміністративної юрисдикції позову контрольно-ревізійного управління до підприємства на основі частини п'ятої статті 11 Закону України “Про контрольно-ревізійну службу в Україні”. Приводом для звернення до суду було доручення Міністерства внутрішніх справ України на проведення позапланової ревізії з питання законності списання бюджетних коштів на виконання ремонтно-будівельних робіт³³. У той же час у подібному випадку Верховний Суд України констатував, що справа за позовом Державної інспекції з контролю за цінами до районної санітарно-епідеміологічної станції є такою, що належить до розгляду в порядку адміністративного судочинства³⁴.

Слід визнати, що для практики залишається ключовим питання про обсяг поняття “закон”, що використане у пункті 5 частини четвертої статті 50 КАСУ. Чи слід під ним розуміти лише акт вищої юридичної сили, прийнятий Верховною Радою України, чи до нього варто включати і підзаконні акти, прийняті на виконання закону. На нашу думку, передусім, слід виходити зі статті 120 Конституції України: повноваження Кабінету Міністрів України, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади визначаються Конституцією і законами України. Тобто підзаконними актами можуть бути визначені лише внутрішньо-організаційні питання діяльності цих органів та процедури реалізації повноважень щодо фізичних та юридичних осіб. Тому за загальним правилом у підзаконних актах не може бути закріплене право органу виконавчої влади звертатись із позовом до особи. Однак деякі закони делегують Уряду України право визначення повноважень органів виконавчої влади. Одним із таких актів є Закон України “Про ціни та ціноутворення” від 3 грудня 1990 року, який у статті 4 надає Кабінету Міністрів України право визначати повноваження органів державного управління в галузі встановлення і застосування цін (тарифів), а також по контролю за цінами (тарифами). У цілому ж Уряду недоцільно надавати право використовувати делеговані йому законом нормотворчі повноваження для розширення компетенції підвідомчих органів.

Адміністративна процесуальна правосуб'єктність є однією із передумов реалізації права на звернення до суду. Закон має прямо передбачати право суб'єкта владних повноважень на звернення до адміністративного

³³ Справа 2-а-1609/06 // Архів Шевченківського районного суду міста Києва за 2006 рік.

³⁴ Постанова Верховного Суду України від 07.02.2006 N 12/411.

суду з позовом до фізичної чи юридичної особи. За відсутності такої вказівки, суб'єкт владних повноважень не може вимагати від суду розпочати процесуальну діяльність.

Рекомендація: Суд має відмовити у відкритті провадження у справі, якщо у законі відсутня вказівка на право суб'єкта владних повноважень звертатись із адміністративним позовом проти особи. У цьому випадку поняття «закон» охоплює як акти Верховної Ради України, що мають вищу юридичну силу, так і підзаконні нормативно-правові акти, прийняті на виконання доручення закону з метою визначення компетенції певної категорії суб'єктів владних повноважень.

1.14. Окремі суди дотримуються позиції, що заяву прокурора у разі відхилення чи відмови у розгляді його протесту належить розглядати у порядку господарського судочинства. Таким чином, суб'єктний склад спору, – між юридичними особами, – всупереч ГПКУ та КАСУ визнається такими судами єдиним критерієм визначення виду належної юрисдикції.

Відповідно до пункту 1 частини другої статті 20 Закону України „Про прокуратуру“ прокурор або його заступник мають право у межах своєї компетенції опротестовувати акти державних чи інших органів, підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань. У випадку коли орган, що видав опротестований акт, або орган, що стоїть вище, відхилили відповідний протест чи ухиляються від його розгляду, прокурор (заступник) до 1 вересня 2005 року звертався із заявою до загального суду згідно зі статтею 248-15 Цивільно-процесуального кодексу України 1963 року.

Така позиція відображена і в пункті 6.2.2. Роз'яснення Пленуму Вищого арбітражного суду України від 26 січня 2000 року № 02-5/35 “Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних з визнанням недійсними актів державних чи інших органів”. Вищий арбітражний суд свого часу вказав, що «у випадку коли орган, що видав опротестований акт, або його вищестоящий орган, відхилили відповідний протест чи ухиляються від розгляду його, прокурор (заступник) не вправі звертатись з заявою про визнання незаконним опротестованого акта до господарського суду, оскільки згідно зі статтею 248-15 Цивільного процесуального кодексу України 1963 р. такі справи підвідомчі загальним судам».

На сьогодні виникає питання: до суду якої юрисдикції слід звертатись прокурору: чи до суду господарської юрисдикції, чи до суду адміністративної юрисдикції?

В одних випадках суди затверджують свої рішення на правовій позиції, за якою подібні заяви прокурора слід розглядати в порядку господарського судочинства³⁵. В інших випадках за заявами прокурорів відкрива-

ють провадження в порядку КАСУ³⁶.

Для відповіді на це питання слід зважити на такі положення закону. Після набрання чинності КАСУ, згідно із пунктом 5 його Прикінцевих та перехідних положень, до початку діяльності окружних та апеляційних адміністративних судів підсудні їм справи вирішують у першій та апеляційній інстанціях відповідні місцеві та апеляційні загальні суди за правилами КАСУ. Це означає, що і справи, передбачені главою 31-В ЦПК Української РСР 1963 року, розглядаються загальними судами за правилами адміністративного судочинства.

Єдиною підставою для визнання заяви прокурора неналежною для розгляду в порядку адміністративного судочинства є заявлення ним вимог, які підлягають розгляду за правилами цивільного чи господарського судочинства.

Рекомендація: Заяви прокурора за наслідками розгляду його протесту судам необхідно розглядати в порядку адміністративного судочинства.

1.15. Суди позбавляють особу права на вирішення в порядку КАСУ публічно-правового спору з приводу рішення суб'єкта владних повноважень, вимагаючи оскарження його за правилами цивільного судочинства разом із оспорюванням прав інших осіб, що виникають на основі такого рішення.

Приклад. Суд апеляційної інстанції скасував постанову суду першої інстанції про задоволення заяви прокурора (поданої за результатами протесту) і визнання протиправним подібного рішення саме через наявність спору про право. Апеляційний суд встановив, що чинність розпорядження районної державної адміністрації має вирішуватись разом із питанням про дійсність договору оренди між згаданим органом виконавчої влади та садівницьким товариством — третьою особою³⁷.

В основу вирішення цього питання мають бути покладені норми Земельного кодексу України (ЗКУ). Право на оренду земельної ділянки виникає суто на основі відповідного договору (стаття 93 ЗКУ). Розпорядження місцевої адміністрації саме по собі не породжує відносини оренди. Згідно зі статтею 124 ЗКУ, таке розпорядження є підставою для передачі ділянки в оренду після укладення договору найму. Спір про право, на нашу думку, мав би місце, якби прокурор заявив вимогу про визнання договору оренди недійсним чи про його розірвання. Однак така вимога у наве-

³⁵ Справа № 22-А-233/2006 р. // Архів канцелярії Апеляційного суду Київської області за 2006 рік; Суд отклонил протест прокуратуры на предоставление Луганским облсоветом статуса регионального русскому языку // Юридическая практика. - 2006. - 4 июля.

³⁶ Прокуратура обжаловала в суде решение Харьковского облсовета об объявлении Харьковской области территорией без НАТО // Юридическая практика. - 2006. - 4 июля.

³⁷ Справа 22-а-2976/05//Архів канцелярії з цивільних справ Апеляційного суду Київської області за 2005 рік.

дений справі відсутня. Через це обґрунтованість ухвали суду апеляційної інстанції про закриття провадження у справі у зв'язку із неналежністю її до розгляду в порядку адміністративного судочинства (присутність спору про право) є сумнівною.

Приклад. В іншому подібному випадку до суду звернувся з позовом прокурор в інтересах обласної державної адміністрації до районної державної адміністрації, сільської ради та фізичної особи із вимогою визнати недійсними розпорядження районної державної адміністрації та договір оренди із фізичною особою. Справа була розглянута в порядку цивільного судочинства³⁸.

Вимога про визнання недійсним розпорядження районної державної адміністрації належить до розгляду у порядку адміністративного судочинства. Чинність розпорядження не зачіпає приватні права фізичної особи, адже право на отримання матеріального блага із державної власності (земельної ділянки) є публічним правом. Через це суд мав відмовити у відкритті провадження у цивільній справі за цією вимогою.

Правовий режим договору оренди землі є приватноправовим. Тому суд, на наш погляд, правильно розглянув вимогу щодо його дійсності в порядку цивільного судочинства.

Рекомендація: Спір з приводу індивідуального правового акту має розглядатись у порядку адміністративного судочинства на відміну від спору про приватно-правовий договір, що укладений на основі такого акту.

1.16. Інколи суди на порушення статті 21 КАСУ застосовують процедури адміністративного судочинства для вирішення спорів із публічно-правовим спором (наприклад, між обласною спілкою споживчих товариств та виконавчим комітетом селищної ради про визнання недійсним рішення), також і приватного спору (у нашому прикладі – між обласною спілкою споживчих товариств та райспоживспількою про підтвердження права власності на майно).

Приклад. Між обласною та районною спілками споживчих товариств виник спір з приводу права власності на збірний панельний холодильник. Суд касаційної інстанції відкрив касаційне провадження за скаргою на судові рішення у справі за цим спором та вирішив його в порядку адміністративного судочинства³⁹.

Вимога про підтвердження права власності не належить до розгляду у порядку адміністративного судочинства. Відносини між спілками споживчих товариств, між споживчими товариствами не є публічно-право-

³⁸ Справа 22-а-3724/05 //Архів Канцелярії з цивільних справ Апеляційного суду Київської області за 2005 рік.

³⁹ Ухвала Вишого адміністративного суду України від 27 червня 2006 року у справі № К 8612/06 // Єдиний державний реєстр судових рішень. - № 39185.

вими; ці суб'єкти не є носіями владних повноважень (Закон України «Про споживчу кооперацію» від 10 квітня 1992 року).

Рекомендація: Суд касаційної інстанції відкриває провадження за скаргю незалежно від того, чи підлягають розгляду в порядку адміністративного судочинства позовні вимоги, вирішені оскарженими постановами суду. З'ясувавши за результатами розгляду неналежність певних позовних вимог до адміністративної юрисдикції, суду слід скасувати постанови судів першої та апеляційної інстанцій у частині щодо цих вимог та закрити провадження у справі.

1.17. Виключаючи спори між громадянами (посадовими особами) та підрозділами суб'єктів владних повноважень із кола справ адміністративної юрисдикції, суди позбавляють таких осіб можливості захищати в порядку адміністративного судочинства свої права на участь в управлінні державними справами.

Приклад. Група народних депутатів звернулася із адміністративним позовом щодо бездіяльності Голови Верховної Ради України. На думку позивачів, бездіяльність проявилась у невиконанні відповідачем обов'язку організувати належним чином роботу апарату парламенту та діяльність народних депутатів при розгляді питання про складення присяги суддями Конституційного Суду України. Суд першої інстанції відмовив у відкритті провадження за позовною заявою. Переглянувши ухвалу місцевого суду, апеляційний суд залишив її без змін, визнавши законність висновку про те, що спірні відносини належать до внутрішньо-організаційної діяльності парламенту та не підлягають розгляду в порядку адміністративного судочинства⁴⁰.

Із обґрунтованістю такого висновку важко погодитись. Громадянин України, що обраний до Верховної Ради України і виконує повноваження народного депутата, реалізує своє конституційне право на участь в управлінні державними справами. Публічно-правові спори, що виникають у зв'язку із порушенням цього права з боку суб'єктів владних повноважень, належать до компетенції адміністративного суду (пункт 1 частини першої статті 17 КАСУ). До таких спорів відносяться також і справи, які пов'язані зі створенням Верховною Радою України (її органами) перешкод народному депутату в реалізації його повноважень, зокрема права взяти участь у прийнятті Верховною Радою рішення з певного питання (частина перша статті 10 Закону України «Про статус народного депутата України»).

Можливі також інші випадки, коли внутрішньо парламентська діяльність може стати предметом контролю з боку адміністративного суду. Як приклад можна навести обрання на посаду та звільнення з посади

⁴⁰ Справа №2-а-253/06 // Архів Печерського районного суду м. Києва за 2006 рік.

професійного судді Верховною Радою України (Закон України від 18 березня 2004 року). При цьому акти, дії Верховної Ради України та її органів (посадових осіб) будуть оцінюватись не на предмет конституційності, а на предмет відповідності законові.

Рекомендація: Позов громадянина, обраного народним депутатом України, про визнання протиправними рішень, дій чи бездіяльності Верховної Ради України, її органів (посадових осіб), якими порушено його право на участь в управлінні державними справами, суди мають розглядати в порядку адміністративного судочинства.

Розгляд Верховною Радою України індивідуальних справ осіб, яким закон надає процедурні гарантії участі у такому розгляді, може бути предметом адміністративного судочинства.

1.18. Зустрічаються спроби затягнути здійснення правосуддя шляхом оскарження дій інших учасників процесу до адміністративного суду особою, яка бере участь у розгляді справи певного виду судової юрисдикції.

Приклад. Фізична особа неодноразово зверталась із заявами до начальника житлово-будівельного кооперативу. Постійне ігнорування цих заяв призвело до того, що стан здоров'я цієї особи істотно погіршився. Для захисту її прав відповідний прокурор звернувся до ЖБК із позовом у порядку цивільного судочинства. У свою чергу начальник ЖБК подав адміністративний позов проти таких дій прокурора. Перед судом постало два питання: чи є дії прокурора щодо звернення до суду владною управлінською функцією та чи відкривати провадження за такою заявою.

На нашу думку, адміністративний суд має відкрити провадження, якщо у нього є сумніви щодо характеру дій, вчинених відповідачем. У ході розгляду справи суду слід встановити, чи належить певна дія суб'єкта владних повноважень до змісту відповідної владної функції. Якщо суд дійде негативного висновку, то слід закрити провадження через неналежність справи до розгляду в порядку адміністративного судочинства.

До змісту владної управлінської функції відносяться рішення та дії суб'єкта владних повноважень, які приймаються (вчиняються) на виконання закону і не спрямовані на участь у процедурах судочинства чи законодавчих процедурах. Дії прокурора як учасника судового процесу не мають владного характеру, не мають на меті організувати діяльність осіб чи інших суб'єктів владних повноважень, а тому і не можуть бути предметом оскарження в адміністративному суді.

Рекомендація: Здійснення суб'єктом владної управлінської функції є однією із ключових ознак справи адміністративної юрисдикції. Відсутність такої ознаки тягне за собою неналежність розгляду

відповідної справи в порядку адміністративного судочинства. Дії прокурора щодо реалізації свого процесуального статусу у певному виді судочинства не слід відносити до змісту владної управлінської функції.

1.19. Інколи суди відмовляють у задоволенні позову лише через те, що оскаржена дія суб'єкта владних повноважень не спрямована на зміну правового статусу позивача, і не враховують того, що такою дією можуть порушуватись інші права, які має позивач.

Виконання суб'єктом владних повноважень управлінської функції може полягати, зокрема, у вчиненні дій, що безпосередньо не тягнуть визнання за фізичною чи юридичною особою певних прав, свобод чи покладення на них юридичного обов'язку. Такі дії, будучи необхідними для організаційного, технічного та іншого забезпечення юридично-значимого впливу на осіб, теж можуть бути предметом публічно-правового спору.

Приклад. Суд відмовив суб'єкту господарювання у визнанні нечинним повідомлення відділення Фонду України соціального захисту інвалідів. У ході судового розгляду було встановлено, що таке повідомлення не є правовим актом індивідуального характеру чи дією у розумінні КАСУ. Воно не породжує жодних обов'язків для позивача⁴¹.

Відкривши провадження у справі, суд цілком виправдано констатував наявність у спорі такої ознаки, як здійснення суб'єктом владних повноважень управлінської функції. Разом із тим сумнівним є висновок суду про те, що у позові слід безумовно відмовляти, якщо дії відповідача не породжують (змінюють, припиняють) права чи обов'язки позивача. Те, що дія не впливає на зміст та обсяг прав чи обов'язків особи, ще не свідчить, що цією ж дією не може бути порушено право, свобода чи інтерес, які вона вже має. Зокрема, розголошення недостовірного повідомлення про неналежне виконання законодавства може пошкодити діловій репутації особи.

Рекомендація: Виконання владної управлінської функції у розумінні КАСУ – це прийняття відповідачами – суб'єктами владних повноважень правових актів та вчинення спрямованих на їх підготовку чи виконання дій, а так само вчинення дій, що не пов'язані із прийняттям таких актів, однак спрямовані на виконання завдань відповідача. При цьому кожен із елементів змісту такої функції може бути самостійним предметом судового оскарження.

1.20. Позовну вимогу про визнання акта перевірки незаконним ок-

⁴¹ О документах, которыми могут устанавливаться обязательства в сфере социальной защиты // Юридическая практика. - 2006. - № 38.

ремі суди відмовляються включати до компетенції адміністративних судів.

Приклад. Розглянувши скаргу на рішення суду апеляційної інстанції, Вищий адміністративний суд України підтвердив на підставі пункту 1 частини першої статті 157 КАСУ правомірність закриття провадження у справі у частині вимоги про визнання незаконним акта органу податкової служби про результати перевірки. За висновком суду касаційної інстанції таку вимогу не належить розглядати в порядку адміністративного судочинства⁴².

Висновки апеляційного суду та Вишого адміністративного суду України не відповідають частині першій статті 2, пункту 1 частини першої статті 3 та пункту 1 частини першої статті 17 КАСУ. Завданням адміністративного судочинства є захист прав, свобод та інтересів особи від будь-яких рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень, якщо такі діяння включаються до змісту управлінських функцій. При цьому не має значення чи мають рішення, дії чи бездіяльність обов'язковий характер для особи. Адже права особи, особливо ті, що передбачені нормами публічного права, можуть бути порушені навіть тими діяннями суб'єкта владних повноважень, які не мають юридично-обов'язкового характеру.

Акт, що складається за результатами перевірки, є формою юридично-значимої дії і повинен містити систематизований виклад виявлених у ході перевірки фактів. До таких фактів, зокрема, відносяться порушення норм законодавства, невиконання платником податків законних вимог посадової особи податкових органів, яка проводила перевірку, суттєві обставини фінансово-господарської діяльності суб'єкта підприємницької діяльності, які мають відношення до фактів виявлених порушень податкового та валютного законодавства (наприклад, пункт 1.4. Порядку оформлення результатів документальних перевірок щодо дотримання податкового та валютного законодавства суб'єктами підприємницької діяльності – фізичними особами, затвердженого Наказом Державної податкової адміністрації України від 11 червня 2004 року № 326). Підконтрольна особа має інтерес в об'єктивному та повному відображенні цих фактів в акті перевірки. Закріплення недостовірних даних може перешкодити особі в набутті та реалізації певних прав.

Рекомендація: Суд відкриває провадження у справі з приводу рішення, дії чи бездіяльності незалежно від їх юридичної обов'язковості за умови, що вони входять до змісту владної управлінської функції. Позовна вимога про визнання протиправним акта контролюючого органу, що складається за результатами перевірки, належить до розгляду в порядку адміністративного судочинства. Встановивши відсутність порушення

⁴² Ухвала Вишого адміністративного суду України від 8 червня 2006 року у справі № 5-96/05 // Єдиний державний реєстр судових рішень - № 39151.

права, свободи чи інтересу позивача з боку суб'єкта владних повноважень, суд відмовляє у задоволенні позову.

1.21. У судовій практиці зустрічаються випадки використання судом інституту зустрічного позову, хоча він і не передбачений у КАСУ.

Приклад. Підприємство звернулося до суду з позовом до сільської ради про скасування її рішення про відмову у наданні земельної ділянки та покладення обов'язку укласти договір оренди з подальшим викупом цієї ділянки. Підставою прийняття рішення ради стало те, що вказана земельна ділянка перебуває у власності певної фізичної особи. У свою чергу ця фізична особа звернулася до суду із позовом до підприємства про визнання права на земельну ділянку. Суд розглянув обидва позови в єдиному провадженні за правилами КАСУ та задовольнив вимоги фізичної особи до підприємства⁴³.

У даному випадку, на нашу думку, суд порушив заборону об'єднувати в одне провадження кілька вимог, які належить розглядати у порядку різного судочинства (частина третя статті 21 КАСУ).

Рекомендація: Суди можуть об'єднувати в одне провадження кілька вимог, які належить розглядати в порядку різного судочинства, тільки у тому випадку, коли це прямо передбачено законом (частина третя статті 21 КАСУ).

1.22. Окремі суди стверджують, що характер судової справи визначається змістом правовідносин, із яких виник спір, а не елементами самого цього спору.

Приклад. В одному із судових рішень Вищий адміністративний суд України вказав, що звернення органів державної контрольно-ревізійної служби про надання дозволу на проведення перевірки за своєю природою носить господарський характер, оскільки сама перевірка пов'язана із обстеженням та вивченням окремих ділянок фінансово-господарської діяльності підприємства⁴⁴.

Обставини, що досліджуються суб'єктом владних повноважень, не є визначальними для характеристики судових адміністративних справ за їх участю. Оцінюючи правомірність правового акта (діяння) суб'єкта владних повноважень, суд має дослідити, зокрема, його обґрунтованість. З цією метою мають бути розглянуті обставини, які були чи мали бути взяті до уваги суб'єктом владних повноважень. Таким чином, у справах за позовом особи предмет доказування складається із двох основних частин. Перша частина – це обставини справи, розглянутої суб'єктом владних по-

⁴³ Постанова Апеляційного суду Київської області від 1 червня 2006 року у справі № 22-а-436 // Єдиний державний реєстр судових рішень. - № 104815.

⁴⁴ Ухвала від 21 квітня 2006 року: О разграничении подведомственности между админ и хозсудами// Юридическая практика. - 2006. - № 43.

вноважень. Друга частина – це обставини, що склалися у зв'язку із адміністративними процедурами розгляду відповідачем такої справи.

Чи можна у такому разі стверджувати про господарський характер відносин, що є предметом судового розгляду? Очевидно, ні. Суд розглядає публічні охоронні правовідносини, що виникли, за переконанням позивача, внаслідок порушення його прав (свобод, інтересів) рішенням чи діями відповідача.

Дещо іншим є предмет судового розгляду у справах за позовом суб'єкта владних повноважень. Оцінивши обставини господарської діяльності відповідача, суд дає позивачу дозвіл на вчинення певних дій, що передбачені законом. Однак і в даному випадку не можна стверджувати про господарський характер справи. Адже суд вирішує питання про надання позивачу повноваження, що складає зміст публічних правовідносин.

Отже, як у справах за позовом особи, так і у справах за позовом суб'єкта владних повноважень основним предметом судового захисту виступають права, свободи та інтереси фізичних, юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин. Господарські інтереси осіб отримують лише опосередкований захист.

Рекомендація: Зміст позову до адміністративного суду не залежить від характеру справ, підвідомчих суб'єкту владних повноважень. Належність публічно-правового спору до компетенції адміністративних судів зумовлена такими його елементами: 1) суб'єктом спірних відносин – хоча б одним із його учасників є суб'єкт владних повноважень; 2) предметом спору – законність рішень (дій чи бездіяльності) суб'єкта владних повноважень, що приймаються (вчиняються) на виконання владної управлінської функції.

1.23. Судова палата в адміністративних справах Верховного Суду України достатніми ознаками адміністративного договору назвала те, що він укладається на основі правового акта, який має на меті задоволення загальносупільних потреб.

Цілком погоджуємося із цими ознаками договору як критерієм його включення до категорії адміністративних договорів. Однак, самі по собі, відокремлені від інших необхідних ознак, вони не зумовлюють розгляд відносин з приводу відповідного договору в порядку адміністративного судочинства.

Приклад. На розгляд Верховного Суду України (ВСУ) надійшла скарга на судові рішення в адміністративній справі з приводу договору про надання бюджетної позички між Міністерством фінансів України та Державним комітетом України по харчовій промисловості (1995 рік). Верховний Суд України дійшов висновку, що цей договір є адміністративним. Мотиви ґрунтувались на тому, що договір укладено між двома суб'єктами владних повноважень на виконання Постанови Кабінету

*Міністрів України, що прийнята із метою задоволення загально-супільних потреб*⁴⁵.

У наведеному випадку Верховний Суд України використав низку ознак адміністративного договору. Однак, кожна із них узята відокремлено, не є достатньою підставою для віднесення угоди до категорії адміністративних договорів. Адже держава може застосовувати приватно-правові засоби, зокрема цивільні (господарські) договори, для досягнення загально-супільних цілей. У якості прикладу варто навести державну аграрну інтервенцію, що здійснюється з метою цінової стабільності у державі. Засобом такої інтервенції є договори купівлі-продажу (поставки), які є приватно-правовими угодами, хоча і укладаються на основі акту управління – рішення Аграрного фонду як спеціалізованої державної установи (Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України»).

Пов'язаність змісту угоди із відповідною владною управлінською функцією зумовлює такі додаткові риси адміністративного договору: 1) складовою частиною предмету угоди є рішення, дії чи бездіяльність суб'єкта владних повноважень, які входять до змісту відповідної управлінської функції; 2) порядок укладення та виконання угоди регулюється нормами публічного права, крім випадків, коли закон передбачає необхідність застосування окремих норм цивільного права.

Рекомендація: Договір відноситься до категорії адміністративних договорів, якщо йому притаманні одночасно такі риси: 1) хоча б однією із сторін договору є суб'єкт владних повноважень; 2) права та обов'язки сторін договору впливають із владних управлінських функцій такого суб'єкта; 3) договір укладається з метою задоволення публічних потреб; 4) складовою частиною предмету договору є рішення, дії чи бездіяльність суб'єкта владних повноважень, які входять до змісту відповідної управлінської функції; 5) порядок укладення та виконання угоди за загальним правилом регулюється нормами публічного права із субсидіарним застосуванням в окремих випадках норм цивільного права. Для окремих категорій адміністративних договорів закон може передбачати у якості обов'язкових також інші, додаткові риси.

1.24. Зустрічаються випадки розгляду і вирішення загальними судами публічно-правових спорів, які предметно були підсудні господарським судам.

Приклад. Місцеві загальні суди розглянули в порядку адміністративного судочинства позови органів контрольного-ревізійної служби про надання дозволу на проведення ревізії⁴⁶, про продовження строків

⁴⁵ Постанова Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України від 10 жовтня 2006 року // Вісник Верховного суду України. -2006. - № 11 (75).

ревізії⁴⁷.

Згідно із пунктом 6 розділу VII КАСУ до початку діяльності окружних адміністративних судів адміністративні справи, підвідомчі господарським судам відповідно до Господарського процесуального кодексу України 1991 року, вирішують у першій інстанції за правилами КАСУ відповідні місцеві господарські суди. Тому, керуючись пунктом 6 частини третьої статті 108 КАСУ та статтею 12 Господарського процесуального кодексу України у редакції від 13 травня 1997 року місцевий загальний суд у наведеному випадку мав повернути позовну заяву через порушення позивачем правил предметної підсудності. Якщо обставина помилкового застосування правил про предметну підсудність була б виявлена після відкриття провадження, місцевий загальний суд мав би передати справу за належною підсудністю (пункт 2 частини першої статті 22 КАСУ). Якщо ж порушення судом першої інстанції правил предметної підсудності буде виявлено апеляційним судом, то оскаржене рішення слід скасувати та направити справу на новий розгляд за належною підсудністю на підставі пункту 1 частини першої статті 204 КАСУ. Предметна непідсудність справи відповідному суду означає, що всі судді такого суду не мають права її розглядати та ухвалювати в ній рішення.

Рекомендація: Суд апеляційної інстанції має скасувати рішення і направити справу на новий розгляд, якщо її розглянуто і вирішено предметно не компетентним судом.

1.25. Закон не передбачив право Пенсійного фонду України звертатись із позовом до підприємства-страхувальника про стягнення заборгованості із відшкодування фактичних витрат на виплату і доставку пільгових пенсій. За таких умов Вищий адміністративний суд України правильно визнав, що справу за цим позовом не належить розглядати у порядку адміністративного судочинства⁴⁸.

Пункт 4 частини першої статті 17 КАСУ передбачає право суб'єкта владних повноважень звертатись із адміністративним позовом до фізичної чи юридичної особи лише у випадках, прямо передбачених законом. Оскільки на Пенсійний фонд України покладено виконання владних управлінських функцій, його право на звернення до адміністративного суду із вимогами до особи має бути зазначене у законі.

Наведені у прикладі відносини виплати пенсій регулюються Законом

⁴⁶ Справа 2-а-1635/06 // Архів Шевченківського районного суду м. Києва за 2006 рік.

⁴⁷ Справа 2-а-1632/06 // Архів Шевченківського районного суду м. Києва за 2006 рік.

⁴⁸ Ухвала Вишого адміністративного суду України від 1 червня 2006 року у справі № к-14063/06 // Єдиний державний реєстр судових рішень України. - № 41095.

України „Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування» від 9 липня 2003 року (Закон про пенсійне страхування). Пункт 2 «Прикінцевих положень» цього Закону передбачає, що підприємства та організації з коштів, призначених на оплату праці, вносять до Пенсійного фонду плату для фактичних витрат на виплату і доставку пенсій певним категоріям осіб. При цьому Закон про пенсійне страхування не визначає порядок примусового стягнення цієї плати. Тому Пенсійний фонд України вирішив заповнити таку прогалину правового регулювання і передбачив застосування порядку, що призначений для примусового стягнення податків (Закон України „Про порядок погашення зобов’язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами“ від 21 грудня 2000 року – Закон про погашення зобов’язань)⁴⁹. У свою чергу Закон про погашення зобов’язань передбачає право податкових органів звертатись до суду з метою примусового стягнення активів платника податків в рахунок погашення його податкового боргу (підпункт 3.1.1. пункту 3.1. статті 3). У такий спосіб Пенсійний фонд України віднайшов нормативну підставу звернення до суду із вимогою про стягнення із підприємств та організацій заборгованості по відшкодуванню витрат на виплату і доставку пенсій.

Однак, Закон про погашення зобов’язань не може бути застосований до стягнення платежів, які не відносяться до податків чи зборів. На це указує його преамбула. Тому пункт 6.9 Інструкції про порядок обчислення і сплати страхувальниками та застрахованими особами внесків на загальнообов’язкове державне пенсійне страхування до Пенсійного фонду України⁵⁰ суперечить Законові про погашення зобов’язань.

Слід визнати, що на сьогодні законом не визначено порядку примусового стягнення заборгованості із відшкодування витрат на виплату і доставку пенсій. Право органів Пенсійного фонду України звертатись до суду із позовом про стягнення такої заборгованості законом не передбачене. Тому Вищий адміністративний суд України правильно визнав відповідну вимогу органу Пенсійного фонду України такою, що не підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства.

Рекомендація: У статті 106 Закону України «Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування» від 9 липня 2003 року до поняття недоїмка поряд із простроченою заборгованістю із сплати страхових внесків включити прострочену заборгованість з відшкодування витрат на виплату і доставку пенсій. Це дозволить органам Пенсійного фонду України

⁴⁹ Пункт 6.9. Інструкції про порядок обчислення і сплати страхувальниками та застрахованими особами внесків на загальнообов’язкове державне пенсійне страхування до Пенсійного фонду України, затвердженої Постановою правління Пенсійного Фонду України від 19.12.2003 року № 21-1.

⁵⁰ Затверджена Постановою правління Пенсійного фонду України від 19 грудня 2003 № 21-1 // Офіційний вісник України. - 2004. - № 3. - Ст. 148.

примусово через державного виконавця стягувати заборгованість із відшкодування цих витрат.

До внесення відповідних змін до закону судам слід відмовляти у відкритті провадження в справі за позовами органів Пенсійного фонду України до підприємств-страхувальників про стягнення заборгованості із відшкодування фактичних витрат на виплату і доставку пільгових пенсій через неналежність таких спорів до компетенції адміністративного суду.

1.26. Суд за позовом податкового органу стягнув із суб'єкта підприємницької діяльності штраф за порушення вимог Закону України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг», не вказавши при цьому норму закону, яка уповноважує позивача на звернення до суду.

Приклад. Рішенням господарського суду Донецької області від 5 вересня 2005 року, залишеним без змін постановою Донецького апеляційного господарського суду від 11 жовтня 2005 року, позов задоволено: з відповідача на користь Державного бюджету України стягнуто штрафні санкції в сумі 1 122, 00 грн., накладені згідно з податковим повідомленням-рішенням Слов'янської об'єднаної державної податкової адміністрації на підставі статті 22 Закону України “Про застосування реєстраторів розрахункових операторів у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг”.

Вищий адміністративний суд України на підставі статей 15, 17 Закону України “Про застосування реєстраторів у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг”, пункту 4 частини першої статті 10, пункту 7 частини першої статті 11 Закону України “Про державну податкову службу в Україні” залишив рішення судів першої та апеляційної інстанції без змін⁵¹.

Висновок Вищого адміністративного суду України щодо належності справи до адміністративної юрисдикції слід визнати правильним. Однак, суду касаційної інстанції у мотивувальній частині своєї ухвали необхідно було вказати на пункт 11 частини першої статті 10 Закону України “Про державну податкову службу в Україні” (далі – Закон), який надає податковим органам право звертатись із позовами до підприємств, установ, організацій та громадян про стягнення заборгованості перед бюджетом і державними цільовими фондами за рахунок їх майна. При цьому під заборгованістю розуміється обов'язок сплатити також і ті фінансові санкції (штрафи), які передбачені законами, що не входять до податкового законодавства. Абзац перший частини першої статті 2 Закону покладає на податкові органи завдання здійснювати контроль за повнотою і

⁵¹ Ухвала Вищого адміністративного суду України від 15 червня 2006 року у справі № 5-112/05 // Єдиний державний реєстр судових рішень України. - № 46136.

своєчасністю сплати до бюджетів, державних цільових фондів не тільки податків і зборів (обов'язкових платежів), а й неподаткових доходів. Системне тлумачення Закону дає підстави віднести штраф за порушення вимог Закону України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» до неподаткового доходу Державного бюджету України.

Рекомендації: Штрафи за порушення законів, які не входять до системи податкового законодавства, належать до неподаткових доходів державного бюджету. Податкові органи мають право звертатись до адміністративного суду із вимогою про їх примусове стягнення на підставі пункту 4 частини першої статті 17, пункту 5 частини четвертої статті 50 КАСУ та пункту 11 частини першої статті 10 Закону України «Про державну податкову службу в Україні».

1.27. Відповідач добровільно до завершення розгляду справи щодо його бездіяльності виконав дію, вчинення якої вимагав позивач. За відсутності заяви позивача про відмову від вимоги про зобов'язання відповідача вчинити дію суд закриття провадження у справі мотивуючи тим, що одночасно заявлена позовна вимога про відшкодування моральних збитків не належить до розгляду у порядку адміністративного судочинства.

Приклад. Фізична особа оскаржила бездіяльність суду першої інстанції, яка проявилась у невиконанні обов'язку передати апеляційну скаргу в цивільній справі разом із матеріалами справи до апеляційного суду. Позивач вимагав зобов'язати відповідача направити його скаргу та матеріали до апеляційного суду і відшкодувати моральні збитки, заподіяні бездіяльністю відповідача. До завершення розгляду адміністративної справи відповідач виконав дію, вчинення якої від нього вимагав позивач. Суд першої інстанції закриття провадження в адміністративній справі у зв'язку із тим, що вимога про відшкодування збитків не може розглядатись адміністративним судом окремо від вимоги вирішити публічно-правовий спір. При цьому позивач не заявляв про відмову від вимоги про зобов'язання відповідача вчинити відповідну дію, а суд – відповідно не постановляв ухвали про закриття провадження щодо цієї вимоги у зв'язку із відмовою позивача від неї.

Суд апеляційної інстанції апеляційну скаргу на ухвалу суду першої інстанції залишив без задоволення⁵².

Суди першої та апеляційної інстанцій не дали позивачу висновок щодо його вимоги про зобов'язання відповідача вчинити дію. Причиною цього стало порушення вимоги частини першої статті 136 КАСУ: судам

⁵² Ухвала Апеляційного суду Дніпропетровської області від 22 листопада 2006 року у справі №22а-1128\06 // Єдиний державний реєстр судових рішень - № 378189.

належало продовжити розгляд справи, якщо позивач не відмовляється від своїх вимог. При цьому суд має ухвалити рішення по суті позову навіть у тому випадку, коли відповідач до завершення розгляду справи добровільно виконає матеріально-правові вимоги позивача. При прийнятті постанови слід узяти до уваги ту обставину, що протиправна бездіяльність припинена. Тому у постанові суду з урахуванням принципу офіційності має бути закріплений такий спосіб захисту, який би належним чином завершив поновлення порушеного права (частина друга статті 11 КАСУ), зокрема, визнання бездіяльності протиправною.

Рекомендація: Добровільне виконання відповідачем до завершення розгляду адміністративної справи вимоги позивача не є перешкодою для ухвалення судом рішення по суті цієї вимоги, якщо позивач не відмовляється від неї. При прийнятті постанови суд може на підставі частини другої статті 11 КАСУ визнати рішення (дію, бездіяльність) протиправним, навіть якщо протиправний стан (чинність оскарженого рішення, дія, бездіяльність) відповідачем припинений.

2. Підсудність адміністративних справ

2.1. КАСУ прямо не передбачив повноваження суду за наслідками розгляду клопотання позивача про відкликання позовної заяви, що вмотивоване територіальною невідповідністю справи.

Приклад. Особа відклікала свою позовну заяву та просила залишити її без розгляду, посилаючись на те, що вона подана із порушенням правил територіальної підсудності. Суд своєю ухвалою задовольнив клопотання та залишив позовну заяву без розгляду на підставі пункту 5 частини першої статті 155 КАСУ⁵³.

У наведеному випадку суд мав вирішити питання: чи залишити заяву без розгляду на основі пункту 5 частини першої статті 155 КАСУ, чи передати справу на розгляд іншого адміністративного суду на основі статті 22 КАСУ. При цьому, на нашу думку, необхідно виходити із критерію забезпечення прав та інтересів осіб, які беруть участь у справі. Оскільки питання про передачу справи до іншого суду має бути вирішене у судовому засіданні із повідомленням усіх осіб, які беруть участь у справі, то суду слід реалізувати припис статті 22 КАСУ.

Пункт 5 частини першої статті 155 КАСУ не зобов'язує особу наводити мотиви свого клопотання про відкликання позовної заяви. Тому суд не зобов'язаний брати до уваги обставини (у тому числі територіальної невідповідності справи), що наводяться з метою обґрунтування клопотання тим позивачем, який погано обізнаний зі своїми правами. Інакше суд обмежить таку сторону у реалізації її змагального права – вимагати від суду

⁵³ Справа 2а-200/05 // Архів Святошинського районного суду м. Києва за 2005 рік.

припинення розгляду відповідного публічно-правового спору. Через це у ситуаціях, аналогічних до наведеного прикладу, суд на основі статті 155 КАСУ та за процедурами статті 22 КАСУ має залишити заяву без розгляду, переконавшись у тому, що позивач не має наміру продовжувати спір у іншому суді, який територіально компетентний його вирішити. Якщо ж позивач такий намір підтвердить, суд за результатами процедури, що передбачена у статті 22 КАСУ, зобов'язаний передати справу до іншого адміністративного суду.

На практиці також може постати питання: яке рішення має прийняти суд, якщо виявить порушення правил територіальної підсудності на стадії розгляду справи. Очевидно, розгляд справи належить продовжувати. КАСУ не містить положень, які б указували, що така обставина є перешкодою для адміністративного процесу. При апеляційному перегляді рішення суду першої інстанції не може бути скасоване через виявлення цієї обставини.

Рекомендація: Суд має застосувати процедуру, яка передбачає більше процесуальних гарантій для учасників процесу, якщо КАСУ дозволяє використання однієї із декількох можливих процедур при вирішенні певного процесуального питання.

2.2. Отримавши передану на підставі статті 22 КАСУ справу, окремі суди протиправно відмовляють у відкритті провадження або повертають її до суду, від якого вона надійшла⁵⁴.

Судам слід мати на увазі, що спори між судами щодо підсудності не допускаються (частина шоста статті 22 КАСУ). До того ж ухвали суду в адміністративних справах, що набрали законної сили, є обов'язковими до виконання на всій території України (частина друга статті 14 КАСУ). Це означає, що ухвала про відкриття провадження справи є обов'язковою і для суду, якому така справа була передана за підсудністю.

Також не відповідає вимогам статей 22, 158 КАСУ практика повернення судом переданої йому справи у супроводі із листом про мотиви непідсудності такої справи⁵⁵. По-перше, як вже зазначалось, спори між судами про підсудність справи не допускаються. По-друге, процесуальні рішення суду мають оформлятися ухвалою; лист не є формою процесуального рішення.

Рекомендація: Суд є самостійним при ухваленні рішень у справі, однак рішення інших судів у випадках, передбачених у КАСУ, для нього є обов'язковими.

2.3. Суд неправильно застосував припис КАСУ про підсудність

⁵⁴ Справа 2-а-208/05 // Архів Дніпровського районного суду м. Києва за 2005 рік.

⁵⁵ Справа 2-а-930/06 // Архів Шевченківського районного суду м. Києва за 2005 рік.

адміністративної справи через занадто широке тлумачення обсягу поняття “індивідуальний акт”.

Приклад. Суд на основі частини другої статті 19 КАСУ постановив ухвалу про невідсудність вимог, які стосувались протиправності наказу Державної податкової адміністрації України «Про надання інформації державними нотаріальними конторами або приватними нотаріусами та про внесення змін до наказу Державної податкової адміністрації України від 29 вересня 2003 № 45» від 19 серпня 2005 № 352 (Наказ). За висновком суду оскаржений наказ був правовим актом індивідуальної дії. А тому, на думку судді, позивач порушив правило територіальної підсудності, звернувшись із позовом до суду за місцем знаходження відповідача⁵⁶.

Однак даний Наказ носив усі ознаки, що притаманні нормативно-правовому акту: 1) мав форму офіційного письмового документа, 2) був прийнятий уповноваженим на це суб'єктом нормотворення за встановленою законодавством процедурою, 3) містив норми права; 4) мав неперсоніфікований характер; і 5) був розрахований на неодноразове застосування⁵⁷. Зрештою нормативний характер Наказу підтверджується фактом його державної реєстрації Міністерством юстиції України 10 жовтня 2005 року за № 1168/11448. Тому даний спір мав розглядатись районним судом міста Києва за місцезнаходженням відповідача – Державної податкової адміністрації України (з урахуванням перехідних положень Кодексу).

Частина перша статті 17 КАСУ передбачає вичерпний поділ рішень суб'єктів владних повноважень на два види: нормативно-правові акти та акти індивідуальної дії. Останні із названих актів різноманітні за змістом приписів, що у них закріплюються. На відміну від них, нормативно-правові акти більш однотипні за змістом. Присутність правових норм у рішенні є достатньою очевидною ознакою для відокремлення нормативних актів від решти рішень.

Рекомендація: Відсутність норми права в оскаржуваній частині рішення суб'єкта владних повноважень є достатньою підставою для віднесення його до групи правових актів індивідуальної дії.

2.4. Зустрічаються випадки розгляду та вирішення адміністративним судом справ за позовами, які ґрунтувалися позивачами на нормах ЦПКУ.

Це стало причиною неправильного застосування судом приписів про

⁵⁶ Справа №2-а-1007/06 // Архів Шевченківського районного суду м. Києва за 2006 рік.

⁵⁷ Пункт 1.4 Порядку подання нормативно-правових актів на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України та проведення їх державної реєстрації, затвердженого Наказом Міністерства юстиції України 12.04.2005 № 34/5 // Офіційний вісник України. - 2005 р. - № 15. - Ст. 799.

належність справи до адміністративної юрисдикції і, як наслідок, приписів про підсудність.

Приклад. Суд за такими вимогами відкрив провадження в порядку адміністративного судочинства. З'ясувавши в ході розгляду, що справа за правилами КАСУ підсудна іншому суду, суд передав її на підставі статті 22 КАСУ. Отримавши таку справу, інший суд формально підійшов до визначення належної юрисдикції та повернув справу назад, мотивуючи це тим, що позов поданий на основі норм ЦПКУ⁵⁸. В іншій справі суд відмовив у відкритті провадження за вимогою про визнання протиправним рішення Комісії із спірних питань визначення статусу осіб, які брали участь у ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, при Міністерстві із надзвичайних ситуацій України через те, що позивач ґрунтував вимоги на нормах ЦПКУ⁵⁹.

Постає питання: чи зв'язаний суд вказівкою позивача на процесуальний закон, яким він керувався при зверненні до суду, чи є ця вказівка перешкодою для застосування судом іншого процесуального закону при вирішенні питання про відкриття провадження? На наш погляд, – так. У протилежному випадку суд втрутиться у реалізацію особою її права самостійно визначити процесуальний закон, на основі якого звернутись до компетентного суду (право на судовий захист – стаття 6 Закону України “Про судоустрій України”). При отриманні позовної заяви суд не є обмеженим у виборі процесуального закону лише у тому випадку, якщо вказівка позивача на такий закон відсутня. Суд у такому разі має самостійно встановити належний процесуальний закон, беручи до уваги зміст позову.

Із аналогічних причин суд не має права вимагати від позивача визначитись із тим, у якому порядку той звертається до суду: у порядку цивільного чи адміністративного судочинства. Залишення заяви без руху на час виконання такої вимоги суду⁶⁰ є порушенням статті 108 КАСУ, у якій закон відсилає до статті 106 КАСУ, що дає вичерпний перелік вимог до змісту заяви. Серед обов'язкових елементів змісту відсутні посилання на процесуальний закон.

Рекомендація: Суд вирішує питання про відкриття провадження на основі процесуального закону, що зазначений позивачем у заяві. Якщо така вказівка відсутня, суд самостійно, виходячи зі змісту позову, визначає процесуальний закон, що належить застосувати.

2.5. Зустрічається практика судів відкривати провадження та готува-

⁵⁸ Справа №2-а-811/06 // Архів Шевченківського районного суду м. Києва за 2006 рік.

⁵⁹ Справа №2-а-817/06 // Архів Шевченківського районного суду м. Києва за 2006 рік.

⁶⁰ Справа №2-а-884/06 // Архів Шевченківського районного суду м. Києва за 2006 рік

ти до розгляду справи за одним процесуальним законом, а подальші процесуальні дії вчиняти на основі іншого.

Приклад. Суд відкрив провадження у порядку цивільного судочинства, а передав справу за підсудністю до іншого суду на основі приписів КАСУ⁶¹.

Відкриваючи провадження у справі суд започатковує судовий процес, тобто правовідношення між судом та іншими учасниками провадження (щодо адміністративного процесу – пункт 5 частини першої статті 3 КАСУ). Продовжуючи провадження у справі за іншим процесуальним законом, суд залишає первісний судовий процес без завершення. Таким чином порушується право позивача на судовий захист. Адже позовні вимоги, заявлені у порядку цивільного судочинства, так і залишаються без вирішення. Натомість суд приймає рішення про перехід до адміністративного процесу, хоча провадження в адміністративній справі не відкрито.

Рекомендація: Якщо суд виявляє факт розгляду справи за неналежною юрисдикцією, він має закрити провадження у такій справі (пункт 1 частини першої статті 157 КАСУ).

2.6. Окремі суди, що обрані позивачами на підставі частини четвертої статті 19 КАСУ, повертають позовні заяви з мотивів їх непідсудності, чим обмежують право осіб на розгляд їх справ в адміністративному суді, до підсудності якого вони віднесені (частина друга статті 6 КАСУ).

Приклад. Позивач, який постійно проживає за кордоном і щодо якого суб'єктом владних повноважень України прийнято акт індивідуальної дії звернувся до суду за місцем проживання свого представника. Однак місцевий суд, підтриманий апеляційним судом, визнав, що у разі фактичної неможливості застосувати частину другу статті 19 КАСУ, необхідно застосовувати загальне правило – подати позов за місцезнаходженням відповідача (частина перша статті 19 КАСУ)⁶².

Тлумачення потребує поняття «невизначеність територіальної підсудності», що використане у частині четвертій статті 19 КАСУ. Його можна розуміти як неможливість застосування спеціальних правил про підсудність (частини друга-третя статті 19 КАСУ). Така обставина може розглядатись як підстава для застосування загального правила (частина перша статті 19 КАСУ). І лише неможливість застосування загального правила дозволить реалізацію правила про підсудність спору за вибором позивача (частина четверта статті 19 КАСУ).

Можливе й інше розуміння вказаного поняття. Наявність спеціального правила за будь-яких умов виключає застосування загального правила. Тому неможливість реалізації спеціального правила (про підсудність за

⁶¹ Справа №2-а-931/06 // Архів Шевченківського районного суду м. Києва за 2006 рік

⁶² Справа №2-а-879/06 // Архів Шевченківського районного суду м. Києва за 2006 рік.

місцем знаходження позивача) одразу тягне за собою реалізацію правила про підсудність за вибором позивача.

На нашу думку, суд мав реалізувати друге із наведених тлумачень. Адже присутність у предметі позову ознак, передбачених спеціальним правилом про підсудність, виключає можливість застосування загального правила, навіть, якщо спеціальне правило неможливо реалізувати, і КАСУ передбачає правило для такої ситуації.

Судам доводиться вирішувати питання про підсудність спільних вимог, що заявлені декількома позивачами, які проживають на територіях, підсудних різним місцевим судам.

Приклад. Декілька осіб оскаржили до суду рішення Київської міської ради про затвердження проекту відведення відповідної земельної ділянки. Позовна вимога про визнання рішення протиправним обґрунтувалася тим, що воно порушує права таких осіб як мешканців будинку, що розташований поблизу відповідної земельної ділянки. Суд позовну заяву повернув та визначив територіальну підсудність за місцем проживання більшості із осіб на боці позивача⁶³.

На нашу думку, такий висновок суду також є порушенням частини другої статті 6 та частини третьої статті 108 КАСУ: ніхто не може бути позбавлений права на розгляд його справи в адміністративному суді, до підсудності якого вона віднесена цим Кодексом. У разі неможливості застосування спеціального правила, що передбачене частиною другою статті 19 КАСУ, підсудність справи визначається за вибором позивача (позивачів) на підставі частини четвертої цієї ж статті Кодексу.

Рекомендація: Якщо предмет позову містить ознаки, що передбачені спеціальним правилом про підсудність, суд має утриматись від застосування загального правила. Неможливість застосування одного із спеціальних правил підсудності, передбачених статтею 19 КАСУ, тягне за собою право позивача за власним вибором визначити компетентний суд.

Справа з приводу оскарження правового акту індивідуальної дії, а також дії чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень, які стосуються інтересів декількох осіб, які заявили спільні позовні вимоги і при цьому проживають (перебувають) на територіях, що відноситься до юрисдикції різних адміністративних судів, розглядається судом за вибором таких осіб.

2.7. На порушення статті 107 КАСУ суди інколи відмовляються відкритвати провадження за публічно-правовою вимогою, що помилково поєднана позивачем із вимогами, які не належить розглядати в порядку адміністративного судочинства.

Приклад. Особа оскаржила правовий акт індивідуальної дії і при цьому

⁶³ Справу №-2-а -899/06 // Архів Шевченківського районного суду м. Києва за 2006 рік.

*звернулася із адміністративним позовом до кількох відповідачів, лише частина з яких мала статус суб'єкта владних повноважень. Галицький районний суд міста Львова ухвалою відмовив у відкритті провадження за позовними вимогами до всіх відповідачів із посиланням на те, що вони не належать до компетенції адміністративних судів*⁶⁴.

На нашу думку, суд повинен був відкрити провадження у тій частині вимог, які належали до розгляду у межах адміністративної юрисдикції. Щодо решти вимог слід було постановити ухвалу про відмову у відкритті провадження. Таку ж позицію зайняв суд апеляційної інстанції⁶⁵.

Вирішуючи питання про відкриття провадження, суд з'ясовує відповідність змісту позову предмету адміністративної юрисдикції. Перш за все, має бути встановлена належність спірних відносин до сфери публічно-правових відносин (частина четверта статті 105 КАСУ). Сфера публічно-правових відносин, у свою чергу, визначається публічно-правовим регулюванням. Тобто виконання завдань та функцій (обов'язків) суб'єктом владних повноважень передбачає заснованість його діяльності на нормах публічних галузей права.

Рекомендація: Отримавши позовну заяву із вимогами, лише частина яких належить до адміністративної юрисдикції, суд має відкрити провадження щодо цієї частини вимог, а стосовно решти вимог – відмовити у відкритті провадження. Належність спірних відносин до публічно-правової сфери визначається судом із урахуванням того, чи поширюються на оскаржувану діяльність відповідача норми публічного права.

2.8. Загальне правило територіальної підсудності охоплює випадки звернення до суду із вимогами будь-якого змісту. У той же час правила спеціальної підсудності визначають суд, компетентний розглядати вимоги із особливими ознаками. Не обізнані із юридичними правилами співвідношення між спеціальною та загальною нормами позивачі деколи розцінюють такі норми як альтернативні.

Приклад. Позивач звернувся до суду, який територіально не компетентний розглянути відповідний позов. Особа не володіючи достатніми правовими знаннями, не в стані правильно з'ясувати характер оскаржуваного акту, – індивідуально-правовий чи нормативно-правовий. Через це така особа, керуючись загальним правилом, помилково подала заяву до суду за місцем знаходження відповідача⁶⁶. В іншому випадку особа звернулася до суду за своїм місцем проживання, хоча оскаржила

⁶⁴ Аналогічно, неправильно визначивши вид судової юрисдикції, Сихівський районний суд м. Львова повернув позовну заяву позивачу для подачі до належного суду (за місцем знаходження відповідача), не врахувавши вимог частини 2 статті 19 КАСУ: Див. Справу № 22ас-169/2006 / Архів Апеляційного суду Львівської області за 2006 рік.

⁶⁵ Справа № 22ас-18/06 / Архів Апеляційного суду Львівської області за 2006 рік.

⁶⁶ Справа №2-1272/06//Архів Франківського районного суду м. Львова за 2006 рік.

*нормативно-правовий акт. Сихівський районний суд міста Львова цілком виправдано повернув такій особі-позивачу заяву для подання до суду за місцезнаходженням відповідача у зв'язку з тим, що оскаржуваний акт суб'єкта владних повноважень носив нормативний характер*⁶⁷.

Таким чином, спеціальне правило виключає реалізацію загального правила.

Рекомендація: Для усунення подібних помилок позивачів у виборі компетентного суду в майбутньому можна було б доповнити речення у частині першої статті 19 КАСУ такими словами «за винятком випадків, передбачених частинами другою – четвертою цієї статті».

2.9. Інколи суди помилково закривають провадження в адміністративній справі через виявлення порушення правил предметної підсудності, визначених пунктами 5, 6 розділу VII «Прикінцеві та перехідні положення» КАСУ до початку діяльності окружних та апеляційних адміністративних судів.

Приклад. Галицький районний суд міста Львова розглянув адміністративну справу, не звернувши увагу на те, що громадянин-позивач виступав у матеріально-правових відносинах як підприємець. Апеляційний суд після розгляду скарги закрити провадження у цій справі відповідно до пункту 1 частини першої статті 157 КАСУ, як таку, що не належить розглядати в порядку адміністративного судочинства⁶⁸. Однак зазначений спір відповідав вимогам пункту 1 частини першої статті 17 КАСУ.

Такі процесуальні рішення не відповідають пункту 2 частини першої статті 22 та статті 157 КАСУ. Порушення правил предметної підсудності є підставою для передачі справи до іншого адміністративного суду, а не для закриття провадження у справі.

У разі неналежності справи до розгляду в порядку адміністративного судочинства, господарський суд чи місцевий суд має закрити провадження в адміністративній справі із посиланням на статтю 17 КАСУ.

Рекомендація: Виявивши порушення правил предметної підсудності, допущене при відкритті провадження у справі, місцевий загальний чи господарський суд як адміністративний суд має передати справу до іншого суду, якщо справу належить розглядати в порядку адміністративного судочинства.

2.10. Вищий адміністративний суд України інколи допускає неодно-

⁶⁷ Справа № 22ас-203/2006 // Архів Апеляційного суду Львівської області за 2006 рік.

⁶⁸ Справа № 22ас-157/2006 // Архів Апеляційного суду Львівської області за 2006 рік.

кове застосування норм КАСУ, що визначають правила предметної підсудності, чим обмежує право позивача на судовий захист.

Приклад. Одержавши на розгляд позовну заяву у предметно невідсудній справі (частина четверта статті 18 КАСУ), Вищий адміністративний суд України в одних випадках повертає її позивачеві⁶⁹, а в інших – відмовляє у відкритті провадження у першій інстанції⁷⁰.

Другий варіант порушує право особи на судовий захист, передбачене статтею 6 КАСУ. Ухвала про відмову у відкритті провадження перешкоджає позивачеві звернутись із цією ж вимогою за належною підсудністю (пункт 2 частини першої статті 109 КАСУ).

Вищому адміністративному суду України слід дотримуватись першого підходу та постановляти ухвалу про повернення позовної заяви, використавши повноваження суду першої інстанції, яке закріплене у пункті 6 частини третьої статті 108 КАСУ. Положення даного пункту поширюються не лише на суд першої інстанції, а й на будь-який адміністративний суд, до якого надійде позовна заява із порушенням правил предметної підсудності.

Рекомендація: Одержавши на розгляд позовну заяву у предметно невідсудній справі, адміністративний суд має постановити ухвалу про повернення такої заяви позивачеві на підставі пункту 6 частини третьої статті 108 КАСУ.

2.11. На порушення принципів диспозитивності та змагальності окремі апеляційні суди пересилають за належною підсудністю позовні заяви, які адресовані їм із порушенням правил предметної підсудності.

Приклад. Спiр, пiдсудний окружному адмiнiстративному суду, позивач помилково передав на розгляд до апеляцiйного загального суду. Останнiй “вiдмовив у прийняттi” позовної заяви та “направив таку заяву за пiдсуднiстю”⁷¹.

Причиною помилки при визначенні предметної підсудності є те, що позивачі неправильно застосовують пункт 5 Прикінцевих та перехідних положень КАСУ. Замість того, щоб передати спір, підсудний окружному адміністративному суду, на вирішення місцевому загальному суду, вони подають позовну заяву до апеляційного загального суду. Одержавши таку позовну заяву, апеляційний суд зустрічається із проблемою форми, у якій має бути прийняте рішення про відмову брати до розгляду заяву, подану із порушенням правил підсудності.

Очевидно, у цих випадках апеляційний суд мав би постановити ухва-

⁶⁹ Ухвала Вищого адміністративного суду України від 1 червня 2006 року у справі № П-87/06 // Єдиний державний реєстр судових рішень України. - № 46144.

⁷⁰ Ухвала Вищого адміністративного суду України від 1 червня 2006 року у справі № п-91/06 // Єдиний державний реєстр судових рішень України. - № 46143.

⁷¹ Справа №2-7/06 // Архів Печерського районного суду м. Києва за 2006 рік; Справа №2-а-1091/06 // Архів Шевченківського районного суду м. Києва за 2006 рік.

лу про повернення позовної заяви, використавши повноваження суду першої інстанції, яке закріплене у пункті 6 частини третьої статті 108 КАСУ. Положення даного пункту поширюються не лише на суд першої інстанції, а на будь-який адміністративний суд, до якого надійде позовна заява із порушенням правил предметної підсудності. Отримавши повернену позовну заяву, особа на власний розсуд вирішує, чи звертатись повторно з тими ж вимогами та із тих же підстав до того ж відповідача. У наведеному прикладі апеляційний суд порушив це диспозитивне право особи, та замість неї надіслав заяву до компетентного суду першої інстанції. Дії апеляційного суду також могли порушити змагальне право особи визначати територіально компетентний суд за її власним вибором у випадках, передбачених частиною четвертою статті 18 КАСУ.

Постановлення апеляційним судом ухвали на основі повноваження суду першої інстанції не слід вважати порушенням частини другої статті 20 КАСУ, яка передбачає, що апеляційні адміністративні суди уповноважені лише на перегляд судових рішень місцевих адміністративних судів. Адже апеляційний суд, постановляючи ухвалу про повернення позовної заяви, не відкриває провадження, тобто не береться до розгляду справи. Вчинювані ним дії охоплюються таким поняттям теорії процесуального права, як “передпроцес”.

Апеляційний суд не мав права передавати справу до іншого адміністративного суду. Пункт 2 частини першої, частина друга статті 22 КАСУ передбачають, що суд може передати адміністративну справу на розгляд іншого суду через недотримання правил предметної підсудності лише, якщо у такій справі вже відкрито провадження і тільки після розгляду цього питання на судовому засіданні.

Рекомендація: Отримавши позовну заяву, суд апеляційної інстанції повертає таку справу особі, яка її подала, у зв’язку з невідповідністю справи цьому адміністративному суду (пункт 6 частини третьої статті 108 КАСУ).

2.12. Приймаючи позовну заяву, суди інколи беруться до вирішення питання про належність позивача, що призводить до неправильного визначення територіальної підсудності відповідної справи.

Приклад. Виявивши порушення закону з боку представництва іноземного суб’єкта господарювання, орган державної влади України поклав обов’язок усунути це порушення не на цього суб’єкта, а на керівника представництва. Позов від імені іноземного суб’єкта господарювання щодо оскарження припису був поданий до суду за вибором керівника (частина четверта статті 19 КАСУ). Однак суд повернув позовну заяву, стверджуючи, що заява мала бути подана до суду за місцем проживання посадової особи представництва (частина друга статті 19 КАСУ)⁷².

У цій ситуації оскаржуваним приписом обмежувались права посадов-

⁷² Справа 2-а-1015/06 // Архів Шевченківського районного суду м. Києва за 2006 рік.

ця як фізичної особи. Тому адміністративний позов міг бути поданий такою особою від власного імені. У такому разі, дійсно розгляд справи мав проводитись за місцем проживання позивача.

Однак у наведеному прикладі позов подано представництвом від імені іноземного суб'єкта господарювання. Суд на стадії відкриття провадження не мав права розглядати питання про належність позивача. Натомість суд мав вирішити питання про територіальну підсудність вимог юридичної особи, у якої відсутнє місце знаходження в Україні. Очевидно, частина друга статті 19 КАСУ не могла бути застосована через відсутність місця знаходження в Україні. У зв'язку із цим суд мав реалізувати припис про визначення територіально компетентного суду за вибором позивача (частина четверта статті 19 КАСУ).

Рекомендація: Представництво іноземної компанії на основі частини четвертої статті 19 КАСУ може обрати на власний розсуд компетентний адміністративний суд для захисту прав та інтересів компанії у сфері публічно-правових відносин.

РОЗДІЛ III. СУДОВІ ВИТРАТИ

1. Поширеними є випадки неправильного визначення позивачами та судами розміру судового збору, що призводить до порушення майнових прав сторін або до недоотримання Державним бюджетом України відповідних сум коштів.

Згідно з частиною першою статті 89 КАСУ особа, яка звертається до адміністративного суду із позовною заявою, повинна сплатити судовий збір. Відповідно до пункту 3 Прикінцевих та перехідних положень КАСУ до набрання чинності законом, який регулює порядок сплати і розміри судового збору, розмір судового збору визначається згідно із підпунктом „б” пункту 1 статті 3 Декрету Кабінету Міністрів України „Про державне мито” (0,2 неоподаткованого мінімуму доходів громадян, що становить 3 грн. 40 коп.). Трапляються випадки сплати судового збору у розмірі більшому, а ніж того вимагає Декрет Кабінету Міністрів України “Про державне мито”.

Приклад. За подачу заяви із вимогами немайнового характеру позивач помилково сплатив 8 грн. 50 коп. замість встановлених 3 грн. 40 коп.⁷³

Причиною цього, на нашу думку, є складний для розуміння пересічних осіб спосіб формулювання розмірів державного мита, що сплачується у якості судового збору. Розмір ставки збору співвіднесений із неоподатковуваним мінімумом доходів громадян. Необізнаній із законодавством

⁷³ Справа №2-3427/06//Архів Личаківського районного суду м. Львова за 2006 рік.

особі складно знайти правову норму про розмір неоподаткованого мінімуму.

На практиці зустрічаються ситуації повної несплати державного мита, у випадках, коли воно повинно бути сплачене⁷⁴ або його сплата лише при поданні апеляційної скарги⁷⁵. Подібні помилки суду призводять до недоотримання державним бюджетом належних сум коштів.

На порушення підпункту 2 пункту 3 розділу VII «Прикінцеві та перехідні положення» КАСУ окремі господарські суди за звернення із публічно-правовими вимогами немайнового характеру змушували позивача сплачувати 85 гривень, посилаючись на підпункт «б» пункту 2 статті 3 Декрету Кабінету Міністрів України «Про державне мито».

Приклад. ВАТ «П» оскаржило постанову Кабінету Міністрів України, вимагаючи визнати її незаконною. Господарський суд міста Києва залишив позовну заяву без руху, посилаючись на сплату позивачем судового збору у меншому розмірі (3. 40 грн.), а ніж передбачений для звернення із заявами про визнання недійсними актів (85 грн.). Суд першої інстанції у своїй ухвалі доводив, що господарські суди до початку діяльності окружних та апеляційних адміністративних судів повинні стягувати за розгляд справ адміністративної юрисдикції судовий збір у розмірі, що визначений для заяв, які подаються у порядку господарського судочинства⁷⁶.

Ухвала Господарського суду міста Києва про залишення заяви без руху, перш за все, не відповідає пункту 6 розділу VII «Прикінцеві та перехідні положення» КАСУ, який передбачає, що «до початку діяльності окружних та апеляційних адміністративних судів адміністративні справи, повідомчі господарським судам відповідно до Господарського процесуального кодексу України 1991 року, вирішують у першій та апеляційній інстанціях відповідні місцеві та апеляційні господарські суди за правилами Кодексу адміністративного судочинства України». Пункт 3 цього ж розділу вказує, що розмір судового збору визначається відповідно до підпункту „б“ пункту 1 статті 3 Декрету Кабінету Міністрів України „Про державне мито“. Очевидно, цей припис поширюється і на господарські суди під час розгляду ними справ адміністративної юрисдикції. Тому застосування деякими із цих судів підпункту «б» пункту 2 статті 3 Декрету Кабінету Міністрів України «Про державне мито» з метою визначення розміру судового збору із позовних заяв, поданих у порядку адміністративного судочинства, є безпідставним.

⁷⁴ Справа №2-417/06//Архів Личаківського районного суду м. Львова за 2006 рік.

⁷⁵ Справа №2-733/06//Архів Личаківського районного суду м. Львова за 2006 рік.

⁷⁶ Постанова Київського апеляційного господарського суду від 27 лютого 2006 р. у справі № 05-5-27\13566-A // Юридична газета. - 2006. - № 6.

Підпункт 2 пункту 3 розділу VII «Прикінцеві та перехідні положення» КАСУ, відсилаючи до підпункту „б“ пункту 1 статті 3 Декрету Кабінету Міністрів України „Про державне мито“, не передбачає диференціації розміру судового збору залежно від судової інстанції, до якої звертається зацікавлена особа. Тому ставка державного мита, що передбачена згаданим Декретом для позовних заяв із вимогами немайнового характеру, має застосовуватись також і при поданні апеляційних, касаційних скарг, скарг за винятковими обставинами, заяв про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами.

Рекомендація: Розмір судового збору при зверненні із позовною заявою слід встановити в законі у вигляді абсолютно визначеної суми коштів у гривнях.

За звернення із позовними заявами, які належить розглядати у порядку адміністративного судочинства, господарські суди до початку діяльності відповідних адміністративних судів мають стягувати судовий збір у розмірі, що визначений підпунктом „б“ пункту 1 статті 3 Декрету Кабінету Міністрів України „Про державне мито“.

При прийнятті апеляційних, касаційних скарг, скарг за винятковими обставинами, заяв про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами суд відповідної інстанції до набрання чинності законом, який врегулює порядок сплати і розміри судового збору, має застосовувати ставку державного мита, що встановлена підпунктом „б“ пункту 1 статті 3 Декрету Кабінету Міністрів України „Про державне мито“.

2. Інколи суди вимагають сплати судового збору від позивачів, які звільнені законом від цього обов’язку, чим порушують підпункт 1 пункту 3 розділу VII «Прикінцеві та перехідні положення» КАСУ.

Приклад. Суди вимагають від осіб, які оскаржують постанови про адміністративні правопорушення, сплати судового збору, хоча вони звільняються від цього обов’язку частиною 4 статті 288 Кодексу України про адміністративні правопорушення⁷⁷ (КУпАП).

Така позиція суду не відповідає КАСУ. Підпункт 1 пункту 3 Прикінцевих та перехідних положень КАСУ передбачає, що судовий збір при зверненні до адміністративного суду сплачується у порядку, встановленому законодавством для державного мита. У цьому положенні термін «законодавство» охоплює будь-який (не тільки податковий закон), який регулює порядок сплати державного мита. Частина четверта статті 288 КУпАП дозволяє позивачу звернутись до адміністративного суду без сплати судового збору (державного мита).

⁷⁷ Справа № 2-4904/05 // Архів Подільського районного суду м. Києва за 2005 рік.

Рекомендація: Судовий збір (державне мито) не сплачується при зверненні із позовами певних категорій у випадках, передбачених Декретом Кабінету Міністрів України «Про державне мито» або законами.

3. Зустрічаються випадки, коли позивач оплачує кожен позовну вимогу немайнового характеру окремо⁷⁸, хоча КАСУ цього не вимагає.

Підпункт „б“ пункту 1 статті 3 Декрету Кабінету Міністрів України „Про державне мито“ вказує, що об’єктом оподаткування є саме звернення до суду, а не вимоги, що містяться у ньому. Тому судовий збір сплачується із позовної заяви незалежно від кількості немайнових позовних вимог у ній.

У разі сплати позивачем судового збору у більшому розмірі, ніж встановлено законом, суд має роз’яснити йому право заявити клопотання про повернення надміру сплачених коштів (частина друга статті 89 КАСУ).

Рекомендація: Судам доцільно повідомляти позивача про можливість заявлення ним клопотання про повернення надміру сплаченої суми судового збору.

РОЗДІЛ IV. ФІКСУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУ

1. У значній частині працівників апарату місцевих судів відсутні необхідні навички щодо фіксування процесу технічним засобом та відповідно оформлення з його допомогою журналу судового засідання. Це може стати причиною неналежного виконання судом обов’язку фіксування процесу технічним засобом у випадках, які передбачені в КАСУ.

З набранням чинності КАСУ в судовій практиці частіше почали зустрічатися випадки фіксування судового розгляду адміністративних справ за допомогою звукозаписувальних технічних засобів, найбільш поширеним з яких є технічний засіб системи „Оберіг“. І хоча дана система, а також норми статей 41-44 КАСУ передбачають ведення журналу судового засідання, а, отже, виключають необхідність оформлення протоколу судового засідання, в судах і надалі, поряд з фіксацією процесу звукозаписувальними технічними засобами, ведеться саме протокол судового засідання. В основному це пов’язується з відсутністю навичок працівників апарату суду щодо фіксування процесу на згаданій системі.

Відповідно до пункту 2-1 розділу VII КАСУ до 1 січня 2008 року повне фіксування судового засідання за допомогою звукозаписувального технічного засобу здійснюється судом лише за вимогою особи, яка бере участь у справі, або за його власною ініціативою.

⁷⁸ Справа № 2а-236/05 // Архів Святошинського районного суду м. Києва за 2005 рік.

Дослідження практики застосування КАСУ судами у Львівській області дозволило виявити лише поодинокі випадки фіксації судом адміністративного процесу технічними засобами. Українці рідко на практиці постає питання відтворення технічного запису судового засідання. Є випадки відмови у задоволенні клопотання про відтворення технічного запису через „відсутність необхідних технічних можливостей у суді”⁷⁹.

Тому, з втратою чинності змін до КАСУ щодо протокольної фіксації судових засідань та із запровадженням в адміністративних судах вимог щодо обов'язкового фіксування кожної справи за допомогою звукозаписувальних технічних засобів можуть виникнути значні проблеми щодо його належного проведення.

Рекомендація: Державній судовій адміністрації України доцільно провести перевірку знань секретарів судових засідань щодо обслуговування відповідних технічних засобів.

РОЗДІЛ V. УЧАСНИКИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУ

1. Помилкове оскарження органом влади адміністративного стягнення, накладеного на його службовця, окремі суди всупереч КАСУ вважають перешкодою для відкриття і розгляду адміністративної справи.

Приклад. Суд залишив позовну заяву без руху, посилаючись на ту обставину, що вона подана неналежним позивачем – Міністерством закордонних справ, яке просило скасувати адміністративне стягнення, накладене на його працівника⁸⁰.

На нашу думку, суду слід було б відкрити провадження, а потім у ході розгляду справи допустити заміну первинного позивача належним (частина перша статті 52 КАСУ). Вимога про визнання протиправним рішення про накладення адміністративного стягнення підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства. Тому суд зобов'язаний відкрити провадження, якщо відсутні підстави для відмови у відкритті, які передбачені в пунктах 2, 3 частини першої статті 109 КАСУ, а також відсутні підстави для повернення позовної заяви.

У наведеному прикладі суд цілком вірно визнав, що позовну вимогу належить розглядати у порядку адміністративного судочинства. Однак, він помилився у визначенні відомостей, які необхідно включати до змісту позовної заяви. Стаття 106 КАСУ не покладає на позивача обов'язок довести у позовній заяві зв'язок між його правовим статусом та змістом по-

⁷⁹ Справа №2а - 221/06 // Архів Старосамбірського районного суду Львівської області за 2006 рік.

⁸⁰ Справа № 2а - 900/06 // Архів Шевченківського районного суду м. Києва за 2006 рік.

зову. Тому відсутність у заяві доводів позивача щодо цього зв'язку, не є підставою для залишення її без руху.

Рекомендація: Посадова особа може бути позивачем в адміністративній справі з метою захисту своїх суб'єктивних прав як фізична особа або як учасник відносин публічної служби. Якщо вимоги про захист прав такої особи від порушень з боку суб'єкта владних повноважень заявлені неналежним позивачем, суд має відкрити провадження у справі і допустити заміну позивача. У разі незгоди неналежного позивача із такою заміною, позов слід залишити без задоволення.

2. Порядок із суб'єктом владних повноважень в якості відповідача за адміністративним позовом окремі особи притягують інших осіб (фізичних чи юридичних). В одних випадках це є наслідком заявлення позивачем всупереч приписам статті 21 КАСУ порядок із публічно-правовими вимогами також вимог, які належить розглядати в порядку цивільного (господарського) судочинства; в інших – притягнення особи в якості неналежного відповідача в публічно-правовому спорі.

Частина третя статті 50 КАСУ передбачає, що за загальним правилом відповідачем в адміністративній справі є суб'єкт владних повноважень, якщо інше не встановлено КАСУ.

Приклад. У судовій практиці зустрічаються випадки притягнення фізичної особи як співвідповідача при оскарженні рішень і дій суб'єктів владних повноважень⁸¹.

На нашу думку, судам варто дотримуватися традиційної у теорії адміністративного права позиції про те, що горизонтальні адміністративні відносини між двома невладними суб'єктами права (фізичними, юридичними особами) неможливі. Через це заявлений до суду спір між невладними особами не є публічно-правовим. Слід одночасно зробити застереження про допущення законодавцем до розгляду в адміністративному суді деяких горизонтальних конституційних відносин за участю невладних суб'єктів виборчого (референдумного) процесу, наприклад, відносин між політичними партіями, кандидатами на виборні посади тощо.

Рекомендація: Суд має відмовити у відкритті провадження щодо тієї частини вимог до особи-відповідача, які належить розглядати в порядку інших видів судочинства. У разі заявлення особою-позивачем публічно-правового спору із іншою приватною особою, суд має відкрити провадження у справі та замінити неналежного відповідача відповідно до статті 52 КАСУ.

⁸¹ Справа 22-а-3922 /05 // Архів канцелярії з цивільних справ Апеляційного суду Київської області за 2005 рік.

3. Ігноруючи положення статті 257 КАСУ окремі суди дотримуються позиції, що при вирішенні будь-якого спору щодо протиправного припинення відносин публічної служби та поновлення на посаді, поряд із органом влади, із посади у якому позивача було звільнено, також необхідно притягати керівників цих органів⁸².

На нашу думку, – це неправильно. Керівник одноособового органу влади поєднує у собі два статуси: правове становище посадової особи та органу влади. У першому випадку зміст статусу керівника обмежується внутрішньо-організаційною розпорядчою роботою у межах апарату даного органу влади. А в другому випадку статус керівника майже цілком збігається із компетенцією органу. Основний зміст функцій органу влади складає діяльність керівника; юридично-значимі дії інших посадових осіб цього органу та їх рішення, що приймаються у децентралізованому порядку, відіграють допоміжну, забезпечувальну роль. Постає питання: відносини припинення публічної служби є зовнішніми чи внутрішніми для органу влади? На нашу думку, вони є зовнішніми, адже в державно-службових відносинах реалізується конституційне право особи на доступ до державної служби. Тому в якості відповідача у справах про припинення публічної служби слід притягати сам орган влади, а не керівника.

До того ж у протилежному випадку відбудеться збіг двох процесуальних фігур в одній особі. Керівник органу-відповідача виступатиме співвідповідачем і одночасно представником іншого співвідповідача.

Рекомендація: Відповідачами у справах про захист прав у сфері публічної служби виступають органи державної влади, органи місцевого самоврядування, що є учасниками спірних правовідносин. Обов'язок поновити на посаді суд може відповідно до статті 257 КАСУ покласти на керівника органу, навіть у тому випадку, коли такий керівник не притягався як відповідач.

4. Порядок припинення представництва в суді за довіреністю КАСУ безпосередньо не регулює, а відсилає до відповідних норм ЦКУ. При розгляді клопотань про скасування довіреності суд зобов'язаний належним чином застосувати норми цивільного законодавства.

Для осіб, які беруть участь у справі, суттєвим є питання про представництво їх інтересів кваліфікованим спеціалістом у галузі права.

Приклад. На практиці виникають ситуації, коли із різних мотивів особа, яка бере участь у справі, звертається до суду із клопотанням “зв'язати недійсною довіреність, що була нотаріально посвідчена” і видана представнику у суді⁸³. Щоправда суду так і не довелося дати відповідь

⁸² Справа № 2-а-872/06 // Архів Шевченківського районного суду м. Києва за 2006 рік.

⁸³ Справа № 2-а-1083/06 // Архів Шевченківського районного суду міста Києва за 2006 рік.

на це клопотання через те, що були підстави для залишення позовної заяви без розгляду.

При оцінці цієї ситуації, на нашу думку, слід взяти до уваги такі правові положення. Стаття 58 Закону України “Про нотаріат” передбачає, що припинення дії доручення провадиться в порядку, передбаченому чинним законодавством України. У свою чергу частина третя статті 214 ЦКУ вказує, що відмова від правочину вчиняється у такій самій формі, в якій було вчинено правочин. Реалізуючи це правило, особа, яка видала довіреність, може у будь-який час скасувати довіреність. Нотаріус робить про це відмітку на примірнику довіреності, що зберігається у справах нотаріуса, і відмітку в реєстрі для реєстрації нотаріальних дій (пункт 154 Інструкції про порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, затвердженої Наказом Міністерства юстиції України від 03 березня 2004 року № 20/5). Разом із тим до уваги слід взяти частину першу статті 58 КАСУ, яка передбачає можливість підтвердження наявності повноважень представника через усну заяву із занесенням її до журналу судового засідання. Така ж форма допустима, на нашу думку, і при підтвердженні відсутності повноважень у представника.

Огляд даних приписів дає підстави зробити висновок, що особа, яка бере участь у справі, не може скасувати довіреність, яка була посвідчена нотаріально. Однак, усною заявою на попередньому судовому засіданні чи на судовому засіданні довіритель може обмежити дію нотаріально посвідченої довіреності на весь час провадження даної справи в суді чи період певної стадії, наприклад, розгляду справи в суді першої інстанції. Для того, щоб припинити дію такої довіреності, довіритель повинен скасувати її через звернення із відповідною заявою до нотаріуса, який її посвідчив.

Рекомендація: Судам слід відмовляти у задоволенні клопотання про скасування нотаріально посвідченої довіреності на представництво у суді. Разом із тим суд може задовольнити клопотання про обмеження дії такої довіреності на час провадження у справі.

5. Деякі суди не визнають за позивачем адміністративну процесуальну дієздатність та через це всупереч статті 155 КАСУ відмовляють у задоволенні позову.

Частина друга статті 48 КАСУ визначає адміністративну процесуальну дієздатність фізичної особи. Така здатність не залежить від дійсного перебування особи у певних правовідносинах. Факт участі особи в правовідносинах має встановити чи заперечити суд.

Приклад. В одній зі справ суд не визнав за позивачем процесуальної дієздатності через припинення суб'єктом владних повноважень матеріальних правовідносин, у яких виник спір. Зокрема, суд констатував відсутність процесуальної дієздатності в особи, яка була виключена зі

*списку кандидатів на виборну посаду, а, значить, і з числа учасників виборчого процесу*⁸⁴.

На нашу думку, незалежно від допуску суб'єктом владних повноважень особи до участі у матеріальних правовідносинах, позови із таких відносин можуть заявлятися особою до суду. Зрештою, наведена сумнівна позиція суду зумовила непослідовність його рішень. Констатувавши відсутність в особи процесуальної дієздатності, суд мав би залишити позовну заяву без розгляду (пункт 1 частини першої статті 155 чи статті 203 КАСУ). Однак суд ухвалив рішення по суті заявлених вимог і однією із підстав для відмови у їх задоволенні зазначив відсутність процесуальної дієздатності. На нашу думку, це є порушенням права особи на судовий захист.

Рекомендація: Суд не може залишити без розгляду заяву повнолітньої фізичної особи, яку не визнано недієздатною, а так само юридичної особи через відсутність у них адміністративної процесуальної дієздатності. Такий же мотив не може бути використаний судом для відмови у задоволенні позову.

6. Порушуючи статтю 48 КАСУ, окремі суди повертають позовну заяву через те, що вона була подана фізичною особою, яка не досягла повноліття.

Приклад. Особа, яка досягла 16-річного віку, оскаржила до суду рішення про відмову у видачі їй паспорта. Суд постановив ухвалу про повернення позовної заяви у зв'язку з тим, що особа не має адміністративно-процесуальної дієздатності⁸⁵.

Наведене рішення суду є незаконним, оскільки воно суперечить частині другій статті 48 КАСУ. Адміністративна процесуальна дієздатність визнається за фізичними особами до досягнення повноліття у спорах з приводу публічно-правових відносин, у яких вони відповідно до законодавства можуть самостійно брати участь. Після досягнення 16-річного віку у кожного громадянина України виникає обов'язок одержати паспорт. Цей обов'язок реалізується громадянами самостійно (пункт 13 Положення про паспорт громадянина України, затвердженого Постановою Верховної Ради України від 26 червня 1992 року № 2503-ХІІ). У наведеному прикладі здатність фізичної особи самостійно набувати прав та обов'язків у матеріальних правовідносинах зумовлює її здатність здійснювати адміністративні процесуальні права та обов'язки.

Рекомендація: Питання про адміністративну процесуальну дієздатність неповнолітніх осіб судам слід вирішувати із урахуванням по-

⁸⁴ Справа 22-а-717/06 // Архів канцелярії з цивільних справ Апеляційного суду Київської області за 2006 рік.

⁸⁵ Справа №2а - 201/06 // Архів Старосамбірського районного суду Львівської області за 2006 рік.

ложень матеріального закону, який може визнавати чи не визнавати за такими особами здатність власними діями започатковувати (змінювати, припиняти) правовідносини.

7. Повноваженням звертатися до суду з метою захисту прав, свобод та інтересів особи від порушень з боку суб'єкта владних повноважень, компетенція якого поширюється на декілька адміністративно-територіальних одиниць, закон одночасно наділив декількох прокурорів. Окремі суди не беруть це до уваги, та обмежують право особи на судовий захист.

Приклад. Так, начальником районного відділення міжрайонної державної податкової інспекції (ДПІ) на особу було накладено адміністративне стягнення. При цьому сама міжрайонна ДПІ знаходилася в іншому, сусідньому районі. Прокурор району за місцем проживання особи-порушника опротестував накладене стягнення. Одержавши відмову у задоволенні протесту, прокурор звернувся із заявою до суду за місцем проживання такої особи. Однак суд апеляційної інстанції констатував, що заяву прокурора слід залишити без розгляду через те, що в інтересах особи до суду мав звертатись прокурор району за місцем знаходження міжрайонної податкової інспекції⁸⁶.

На нашу думку, такий висновок суду є сумнівним. У разі незбігання територіальної юрисдикції певної прокуратури із територіальними межами компетенції відповідного міжрегіонального органу влади, вимоги до такого органу можуть бути висунуті тим прокурором, на території якого виявлене ймовірне порушення прав особи, прокурором за місцезнаходженням такого органу, або вищестоящим щодо них прокурором. Зокрема, частина друга статті 20 Закону України «Про прокуратуру», передбачає, що заходи нагляду за додержанням і застосуванням законів прокурор вживає у межах своєї компетенції. Очевидно територіальна (просторова) складова цієї компетенції має враховуватись прокурорами як при опротестуванні актів Прем'єр-міністра України, Кабінету Міністрів України, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, виконавчих органів місцевих рад, так і при зверненні до адміністративного суду за наслідками розгляду відповідного протесту.

Рекомендація: Публічно-правові вимоги щодо захисту прав, свобод та інтересів особи можуть заявити: той прокурор, територія юрисдикції якого охоплюється чи частково включається до території, яка підвідомча суб'єкту владних повноважень-відповідачеві; прокурор за місцем виявлення порушення прав особи; а також прокурор за місцем проживання

⁸⁶ Справа № 22-а-4252/06//Архів канцелярії з цивільних справ Апеляційного суду Київської області за 2006 рік.

особи при оскарженні правових актів індивідуальної дії, чи дій (бездіяльності), які стосуються її інтересів.

8. Відмовляючись від позову, заявленого в інтересах особи, окремі прокурори вимагають від суду врахувати позицію особи із цього питання, що узгоджується із положеннями статті 61 КАСУ.

Стаття 60 Кодексу надає прокурору право звертатися до адміністративного суду із позовами про захист прав, свобод та інтересів інших осіб і брати участь у цих справах. Згідно із частиною восьмою статті 56 КАСУ, прокурор наділяється процесуальним статусом законного представника особи та самостійно здійснює процесуальні права й обов'язки сторони, яку він представляє, діючи в її інтересах. Одним із таких прав є можливість прокурора відмовитись від позову.

Приклад. Прокурором був ініційований апеляційний перегляд судового рішення щодо його ж відмови від позову із того мотиву, що суд першої інстанції, мовляв, не з'ясував волю сторони, яка ним представлена⁸⁷.

На нашу думку, апеляційним судам слід задовольняти подібні апеляційні скарги прокурора через те, що стаття 61 КАСУ результат вирішення судом заяви прокурора про відмову від позову ставить у залежність від волевиявлення позивача із цього питання.

Частина друга статті 61 КАСУ вказує, що відмова прокурора від адміністративного позову не позбавляє особу, на захист прав, свобод та інтересів якої подано адміністративний позов, права вимагати від суду розгляду справи, вирішення адміністративного позову в попередньому обсязі. Тобто, суд першої інстанції може прийняти відмову прокурора від позову у тому випадку, коли позивач не наполягає на продовженні розгляду справи. У такому разі за результатом розгляду відповідних заяв прокурора та позивача постановляється ухвала про закриття провадження у справі (пункт 2 частини першої статті 157 КАСУ). Очевидно, у справах за участю законного представника, передбаченого статтею 60 КАСУ, відмова від позову є актом складеного волевиявлення – такого представника та особи, яка ним представлена. Якщо ж позивач наполягає на вирішенні адміністративного позову в попередньому обсязі, суд має відмовити прокурору (іншому законному представнику у порядку статті 60 КАСУ) в його клопотанні про відмову від позову.

Можливі зворотні ситуації, коли позивач не підтримує позовні вимоги у той час, як його законний представник наполягає на продовженні їх розгляду. У таких випадках частина третя статті 61 КАСУ зобов'язує суд залишити позовну заяву без розгляду.

⁸⁷ Справа №22-а-242/06 // Архів канцелярії з цивільних справ Апеляційного суду Київської області за 2006 рік.

Рекомендація: Суд може прийняти відмову законного представника (стаття 60 КАСУ) від позову та закрити провадження у справі, якщо позивач, який має процесуальну дієздатність, не вимагає від суду продовження провадження у справі.

9. Вирішуючи питання про відкриття провадження, окремі суди безпідставно вимагають доказів наявності у суб'єкта владних повноважень статусу юридичної особи.

Адміністративна процесуальна правосуб'єктність як передумова участі в адміністративному процесі визнається, зокрема, і за суб'єктами владних повноважень (частина перша статті 48 КАСУ). При цьому статус юридичної особи не включається до правосуб'єктності суб'єкта владних повноважень як її обов'язковий елемент.

Приклад. На практиці зустрічаються випадки, коли суди вказують на неможливість участі в процесі суб'єкта владних повноважень, який не має статусу юридичної особи⁸⁸. Суди також залишають позовну заяву особи без руху при існуванні у них сумнівів у наявності статусу юридичної особи у відповідача — суб'єкта владних повноважень⁸⁹.

Наведена позиція судів та їх рішення не відповідають статті 108 КАСУ. Дана стаття відсилає до вичерпного переліку вимог щодо змісту позовної заяви (стаття 106 КАСУ). Серед цих вимог відсутня згадка про докази, які б доводили наявність в органі влади статусу юридичної особи.

Поняття «юридична особа» визначене цивільним законодавством (глава 7 розділу 2 книги 1 ЦКУ). Воно використовується для позначення суб'єктів права, між якими встановлюються відносини рівності. У публічно-правовому регулюванні це поняття також використовується через те, що суб'єкти приватного права також можуть вступати у публічні правовідносини. Використання поняття юридичної особи до суб'єктів владних повноважень необхідне для того, щоб вони могли вступати у приватні правовідносини. Однак участь у цивільному обороті не є основним методом реалізації публічних завдань. Досягнення цілей державної політики забезпечується шляхом реалізації владних управлінських функцій. Вони є елементом статусу лише суб'єкта владних повноважень як учасника публічно-правових відносин. Здатність володіти владними повноваженнями не охоплюється цивільно-правовим поняттям юридичної особи. Тому обов'язковим елементом правового статусу суб'єкта владних повноважень є комплекс владних повноважень; у той час як статус юридичної особи є факультативним, необов'язковим елементом у його правовому становищі.

⁸⁸ Справа № 2-4904/05 // Архів Подільського районного суду м. Києва за 2005 рік.

⁸⁹ Справа №2а - 123/06 // Архів Старосамбірського районного суду Львівської області за 2006 рік.

Рекомендація: Передумовою процесуальної право-, дієздатності суб'єкта владних повноважень є наявність у законі його визначення та закріплення за ним певного обсягу владних повноважень.

10. Деякі суди допускають помилки у визначенні належного відповідача у справах щодо оскарження рішення (дії).

Приклад. Постійний користувач земельної ділянки звернувся до місцевої ради, вимагаючи визнати протиправним та скасувати рішення виконавчого комітету, яким відповідну ділянку надано в оренду третій особі. Суд позов задовольнив, рішення скасував. Апеляційна та касаційна скарги відповідача були залишені без задоволення. Вищий адміністративний суд України визнав недостатнім для задоволення касаційної скарги аргумент місцевої ради про те, що належним відповідачем у справі мав бути виконавчий комітет. Довід суду касаційної інстанції полягав у тому, що виконавчий комітет є підконтрольним і підзвітним відповідній раді, а тому відповідальність за його дії покладається саме на неї⁹⁰.

Представницькі органи місцевого самоврядування, сільські, селищні, міські голови, виконавчі органи місцевого самоврядування діють за принципом розподілу повноважень. Виконавчий комітет є самостійним у прийнятті рішення в межах закріплених за ним повноважень (частина третя статті 10, частина шоста статті 59 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»).

Підконтрольність та підзвітність виконавчих органів не означає, що відповідальність за їх дії та рішення покладається на відповідну місцеву раду. Рішення виконавчого комітету набувають чинності незалежно від волевиявлення місцевої ради із відповідного питання. Тому несправедливим було б покладати на раду відповідальність, якщо закон не передбачив її участь у прийнятті відповідного рішення.

На практиці постало питання про необхідність залучення Кабінету Міністрів України у якості співвідповідача у справі за позовом щодо оскарження постанови Верховної Ради України про звільнення особи із посади міністра. Із відповідним клопотанням до суду звернувся представник відповідача – Верховної Ради України. Воно ґрунтувалося на тому, що саме Кабінет Міністрів є роботодавцем позивача – особи, звільненої з посади міністра.

Пункт 12 статті 85 Конституції України волевиявлення парламенту України визнає єдино достатнім для звільнення міністра із посади. У даному випадку звільнення є формою політичної відповідальності, що застосовується не суб'єктом дисциплінарної влади (Кабінетом Міністрів

⁹⁰ Ухвала Вищого адміністративного суду України від 14 червня 2006 року у справі № К-3947/06//Єдиний державний реєстр судових рішень. - № 39487.

України), а Верховною Радою України. Уряд не залучається до прийняття цього кадрового рішення. Тому, не будучи включеним до складу учасників матеріальних правовідносин, Кабінет Міністрів України є неналежним відповідачем у судовому спорі, що виник із цих відносин.

Рекомендація: Суб'єкт владних повноважень несе відповідальність за рішення, якщо воно є формою його волевиявлення з приводу реалізації визначеної законом компетенції.

Суб'єкт владних повноважень є неналежним відповідачем у справі з приводу спору, який виник із матеріальних правовідносин, якщо участь у цих відносинах такого суб'єкта законом не передбачена і фактично він не брав такої участі. Проте суб'єкт владних повноважень є належним відповідачем у справах за позовом про вихід ним за межі компетенції та протиправну участь у тих матеріальних правовідносинах, у які він не мав права вступати.

11. Розглядаючи справи щодо чинності правового акту, окремі суди проявляють процесуальну пасивність та не залучають суб'єктів владних повноважень, які його погоджували, затверджували. У такий спосіб порушується принцип офіційності, що може призвести до необґрунтованості судового рішення.

Приклад. Фонд державного майна України (Фонд) за пропозицією Міністерства транспорту України (Мінтранс) своїм наказом від 14 травня 2004 року передав до статутного фонду недержавного акціонерного товариства вагони-цистерни. Суди розцінили таку пропозицію Мінтрансу як згоду, що вимагалася Декретом Кабінету Міністрів України від 15 грудня 1992 року №8-92 «Про управління майном, що є у загальнодержавній власності». Згодом, 10 березня 2005 року, за протестом прокурора Фонд скасував цей наказ. Акціонерне товариство звернулось із адміністративним позовом до суду, вимагаючи скасування наказу Фонду-відповідача, прийнятого 10 березня 2005 року за протестом прокурора. Суд першої інстанції, підтриманий судами апеляційної та касаційної інстанції, позов задовольнив. При цьому Мінтранс не був залучений у якості учасника процесу⁹¹.

Відповідальність за правовий акт несуть суб'єкти владних повноважень, які вирішальним чином впливають на чинність цього акту. Такий вплив може проявлятися у погодженні правового акту. У наведеному прикладі передача об'єктів державної власності дозволена лише за умови згоди Мінтрансу. Без неї оскаржений наказ Фонду є протиправним і не породжує правових наслідків. Тому Мінтранс є заінтересованою особою у справах, які стосуються дії (зупинення, скасування) актів, згода на які надана Мінтрансом.

Рекомендація: Участь суб'єкта владних повноважень, який погодив правовий акт, що входить до предмету розгляду, є необхідною умовою по-

вного та об'єктивного розгляду і вирішення справи. Якщо для повного захисту прав позивача необхідно оцінити законність рішень такого суб'єкта, суд повинен роз'яснити позивачу право притягнути його як співвідповідача. У випадку ігнорування позивачем цієї рекомендації, суд на підставі частини другої статті 11 КАСУ може вийти за межі позовних вимог та розглянути питання про правомірність погодження та притягнути як співвідповідача у справі суб'єкта владних повноважень, який його надав.

Якщо справа може бути вирішена по суті і без дослідження законності рішення суб'єкта владних повноважень, який погодив оскаржений акт, суду слід повідомити позивачеві можливість залучення такого суб'єкта у якості третьої сторони без самостійних вимог на стороні відповідача. У разі ненадходження відповідного клопотання суду доцільно залучити третю особу із власної ініціативи.

12. Суди цілком правильно притягають у якості співвідповідача того суб'єкта владних повноважень, компетенція якого включає у себе компетенцію відповідача.

Урядовий орган державного управління на основі децентралізації реалізує частину компетенції центрального органу виконавчої влади, до складу якого його включено. Такий урядовий орган має самостійну адміністративну процесуальну правосуб'єктність та повинен нести відповідальність за рішення (дії, бездіяльність), що прийняті (вчинені) ним від імені відповідного центрального органу виконавчої влади.

Приклад. До суду був переданий спір з приводу адміністративного договору про бюджетну позику між Міністерством фінансів України та Державним комітетом з продовольчих ресурсів, правонаступником якого виступив Державний департамент продовольства. Оскільки компетенція Державного департаменту продовольства включена до компетенції Міністерства аграрної політики України⁹², то міністерство було залучене як співвідповідач⁹³.

Із наведеної справи вбачається, що матеріальна правосуб'єктність Державного департаменту не є повною. Він здатен своїми діями порушити закон, однак, не здатен нести за це відповідальність. Адже санкція у вигляді стягнення коштів має бути застосована до Міністерства аграрної політики: урядовий орган державного управління утримується за рахунок державного бюджету в межах коштів, передбачених на утримання відповідного міністерства.

⁹¹ Ухвала Вищого адміністративного суду України від 27 червня 2006 року у справі № К-10488/06 // Єдиний державний реєстр судових рішень. - № 39507.

⁹² Положення про Державний департамент продовольства, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 13 липня 2000 р. N 1118.

⁹³ Ухвала Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України від 10 жовтня 2006 р. // Вісник Верховного суду України. -2006. - № 11 (75).

З точки зору матеріально-правової деліктоздатності та засобів поновлення порушеного права чи інтересу, доцільно урядові органи державного управління вивести зі складу міністерств. Адже правопорушення фактично заподіюється рішеннями чи діями саме урядових органів та їх посадових осіб. Так само і поновлення прав особи чи держави має здійснюватися діями чи за кошт урядових органів.

До того ж наявна сьогодні ситуація може призвести до того, що, виконуючи єдину функцію, один із співвідповідачів визнає позов чи виявить бажання примиритись із позивачем, а інший співвідповідач заперечуватиме проти позову. Це призведе до того, що органи, які представляють державу у спірних правовідносинах, займуть протилежні позиції. Через це перед судами постане двозначність волі держави із одного і того ж питання.

На жаль, наведена проблема консервується статтею 47 Закону України «Про Кабінет Міністрів України», яка наділяє міністрів України правом створювати служби, інспекції, агентства у складі відповідного міністерства.

Частина сьома статті 56 КАСУ вказує, що законним представником органу в суді, крім його керівника, може бути інша особа, уповноважена законом, положенням, статутом. Буквальне розуміння цього положення передбачає, що орган — суб'єкт владних повноважень не може бути представлений іншим органом. Однак, частина восьма статті 56 КАСУ дозволяє розширено тлумачити це положення: законним представником особи може виступити орган, якому закон надав право захищати її права, свободи та інтереси. Тому, урядовий орган державного управління зможе виступити законним представником іншого суб'єкта владних повноважень, якщо відповідне повноваження буде закріплене у положенні про цей орган.

Рекомендація: Органам влади, які володіють установчими повноваженнями (Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Президент України тощо), не слід включати компетенцію одного суб'єкта владних повноважень до складу компетенції іншого суб'єкта. Органи, які включені до складу іншого органу влади, діють від його імені на виконання закріплених за ним завдань та не повинні наділятися власною компетенцією (функціями, предметами відання тощо).

У зв'язку із цим урядові органи державного управління мають бути виведені зі складу відповідних центральних органів виконавчої влади, у яких вони створені. Із цих же мотивів доцільно внести зміни до частини першої статті 47 Закону України «Про Кабінет Міністрів України», вилучивши із неї пункт 5 про те, що Уряд України утворює, реорганізовує, ліквідує служби, інспекції, агентства у складі міністерства в межах коштів, передбачених у Державному бюджеті України для утримання відповідного міністерства.

Можливе також інше вирішення проблеми: реорганізація урядових органів державного управління шляхом позбавлення їх власної компетенції та включення їх до складу апарату центрального органу виконавчої влади.

Судам належить допускати орган — суб'єкт владних повноважень до участі в справі як представника іншого суб'єкта владних повноважень, якщо відповідне повноваження закріплене законом або положенням про цей орган.

13. Переглядаючи судові рішення щодо заяви заінтересованої особи про заміну сторони виконавчого провадження, Вищий адміністративний суд України застосував інститут процесуального правонаступництва (стаття 55 КАСУ), хоча належало реалізувати інститут правонаступництва у виконавчому провадженні (стаття 264 КАСУ).

Приклад. Позивач звернувся до суду із заявою про заміну боржника — Шевченківської районної державної адміністрації міста Києва її правонаступником Шевченківською районною в місті Києві державною адміністрацією, посилаючись на невиконання судового рішення державною виконавчою службою. Господарські суди першої та апеляційної інстанцій своїми рішеннями відповідно від 16 лютого 2004 року та від 15 червня 2005 року відмовили у задоволенні заяви. Суд касаційної інстанції задовольнив скаргу позивача і здійснив заміну боржника його правонаступником⁹⁴.

У наведеній справі господарські суди першої та апеляційної інстанцій не застосували положення статті 25 Господарського процесуального кодексу, згідно з якими „в разі вибуття однієї з сторін у спірному або встановленому рішенню господарського суду правовідношенні внаслідок реорганізації підприємства чи організації господарський суд здійснює заміну цієї сторони її правонаступником ... правонаступництво можливе на будь-якій стадії судового процесу”. Вищий адміністративний суд України виправив порушення судів нижчих інстанцій, однак при цьому сам же припустився помилки, ґрунтуючи своє рішення на статті 55 КАСУ. При вирішенні питання про заміну боржника суд касаційної інстанції мав застосувати статтю 264 КАСУ, яка передбачає процедуру розгляду та вирішення заяви про заміну сторони виконавчого провадження.

Рекомендація: Суди зобов'язані допускати заміну сторін чи третіх осіб їх правонаступниками на будь-якій стадії адміністративного процесу, окрім стадії виконання судового рішення. У ході виконання судового рішення суд має право замінити сторону виконавчого провадження.

⁹⁴ Постанова Вищого адміністративного суду від 13 вересня 2006 року у справі № К-7375/06 // Єдиний державний реєстр судових рішень - № 263872.

РОЗДІЛ VI. ДОКАЗИ І ДОКАЗУВАННЯ

1. Не зважаючи на рішення суду про витребування документів чи матеріалів, які можуть бути використані у справі, суб'єкти владних повноважень досить часто не надають їх, чим порушують частину четверту статті 71 КАСУ.

Згідно із частиною четвертою статті 71 КАСУ, суб'єкт владних повноважень повинен подати суду всі наявні у нього документи та матеріали, які можуть бути використані як докази у справі. У разі невиконання цього обов'язку суд витребує названі документи та матеріали. Якщо суд визнає за необхідне залучити певний доказ, то він може це зробити із власної ініціативи.

Приклад. Існує практика судів відмовляти особі у задоволенні позову, ґрунтуючись на наявних у справі доказах, ігноруючи факт неотримання від суб'єкта владних повноважень витребуваних матеріалів⁹⁵.

Вимагаючи матеріали у відповідача, суд тим самим визнає, що без них справу об'єктивно розглянути неможливо. У зв'язку із цим постає питання: чи може суд ухвалювати рішення по суті справи, якщо суб'єкт владних повноважень не надає необхідних матеріалів та документів?

На нашу думку, суд повинен трактувати усі сумніви у правомірності рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень на користь особи-позивача. Для позивача достатньо вказати на факт прийняття, рішення, вчинення дії чи допущення бездіяльності, якщо допустимі докази для нього не доступні. У свою чергу відповідач має довести факт прийняття такого рішення чи вчинення дії і їх правомірність, або ж спростувати цей факт і довести правомірність своєї бездіяльності. У разі невиконання цього обов'язку адміністративний суд повинен задовольнити вимогу позивача і визнати протиправними рішення, дії чи бездіяльність, на які вказував позивач. Єдиною умовою для цього є повідомлення позивачем мінімально достатньої інформації про такі рішення чи дії (дату і місце прийняття чи вчинення, відомості про посадових осіб-виконавців, зміст актів тощо).

Рекомендація: Ненадання суб'єктом владних повноважень витребуваних судом матеріалів, у тому числі оригіналів оскаржених рішень чи документів, що фіксують зміст юридично-значимої дії, не є перешкодою для вирішення справи на основі наявних доказів та задоволення позову особи. З метою належного виконання завдань адміністративного судочинства суд також може тимчасово вилучити докази для їх дослідження.

⁹⁵ Постанова Вищого адміністративного суду від 13 вересня 2006 року у справі № К-7375/06 // Єдиний державний реєстр судових рішень - № 263872.

2. В окремих випадках суди відмовляють особі у задоволенні позову через недоведення нею обставини порушення її права, чим порушують принцип офіційності та усуваються від збирання доказів із власної ініціативи.

Приклад. При вирішенні спору щодо заборгованості із заробітної плати перед секретарем місцевої ради суд поклав обов'язок доведення наявності такої заборгованості на позивача⁹⁶. Через те, що позивач не довів обставину заборгованості із заробітної плати суд відмовив у задоволенні позову.

Адміністративне судочинство відрізняється від інших видів судочинства особливим порядком доказової діяльності. Так, частина друга статті 71 КАСУ вказує, що в адміністративних справах про протиправність рішень, дій чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень обов'язок щодо доказування правомірності свого рішення, дії чи бездіяльності покладається на відповідача, якщо він заперечує проти адміністративного позову. Це положення є спеціальним щодо загального, яке закріплене у частині першій цієї статті: кожна сторона повинна довести ті обставини, на яких ґрунтуються її вимоги та заперечення.

При цьому слід розрізняти тягар доказування правомірності рішень, дій чи бездіяльності, що лежить на відповідачеві, та обов'язок доказувати обставини, що покладений на особу-позивача. Невиконання першого може тягнути за собою визнання рішення чи дії протиправними. У той час як невиконання позивачем його обов'язку не тягне висновок про відсутність порушення його права. Додатково зібравши докази із власної ініціативи (частина п'ята статті 71 КАСУ), суд може установити обставину порушення суб'єктивного права позивача. При цьому слід мати на увазі, що у деяких випадках сама лише обставина порушення права позивача не дає суду підстав задовольнити позов. Для прийняття постанови на користь позивача необхідно встановити причинний зв'язок між протиправним рішенням (дією) та порушенням його права.

У наведеному прикладі факт невиконання заробітної плати і законність невиконання зарплати мали бути доведені місцевою радою. Тому суд неправомірно перевів тягар відповідача щодо доказування в обов'язок позивача доводити обставини у справі.

Рекомендація: Суд задовольняє позов особи за наявності законних підстав, якщо суб'єкт владних повноважень не довів правомірності свого рішення (діяння) та встановлено порушення права особи. Порушення права може бути доведене позивачем або ж встановлене судом на основі доказів, зібраних за його власною ініціативою.

⁹⁶ Постанова від 19.01.2006 року//Архів канцелярії з цивільних справ Апеляційного суду Київської області за 2006 рік.

3. Окремі суди залишають без задоволення клопотання позивача про проведення експертизи ймовірно фальшивого документа та відмовляють у задоволенні позову. При цьому у постанові суду на порушення статті 163 КАСУ не наводяться мотиви неврахування пояснення позивача про фальшивість документа.

Особливості в адміністративному процесі має і порядок дослідження судом письмових доказів та звуко– і відеозаписів, які викликають сумніви їх достовірності (статті 143, 146 КАСУ). Якщо доданий до справи або наданий суду для ознайомлення документ (звукозапис) викликає сумнів у його достовірності або є фальшивим, то клопотання про виключення його з числа доказів чи проведення експертизи може подати будь-яка особа, яка бере участь у справі.

Приклад. На практиці суди отримують клопотання про проведення експертизи фальшивих на переконання заявника доказів, однак, без обґрунтування відмовляють у задоволенні такого клопотання. Суди не зважають на показання свідка про фальшивість підписів на документах, що є предметом судового дослідження⁹⁷.

Перш за все, таке рішення суду не відповідає вимогам, що пред'являються до його змісту. Відмовляючись брати до уваги показання свідків, суд має навести у постанові мотиви неврахування таких показань (пункт 3 частини першої статті 163 КАСУ). Однак у наведеному рішенні суд цей обов'язок не виконав.

На нашу думку, такі рішення суду першої інстанції можуть бути підставою для висновків суду апеляційної інстанції про неповне з'ясування судом обставин, що мають значення для справи, чи про недоведеність обставин, що мають значення для справи, які суд першої інстанції визнав встановленими.

Рекомендації: Суду доцільно призначити експертизу для встановлення справжності документа у разі одержання від осіб, які беруть участь у справі, чи свідків інформації про його фальшивість.

4. Адміністративний суд зобов'язаний дослідити обставини, які взяв (чи мав узяти) до уваги суб'єкт владних повноважень при прийнятті оскаржуваного рішення. Поряд із цим окремі суди беруться до оцінки обставин, які не стосуються прав та обов'язків сторін у спірних правовідносинах, чим порушують принцип диспозитивності та протиправно виходять за межі позовних вимог.

Предмет доказування в адміністративному суді у своїй основі дуже часто аналогічний предмету доказування в індивідуальній адміністративній справі, яка провадилася суб'єктом владних повноважень. Відхід від цієї позиції може свідчити про дослідження судом обставин, які не стосують-

⁹⁷ Справа №2-а-34/06 // Архів Печерського районного суду м. Києва за 2006 рік.

ся справи.

Приклад. Так, Вищим адміністративним судом України було констатовано наявність в Україні двох систем оподаткування: звичайної та спрощеної⁹⁸. Перша передбачена Законом України “Про систему оподаткування”, а друга – Законом України “Про державну підтримку малого підприємництва”. Предметом публічного спору між малим підприємством та районним управлінням Пенсійного фонду України стали рішення останнього про застосування фінансових санкцій та вимога про сплату боргу. Їх прийняття відповідач обґрунтовував несплатою страхових внесків у порядку та розмірах, передбачених Законом України “Про збір на обов’язкове державне пенсійне страхування” та Законом України “Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування”. Вищий адміністративний суд України вказав, що орган Пенсійного фонду не міг вимагати сплати страхових внесків у порядку вказаних двох Законів про пенсійне страхування, оскільки позивач обрав спрощену систему оподаткування. Однак суд касаційної інстанції був нелогічний у своїх висновках та рекомендаціях суду першої інстанції. Визнавши застосування апеляційним судом не тієї норми матеріального права, яку слід було застосувати, Вищий адміністративний суд України зобов’язав місцевий суд з’ясувати, чи були Державним казначейством перераховані кошти зі сплачених позивачем сум єдиного податку до Пенсійного фонду України.

Таким чином, на суд першої інстанції було покладено обов’язок дослідити обставини, які не були предметом спору і не були предметом доказування при прийнятті рішень управлінням Пенсійного фонду України. Така позиція Вищого адміністративного суду України не сприяла повній реалізації права позивача на судовий захист: встановивши помилку відповідача в обранні належного закону, суд не визнав оскаржуваний акт протиправним, а спрямував справу на новий розгляд.

Рекомендація: Суд має включати обставину до предмету доказування, якщо вона безпосередньо характеризує оскаржене позивачем порушення з боку суб’єкта владних повноважень.

5. Окремі суди відмовляють особі у задоволенні позову лише на тій підставі, що фахове встановлення обставин належить до виключної компетенції відповідачів, чим порушують припис статті 81 КАСУ та ухиляються від застосування у необхідних випадках інституту судової експертизи.

Приклад. Товариство з обмеженою відповідальністю «Агропродукт» звернулося з позовом до Східної регіональної митниці про визнання

⁹⁸ Об упрощенной системе налогообложения: Ухвала ВАС України від 17.05.2006 р.// Юридическая практика. - 2006. - 11 июля.

недійсним рішення про визначення коду товару № КЕ – 800-552-04 від 3 червня 2004 року та зобов'язання провести митне оформлення вантажу за кодом товару, визначеним позивачем. Господарський суд Харківської області призначив комплексну судову експертизу, на основі якої встановив помилковість визначеного відповідачем коду товару та задовольнив позов. Харківський апеляційний господарський суд своєю постановою рішення суду першої інстанції залишив без змін.

Відповідач оскаржив указані судові рішення у касаційному порядку, посилаючись на своє виключне право визначати код товару. Погоджуючись із цим доводом Східної регіональної митниці, Вищий адміністративний суд України додатково вказав на невиконання судами першої та апеляційної інстанцій обов'язку оцінювати докази в їх сукупності, оскільки жоден із них не має для суду наперед встановленої сили. За результатами перегляду оскаржені судові рішення були скасовані, а позов залишений без задоволення⁹⁹.

Згідно зі статтею 2 КАСУ, адміністративний суд оцінює рішення, дії та бездіяльність суб'єктів владних повноважень лише з огляду на їх правову обґрунтованість. Перевірка дотримання спеціальних фахових вимог до змісту таких актів (економічних, технічних, математичних і т.п.) лежить за межами судового контролю. Разом із тим суд є компетентним у дослідженні питання про дотримання суб'єктами владних повноважень приписів закону при використанні ними своїх спеціальних знань. Призначення експертизи є одним із способів такого дослідження.

Вищий адміністративний суд України відмовився визнати за нижчими судами право призначати експертизу з питань, що належать до виключної компетенції суб'єктів владних повноважень. Проте стаття 81 КАСУ такого обмеження щодо об'єкту експертизи не містить. На нашу думку, суди першої та апеляційної інстанцій правильно згідно до статті 82 КАСУ дослідили висновок експерта та фаховий висновок суб'єкта владних повноважень — відповідача у сукупності. Виявивши їх взаємовиключність суди цілком обґрунтовано задовольнили позов. Проте за відсутності права встановлювати обставини на основі спеціальних знань замість відповідача суди не мали права покладати на відповідача обов'язок провести митне оформлення вантажу; їм слід було покласти на митницю обов'язок повторно провести фахові дослідження обставин і прийняти рішення (вчинити дію).

Рекомендація: На підставі висновку експерта, що узгоджується із іншими доказами у справі, суд може встановити необґрунтованість оскарженого рішення (дії, бездіяльності), визнати його протиправним та зобов'язати суб'єкта владних повноважень — відповідача повторно прийня-

⁹⁹ Постанова Вищого адміністративного суду України від 6 вересня 2006 року у справі № К-7234/06 // Єдиний державний реєстр судових рішень України. - № 263907.

ти рішення (вчинити дію).

РОЗДІЛ VII. СТРОКИ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ

1. Стаття 99 КАСУ передбачає, що інші закони можуть встановлювати спеціальні розміри строків звернення до адміністративного суду та спеціальні правила визначення моменту початку перебігу цього строку; інші положення таких законів щодо строків звернення до суду застосуванню не підлягають. Окремі суди не враховують цього.

Приклад. Особа звернулася із позовом на постанову про накладення адміністративного стягнення до територіальної державної інспекції праці, та до районного відділення Державного казначейства про відшкодування моральної шкоди. Суд першої інстанції своєю постановою задовольнив вимоги. Не погоджуючись із нею, відповідач звернувся із апеляційною скаргою. Апеляційний суд за результатами перегляду рішення суду першої інстанції визнав його правильним по суті. Разом із тим суд апеляційної інстанції вказав на процесуальне порушення місцевого суду – неприйняття рішення про поновлення пропущеного строку оскарження постанови у справі про адміністративне правопорушення. У зв'язку із цим постановою апеляційного суду строк оскарження був поновлений¹⁰⁰.

Стаття 99 КАСУ передбачає загальний 1-річний строк звернення до адміністративного суду; його пропуск є підставою для відмови у задоволенні позову за умови, якщо на цьому наполягає відповідач. Разом із тим, частина друга статті 99 допускає визначення іншими законами строку звернення до суду із адміністративним позовом. Одним із таких є стаття 289 Кодексу України про адміністративні правопорушення: «Скаргу на постанову по справі про адміністративне правопорушення може бути подано протягом десяти днів з дня винесення постанови». Поряд із цим згадана стаття передбачає, що в разі пропуску зазначеного строку з поважних причин він за заявою особи, щодо якої винесено постанову, може бути поновлений органом (посадовою особою), правомочним розглядати скаргу. Однак це положення не підлягає застосуванню у зв'язку із набранням чинності КАСУ, частина третя статті 99 якого передбачає, що окремі закони можуть передбачати спеціальне регулювання лише щодо розміру строків звернення до адміністративного суду та щодо правил визначення моменту початку його перебігу.

Наслідки пропускання строку звернення до суду, що передбачені статтею 100 КАСУ, є однаковими як щодо загального, так і щодо спеціальних строків. Якщо суд визнає причину пропускання строку звернення до суду поважною, адміністративна справа розглядається і вирішується в поряд-

¹⁰⁰ Справа 22-а-4216/05 // Архів канцелярії з цивільних справ Апеляційного суду Київської області за 2005 рік.

ку, встановленому КАСУ. При цьому Кодекс не вимагає приймати ухвалу про поновлення цього строку. У зв'язку із цим у наведеному прикладі суд першої інстанції правильно утримався від постановлення ухвали про поновлення пропущеного строку оскарження постанови у справі про адміністративне правопорушення.

Приклад. Суд відмовив у задоволенні позову через пропуск прокурором строку звернення із заявою до суду, поданої у зв'язку із відхиленням міською радою його протесту. Постанова суду була мотивована у тому числі і тим, що позивач не заявив клопотань про поновлення пропущеного строку (стаття 102 КАСУ)¹⁰¹.

Така позиція суду ґрунтується на неправильному, розширеному тлумаченні статті 102 цього ж Кодексу. Справа у тому, що строк звернення до адміністративного суду не може бути поновлений судом; на нього не поширюються положення КАСУ, що регулюють перебіг процесуальних строків.

Рекомендація: Суд розглядає і вирішує справу в порядку, встановленому КАСУ, без постановлення ухвали про поновлення пропущеного із поважних причин строку оскарження рішення, незважаючи на приписи інших законів, які вимагають прийняття такого рішення.

2. Нерідко сторони просять суд поновити пропущений ними процесуальний строк, посилячись на причину пропуску, що не є поважною – незрозумілість чи недосконалість знання процесуального закону.

Приклад. Особа, яка брала участь у справі, не подала вчасно апеляційну скаргу через неправильне розуміння моменту, з якого набирає законної сили постанова суду першої інстанції¹⁰².

Постає питання, чи є ця обставина поважною і достатньою для поновлення строку (частина перша статті 102 КАСУ)?

На нашу думку, – ні. Стаття 57 Конституції України передбачає, що кожному гарантується право знати свої права і обов'язки. Це положення під терміном “права і обов'язки” розуміє зміст об'єктивного права, тобто зміст нормативних актів, договорів тощо. Після оприлюднення тексту Кодексу в офіційних виданнях держава вважається такою, що виконала даний припис Конституції України. Обов'язок з'ясувати зміст об'єктивного права лежить, за загальним правилом, на особі. Тому стаття 68 Основного Закону встановила, що незнання законів не звільняє від юридичної відповідальності. Даний припис можна за аналогією застосувати і до інших випадків настання невігідних для особи наслідків, коли вона неналежним чином виконала свій обов'язок чи мала намір реалізувати право із порушенням встановленого порядку.

¹⁰¹ Справа № 2-А-673/06 // Правовий тиждень - 2006. - № 17. - С. 13.

¹⁰² Справа №2-а-52/06 // Архів Печерського районного суду м. Києва за 2006 рік.

Непоодинокими є випадки, коли суди першої інстанції не вказують у судовому рішенні порядок набрання ним законної сили, чим порушують статтю 165 КАСУ. Невиконання судом даної вимоги пункту 4 частини першої статті 165 КАСУ може істотно вплинути на реалізацію права на судовий захист особою, яка не обізнана із законодавством про адміністративне судочинство.

Рекомендація: Судам слід вказувати у судовому рішенні порядок набрання ним законної сили, як того вимагає пункт 4 частини першої статті 163 КАСУ. Пропонуємо зазначати у резолютивній частині ухвал перед вказівкою на порядок оскарження таке: «Постанова (ухвала) набирає законної сили після закінчення строків подання заяви про апеляційне оскарження та апеляційної скарги, якщо вони не були подані у встановлені строки. Якщо подано заяву про апеляційне оскарження, пізніше ніж у 20-денний (10-денний) строк, постанова (ухвала) суду першої інстанції набирає законної сили після закінчення цього строку. У разі подання апеляційної скарги постанова (ухвала), якщо його (її) не скасовано, набирає законної сили після закінчення апеляційного розгляду справи».

3. Зустрічаються випадки, коли суд протягом тривалого строку не вчиняє жодної процесуальної дії для провадження у справі, не ухваливши будь-якого судового рішення із викладом мотивів такої бездіяльності, чим порушує принцип законності та право особи на судовий захист.

Приклад. Згідно з матеріалами однієї із «приватизаційних» справ, заявник звернувся до суду із позовною заявою 12 серпня 2005 року, а постанова у справі була прийнята лише 13 квітня 2006 року, ухвала апеляційного суду постановлена 25 вересня 2006 року¹⁰³. Як бачимо, справа про визнання права на приватизацію на перший погляд не викликає жодних труднощів при її подальшому розгляді, однак потрібним виявився цілий рік для її вирішення.

Стаття 122 КАСУ встановлює, що адміністративна справа має бути розглянута і вирішена протягом розумного строку, але не більше двох місяців з дня відкриття провадження.

Згідно із пунктом 11 частини першої статті 3 КАСУ, розумний строк – це найкоротший строк розгляду і вирішення адміністративної справи, достатній для надання своєчасного (без не виправданих зволікань) судового захисту порушених прав, свобод та інтересів у публічно-правових відносинах.

Питання про відкриття провадження в адміністративній справі суддя вирішує не пізніше наступного дня після надходження позовної заяви до

¹⁰³ Справа №2-733/06//Архів Личаківського районного суду м. Львова за 2006 рік.

адміністративного суду або закінчення строку, встановленого для усунення недоліків позовної заяви, у разі залишення позовної заяви без руху.

Строк відкриття провадження у справі, як і інші строки, пов'язані із розглядом справи, порушуються судами фактично в кожній адміністративній справі. Пов'язується це насамперед із надмірною завантаженістю судів. Однак припис про строки розгляду справ порушується не лише через завантаженість судів.

Приклад. В одній з адміністративних справ позивач у вересні 2005 року написав заяву з проханням „поки що не розглядати мою справу”. Наступним же документом є протокол попереднього судового засідання від 10 лютого 2006 року, а провадження було закрито у квітні 2006 року¹⁰⁴.

Фактично суд врахував прохання позивача, однак, при цьому не були застосовані приписи КАСУ. Стаття 156 цього Кодексу передбачала відкритий перелік підстав для зупинення провадження судом. Тому сторона може заявити обґрунтоване клопотання про зупинення провадження із підстав, які прямо не передбачені у КАСУ. У вищезгаданому прикладі позивач не наводить жодних мотивів свого прохання, а суд, у свою чергу, на порушення статті 156 КАСУ не постановив ухвалу ні про зупинення, ні про поновлення провадження.

Таким чином, було істотно порушено встановлені статтею 122 КАСУ строки розгляду і вирішення адміністративних справ. Тому доцільно звернути увагу судів на чітке дотримання вимог статті 156 КАСУ про зупинення та поновлення провадження у справі.

Особи, які беруть участь у справі, можуть захищатись від такої бездіяльності суду шляхом звернення із адміністративним позовом до суду. Будучи посадовою особою, суддя є суб'єктом владних повноважень за КАСУ, якщо він представляє державу (діями чи бездіяльністю) за межами процесуальних відносин.

Рекомендація: Державній судовій адміністрації України та керівництву Вищого адміністративного суду України необхідно вжити заходів щодо прискорення початку діяльності окружних адміністративних судів з метою розвантаження місцевих загальних судів при розгляді справ адміністративної юрисдикції.

Публічно-правові спори з приводу бездіяльності суду щодо невиконання функції правосуддя чи інших функцій судам належить розглядати у порядку адміністративного судочинства.

4. Окремі суди розглядали виборчі спори по суті, не зважаючи на факт звернення із позовом після сплину визначеного у КАСУ строку, чим порушували частину п'яту статті 179 цього Кодексу.

¹⁰⁴ Справа № 2а-201/ 06 // Архів Шевченківського районного суду міста Львова за 2006 рік.

Особливої уваги потребують справи, процедури розгляду яких спеціально врегульовано КАСУ, наприклад, спори пов'язані із виборчим процесом. Строк розгляду справ даної категорії скорочений і становить 5 днів (стаття 172 КАСУ) та 3 дні (стаття 173 КАСУ). Непоодинокими є випадки розгляду судом справи в день звернення позивача.

Приклад. Особа звернулася до суду 23 березня 2006 року із позовом про включення її до списку виборців¹⁰⁵. Позовна заява була розглянута того ж дня і вимоги задоволені, а на дільничну виборчу комісію покладений обов'язок внести позивача у списки виборців.

Таку практику слід вітати: вона сприяє оперативному розгляду справ. Проте, судами не завжди враховуються норми, які встановлюють строки оскарження до суду рішень, дій чи бездіяльності виборчих комісій, комісій з референдуму, членів цих комісій.

Приклад. Позивач-громадянин Г. вимагав скасувати постанови дільничної виборчої комісії № 37/5-37/35, прийняті 15 квітня 2006 року. З позовною заявою Г. звернувся до суду 21 квітня 2006 року. Не зваживши на пропущений 5-денний строк звернення до суду, суд першої інстанції задовольнив позов у цій частині. І лише суд апеляційної інстанції виявив пропуск строків звернення до суду і постановою суду першої інстанції в цій частині була скасована¹⁰⁶.

Рекомендація: Строки звернення до суду із позовом у виборчих справах є присікальними, тобто не підлягають поновленню. Судам необхідно мати на увазі, що позовні заяви, подані після закінчення спеціально передбачених КАСУ строків у виборчих справах, підлягають залишенню без розгляду (частина п'ята статті 179 КАСУ).

5. Всупереч положенню частини другої статті 212 КАСУ окремі суди обчислюють строк на касаційне оскарження постанови, складення повного тексту якої було відкладено, з моменту проголошення резолютивної частини, мотивуючи це присутністю сторін у судовому засіданні.

Приклад. 7 листопада 2005 року позивач оскаржив до Вищого адміністративного суду України рішення суду апеляційної інстанції про задоволення позову від 22 вересня цього ж року. ВАСУ своєю ухвалою від 7 грудня 2005 року відмовив позивачу у поновленні строку на касаційне оскарження рішення суду апеляційної інстанції. Позивач оскаржив цю ухвалу до Судової палати в адміністративних справах Верховного суду України, яка задовольнила скаргу і направила справу для розгляду до суду касаційної інстанції у зв'язку з порушенням частини другої статті 212 КАСУ¹⁰⁷.

¹⁰⁵ Справа №2-2407/06//Архів Личаківського районного суду м. Львова за 2006 рік.

¹⁰⁶ Справа №2-2703/06 /06//Архів Личаківського районного суду м. Львова за 2006 рік.

¹⁰⁷ Постанова Судової палати в адміністративних справах Верховного суду України від 19 вересня 2006 року у справі № 21-288во06 // Єдиний державний реєстр судових рішень - № 158723.

При розгляді цієї справи Вищий адміністративний суд України, на відміну від інших своїх рішень, не врахував зазначене положення процесуального закону, за яким строк касаційного оскарження судових рішень у разі відкладення складення постанови в повному обсязі відповідно до статті 160 КАСУ, починається з часу складення постанови в повному обсязі. У даній справі суд апеляційної інстанції проголосив вступну та резолютивну частини свого рішення 22 вересня, а у повному обсязі склав ухвалу лише 2 листопада. Тобто, суд апеляційної інстанції також порушив припис частини третьої статті 160 КАСУ про відкладення складення рішення на строк не більше ніж п'ять днів з дня закінчення розгляду справи і таким чином обмежив право сторін на касаційне оскарження. В кожному випадку перебіг процесуального строку на касаційне оскарження тут розпочався після складення постанови в повному обсязі, у даній справі – 3 листопада, а позивачем, який подав скаргу 7 листопада, було дотримано строк на касаційне оскарження.

Рекомендація: Суди першої та апеляційної інстанцій можуть відкладати складення постанов у повному обсязі лише у виняткових випадках і не більше ніж на п'ять днів (частина третя статті 160 КАСУ). Суд касаційної інстанції повинен у всіх випадках перевіряти, коли постанова була складена у повному обсязі, адже від цього залежить перебіг строку на касаційне оскарження. Судам також слід мати на увазі, що частина третя статті 160 КАСУ передбачає можливість відкласти складення у повному обсязі лише постанови; ухвали, які викладаються окремим документом, за будь-яких умов складаються у повному обсязі одразу після постановлення.

6. В окремих випадках суди поновлюють процесуальні строки, перебіг яких ще не закінчився, чим порушують припис частини першої статті 102 КАСУ.

Приклад. Позивач 14 листопада 2005 року оскаржив ухвалу судді Господарського суду міста Києва про повернення позовної заяви, що була прийнята 2 листопада. Київський апеляційний господарський суд відмовив позивачу в задоволенні клопотання про поновлення строку для подачі заяви про апеляційне оскарження. За результатами розгляду касаційної скарги позивача Вищий адміністративний суд задовольнив її та поновив строк на подання заяви про апеляційне оскарження з огляду на таке. Позивач отримав копію оскаржуваної ухвали 8 листопада. Тому, відповідно до частини четвертої статті 186 КАСУ, якщо ухвалу було постановлено без виклику особи, яка її оскаржує, п'ятиденний строк на подання заяви про апеляційне оскарження обчислюється з дня отримання ним копії ухвали. Суд касаційної інстанції встановив, що останній день п'ятиденного строку 13 листопада припав на

*вихідний день, а тому пропущений з поважних причин і може бути поновленим*¹⁰⁸.

Суд касаційної інстанції правильно задовольнив касаційну скаргу позивача про скасування ухвали суду апеляційної інстанції. Разом із тим, Вищий адміністративний суд України не взяв до уваги той факт, що строк звернення із заявою про апеляційне оскарження ще не закінчився. Якщо закінчення строку припадає на вихідний, святковий чи інший неробочий день, останнім днем строку є перший після нього робочий день (частина шоста статті 103 КАСУ). У наведеній справі останнім днем строку апеляційного оскарження було не 13, а 14 листопада.

Рекомендація: Суди при вирішенні питань про поновлення пропущених строків повинні перевіряти обставини з дотриманням усіх приписів обчислення строків відповідно до статті 103 КАСУ.

7. Не досліджуючи причини пропуску строку звернення із позовом та ігноруючи клопотання відповідача відмовити у його задоволенні, окремі суди задовольняють подані у такий спосіб позови, чим порушують частину другу статті 100 КАСУ.

Приклад. 16 грудня 2005 року колишній службовець звернувся із позовом до відділу Державної служби охорони при УМВС України у Волинській області, мотивуючи свої вимоги тим, що за час проходження служби йому не виплачена за період з 1996 по 2003 рік матеріальна допомога в розмірі місячного грошового забезпечення на рік.

Луцький міськрайонний суд задовольнив позов частково і зобов'язав відповідача сплатити несплачену за попередні роки матеріальну допомогу. Суд апеляційної інстанції скасував зазначене рішення та відмовив у задоволенні позову з огляду на пропуск встановленого законом строку на звернення до адміністративного суду та на відповідне клопотання відповідача¹⁰⁹.

Луцький міськрайонний суд не встановив момент, коли позивач дізнався або повинен був дізнатись про порушення своїх прав. Суд першої інстанції всупереч частині другій статті 100 КАСУ також не дослідив причин пропусчення строку звернення із адміністративним позовом. У свою чергу суд апеляційної інстанції правильно застосував норму частини першої статті 100 КАСУ, згідно з якою пропусчення строку звернення до адміністративного суду є підставою для відмови у задоволенні адміністративного позову за умови, якщо на цьому наполягає одна із сторін.

¹⁰⁸ Постанова Вищого адміністративного суду від 18 жовтня 2006 року у справі № К-13441/06 // Єдиний державний реєстр судових рішень - № 418657.

¹⁰⁹ Постанова Апеляційного суду Волинської області від 29 червня 2006 року у справі номер 22а-177/06 // Єдиний державний реєстр судових рішень. - № 64471.

Слід зауважити, що КАСУ не визначив повноваження суду при виявленні ним обставини неповажності причин пропущення строку звернення з позовом і жодна із сторін не заявила при цьому клопотання про відмову у задоволенні позову на цій підставі. Очевидно, суд має розглянути справу по суті, адже КАСУ не дає йому можливості закрити провадження чи залишити заяву без розгляду. Припис частини другої статті 100 КАСУ слід розглядати у якості спеціального по відношенню до положення частини першої цієї ж статті. Поважність причини пропущення строку виключає можливість суду відмовити у задоволенні позову, навіть, якщо на цьому наполягає одна зі сторін. Однак сама по собі обставина поважності чи неповажності причин пропущення строку звернення не впливає на перебіг процесу розгляду справи.

КАСУ не визначає стадію адміністративного процесу, на якій суд може дослідити питання поважності причин пропуску строку звернення і за результатами такої оцінки ухвалити рішення у справі. Сторона має право наполягати на відмові у задоволенні позову вже на стадії підготовки справи до розгляду. Однак, вирішувати це питання належить, на нашу думку, лише на стадії судового розгляду справи. Частина перша статті 138 КАСУ включає причини пропущення строку звернення до суду до предмету доказування. Тому ця обставина має бути досліджена у судовому засіданні із дотриманням усіх процесуальних гарантій для осіб, які беруть участь у справі. Положення частини першої статті 100 КАСУ передбачає, що пропущення строку звернення є достатньою підставою для відмови у задоволенні позову, якщо на цьому наполягає одна зі сторін. Суд, який встановив цю обставину, звільняється від обов'язку досліджувати обставини, якими сторони обґрунтовують свої позовні вимоги та заперечення проти них. У свою чергу розгляд адміністративної справи у формі письмового провадження дає можливість суду вирішити справу одразу після отримання заяви (клопотання) однієї зі сторін про відмову у задоволенні позову з мотивів пропущення строку звернення.

Наведений із судової практики приклад є показовим також з огляду на можливість застосування 1-річного строку звернення до правовідносин, спір із яких виник до набрання чинності КАСУ.

Якщо строк оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень сплинув до набрання чинності КАСУ, суд повинен застосовувати відповідні приписи Цивільного процесуального кодексу УРСР 1963 року. Якщо перебіг строку звернення до суду розпочався до 1 вересня 2005 року і продовжувався після цієї дати, то суду слід застосовувати приписи частини другої статті 99 КАСУ.

Можливі випадки, коли після 1 вересня 2005 року особа дізналася про порушення її прав у правовідносинах, які виникли до цієї дати. У такому разі суд має застосовувати відповідні приписи КАСУ.

Рекомендація: Відмовляючи у задоволенні позову за наполяганням

однієї зі сторін, суд має навести мотиви не визнання причин пропуску строку звернення до суду поважними, якщо вони наводились позивачем.

РОЗДІЛ VIII. ПРОВАДЖЕННЯ У СУДІ ПЕРШОЇ ІНСТАНЦІЇ

1. Відкриття провадження

1.1. На порушення статті 108 КАСУ суди інколи залишають без руху звернення особи із адміністративним позовом, мотивуючи своє рішення невідповідністю найменування такого звернення вимогам КАСУ.

Стаття 105 КАСУ містить вимоги до форми та змісту позову. До елементів форми віднесено: адресування звернення судові, найменування такого звернення (позовна заява), спосіб його подання (особисто, поштою чи через представника). Визначені елементи вказують на умови зовнішнього волевиявлення особи при зверненні із адміністративним позовом.

Приклад. У судовій практиці зустрічаються випадки, коли позивач звертається до адміністративного суду шляхом подання скарги. У такій ситуації суди часто залишають її без руху і надають позивачу строк для виконання вимог статті 104 – 106 КАСУ, відповідно до яких звернення до адміністративного суду за захистом порушених прав, свобод чи інтересів у сфері публічно-правових відносин здійснюється шляхом пред'явлення позовної заяви, а не подання скарги¹¹⁰.

На нашу думку, недотримання особою вимоги до найменування звернення ще не свідчить про відсутність наміру подати позов, якщо вимоги до форми і, особливо, змісту позову дотримані. Така позиція ґрунтується передусім на принципі верховенства права (стаття 8 КАСУ). Права і свободи людини, у тому числі і позивача, є вищою цінністю. Помилкове позначення особою свого звернення словом «скарга» не звільняє суд від виконання обов'язку зі здійснення правосуддя.

КАСУ для позначення назви звернення до адміністративного суду із позовом використовує поняття «позовна заява». Така назва звернення як елемент форми позову (стаття 105 КАСУ) свідчить про намір особи звернутись із публічно-правовими вимогами у порядку адміністративного судочинства. У той же час найменування звернення є одночасно і елементом його змісту (стаття 106 КАСУ). Тому відсутність цього елемента, або його невідповідність вимозі КАСУ формально є підставою для залишення заяви без руху (частина перша статті 108 КАСУ). Разом із тим, фактично вказана обставина не перешкоджає відкриттю провадження у

¹¹⁰ Справа №2-а-288/2005 // Архів Франківського районного суду м. Львова за 2006 рік.

справі, якщо звернення містить публічно-правові вимоги, які особа заявляє в порядку адміністративного судочинства. У такому зверненні достатньо інформації для суду, щоб відкрити провадження у справі. Залишення заяви без руху, бо її названо скаргою, можна розцінювати як створення перешкод у доступі до суду.

Рекомендація: Судам не слід залишати без розгляду звернення із адміністративним позовом, назви яких не відповідають вимогам статей 105, 106 КАСУ, якщо їх зміст чітко вказує про намір заявника передати публічно-правовий спір на розгляд адміністративного суду.

1.2. Здебільшого суди не надають особам, які беруть участь у справі, пам'ятку про їх процесуальні права та обов'язки, як того вимагає КАСУ.

Частина п'ята статті 107 КАСУ покладає на суд обов'язок надсилати особам, які беруть участь у справі, разом із ухвалою про відкриття провадження також інформацію про їхні процесуальні права та обов'язки. Лише у поодиноких випадках суди виконують цей припис Кодексу.

У багатьох випадках судді включають до ухвал формулювання на зразок „ви як відповідач (позивач) користуєтесь правами та несете обов'язки, передбачені статтями 49, 51 КАСУ”¹¹¹, що виглядає формальним виконанням припису частини п'ятої статті 107 КАСУ, однак не завжди є достатнім для учасників адміністративного процесу, необізнаних з юридичними приписами.

Рекомендація: До ухвал про відкриття провадження додавати пам'ятку з відтворенням змісту статей 49, 51, 54 КАСУ (права та обов'язки осіб, які беруть участь у справі).

1.3. Інколи суди залишають без руху заяву особи через те, що доданих до неї доказів недостатньо для відкриття провадження у справі, чим порушують частину першу статті 108 КАСУ.

Згідно із частиною другою статті 106 КАСУ, позивач на підтвердження обставин, якими обґрунтовуються його вимоги, зазначає у заяві докази, які можуть бути використані судом та додає наявні у нього докази до позовної заяви. Виконання цієї вимоги КАСУ необхідне для вирішення питання про відкриття провадження. Однак, доданих до позовної заяви письмових доказів може бути недостатньо для встановлення обставин у справі. У такому разі суд має використати всі надані йому процесуальні можливості в ході підготовчого провадження для забезпечення збору доказів, яких бракує для розгляду справи.

¹¹¹ Справа № 2а-249/06 // Архів Шевченківського районного суду міста Львова за 2006 рік.

Приклад. Зустрічаються справи, у яких судді вважають, що доданих до позовної заяви доказів має бути достатньо для проведення попереднього судового засідання¹¹².

Попереднє судове засідання саме для того і проводиться, аби до початку судового розгляду зібрати докази, яких бракує.

Позивач не зобов'язаний додавати до позовної заяви всі докази, на які він посилається при обґрунтуванні своїх доводів. Частина друга статті 106 КАСУ вимагає від позивача лише «вказати» відомі йому докази. До того ж відсутність у заяві вказівки на такі докази ще не свідчить про порушення вимог до змісту позовної заяви, адже особа може і не знати про них.

Після відкриття провадження суд може запропонувати особі-позивачу надати докази, які не були додані до заяви (частина шоста статті 71, частина перша статті 114 КАСУ).

Рекомендація: Судам не слід залишати без руху позовні заяви осіб через відсутність у них вказівки на докази або через відсутність доказів серед доданих до позовної заяви матеріалів.

1.4. Суди інколи залишають без руху заяви через те, що у них викладений недоцільний, на їхню думку, спосіб захисту права, чим порушують принцип диспозитивності та офіційності адміністративного процесу.

У статті 106 КАСУ містяться вимоги до позовної заяви. Зокрема, в ній мають бути зазначені позовні вимоги. Зміст цих вимог залежить від уявлення позивача про зміст суб'єктивного права, свободи чи інтересу, які були порушені (чи знаходяться під загрозою порушення) відповідачем; така можливість позивача впливає із принципу диспозитивності адміністративного процесу. Тому суд при прийнятті позовної заяви не має права вирішувати питання про те, чи відповідають сформульовані особою вимоги обставинам у справі.

Приклад. Трапляються випадки, коли суди залишають позовну заяву без руху і вимагають вказати доцільний, на їхню думку, спосіб поновлення прав позивача¹¹³.

Така позиція є хибною. По-перше, при виборі способу захисту свого права позивач не обмежений тим переліком, який міститься у частині третій статті 105 КАСУ. Частина четверта даної статті визнає за ним право вимагати захисту його права будь-яким іншим придатним, на його думку, способом. Тому, наприклад, якщо позивач проситиме суд покласти на

¹¹² Справа №2а - 195/05 // Архів Святошинського районного суду м. Києва за 2005 рік; Справа №2а - 116/06 // Архів Старосамбірського районного суду Львівської області за 2006 рік.

¹¹³ Справа 2а-236/05 // Архів Святошинського районного суду м. Києва за 2005 рік.

відповідача – суб'єкта владних повноважень обов'язок визнати нечинним акт індивідуальної дії, то суд не має права вимагати в ухвалі про залишення заяви без руху привести формулювання вимоги у відповідність до пункту 1 частини третьої статті 105 КАСУ – просити суд скасувати такий акт. По-друге, для повноти захисту прав позивача суд може вийти за межі позовних вимог і визначити у постанові той спосіб захисту, який, на його думку, буде найбільш придатний. По-третє, належність способу захисту може бути встановлена лише після того, як суд з'ясує права (обов'язки) особи-позивача та повноваження відповідача.

Аналогічним чином при прийнятті позовної заяви суд не має права вирішувати питання про належність відповідача чи вичерпність кола співвідповідачів. Принцип диспозитивності адміністративного процесу (частина третя статті 11 КАСУ) надає можливість позивачу на власний розсуд визначати відповідача.

Рекомендація: Суд має відкрити провадження у справі, якщо зміст вимоги позивача свідчить, що її належить розглядати в порядку адміністративного судочинства. Належність і достатність способу захисту може бути встановлена лише на стадії розгляду і вирішення справи.

1.5. Існує практика судів залишати заяви без руху через те, що в них нечітко викладений зміст позовних вимог або нечітко викладені обставини у справі. Такі рішення не відповідають частині другій статті 108 КАСУ.

Приклад. Суд вказав на такий недолік заяви, як відсутність точного розрахунку суми, яка має бути перерахована особі із державного бюджету¹¹⁴.

У даній ситуації суду слід зважити на можливості, які йому надає КАСУ для усунення згаданих недоліків заяви. По-перше, в ухвалі про відкриття провадження у справі суд може запропонувати особам, які беруть участь у справі, надати додаткові пояснення. По-друге, додаткові пояснення щодо змісту вимог та доводів сторін суд може отримати в ході попереднього судового засідання. У зв'язку із цим, ґрунтуючись на принципі верховенства права, за наявності мінімальних вказівок позивача, які можна розцінювати як позовні вимоги, суд має відкрити провадження в адміністративній справі. До того ж обов'язок доведення бездіяльності в цьому випадку покладається на орган держави. Зрештою, у наведеному прикладі в уточненій позовній заяві позивач вказав на відсутність у нього достатніх знань щодо порядку розрахунку відповідних виплат. І це правильно, адже обов'язок знати цей порядок покладено на державних службовців.

Однак є і позитивна практика судів.

¹¹⁴ Справа 2- а-865/06 // Архів Шевченківського районного суду м. Києва за 2006 рік.

Приклад. Через недостатню обізнаність із процесуальним чи матеріальним законом або із причин недогляду у позовних заявах вимоги викладаються альтернативним способом. Наприклад, оскаржується “дія чи бездіяльність”. У даному випадку суд дійшов висновку, що провадження необхідно відкрити, а в ході слухання уточнити позовні вимоги¹¹⁵.

При цьому звернемо увагу ще на два моменти, які є важлими на стадії прийняття позовної заяви. Суд має вирішити питання про відкриття провадження в адміністративній справі не пізніше наступного дня після закінчення строку, встановленого для усунення недоліків позовної заяви, у разі залишення позовної заяви без руху. Однак, після закінчення цього строку суду доцільно утриматись від вирішення цього питання протягом періоду пробігу поштової кореспонденції, оскільки позивач може обрати саме цей спосіб подачі відповідних матеріалів.

Якщо позивач вчинить дії на усунення недоліків до закінчення встановленого строку, суд має вирішити питання про відкриття провадження не пізніше дня, наступного за днем вчинення позивачем дій.

Рекомендація: Судам слід відкривати провадження незалежно від чіткості викладу у заявах змісту позовних вимог та обставин у справі.

1.6. Відомі випадки, коли суди залишали заяви без руху через те, що в них не було вказано суб’єктивне право, свободу чи інтерес, які були порушені відповідачем¹¹⁶, або відсутня вказівка на норму закону, на якій засновано позовну вимогу¹¹⁷, хоча КАСУ не відносить ці обставини до перешкод для відкриття провадження.

На нашу думку, питання про зміст порушеного права суд з’ясовує в ході підготовчого провадження та судового розгляду. У статті 106 Кодексу немає вказівки на те, що зміст порушеного права, свободи чи інтересу має бути вказано позивачем у позовній заяві. Так само не вимагається вказівки на норму закону, яка порушена відповідачем.

Рекомендація: Судам слід відкривати провадження незалежно від вказівки у позовній заяві на зміст порушеного права, свободи чи інтересу, та незалежно від наявності посилання на норми закону.

1.7. На практиці зустрічаються випадки повторного постановлення судом ухвали про відкриття провадження після отримання від позивача змін до позовної заяви¹¹⁸. У такий спосіб суд виходить за межі повноважень, що надані йому Кодексом.

¹¹⁵ Справа 2-а-878/06 // Архів Шевченківського районного суду міста Києва за 2006 рік.

¹¹⁶ Справа № 2-а-1015 /06 // Архів Шевченківського районного суду м. Києва за 2006 рік.

¹¹⁷ Справа № 2а-249/ 06 // Архів Шевченківського районного суду м. Львова за 2006 рік.

¹¹⁸ Справа 2-а-48/06 // Архів Печерського районного суду м. Києва за 2006 рік.

Встановлене статтею 6 КАСУ право на судовий захист передбачає правові можливості особи звертатись до суду в різних формах – позовної заяви, апеляційної чи касаційної скарги, заяв із клопотаннями тощо. Кожному із цих суб'єктивних прав відповідає обов'язок суду постановити певне рішення чи вчинити дію.

На нашу думку, обов'язок суду вирішити питання про відкриття провадження кореспондує праву особи подати позовну заяву. При зверненні особи до суду з інших питань у ході адміністративного процесу такого обов'язку в суду вже немає. Інша справа, що при неналежному оформленні змін до позовної заяви суд може на підставах, передбачених у статті 108 КАСУ, постановити ухвалу про залишення заяви без руху. Так само за наявності відповідних підстав суд повинен вирішити питання про повернення заяви (заяву від імені позивача подано особою, яка не має повноважень на ведення справи; вимога не підсудна цьому суду тощо). Суд також зобов'язаний вирішити питання про відмову у відкритті провадження, якщо додаткові вимоги позивача не належить розглядати в порядку адміністративного судочинства тощо.

Рекомендація: Приєднуючи заяву про зміну позовних вимог, суд постановляє ухвалу про це. У разі наявності обставин, які є підставою для повернення позовної заяви (частина третя статті 108 КАСУ), відмови у відкритті провадження (стаття 109 КАСУ) суд має відмовити у приєднанні заяви про зміну позову. Суд залишає заяву про зміни до позовних вимог без руху, якщо виявить підстави для цього (частина перша статті 108 КАСУ).

1.8. Введення в дію КАСУ поставило перед судами загальної юрисдикції питання щодо порядку розгляду тих справ, що перебували у їх провадженні до 1 вересня 2005 року і містили одночасно позовні вимоги, які після вказаної дати належало розглядати в порядку цивільного та адміністративного судочинства: їх спільний розгляд у одному провадженні став неможливий (стаття 21 КАСУ, стаття 16 ЦПКУ). За таких умов окремі суди на порушення принципу диспозитивності вимагають від позивача внесення змін відповідно до цивільного чи адміністративного позову або продовжують розгляд таких справ, виходячи за межі своєї компетенції.

Якщо на розгляді у суді перебуває позовна заява із вимогами, які належить розглядати в порядку різних видів судочинства, суд має постановити ухвалу про роз'єднання таких позовних вимог.

Однак, зустрічаються випадки, коли суд продовжує розгляд цивільних чи адміністративних справ з вимогами, які належить розглядати в порядку різних видів судочинства, що є недопустимим. Це у подальшому зумовлює прийняття незаконної постанови (рішення), а також застосування у справі тих процесуальних норм, які застосовуватись в даному випадку не можуть. Тому позови, в яких об'єднані вимоги різних видів судочин-

ства, потребують особливої уваги суду.

Приклад. Так, М. звернулася до суду із цивільним позовом та просила визнати недійсним і скасувати розпорядження Франківської районної адміністрації Львівської міської ради, визнати частково недійсним договір купівлі-продажу квартири та визнати за нею право власності на частину квартири¹¹⁹. Суд залишив позовну заяву М без руху та надав можливість уточнити вимоги.

Таке рішення суду не відповідає статті 122 ЦПКУ. Позовну вимогу щодо визнання недійсним і скасування розпорядження органу місцевого самоврядування, виходячи з вимог статті 2, 17 КАСУ, слід розглядати в порядку адміністративного судочинства. Оскільки стаття 16 ЦПКУ не допускає об'єднання в одне провадження вимог, які підлягають розгляду за правилами різних видів судочинства, суд мав відмовити у відкритті провадження за вказаною вимогою. Щодо решти вимог суду належало відкрити провадження у цивільній справі.

У разі звернення до адміністративного суду із вимогами, що підлягають розгляду в порядку різних видів судочинства, провадження у справі має бути відкрите, якщо хоча б одна вимога належить до адміністративної юрисдикції.

Рекомендація: Якщо після відкриття провадження в справі суд виявить неналежність частини позовних вимог до розгляду у порядку адміністративного судочинства, то провадження щодо цієї частини вимог підлягає закриттю.

КАСУ не уповноважує адміністративний суд залишати заяву без руху та вимагати відкриття частини позовних вимог через те, що вони не належать до розгляду в порядку адміністративного судочинства.

2. Підготовче провадження

2.1. У разі примирення між сторонами на стадіях підготовчого провадження чи розгляду справи, суд інколи постановляє увалу про затвердження мирової угоди, хоча можливість укладення сторонами такого документу КАСУ не передбачив.

КАСУ, на відміну від ЦПКУ, не передбачає поняття мирової угоди, а також не надає адміністративному суду можливості її затвердження. Стаття 113 КАСУ допускає примирення сторін під час підготовчого провадження шляхом взаємних поступок та можливість закриття справи на підставі пункту 3 частини першої статті 157 КАСУ з постановленням відповідної ухвали та фіксуванням умов такого примирення.

¹¹⁹ Справа №2а-111/06//Архів Франківського районного суду м. Львова за 2006 рік.

Приклад. Суди нерідко керуються вже звичною практикою і в адміністративних справах продовжують постановляти ухвали про затвердження мирової угоди між сторонами¹²⁰.

Використання у правильній по суті ухвалі термінів, що не відповідають КАСУ, не тягне за собою її скасування. Суд апеляційної інстанції за результатами перегляду має змінити помилково використані терміни.

Рекомендація: У разі примирення сторін суд постановляє ухвалу про закриття провадження у справі, у якій фіксує умови примирення. Умови примирення не повинні суперечити закону або порушувати чий-небудь права, свободи або інтереси.

2.2. Розгляд переважної більшості адміністративних справ не завершується у двомісячний строк, як того вимагає КАСУ. Передусім це пов'язано з невикористанням судами потенціалу підготовчого провадження.

Частина перша статті 122 КАСУ зобов'язує суд розглянути і вирішити адміністративну справу у межах двомісячного строку з моменту відкриття провадження у ній. У межах цього строку суд має можливість провести підготовче провадження. Фактично суд в адміністративній справі встигає провести одне попереднє засідання та одне судове засідання, чого не завжди вистачає для вирішення справи по суті. Причин для цього декілька.

Приклад. Як видно із протоколів попереднього судового засідання, суди, здебільшого не опитують сторони щодо обставин, які є предметом доказування, та щодо доказів, які для цього можуть бути використані. Суди не використовують можливість уточнити позовні вимоги; не з'ясовують, чи не сталося змін у спірних правовідносинах; не встановлюють, чи не бажає позивач відмовитись від позову, змінити позовні вимоги; не використовують присутність сторін для спроби примирення чи обговорення питання про достатність доказів. Невиконання судом цих обов'язків призводить у подальшому до оголошення численних перерв у справі чи її відкладення¹²¹. Адже під час судового розгляду суду не уникнути питань, які мали бути судом з'ясовані заздалегідь у ході попереднього судового засідання.

Хоча у судах складається і позитивна практика використання процесуальних можливостей попереднього засідання для забезпечення належного розгляду справи (розгляд клопотань осіб, які беруть участь у справі, з'ясування питання про незмінність їх позиції у спорі тощо)¹²².

¹²⁰ Справа №2а-97/06//Архів Франківського районного суду м. Львова за 2006 рік.

¹²¹ Справа №2а - 193/06 // Архів Франківського районного суду м. Львова за 2006 рік, Справа №2а - 123/11 // Архів Старосамбірського районного суду м. Львова за 2006 рік.

¹²² Справа № 2-4295/05 // Архів Подільського районного суду м. Києва за 2005 рік.

Рекомендація: Суд має використати попереднє судове засідання для схиляння присутніх на ньому сторін до примирення та обговорення його умов. Якщо позивач підтримує позовні вимоги, відповідач заперечує проти них і сторони не згодні на примирення, суду на попередньому судовому засіданні варто шляхом обговорення із сторонами визначити предмет доказування, встановити, які обставини визнаються, а які слід доводити. Сторонам має бути забезпечена можливість ознайомитись із доводами та запереченнями одна одної. Попереднє судове засідання доцільно проводити у випадку: коли предмет доказування є складним (значне коло обставин, чисельні позовні вимоги тощо); коли відсутній логічний зв'язок між обставинами, на які посилається позивач, та змістом позовних вимог.

2.3. Окремі суди протиправно розширюють коло завдань такого процесуального заходу, як попереднє судове засідання та використовують його для розгляду справи по суті.

Попереднє судове засідання не призначене для дослідження обставин у справі по суті. Однак, особи, які беруть участь у справі, сприймають його призначення інакше і вимагають проведення судового розгляду. Це є одним із мотивів, з яких судді не призначають попереднього засідання, а одразу визначають дату судового засідання.

Приклад. Зустрічаються випадки проведення судового розгляду одразу на попередньому судовому засіданні¹²³. Були також виявлені випадки завершення попереднього засідання шляхом оголошення перерви до початку судового засідання із розгляду справи¹²⁴.

Частина третя статті 121 КАСУ визначає умови, за яких судовий розгляд може бути розпочатий одразу після попереднього судового засідання у той же день. Такими умовами є:

- 1) присутність на попередньому судовому засіданні усіх осіб, які беруть участь у справі;
- 2) попереднє з'ясування усіх необхідних для розгляду справи питань;
- 3) письмова згода на це усіх осіб, які беруть участь у справі. При цьому обов'язковою умовою переходу до стадії розгляду справи є постановлення ухвали про закінчення підготовчого провадження і призначення справи до розгляду.

Разом із тим ряд статей КАСУ вказують на можливість проведення на підготовчому провадженні судових засідань з вирішення процесуальних питань: щодо забезпечення адміністративного позову (стаття 118 КАСУ), щодо забезпечення доказів (стаття 75 КАСУ), щодо поновлення (продовження) процесуальних строків (стаття 102 КАСУ).

Слід визнати позитивною практику судів на попередньому судовому

¹²³ Справа 2-а-6/06 // Архів Оболонського районного суду м. Києва за 2006 рік.

¹²⁴ Справа 2а-196/05 // Архів Святошинського районного суду м. Києва за 2006 рік.

засіданні заслуховувати осіб, які беруть участь у справі, щодо заявлених ними відводів, клопотань тощо.

Рекомендація: Судове засідання з метою розгляду справи по суті може бути призначене лише після закінчення підготовчого провадження. У той же час у ході підготовчого провадження можуть бути проведені судові засідання для вирішення ряду процесуальних питань.

2.4. Перебіг попереднього судового засідання суди фіксують шляхом складення протоколу, хоча це не передбачено КАСУ. Така практика є доцільною.

КАСУ не містить заборони складення протоколу на попередньому засіданні. Його ведення не здатне порушити права осіб, які беруть участь у справі; а навіть, навпаки, слугує гарантією реалізації їхніх процесуальних прав.

Рекомендація: Суди не зобов'язані фіксувати попереднє судове засідання шляхом складення протоколу. Разом із тим протокол попереднього судового засідання доцільно складати для фіксування процесуальних дій, що вчиняються у його ході, зокрема, усної заяви сторони (третьої особи) про підтвердження повноважень свого представника, усної заяви сторони про визнання обставин, усних ухвал суду щодо клопотань тощо¹²⁵.

За аналогією із протоколом судового засідання, особам, які беруть участь у справі, має бути надана можливість ознайомитися із протоколом попереднього судового засідання та подати зауваження на нього.

2.5. На практиці зустрічаються випадки, коли позивач звертається із клопотанням вжити спосіб забезпечення позову, який не передбачений КАСУ.

Приклад. Позивач просить суд зупинити виконавче провадження, хоча суд має право лише зупинити дію акта, яким це провадження було відкрите¹²⁶.

Однією із процесуальних дій, яка може бути вчинена під час підготовчого провадження, є забезпечення адміністративного позову (стаття 117 КАСУ). Вона може вживатись адміністративним судом як за клопотанням позивача, так і з власної ініціативи.

Рекомендація: Через невідповідність прохання позивача законодаві суд має відмовити у задоволенні клопотання. Разом із тим, суд може вжити правомірний спосіб забезпечення позову з власної ініціативи.

2.6. Окремі суди порушують частину першу статті 117 КАСУ шляхом

¹²⁵ Справа №2а - 193/06 // Архів Франківського районного суду м. Львова за 2006 рік.

¹²⁶ Справа № 2-а-50/05 // Архів Дніпровського районного суду м. Києва за 2005 рік.

скасування заходів забезпечення позову із підстав, які не передбачені цим Кодексом.

Передбачений частиною першою статті 117 КАСУ перелік підстав для вжиття заходів забезпечення позову є вичерпним. Очевидно, зникнення або спростування цих же обставин може виступити підставою для скасування заходу забезпечення адміністративного позову.

Приклад. Є практика судів, коли як підстави для скасування заходів забезпечення називаються інші обставини, зокрема непідсудність справи даному суду і необхідність передати її на розгляд до іншого¹²⁷.

Показовим також є приклад у діяльності одного із судів апеляційної інстанції, який скасував ухвалу суду першої інстанції про забезпечення позову. Мотивом стала та обставина, що суд першої інстанції вирішив питання не за всіма заходами, про які клопотала сторона¹²⁸.

На нашу думку, суд апеляційної інстанції мав застосувати пункт 2 частини першої статті 201 КАСУ (зміна ухвали суду через вирішення судом першої інстанції не всіх питань), замість статті 204 КАСУ (скасування судового рішення і направлення справи на новий розгляд).

Наведені у якості прикладів рішення судів є, вочевидь, безпідставними.

Рекомендація: Суд скасовує захід забезпечення позову, якщо встановить, що обставини для їх вжиття ніколи не існували або існували, але зникли після запровадження таких заходів.

2.7. В окремих випадках суди задовольняють клопотання про забезпечення адміністративного позову без повідомлення учасників процесу із підстав, які не є очевидними.

Відповідно до частини третьої статті 118 КАСУ питання про забезпечення адміністративного позову, про заміну одного способу забезпечення адміністративного позову іншим або про скасування заходів забезпечення адміністративного позову вирішується в судовому засіданні з повідомленням осіб, які беруть участь у справі. Слід враховувати при цьому, що КАСУ передбачає можливість вирішення питання про забезпечення адміністративного позову без повідомлення осіб, які беруть участь у справі, до закінчення наступного дня після отримання відповідного клопотання. Такий розгляд і ухвалення рішення можливі лише у випадку обґрунтованості відповідного клопотання та його терміновості (частини перша і друга статті 118 КАСУ). Тобто підстави забезпечення позову мають бути настільки очевидними, що суд може зробити висновок за клопотанням і без пояснень сторін. У такому порядку може постановлятися лише ухвала про задоволення клопотання, оскільки суд визнає його обґрун-

¹²⁷ Справа № 2-А-395-1/06 // Архів Печерського районного суду м. Києва за 2006 рік.

¹²⁸ Ухвала від 20.01.2006 року // Архів канцелярії з цивільних справ Апеляційного суду Київської області за 2006 рік.

тованим і таким, що вимагає термінового реагування.

Слід підкреслити, що суд може вжити заходів забезпечення позову із власної ініціативи. Однак у цьому випадку КАСУ не уповноважує його на термінове, без залучення осіб, які беруть участь у справі, вирішення питання. За будь-яких умов ініціатива суду про вжиття заходів забезпечення позову має бути розглянута у судовому засіданні із повідомленням осіб, які беруть участь у справі.

Рекомендація: Розгляд клопотання про забезпечення позову, про заміну способу забезпечення або скасування заходів забезпечення має здійснюватися судом протягом наступного дня після його отримання. У разі обґрунтованості клопотання та необхідності його термінового вирішення, суд задовольняє клопотання без проведення судового засідання із порушеного у ньому питання. Якщо ж обґрунтованість клопотання викликає сумнів, питання має бути вирішене в судовому засіданні із повідомленням осіб, які беруть участь у справі.

2.8. Суд скасував ухвалу про вжиття заходу забезпечення позову через те, що заборонаю суб'єкту владних повноважень вчиняти відповідні дії створено перешкоди у реалізації прав особі, яка не бере участь у справі. Таке судове рішення обмежило право позивача на тимчасовий судовий захист від протиправної діяльності відповідача, що передбачене статтями 117-118 КАСУ.

Приклад. Особа 1 оскаржила до суду дії посадових осіб управління літвобудування та архітектури та управління землеустрою Львівської міської ради з метою захисту її права на забудову відповідної земельної ділянки. Під час розгляду справи позивач звернувся до суду із заявою про забезпечення позову шляхом заборони відповідачам проводити дії щодо затвердження та виконання проектних пропозицій забудови відповідної земельної ділянки. Суд першої інстанції своєю ухвалою за яву задовольнив.

Особа 2 оскаржила цю ухвалу в апеляційному порядку на тій підставі, що заходи забезпечення позову заборонили відповідачам сприяти у реалізації права на забудову, яке, на її думку, належало саме їй. Апеляційний суд скаргу Особи 2 задовольнив, ухвалу суду першої інстанції скасував та постановив нову, якою відмовив у задоволенні заяви про вжиття заходів забезпечення позову. Ухвала суду апеляційної інстанції ґрунтувалась на тому, що заборона відповідачам вчиняти відповідні дії створювала перешкоди у реалізації прав Особи 2, яка не була стороною у справі, і дії якої не були предметом спору¹²⁹.

Такий спосіб забезпечення позову як заборона суб'єкту владних по-

¹²⁹ Ухвала Апеляційного суду Львівської області від 18 грудня 2006 року у справі № 22а-685 // Єдиний державний реєстр судових рішень України. - № 393731.

вноважень вчиняти певні дії за наявності передбачених законом підстав може бути вжитий судом незалежно від того, що вони створюють перешкоди у реалізації прав іншим особам, які не беруть участь у справі (частина четверта статті 117 КАСУ). Права таких осіб можуть бути захищені шляхом залучення їх до участі в адміністративній справі як третіх осіб без самостійних вимог на стороні відповідача. Разом із тим підстави для вжиття заходу забезпечення позову будуть відсутні, якщо небезпека заподіяння шкоди правам осіб, які не беруть участь у справі, явно перебільшуватиме негативні наслідки для прав позивача.

Стаття 117 КАСУ не обмежує коло суб'єктів, щодо яких допускається застосування заборони вчиняти дії. Такими суб'єктами, зокрема, можуть бути: суб'єкти владних повноважень, які не беруть участь у справі, але до їх компетенції віднесено право вчиняти відповідні дії; приватні особи незалежно від їх участі в адміністративній справі.

У зв'язку із викладеним ухвала суду апеляційної інстанції не відповідає статті 117 КАСУ та підлягає скасуванню у разі її касаційного оскарження.

Рекомендація: Такий спосіб забезпечення позову як заборона вчиняти певні дії може бути вжитий судом до суб'єкта права (суб'єкта владних повноважень, фізичної чи юридичної особи) незалежно від його участі у справі.

Захід забезпечення позову (будь-яким способом, передбаченим КАСУ) застосовується незалежно від створення ним перешкод у реалізації прав особи, яка не бере участь у справі, за умови, що небезпека заподіяння шкоди її правам вочевидь нижча за ймовірну шкоду правам позивача.

3. Судовий розгляд справи

3.1. Неприбуття без поважних причин відповідача – суб'єкта владних повноважень, належним чином повідомленого про дату, час і місце судового розгляду, або без повідомлення ним про причини неприбуття, інколи розцінюється судами як достатня підстава для відкладення розгляду справи. Така позиція не відповідає частині четвертій статті 128 КАСУ.

Приклад. У багатьох справах за таких обставин суди неодноразово відкладають розгляд справи¹³⁰ або оголошують у ньому перерву¹³¹.

Частина четверта статті 128 КАСУ вказує, що в разі неприбуття відповідача – суб'єкта владних повноважень, належним чином повідомленого про дату, час і місце судового розгляду, без поважних причин або без повідомлення ним про причини неприбуття розгляд справи не відкладається і справу може бути вирішено на підставі наявних у ній доказів. Це положення передбачає, що неприбуття відповідача не є са-

¹³⁰ Справа № 2а-203/05 // Архів Святошинського районного суду м. Києва за 2005 рік.

¹³¹ Справа № 2а-210/05 // Архів Святошинського районного суду м. Києва за 2005 рік.

мостійною підставою для відкладення розгляду справи. Суд також має одночасно з'ясувати наявність іншої обставини – достатність доказів для продовження розгляду справи.

Судам слід мати на увазі, що неприбуття відповідача – суб'єкта владних повноважень може стати перешкодою для продовження розгляду справи, якщо є ухвала про обов'язковість особистої участі відповідача чи його представника (стаття 120 КАСУ).

Рекомендація: Неприбуття відповідача – суб'єкта владних повноважень може бути підставою для відкладення розгляду справи лише у разі, якщо справу не може бути вирішено на підставі наявних у ній доказів та суд визнав необхідною особисту участь відповідача чи його представника.

3.2. Окремі суди оголошують перерву у судовому засіданні для повторного виклику сторін, які не прибули у судове засідання, хоча стаття 128 КАСУ за таких умов зобов'язує відкладати розгляд справи.

Частина перша статті 150 КАСУ передбачає вичерпність переліку обставин, які можуть бути підставою для відкладення розгляду справи. Що ж до рішення про оголошення перерви у судовому засіданні, то перелік підстав для його ухвалення є відкритим (частина друга статті 150 КАСУ). На нашу думку, суд не має права оголошувати перерву, якщо КАСУ прямо передбачає наслідком настання певної обставини відкладення розгляду справи. Зокрема, це стосується випадків неприбуття у судове засідання сторін (стаття 128 КАСУ).

Рекомендація: Суд не має права оголошувати перерву, якщо КАСУ прямо передбачає наслідком настання певної обставини відкладення розгляду справи.

4. Ускладнення у провадженні в адміністративній справі

4.1. Неправильне тлумачення пункту 4 частини першої статті 155 КАСУ приводить в окремих випадках до того, що суди залишають без розгляду заяву у разі, якщо позивач, належним чином повідомлений про дату, час і місце судового розгляду, вперше не прибув на нього.

Частина третя статті 128 КАСУ передбачає обов'язок суду залишити позовну заяву без розгляду у разі повторного неприбуття позивача без поважних причин або без повідомлення ним про причини неприбуття, якщо від нього не надійшло заяви про розгляд справи за його відсутності.

Приклад. Суд після першого ж судового засідання, на яке не з'явився позивач, постановив ухвалу про залишення позовної заяви без розгляду¹³².

Більше того, деколи суди залишають без розгляду позовну заяву особи,

¹³² Справа № 2-3949/05 // Архів Подільського районного суду м. Києва за 2005 рік;
Справа №5/1542-29/221а // Архів Господарського суду Львівської області за 2006 рік;
Справа №2а - 121/06 // Архів Старосамбірського районного суду за 2006 рік.

*яка не з'являлась два і більше разів на попереднє судове засідання*¹³³.

Повторність передбачає неприбуття позивача щонайменше на два судові засідання; вона буде відсутньою при нез'явленні позивача на попереднє судове засідання, а потім і на судове засідання. Для того, щоб залишити заяву без розгляду через повторне неприбуття позивача (пункт 4 частини першої статті 155 КАСУ) суду слід було спершу хоча б закінчити підготовче провадження та призначити справу до судового розгляду (пункт 4 частини першої статті 121 КАСУ).

Рекомендація: Суд залишає позовну заяву без розгляду через повторне неприбуття позивача (частина третя статті 128 КАСУ) за умови, якщо перший із випадків неприбуття мав місце після початку розгляду справи.

4.2. Адміністративні суди зупиняють розгляд справ у зв'язку із розглядом Конституційним Судом України відповідної справи про тлумачення законів України¹³⁴. **Постановлення такої ухвали гарантує правильне розуміння судом відповідного закону, що підлягає застосуванню при вирішенні справи.**

КАСУ передбачає обов'язок суду зупинити провадження у разі неможливості розгляду цієї справи до вирішення іншої справи, що розглядається в порядку конституційного судочинства (пункт 3 частини першої статті 156 КАСУ).

Частина друга статті 245 КАСУ підставою для перегляду судового рішення за нововиявленими називає обставину набрання чинності рішенням Конституційного Суду про неконституційність певного правового акта. Натомість рішення Конституційного Суду, яким дається тлумачення Конституції (законів) України, прямо не згадується як можлива підстава такого перегляду. Не охоплюється воно також і поняттям «істотна для справи обставина, яка не була і не могла бути відомою на час розгляду справи», адже обставина двозначності закону та зміст різних його тлумачень відомі ще до ухвалення рішення у справі.

Отже, для забезпечення повного захисту прав осіб, які беруть участь у справі, суд повинен зупинити провадження та дочекатися рішення Конституційного Суду щодо тлумачення. Інакше зміст закону, застосований в адміністративній справі, може відрізнятись від змісту, згодом встановленого Конституційним Судом. При цьому можливість перегляду рішення в адміністративній справі буде відсутня.

Рекомендація: Якщо зміст закону, що його має намір застосувати суд, є предметом тлумачення Конституційного Суду України в конкретній справі, провадження в адміністративній справі доцільно зупинити.

4.3. Окремі суди за власною ініціативою зупиняють провадження у

¹³³ Справа № 2-а-46/05 // Архів Дніпровського районного суду м. Києва за 2005 рік.

¹³⁴ Справа №4130/2005// Архів канцелярії з цивільних справ Апеляційного суду Київської області за 2005 рік.

справі при зверненні до Верховного Суду України для вирішення питання стосовно внесення до Конституційного Суду України подання щодо конституційності закону, що не відповідає статті 156 КАСУ.

Звернення суду із такою пропозицією до Верховного Суду не тягне за собою обов'язкове зупинення провадження (частина перша статті 156) і має на меті інформувати Верховний Суд України про наявну проблему. Щоправда, за певних підстав КАСУ передбачає право суду за власним розсудом зупинити провадження (частина друга статті 156 КАСУ). Це дозволяється, якщо є клопотання особи, яка бере участь у справі, та відповідні причини. Очевидно, вказана стаття не дозволяє зупинення провадження, якщо клопотання особи відсутнє.

Рекомендація: Зупинення провадження у зв'язку зі зверненням до Верховного Суду допускається лише у випадку, коли про це звернулась із обґрунтованим клопотанням особа, яка бере участь у справі.

4.4. Окремі апеляційні суди виходять за межі своїх повноважень та скасовують ухвали, якими суди першої інстанції зупиняють провадження та звертаються до Верховного Суду України із ініціативою вирішити питання стосовно внесення до Конституційного Суду України подання щодо конституційності закону.

На нашу думку, суди вищих інстанцій не можуть скасувати таку ухвалу в частині звернення до Верховного Суду. Інакше вони переберуть на себе повноваження Верховного Суду – оцінювати наявність підстав для звернення до Конституційного Суду.

Рекомендація: Ухвали про зупинення провадження та звернення до Верховного Суду України із ініціативою вирішити питання стосовно внесення до Конституційного Суду України подання щодо конституційності закону можуть бути скасовані судами вищих інстанцій лише в частині зупинення провадження.

4.5. Окремі суди зупиняють провадження у зв'язку із зверненням народних депутатів до Конституційного Суду України із клопотанням вирішити питання про конституційність відповідного закону¹³⁵, хоча ця обставина не є перешкодою для провадження.

Така судова практика не відповідає положенню пункту 3 частини першої статті 156 КАСУ. Підставою для зупинення провадження у справі є неможливість розгляду цієї справи до вирішення іншої справи. Цей припис передбачає, що відповідний суд має відкрити провадження у такій “іншій справі”. Доказом відкриття провадження є відповідний процесуальний документ. Його відсутність указує на необґрунтованість ухвали про зупинення провадження в адміністративній справі. У наведеному

¹³⁵ Справа 2-а-1233/06 // Архів Шевченківського районного суду м. Києва за 2005 рік.

прикладі суд мав дослідити наявність ухвали Конституційного Суду України про відкриття провадження у справі за зверненням народних депутатів.

Рекомендація: Суд не може зупинити провадження у зв'язку із розглядом іншої справи в порядку конституційного, адміністративного, цивільного, господарського чи кримінального судочинства, якщо не встановить факт відкриття провадження у такій іншій справі.

4.6. На практиці зустрічаються випадки, коли позивач доповнює позовні вимоги на підставі статті 137 КАСУ, а згодом в ході розгляду справи відмовляється від таких доповнень. В окремих випадках суди за наслідками подібної відмови постановляють усну ухвалу про задоволення клопотання про відмову від доповнень до позовних вимог¹³⁶, чим порушують статтю 157 КАСУ.

При відмові позивача від частини позовних вимог суд закриває провадження у справі щодо відповідної частини позовних вимог (стаття 112 КАСУ). У такому разі ухвала постановляється у формі окремого документа (частина четверта статті 160 КАСУ). У наведеній справі суд мав би постановити ухвалу про закриття провадження в частині доповнених вимог, від яких згодом відмовились.

Порушення форми вирішення питання про відмову від частини позовних вимог обмежує права відповідача. Протокольна ухвала суду про задоволення клопотання не може бути окремо оскаржена в апеляційному порядку. А інтерес відповідача в її оскарженні безперечно буде. Адже провадження у справі за вимогами, від яких позивач відмовився, не закриті. Тобто перешкод для повторного заявлення таких вимог немає.

Порушення порядку розгляду питання про відмову від позову також обмежує право відповідача компенсувати за рахунок позивача свої витрати. Протокольна ухвала про задоволення клопотання не дозволить стягнути витрати із позивача.

Рекомендація: У разі відмови позивача від вимог, якими він після відкриття провадження доповнив позов, суд має вирішити питання про закриття провадження у справі щодо цих вимог.

4.7. Окремі суди ухвалою закривають провадження через те, що державний орган-відповідач ліквідований без визначення його правонаступника у матеріальних правовідносинах¹³⁷. Таким чином суди безпідставно реалізують повноваження, надане їм статтею 157 КАСУ.

Така ухвала, на нашу думку, є неправильною. Суд застосував розшире-

¹³⁶ Справа № 2-а-7/05 // Архів Дніпровського районного суду м. Києва за 2005 рік.

¹³⁷ Справа № 22-а-262/2006 // Архів канцелярії з цивільних справ Апеляційного суду Київської області за 2006 рік.

не тлумачення пункту 5 частини першої статті 157 КАСУ. Цей пункт передбачає закриття справи лише у випадку ліквідації підприємства, установи чи організації. Ліквідація суб'єкта владних повноважень не є підставою для закриття провадження. І такий підхід авторів цього положення КАСУ є обгрунтованим. Матеріальний закон, виконання якого було покладено на згодом ліквідований орган, і далі має виконуватись державою, отже, завжди є правонаступник. У разі ліквідації органу до встановлення правонаступника суд зупиняє провадження у справі (пункт 1 частини першої статті 156 КАСУ).

Заміна відповідача його правонаступником відбувається незалежно від згоди останнього. Суд, на нашу думку, має обговорити особу правонаступника з позивачем як учасником ймовірних матеріальних правовідносин із такою особою.

Рекомендація: Якщо правонаступник суб'єкта владних повноважень у матеріальних правовідносинах не встановлений, суд замінює його тим суб'єктом владних повноважень, що компетентний виконувати владну управлінську функцію, з приводу реалізації якої виник спір.

4.8. Зустрічаються звернення осіб, які беруть участь у справі, із клопотаннями, які є двозначними за змістом. Зокрема, до суду звертаються позивачі із клопотанням не розглядати надалі позовну заяву.

КАСУ надає позивачу право відмовитись від адміністративного позову (частина перша статті 51) та право відкликати позовну заяву (пункт 5 частини першої статті 155). Правові наслідки прийняття судом реалізації цих двох прав різні. У першому випадку позивач втрачає право повторно звернутись до адміністративного суду із тією ж самою позовною заявою (частина третя статті 157 КАСУ); а в другому – позивач залишає за собою право звернутись до адміністративного суду в загальному порядку із тими ж позовними вимогами до того ж відповідача (частина третя статті 155 КАСУ). Тому, у випадку звернення позивача до суду із клопотаннями “не розглядати надалі позовну заяву”, суд має з'ясувати його дійсне волевиявлення. Адже можливі ситуації, коли відповідач – суб'єкт владних повноважень зупинив порушення прав позивача (зупинив дію оскарженого рішення), в силу чого останній не має наміру продовжувати спір із відповідачем; однак, при відновленні протиправних діянь (поновлення дії рішення) спірність у правовідносинах відновиться. Через це важливо, щоб суд постановленням ухвали про закриття провадження у справі не перешкодив можливості поновлення розгляду цього спору.

Крім того, клопотання позивача не розглядати надалі позовну заяву може бути формою реалізації ще одного процесуального права – вимагати зупинення провадження (пункт 4 частини другої статті 156 КАСУ).

Рекомендація: Розглядаючи клопотання особи, яка бере участь у

справі, що пов'язане з рухом справи, суд має з'ясувати її дійсне волевиявлення та роз'яснити правові наслідки такого волевиявлення.

4.9. Окремі позивачі відкликають свої заяви через продовження відповідачем протягом судового розгляду справи своєї протиправної поведінки, що, на думку позивача, зумовлює недоцільність вирішення вимог у первісному обсязі. За цих умов не всі суди роз'яснюють сторони процесуальне значення її дії.

Приклад. Особа звернулась до суду із клопотанням про залишення її позову без розгляду через те, що протиправність постанови державного виконавця про зупинення виконавчого провадження для неї “втратила актуальність”, оскільки державний виконавець прийняв постанову про закінчення цього провадження¹³⁸.

Для необізнаних із законодавством учасників адміністративного процесу істотною гарантією ефективного захисту їх прав може бути виконання судом обов'язку роз'яснення їх процесуальних прав (стаття 130 КАСУ). На нашу думку, суд мав би застосовувати це положення у всіх випадках, коли особа, яке бере участь у справі, розпоряджається своїми диспозитивними правами.

У наведеному прикладі вимогу про визнання протиправною постанови про зупинення виконавчого провадження позивачу варто було доповнити вимогою про визнання протиправною постанови про закінчення виконавчого провадження. Про це суд міг би повідомити особі при розгляді її заяви про відкликання позовної заяви.

Рекомендація: Якщо відповідач після оскарження його рішення (дії, бездіяльності) до суду приймає (вчиняє) інші рішення (дії), позивач має можливість на підставі статті 137 КАСУ доповнити позов вимогою про визнання їх протиправними.

4.10. Зберігаючи підстави звернення суб'єкта владних повноважень із адміністративним позовом до особи, законодавець інколи змінює зміст вимоги, яка при цьому може пред'являтися. Незважаючи на те, що така зміна у законах відбувається після заявлення відповідної вимоги, суди продовжують її розгляд по суті і у такий спосіб належним чином реалізують свою компетенцію (пункт 4 частини першої статті 17 КАСУ).

Приклад. Державна податкова інспекція звернулась до суду із вимогою застосувати до товариства із обмеженою відповідальністю – платника податків арешт активів шляхом зупинення операцій на рахунках в установі банку. 18 травня 2006 року суд першої інстанції, пізніше підтриманий судом апеляційної інстанції, відмовив у задоволенні позову

¹³⁸ Справа 2-4096/05 // Архів Подільського районного суду м. Києва за 2005 рік.

на підставі двох основних мотивів. По-перше, суд встановив безпідставність вимоги про зупинення операцій через відсутність обставин, які б обґрунтували необхідність вжиття цього примусового заходу. По-друге, на момент розгляду справи суд констатував зміни до закону, якими позивач позбавлявся права звертатись до суду із такою вимогою¹³⁹.

Пункт 4 частини першої статті 17, пункт 5 частини четвертої статті 50 КАСУ передбачає право суб'єктів владних повноважень звертатись до суду із вимогами, які передбачені законами України. Одним із таких законів, який передбачав до 14 квітня 2006 року право податкових органів вимагати через суд зупинення операцій на рахунках платника податків, був Закон України «Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами» (підпункт 9 пункту 3 статті 9). Змінами від 15 березня 2006 року до вказаної статті замість цього повноваження податкові органи були наділені правом застосовувати на підставі рішення суду арешт коштів на рахунках платника податків. Таким чином, позивач у ході розгляду справи мав змінити свої вимоги з метою отримання від суду дозволу на реалізацію арешту коштів. Оскільки податковий орган цього не зробив, суд цілком правильно відмовив у задоволенні позову.

Рекомендація: Суд має відмовити у задоволенні позову суб'єкта владних повноважень до особи, якщо до моменту ухвалення судового рішення позивач не змінив свої вимоги з метою приведення їх у відповідність до нових повноважень, які закон на підставі рішення суду дає можливість реалізувати щодо відповідача.

Якщо до моменту ухвалення судового рішення закон скасовує повноваження суб'єкта владних повноважень, яке могло бути вжите на підставі постанови суду, суд має закрити провадження у справі через неналежність її розгляду в порядку адміністративного судочинства.

5. Судові рішення

5.1. Виконуючи свої повноваження, окремі суди використовують інші види рішень, аніж постанови чи ухвали (стаття 158 КАСУ), або ж не дотримуються вимог до оформлення судових рішень.

Порушуючи норми процесуального права, при ухваленні рішення суди часто постановляють ухвали¹⁴⁰, хоча, згідно з частиною першою статті 158 КАСУ, судові рішення, яким спір вирішується по суті, викладається

¹³⁹ Терещук В., Олейник Р. Обжалование "активного" ареста // Юридическая практика. - 2006. - № 51.

¹⁴⁰ Справа №2а-77/06//Архів Франківського районного суду м. Львова за 2006 рік.

у формі постанови.

Перелік видів судових рішень, передбачений статтею 158 КАСУ, є вичерпним.

Приклад. На практиці поширеними є випадки витребування документів та матеріалів усною ухвалою, яка фіксується у протоколі судового засідання. Особі ж, у якій витребовуються документи, надсилається запит про їх надання.

На нашу думку, такий підхід не відповідає КАСУ. У ньому відсутня вказівка на такий вид рішення суду як запит. Через це слід користуватись тією формою фіксації процесуального рішення, яка передбачена частиною першою статті 158 Кодексу, – ухвалою. При цьому, у разі, якщо вимога суду звернена до осіб, які не є учасниками у справі або не беруть особисту участь у справі, то таку ухвалу варто викладати у формі окремого документа. Саме таку ухвалу замість запиту і слід було б надсилати суб'єкту, якому адресується вимога суду. Інакше таких осіб неможливо ознайомити зі змістом ухвали, якщо вона фіксується у протоколі (журналі) судового засідання.

Таким же чином недооцінюється роль ухвали про звернення до Верховного Суду України щодо порушення перед Конституційним Судом України питання про відповідність Конституції України певного закону.

Приклад. При задоволенні судом клопотання сторони про таке звернення до Верховного Суду України була надіслана не відповідна ухвала, а лист голови районного суду¹⁴¹.

Потребує приведення у відповідність до приписів статті 158 Кодексу також практика приєднання секретарем судового засідання довідки про “зняття справи зі складу” у зв'язку з тим, що суддя розглядає у призначені день і час судового розгляду іншу справу (зокрема, подання про взяття під варту)¹⁴². Організація судового процесу не може покладатись на секретаря судового засідання. Після закінчення обставин, які перешкодили розгляду справи у призначений день і час, суд має постановити ухвалу про відкладення розгляду справи на інший день.

Рекомендації: Ухвали суду, що надсилаються на виконання до осіб, які не є учасниками адміністративного процесу або не беруть особисту участь у справі, слід викладати у вигляді окремого документу навіть, якщо цього не вимагає КАСУ.

5.2. В окремих випадках без мети застосування аналогії закону адміністративні суди посилаються на норми Цивільного процесуального кодексу України, чим порушують статтю 5 КАСУ.

Вирішення адміністративних справ в порядку КАСУ виключає мож-

¹⁴¹ Справа 2-а-1233/06 // Архів Шевченківського районного суду м. Києва за 2005 рік.

¹⁴² Справа 2-а-919/06 // Архів Шевченківського районного суду м. Києва за 2006 рік.

ливість посилання суду при вирішенні публічно-правових спорів на норми ЦПКУ. Однак, в порушення даного правила, зустрічаються випадки застосування таких норм та посилання на них при вирішенні справи та у постановвах суду, що є істотним порушенням процесуального закону і має бути виключене із судової практики.

Причиною цього порушення є, переважно, використання адміністративним судом зразків рішень у цивільних справах без належного технічного коректування.

Рекомендація: Виявивши технічні помилки (описки) у судовому рішенні, суд за власною ініціативою зобов'язаний їх виправити через постановлення відповідної ухвали.

5.3. Суди інколи ухвалюють рішення, які ґрунтуються на обставинах, що не доведені належними доказами. Така практика суперечить частині третій статті 159 КАСУ.

Приклад. Суд залишив позовну заяву без розгляду через наявність у провадженні іншого суду справи про тотожний спір¹⁴³, однак не залучив у якості доказу копію ухвали про відкриття провадження у справі за таким спором.

Частина третя статті 159 КАСУ передбачає таку рису судового рішення, як обґрунтованість. Очевидно, всі постанови та ухвали суду мають ґрунтуватися на всебічно досліджених обставинах, підтверджених доказами.

Рекомендація: Процесуальне рішення суду у формі ухвали має бути обґрунтоване відповідними доказами.

5.4. Суди першої інстанції в окремих випадках неправильно викладають порядок оскарження рішення, що закріплений у статті 186 КАСУ.

У резолютивній частині постанови суд має вказати строки і порядок її оскарження (пункт 4 частини першої статті 163 КАСУ).

Приклад. В одній із постанов про надання згоди управлінню контролюно-ревізійної служби на продовження терміну проведення позапланової перевірки суд визначив, що така постанова не підлягає оскарженню¹⁴⁴.

Цим суд обмежив право особи, яка бере участь у процесі, або осіб, які не брали участь, але яких стосується така постанова, шляхом введення в оману щодо їх процесуального права.

Рекомендація: Неправильна вказівка суду щодо строків та порядку оскарження судового рішення не може бути перешкодою для реалізації особою її права на оскарження.

5.5. Окремі суди вирішують питання про обов'язки третьої особи у

¹⁴³ Справа № 2-а-906/06 // Архів Шевченківського районного суду м. Києва за 2006 рік.

¹⁴⁴ Справа № м 2-а-1632/06 // Архів Шевченківського районного суду м. Києва за 2006 рік.

випадках, коли закон не передбачає можливість залучення їх до виконання постанови у справі.

Приклад. При вирішенні однієї з адміністративних справ суд зобов'язав третю особу вчинити певні дії з метою усунення наслідків неправомірних дій відповідача¹⁴⁵.

За загальним правилом процесуальний статус третьої особи (статті 53, 54 КАСУ) виключає можливість покладення на неї обов'язку вчинити будь-які дії при вирішенні судом спору по суті, оскільки у цьому випадку третя особа фактично набуває статусу відповідача.

Третя особа, яка заявляє самостійні вимоги, має права позивача. Тому постановою суду на неї неможливо покласти відповідальність за порушення матеріальних прав та інтересів позивачів. Третя особа, яка не заявляє самостійних вимог, не є учасником спірних правовідносин.

Разом із тим, частина перша статті 257 КАСУ дозволяє суду покласти на відповідних суб'єктів владних повноважень обов'язки щодо забезпечення виконання рішення. Очевидно, участь таких суб'єктів у справі в якості третіх осіб не є перешкодою для залучення їх до виконання судового рішення.

Рекомендація: Захист права позивача здійснюється шляхом визначення обов'язків відповідача та покладення, у разі необхідності, на відповідних суб'єктів владних повноважень обов'язків щодо забезпечення виконання рішення.

5.6. Окремі суди всупереч частині другій статті 162 КАСУ відмовляють особі у задоволенні позову, який містить вимогу покласти на суб'єкта владних повноважень обов'язок прийняти рішення, вважаючи, що такий спосіб судового захисту не належить до повноважень адміністративного суду.

Серед ключових для розуміння сутності адміністративного судочинства є питання способів судового захисту. Одним із його аспектів є проблема повноважності адміністративного суду ухвалювати рішення в індивідуальних адміністративних справах замість суб'єкта владних повноважень.

Приклад. До судів надходять позовні заяви із вимогами визнати за позивачем певне право чи присудити йому певний об'єкт через відмову суб'єкта владних повноважень прийняти відповідне рішення в адміністративному порядку¹⁴⁶.

Переглядаючи рішення суб'єкта владних повноважень в індивідуальній адміністративній справі, суд зв'язаний встановленим законом предметом доказування у такій справі. У судовому рішенні має бути дана

¹⁴⁵ Справа №2а-213/06 // Архів Франківського районного суду м. Львова за 2006 рік.

¹⁴⁶ Справа №22-а-3394/05 // Архів канцелярії з цивільних справ Апеляційного суду Київської області за 2005 рік.

оцінка правильності визначення відповідачем обсягу предмету доказування, дотримання ним правил дослідження обставин у справі. Якщо суб'єкт владних повноважень правильно визначив коло обставин, які підлягали встановленню, але зробив хибні висновки або порушив норми матеріального права, суд має скасувати оскаржений адміністративний акт і покласти на відповідача обов'язок прийняти рішення із урахуванням змісту права (свободи чи інтересу) позивача, яке було підтвержене судом. Можливий інший випадок – суб'єкт владних повноважень визнав обставини встановленими без достатніх на те доказів. У цьому разі суд має утриматись від збирання доказів, які могли бути зафіксовані лише суб'єктом владних повноважень (наприклад, проведення кваліфікаційного іспиту). Природно, що у даному випадку суд має покласти на відповідача обов'язок заново належним чином розглянути справу позивача. Аналогічно має бути позиція суду при неправильному визначенні адміністративним органом кола обставин, які підлягали встановленню.

В окремих випадках закон надає суду право вирішувати питання по суті замість суб'єкта владних повноважень – відповідача. Приклади, зокрема, є у виборчому законодавстві: рішення суду є підставою для включення виборця до списку виборців (стаття 45 Закону України «Про вибори народних депутатів України» від 25 березня 2004 року).

Рекомендація: Обов'язкові до розгляду обставини, помилково не розглянуті відповідачем – суб'єктом владних повноважень, не можуть встановлюватись судом. Законом можуть бути передбачені винятки із цього правила. На суд законом інколи покладається обов'язок дослідити обставини, що не були предметом розгляду відповідачем, та прийняти замість нього рішення.

5.7. Інколи суди на порушення статті 166 КАСУ направляють окремі ухвали для вжиття заходів щодо усунення причин та умов, що сприяли порушенню закону, суб'єктам права, які не мають статусу суб'єкта владних повноважень.

Приклад. Одна із таких ухвал була направлена до колегії адвокатів для вирішення питання про притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності за недотримання адвокатської етики при розгляді справи у судовому засіданні¹⁴⁷.

Судами при цьому не враховується, що окрема ухвала може бути адресована лише суб'єктам владних повноважень (стаття 166 КАСУ). Колегія адвокатів тут не може розглядатись як суб'єкт владних повноважень.

Слід звернути увагу ще на один аспект цього питання. Зі змісту статті

¹⁴⁷ Справа №22-а-700/06 // Архів канцелярії з цивільних справ Апеляційного суду Київської області за 2006 рік.

166 КАСУ впливає, що окрема ухвала може бути адресована суб'єкту владних повноважень незалежно від того, в якому процесуальному статусі він бере участь у справі – позивача, відповідача, третьої особи. Крім того, тлумачення статті 166 КАСУ дозволяє зробити припущення, що обов'язок вжиття відповідних заходів може бути покладено на суб'єкта владних повноважень, який не є учасником процесу. Наприклад, на підставі частини четвертої статті 9 КАСУ суд, розглядаючи позов щодо оскарження дій місцевого органу виконавчої влади, зобов'язаний відмовитись від застосування нормативного акту міністерства, якщо той не відповідає постанові уряду чи закону. Суд має право направити міністерству окрему ухвалу із вимогою привести нормативний акт у відповідність до закону, хоча міністерство і не брало участі у справі.

Внесення окремої ухвали суб'єктам, що не мають владних повноважень, є втручанням у їхню діяльність. Предметом судового розгляду є владна управлінська діяльність та порушення, що виникають у ній. Природно, що суб'єктами таких порушень можуть виступати лише органи влади, їх посадові та службові особи.

Щодо порушників законодавства про адміністративне судочинство, у тому числі і адвокатів, суд може вжити, зокрема, заходи процесуального примусу, що передбачені розділом VI КАСУ. Так, до осіб, які порушують встановлені у суді правила або протиправно перешкоджають здійсненню адміністративного судочинства, суд може застосувати попередження, а у разі повторного вчинення цих дій – видалення із зали судового засідання (стаття 270 КАСУ).

Рекомендація: Виявивши процесуальне порушення з боку невідної особи, яка бере участь у справі, суд може постановити окрему ухвалу органу, що здійснює контроль (нагляд) за діяльністю такої особи. У разі порушення адвокатом, який бере участь у справі, законодавства про адвокатуру суд може направити окрему ухвалу до відповідної кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.

До учасників адміністративного процесу, які порушують встановлені у суді правила або протиправно перешкоджають здійсненню адміністративного судочинства, суд може застосувати попередження та видалення із зали судового засідання.

5.8. Зустрічаються випадки, коли суб'єкти владних повноважень умисно або через помилкове тлумачення Закону України «Про звернення громадян» неналежно виконують свої обов'язки перед особою-суб'єктом звернення.

Цінною для функціонування суб'єктів владних повноважень є практика судів щодо розгляду позовів, які ґрунтуються на Законі України «Про звернення громадян» (Закон). Суд повинен дати чітку відповідь щодо способу захисту права особи у тих випадках, коли Закон дає відносне визначення змісту такого права. Наприклад, частина перша статті 15 За-

кону вказує, що адресат заяви має перевіряти викладені в ній факти, приймати рішення відповідно до чинного законодавства і забезпечити його виконання, повідомляти громадянина про наслідки розгляду заяви (клопотання). Із цього положення складно чітко встановити зміст права особи — суб'єкта звернення, — можливість: 1) вимагати надання прийнятого у зв'язку зі зверненням рішення, 2) вимагати виконання цього рішення, чи 3) вимагати повідомлення про наслідки розгляду звернення. Питання виникає також з приводу того, які “рішення” має на увазі законодавець: процедурні (наприклад, про призначення перевірки) чи завершальні (зокрема, приписи про усунення порушень).

Приклад. Звільнена з роботи особа звернулася до контролюючого органу із заявою, у якій вказувала на порушення трудового законодавства із боку колишнього роботодавця. У заяві містилося прохання провести перевірку та вказувалися факти порушень, за якими слід було провести контрольні заходи. Орган влади надав заявнику відповідь, у якій вказав, що надіслав колишньому роботодавцю припис про усунення порушень законодавства. Однак, особа розцінила таку відповідь як порушення її права, тому оскаржила дії контролюючого органу до суду. У позовній заяві було вказано, що належний спосіб виконання обов'язку відповідачем полягав у наданні позивачу відповіді із результатами перевірки усіх фактів, що були наведені у зверненні до відповідача. Суд задовольнив позов та поклав на відповідача обов'язок надати відповідь із результатами перевірки¹⁴⁸.

Це рішення суду свідчить про те, що припис статті 15 Закону слід застосовувати разом із законом про відповідного суб'єкта владних повноважень, який передбачає рішення, що можуть ним прийматись. Взятий автономно від подібних законів, Закон не вказує на право особи — суб'єкта звернення вимагати прийняття певного рішення. На контролюючому органі, перш за все, лежав обов'язок надати відповідь із результатами перевірки. А відповідь про прийняття рішення вимагалася б тільки у разі, якщо суб'єкт звернення законом прямо уповноважений домагатись його прийняття. З урахуванням таких міркувань слід погодитись із наведеною у прикладі постановою суду.

Інколи органи влади на порушення закону з метою нерозголошення відомостей, що стосуються їх діяльності чи діяльності підвідомчих об'єктів, удають, що неправильно розуміють зміст свого обов'язку перед особою-заявником. Замість того, щоб повідомити їй відповідні обставини, суб'єкт владних повноважень відмовляє у задоволенні заяви (скарги), мотивуючи відсутністю права прийняти рішення, про що, нібито, просить особа.

Рекомендація: Закон України «Про звернення громадян» не передба-

¹⁴⁸ Справа № 2-а-29/06// Архів Печерського районного суду м. Києва за 2006 рік.

чає матеріального права особи вимагати від адресата звернення прийняти відповідне рішення. Однак, він дає можливість особі бути ознайомленою із наслідками будь-якої юридично-значимої діяльності адресата звернення, пов'язаної із правами, свободами та інтересами такої особи.

5.9. Посилання особи-позивача на Закон України «Про звернення громадян» у деяких випадках звужує його можливості на захист своїх прав та приводить до помилкового визначення змісту обов'язку відповідача.

У теорії адміністративного права обговорюється питання про визнання правового інституту звернення громадян таким, що належить суто до системи конституційного права. Тобто Закон України “Про звернення громадян” (Закон) має обслуговувати лише конституційне політичне право особи на участь в управлінні державними справами. Тому пропонують прийняти закон про петиції для регулювання порядку внесення і розгляду пропозицій. А новий порядок розгляду суб'єктами владних повноважень заяв і скарг фізичних та юридичних осіб запропоновано визначити у проекті Адміністративно-процедурного кодексу. Виправданість такої позиції підтверджується потребами практики.

Використання особою Закону замість тематичного закону про функціонування відповідного органу влади може призвести до звуження переліку можливих способів захисту його прав.

Приклад. Громадянин — претендент на посаду судді звернувся із позовом до голови кваліфікаційної комісії суддів про визнання його бездіяльності незаконною. На думку позивача, голова кваліфікаційної комісії протиправно залишив звернення без розгляду й у п'ятиденний строк не переслав його належному органу, до компетенції якого належало вирішення питання (стаття 7 Закону). Тому у позові він не вимагав від суду захисту по суті його права бути рекомендованим на посаду судді (частина друга статті 58 Закону України “Про судоустрій України”), а обмежився лише можливістю отримати формальну відповідь про заходи, вжиті відповідачем з метою належного розгляду звернення¹⁴⁹.

Громадянин, рекомендований кваліфікаційною комісією на посаду судді, може вимагати щоб відповідне рішення було надіслане до Вищої ради юстиції. У разі невиконання головою кваліфікаційної комісії цієї вимоги добровільно громадянин має можливість за допомогою суду забезпечити її примусову реалізацію.

Рекомендація: Якщо особа-позивач посилається лише на Закон України «Про звернення громадян», суд може вийти за межі вимог з метою повного захисту її прав та підтвердити неналежне виконання відповіда-

¹⁴⁹ Справа №22-а-4601 / 06 // Архів канцелярії з цивільних справ Апеляційного суду Київської області за 2006 рік.

чем обов'язку, що передбачений певним законом.

5.10. Окремі суди відмовляються визнавати наявність (визнавати відсутність) компетенції суб'єкта владних повноважень, мотивуючи своє рішення тим, що такий спосіб захисту права особи-позивача не належить до повноважень адміністративного суду.

При визначенні належного способу захисту права позивача двозначне розуміння викликає у суду поняття “компетенція” у контексті пункту 5 частини третьої статті 105 та пункту 8 частини другої статті 162 КАСУ (визнання наявності чи відсутності компетенції). У теорії це поняття прийнято розглядати як явище об'єктивного права, тобто як сукупність завдань, предметів відання та повноважень відповідного органу публічної влади, що закріплені у нормативно-правових приписах.

Приклад. Відштовхуючись від такого розуміння компетенції суди вважають «зайвим встановлювати відсутність компетенції ..., оскільки зазначене впливає зі змісту закону»¹⁵⁰.

Дійсно, компетенція суб'єкта владних повноважень в об'єктивно-правовому розумінні не підлягає підтвердженню у резолютивній частині рішення. Разом із тим поняття “компетенція” можна розглядати і як явище суб'єктивного права, тобто як елемент конкретних матеріально-правових відносин між суб'єктом владних повноважень та особою. У такому разі суд має встановити правомірність застосування відповідачем його повноважень і дати про це висновок у резолютивній частині постанови.

Рекомендація: Такий спосіб судового захисту, як «визнання наявності чи відсутності компетенції» слід розуміти так – визнання наявності чи відсутності у відповідача за встановлених судом конкретних обставин повноваження на прийняття (вчинення) відповідного рішення (дії чи бездіяльності) із конкретного питання чи в індивідуальній адміністративній справі.

5.11. Окремі закони передбачають повноваження суду змінювати спірні правовідносини, тобто приймати правовий акт замість суб'єкта владних повноважень-відповідача.

За загальним правилом, у разі задоволення позову особи до суб'єкта владних повноважень саме на останнього покладається обов'язок щодо виконання вимог позивача. Однак у випадку застосування судом такого способу судового захисту як визнання за позивачем суб'єктивного права замість суб'єкта владних повноважень, відповідач у справі не збігатиметься із суб'єктом владних повноважень, на якого покладатиметься обов'язок щодо реалізації вимог позивача.

Наприклад, згідно зі статтею 7 Закону України “Про фермерське гос-

¹⁵⁰ Справа № 2-а-135/06// Архів Печерського районного суду м. Києва за 2006 рік.

подарство” громадяни мають право на отримання за рішенням відповідної районної державної адміністрації у власність земельної ділянки державної власності з метою ведення фермерського господарства. У разі відмови державної адміністрації у наданні земельної ділянки для ведення фермерського господарства питання вирішується судом. Рішення суду про задоволення позову є підставою для відведення земельної ділянки в натурі (на місцевості) та видачі документу, що посвідчує право власності.

Таким чином, відповідачем у такій адміністративній справі виступатиме місцева державна адміністрація, а обов’язок щодо реалізації вимоги громадянина у разі її задоволення покладатиметься на відповідні районне управління земельних ресурсів та районний центр державного земельного кадастру.

Рекомендація: Слід мати на увазі, що випадки наділення суду повноваженням змінювати спірні правовідносини вичерпно визначені у законі. Використання такого повноваження за аналогією заборонено. Суд має діяти лише у межах повноважень, що визначені законом.

5.12. В окремих випадках суди відмовляють особі у задоволенні позову, посиляючись на відсутність у них повноваження покласти на місцеві ради обов’язок прийняти правовий акт певного змісту.

Приклад. В одній зі справ представник Київської міської ради висловив позицію, «що судовим рішенням не можна покласти обов’язок на депутатів ради – вони голосують як хочуть»¹⁵¹.

Така позиція є виправданою лише щодо тих рішень місцевої ради, при прийнятті яких закон уповноважує місцеву раду на використання політичного чи адміністративного розсуду. У решті випадків суд має право покласти на раду-відповідача обов’язок прийняти рішення із визначеним постановою суду змістом, якщо цей обов’язок не був виконаний чи був виконаний із порушенням закону. Прикладом перших, дискреційних, рішень є акт місцевої ради про передачу земельної ділянки у власність (частина сьома статті 118 Земельного кодексу України – ЗКУ): сільська, селищна, міська рада розглядає заяву особи і, лише у разі згоди на передачу земельної ділянки у власність, надає дозвіл на розробку проекту її відведення. Приклад рішень другої категорії знаходимо у частині п’ятій статті 123 ЗКУ: відповідна сільська, селищна, міська рада у місячний строк розглядає клопотання юридичної особи про передачу їй земельної ділянки у користування і дає згоду на розроблення проекту відведення земельної ділянки. Очевидно, при прийнятті місцевою радою цього рішення можливість використання розсуду виключається.

Особа не має права вимагати від місцевих рад (інших суб’єктів влад-

¹⁵¹ Справа № 2-а - 822/06 // Архів Шевченківського районного суду м. Києва за 2006 рік.

них повноважень) прийняти рішення певного змісту, якщо для прийняття такого рішення орган наділено дискреційними повноваженнями. Відсутність в особи матеріального права тягне за собою відсутність предмету судового захисту. Встановивши відсутність в особи матеріального права вимагати від суб'єктів владних повноважень виконання певних обов'язків, суд відмовляє у задоволенні позову (частина перша статті 2 КАСУ).

Рекомендація: Суду належить відмовити у задоволенні вимоги про покладення на місцеву раду обов'язку прийняти рішення певного змісту лише у тому разі, якщо закон передбачає можливість використання радою розсуду при його прийнятті.

5.13. КАСУ допускає об'єднаний розгляд вимог про вирішення публічно-правового спору по суті та вимог про відшкодування шкоди, заподіяних суб'єктами владних повноважень. Порушуючи статті 23, 1173 ЦКУ, окремі суди звужують перелік підстав та способів відшкодування моральної шкоди.

Приклад. Журналіст звернувся з адміністративним позовом до місцевої ради і місцевого голови, у якому оскаржив до суду рішення місцевої ради, яким його було видалено із зали засідань цієї ради. Позивач просив визнати рішення нечинним та покласти на місцевого голову обов'язок вибачитись перед ним у друкованому засобі масової інформації. Суд встановив безпідставність рішення місцевої ради та визнав його протиправним. Однак суд відмовив позивачу у задоволенні його вимоги щодо публікації із вибаченнями. Мотивом для цього стало те, що місцевий голова будь-яких відомостей відносно журналіста-позивача в засобах масової інформації не поширював¹⁵².

Перш за все, на нашу думку, суд неправильно визначив можливу правову підставу для відшкодування шкоди. Насправді, достатньою підставою для відшкодування шкоди, завданої органом місцевого самоврядування, є протиправне здійснення ним своїх повноважень (стаття 1173 ЦКУ). Постановою суду рішення місцевої ради визнане протиправним. Лише журналіст зі своєї суб'єктивної точки зору має можливість вказати на обставину, що спричинила моральну шкоду, та визначити у своїй заяві спосіб її відшкодування (частина третя статті 23 ЦКУ). Через це суду слід було б задовольнити позов і покласти на місцевого голову обов'язок відшкодувати моральну шкоду у спосіб, про який просив позивач.

Рекомендація: Перелік способів відшкодування моральної шкоди не є вичерпним. Спосіб відшкодування визначається судом за вимогою особи-

¹⁵² Постанова Апеляційного суду Чернігівської області від 14 липня 2006 року у справі № 22а-399// Єдиний державний реєстр судових рішень. - № 94849.

позивача.

5.14. Неоднорідною є судова практика щодо обрання способу захисту права особи при неналежному виконанні органом влади обов'язку виплатити певну суму коштів із Державного бюджету (цільового фонду) на користь особи.

Особливо гостро ця проблема постала у пенсійному законодавстві. Задовольнивши позов про перерахунок пенсії, в одних випадках суди зобов'язують суб'єкта владних повноважень вчинити дію – виплатити кошти; в іншому – стягують із нього суму коштів. Вирішення проблеми полягає у розмежуванні змісту порушень з боку органу влади. Закон чітко виділяє призначення пенсії та її виплату (наприклад, розділи VI та VII Закону України «Про пенсійне забезпечення військовослужбовців, осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ та деяких інших осіб» від 9 квітня 1992 року). До обох дій законодавець висуває самостійні умови та порядок їх учинення. У разі протиправної відмови призначити пенсію, суд має зобов'язати відповідача здійснити розрахунок пенсії – тобто вчинити дії чи прийняти рішення. Порушення закону при визначенні розміру пенсії теж буде тягнути такий спосіб захисту, як обов'язок вчинити дію – виплатити пенсію. Тобто суд, встановивши неналежне виконання відповідачем обов'язку повинен самостійно обчислити належну до виплати суму пенсії. Одержавши відповідну постанову суду, відповідач повинен визначити на підставі приписів закону порядок виплати пенсії у визначеному судом розмірі. Якщо ж відповідач порушить порядок або умови виплати пенсії, – суд повинен застосувати такий спосіб захисту, як примусове стягнення суми пенсії. В останньому випадку, особа, на користь якої прийнято постанову суду, має право подати до органу Державного казначейства, у якому обслуговується відповідач, платіжну вимогу та виконавчий лист, виданий на основі постанови суду¹⁵³.

Рекомендація: Виявивши порушення суб'єктом владних повноважень порядку призначення на користь позивача коштів із державного бюджету (цільового фонду), суд має зобов'язати відповідача вчинити дії (прийняти акти). Задовольнивши позов з приводу порушення порядку виплати коштів із зазначених фондів, суд повинен стягнути таку заборгованість.

¹⁵³ Пункти 2.1 та 2.5 Порядку примусового списання (стягнення) коштів з рахунків установ і організацій, відкритих в органах Державного казначейства, затвердженого Наказом Державного казначейства України 05 жовтня 2001 року № 175.

РОЗДІЛ ІХ. ПЕРЕГЛЯД СУДОВИХ РІШЕНЬ

1. Апеляційне провадження

1.1. З метою процесуальної економії суди апеляційної інстанції питання про відкриття апеляційного провадження та про закінчення підготовки справи вирішують одночасно, що узгоджується із принципом розумних строків судового розгляду (здійснення правосуддя без зайвих зволікань).

Стаття 190 КАСУ встановлює судді-доповідачу 10-денний строк для підготовки справи до апеляційного розгляду. Протягом цього строку він, зокрема, має надіслати копії ухвали про відкриття апеляційного провадження особам, які беруть участь у справі, та встановити строк, протягом якого можуть бути подані заперечення на апеляційну скаргу.

Як впливає зі змісту згаданої статті, одразу після завершення підготовчих дій колегія суддів постановляє ухвалу про закінчення підготовки та призначення справи до апеляційного розгляду. Таким чином, суд апеляційної інстанції має право відправити копії ухвали про відкриття апеляційного провадження та ухвали про закінчення підготовки одночасно – протягом вказаного 10-денного строку. Що і практикується апеляційними судами¹⁵⁴.

При цьому варто зауважити, що у такому разі при визначенні судом в ухвалі про відкриття провадження апеляційного строку для подачі заперечень на апеляційну скаргу має бути врахований період, на який відкладається надсилання копії такої ухвали (до постановлення ухвали про закінчення підготовки).

Приклад. Деякі апеляційні суди у межах 3-денного строку з моменту отримання апеляційної скарги оформляли одним документом і рішення про відкриття апеляційного провадження, і рішення про призначення справи до апеляційного розгляду¹⁵⁵.

Така практика не узгоджується ні з приписами КАСУ, ні з засадою процесуальної економії. Частина третя статті 190 КАСУ передбачає, що ухвала про закінчення підготовки та призначення справи до апеляційного розгляду може бути постановлена лише після відкриття апеляційного провадження. Якщо колегія суддів апеляційного суду збиратиметься для одночасного вирішення питань про відкриття провадження та про призначення справи до розгляду, то у такий спосіб перебере на себе функцію прийняття апеляційної скарги. Адже колегії доведеться у відповідних випадках ухвалювати рішення про залишення апеляційної скарги без руху, відмову у відкритті апеляційного провадження, що знизить оперативність

¹⁵⁴ Справа № 2а-196/05 // Архів Святошинського районного суду м. Києва за 2005 рік.

¹⁵⁵ Справа № 2-а-36/06 // Архів Печерського районного суду м. Києва за 2006 рік.

вирішення цих питань у порівнянні із одноособовим їх розглядом суддею-повідачем.

Рекомендація: Судам не слід однією ухвалою вирішувати питання про прийняття апеляційної скарги та про призначення справи до апеляційного розгляду, оскільки такі ухвали постановляються різним складом суду. Але це не перешкоджає постановленню цих ухвал в один день.

1.2. Суди першої інстанції вказують на можливість часткового оскарження ухвал, окремий перегляд яких судами вищих інстанцій КАСУ не передбачив.

Частина друга статті 185 КАСУ визначає ухвали, які можуть бути окремим об'єктом апеляційного оскарження. До них процесуальний закон відносить лише ті ухвали, можливість оскарження яких прямо передбачена цим Кодексом.

Приклад. Деякі суди допускають можливість оскарження ухвал, навіть коли це прямо не передбачено Кодексом. Зокрема, у резолютивній частині ухвали про відкриття провадження вказується на можливість оскарження висновків суду щодо дотримання правил підсудності¹⁵⁶.

Такий підхід є помилковим. Стаття 107 КАСУ не допускає апеляційне оскарження ухвали про відкриття провадження в адміністративній справі як у цілому, так і в частині. Вказівка судами неправильного порядку оскарження їх рішень вводить в оману осіб, які беруть участь у справі, однак сама по собі не здатна розширити чи звужити процесуальні права цих осіб. Можливо причиною такої помилки є застосування до адміністративного процесу положення, що передбачене пунктом 5 частини 1 статті 293 ЦПКУ: можливість оскарження в апеляційному порядку ухвали суду першої інстанції щодо відкриття провадження у справі з недотриманням правил підсудності.

Рекомендація: Судам апеляційної інстанції слід відмовляти у відкритті апеляційного провадження за скаргами на ухвалу про відкриття провадження, що мотивовані порушенням судами першої інстанції правил підсудності.

1.3. Відсутність у постанові суду висновків щодо прав та обов'язків особи суд касаційної інстанції всупереч статті 185 КАСУ визнав достатньою підставою для відмови у задоволенні клопотання такої особи про поновлення строку апеляційного оскарження¹⁵⁷.

Така позиція суду касаційної інстанції суперечить припису частини першої статті 185 КАСУ. Особа, яка не брала участь у справі, має право на апеляційне оскарження у тому випадку, якщо вважає, що відповідним судовим рішенням вирішено питання про її права свободи, інтереси чи

¹⁵⁶ Справа № 2-4669/05 // Архів Подільського районного суду м. Києва за 2005 рік.

¹⁵⁷ Ухвала Вищого адміністративного суду України від 26 червня 2006 року у справі № 4-784/05// Єдиний державний реєстр судових рішень України. - № 46295.

обов'язки. При цьому відсутність у резолютивній частині оскарженого судового рішення висновків щодо таких прав, свобод чи інтересів не є перешкодою для реалізації права на оскарження, суд першої інстанції міг рішенням щодо прав однієї особи фактично вирішити питання щодо прав чи інтересів скаржника. Не переглянувши оскаржене рішення по суті, суд апеляційної інстанції не має права встановити наявності чи відсутності обставин, що є підставою для правової заінтересованості скаржника.

Переглядаючи ухвалу суду апеляційної інстанції з питання про поновлення строку оскарження, Вищий адміністративний суд України у наведеній ситуації дав свій висновок щодо змісту прав та інтересів скаржника, чим безпідставно вийшов за межі касаційної скарги (частина друга статті 220 КАСУ).

Рекомендація: Положення частини першої статті 185 КАСУ слід розуміти таким чином, що достатньою умовою реалізації права на апеляційне оскарження є переконаність особи, яка не брала участь у справі, у тому, що суд вирішив питання про її права, свободи, інтереси чи обов'язки. Суд апеляційної інстанції не має права досліджувати обґрунтованість такого переконання скаржника при прийнятті апеляційної скарги, у тому числі при вирішенні питання про поновлення строку оскарження.

1.4. На порушення статей 108, 189 КАСУ суд апеляційної інстанції до відкриття апеляційного провадження залишив апеляційну скаргу без розгляду через те, що скаржник звернувся із заявою про її відкликання.

Приклад. 2 жовтня 2006 року відповідач подав заяву про апеляційне оскарження рішення суду першої інстанції, а 3 жовтня 2006 року – апеляційну скаргу. Однак, уже 20 жовтня 2006 року відповідач заявив про відкликання своєї скарги. Суд апеляційної інстанції задовольнив заяву скаржника та залишив апеляційну скаргу без розгляду¹⁵⁸.

КАСУ не визначає повноваження суду апеляційної інстанції у разі відкликання особою своєї скарги до відкриття апеляційного провадження. Стаття 189 цього Кодексу лише орієнтує апеляційний суд на необхідність застосування статті 108 КАСУ при вирішенні питань щодо прийняття апеляційної скарги. Таким чином за аналогією із повноваженням суду першої інстанції (пункт 2 частини третьої статті 108 КАСУ) апеляційний суд має повернути апеляційну скаргу, що відкликається скаржником.

Системне тлумачення статей 155, частини шостої статті 186, частини третьої статті 212 КАСУ дозволяє припустити, що залишення звернення (позову, скарги) без розгляду можливе лише після відкриття провадження у суді відповідної інстанції (крім виборчих спорів – частина п'ята статті 179 КАСУ). Тому щодо апеляційної скарги, провадження за якою

¹⁵⁸ Ухвала Апеляційного суду Вінницької області від 30 жовтня 2006 року у справі № 22-ас-1493/2006 // Єдиний державний реєстр судових рішень України. - № 360819.

ще не відкрите, таке рішення суду не може застосовуватись.

Рекомендація: Суд апеляційної інстанції має повернути скаргу, що відкликається скаржником до відкриття апеляційного провадження.

1.5. Апеляційний суд відкрив апеляційне провадження та залишив без розгляду апеляційну скаргу, внесену повторно із тими самими вимогами щодо того ж рішення суду першої інстанції. Така практика відповідає КАСУ.

Приклад. 17 лютого 2006 року суд першої інстанції залишив без задоволення позов до Закарпатського управління міграційної служби про скасування рішення про відмову у наданні статусу біженця. Не погодившись з таким судовим рішенням, позивач подав апеляційну скаргу, яка ухвалою судді апеляційного суду від 11 квітня 2006 року була залишена без розгляду у зв'язку із пропусченням строку на апеляційне оскарження. Повторну апеляційну скаргу від 23 травня 2006 року суд апеляційної інстанції із тієї ж підстави ухвалою від 9 червня 2006 року також залишив без розгляду¹⁵⁹.

КАСУ не містить переліку підстав для відмови судом апеляційної інстанції у відкритті апеляційного провадження, і так само переліку підстав для повернення апеляційної скарги. Очевидно, апеляційним судам доцільно застосовувати за аналогією приписи, що визначають підстави вирішення судами першої інстанції питань про відкриття провадження та питань про повернення позовної заяви. Залишення позовної заяви без розгляду не є перешкодою для відкриття провадження у суді першої інстанції. Такого ж підходу варто дотримуватись судам апеляційної інстанції при вирішенні питання про відкриття провадження за апеляційною скаргою, щодо якої постановлялася ухвала про залишення без розгляду.

Рекомендації: Залишення судом апеляційної інстанції скарги без розгляду через неповажність причини пропусчення строку оскарження не є перешкодою для повторного звернення із тими ж вимогами щодо того ж рішення суду першої інстанції. Повторно звертаючись до суду апеляційної інстанції, скаржник у своїй заяві про поновлення строку оскарження може посилатись на іншу причину його пропусчення. Одержавши таку повторну апеляційну скаргу, суддя-доповідач суду апеляційної інстанції має відкрити за нею апеляційне провадження, а колегія суддів – оцінити поважність цієї причини та вирішити питання про поновлення пропущеного строку оскарження.

1.6. Практика апеляційних судів скасовувати рішення суду першої

¹⁵⁹ Ухвала Апеляційного суду Закарпатської області від 9 червня 2006 року у справі № 22-549 ас/06 // Єдиний державний реєстр судових рішень України. - № 50810.

інстанції про повернення позовної заяви та за наявності достатніх підстав відмовляти у відкритті провадження за такою позовною заявою відповідає КАСУ.

Приклад. Суди апеляційної інстанції скасовують ухвали суду першої інстанції про повернення позовної заяви та відмовляють у відкритті провадження¹⁶⁰.

Стаття 199 КАСУ передбачає вичерпний перелік ухвал суду апеляційної інстанції, які той може постановити за наслідками розгляду апеляційної скарги на ухвалу суду.

Суд апеляційної інстанції не може відмовитись від вирішення матеріально – чи процесуально-правового питання по суті за винятком випадків, коли справа має бути безумовно направлена на новий розгляд до суду першої інстанції (стаття 204 КАСУ). Тобто за більшістю скарг апеляційний суд має дослідити обставини у справі та дати свій висновок щодо них. У наведеному прикладі суд ухвалив правильне рішення, хоча воно і не цілком відповідає призначенню відповідного повноваження (скасування ухвали та постановлення нової ухвали з направленням справи до суду першої інстанції для продовження розгляду справи – пункт 3 частини першої статті 199 КАСУ). Ухвала про відмову у відкритті провадження не тягне продовження розгляду справи. Однак, така ухвала дає правильну оцінку встановленим обставинам. Це гарантує неможливість її скасування судом касаційної інстанції у разі перегляду. Адже КАСУ передбачає неможливість скасування судового рішення з мотивів порушення судом норм процесуального права, якщо це не призвело і не могло призвести до неправильного вирішення справи (частина друга статті 224 КАСУ).

Слід наголосити на обов'язку апеляційного суду вказати в ухвалі на підставі свого висновку про незаконність чи необґрунтованість скасованого рішення суду першої інстанції.

Рекомендація: Скасування судом апеляційної інстанції ухвали суду першої інстанції про повернення позовної заяви та відмова у відкритті провадження не суперечить КАСУ. Відповідну практику слід вважати законною.

1.7. Відмовляючи у задоволенні позову, деякі апеляційні суди у резолютивній частині постанови одночасно скасовують заходи забезпечення позову, вжиті відповідно до ухвали місцевого суду, хоча КАСУ передбачає автоматичне припинення заходу забезпечення у момент проголошення відповідної постанови.

Статті 201, 202 КАСУ передбачають право суду апеляційної інстанції змінювати або приймати нові постанови по суті позовних вимог. Це означає, що апеляційний суд має вирішити ті питання, з яких дає висновок суду першої інстанції. Одним із таких питань є забезпечення позову. Частина

¹⁶⁰ Справа № 2-4683/05 // Архів Подільського районного суду м. Києва за 2005 рік.

четверта статті 118 КАСУ вказує, що суд може одночасно з прийняттям постанови постановити ухвалу про скасування заходів забезпечення адміністративного позову. У силу частини четвертої статті 160 КАСУ питання про скасування забезпечення адміністративного позову має вирішуватись ухвалою, що викладається у формі окремого документу.

На нашу думку, припис частини четвертої статті 118 КАСУ призначений для застосування лише судом першої інстанції, коли момент проголошення постанови та набрання нею законної сили не збігаються у часі. Якщо ж постанова по суті вимог приймається апеляційним судом, діє інше положення цієї ж статті Кодексу: якщо у задоволенні вимог позивачеві буде відмовлено, вжиті заходи забезпечення адміністративного позову зберігаються до набрання постановою суду законної сили. Тобто суду апеляційної інстанції немає потреби одночасно із прийняттям постанови про відмову у позові постановляти ухвалу про скасування заходів забезпечення позову: їх дія припиняється одночасно із проголошенням постанови суду цієї інстанції.

Разом із тим, існуючу практику апеляційних судів слід визнати доцільною. У разі скасування рішення суду першої інстанції має бути зафіксовано зняття із відповідних суб'єктів права обов'язку забезпечувати позов. Зокрема, відповідна вказівка суду апеляційної інстанції є доцільною для інформування державного виконавця про необхідність припинення дій щодо виконання ухвали про забезпечення доказу.

Рекомендація: У разі відмови у задоволенні позову апеляційним судам доцільно включати до резолютивної частини постанови висновок про припинення заходів забезпечення позову, якщо ті було вжито відповідно до ухвали місцевого суду.

1.8. Суди апеляційної інстанції інколи закривають провадження у справі у зв'язку із порушенням судом першої інстанції правил предметної підсудності, визначеної на перехідний період, чим порушують статті 22 та 157 КАСУ.

Пункт 6 Прикінцевих та перехідних положень КАСУ вказує, що до початку діяльності окружних адміністративних судів адміністративні справи, підвідомчі господарським судам відповідно до Господарського процесуального кодексу України 1991 року, вирішують у першій інстанції відповідні місцеві господарські суди за правилами КАСУ. Виявлення порушення цього правила після відкриття провадження тягне передачу справи до іншого адміністративного суду (пункт 2 частини першої статті 22 КАСУ).

Такий наслідок стосується і випадку виявлення порушення підсудності на стадії апеляційного перегляду. Тому, виявивши порушення вказаного правила предметної підсудності та за наявності підстав для скасування рішення суду першої інстанції, суд апеляційної інстанції має скасу-

вати таке рішення та передати справу на розгляд до компетентного місцевого господарського суду.

Істотним порушенням прав позивача у даній ситуації буде прийняття загальним апеляційним судом ухвали про скасування судового рішення та закриття провадження¹⁶¹. Така ухвала перешкодить позивачу звернутись повторно з тим самим адміністративним позовом, але вже до компетентного суду.

Рекомендація: Передача справи за належною предметною підсудністю може бути здійснена, зокрема, за результатами перегляду рішення суду першої інстанції (частина друга статті 6 КАСУ). Порядок розгляду цього питання, визначається процедурами відповідного виду перегляду, а не положеннями частин другої, третьої, четвертої статті 22 КАСУ.

1.9. З питань, що вимагають рішень у формі ухвали, окремі суди першої інстанції приймають постанови, чим порушують частину першу статті 158 КАСУ.

КАСУ передбачає два види судових рішень – ухвали та постанови. Судове рішення про закриття провадження у справі викладається у формі ухвали. Однією із підстав закриття провадження є виявлення обставин неналежності справи до розгляду у порядку адміністративного судочинства.

Приклад. Зустрічаються випадки, коли суди першої інстанції помилково вирішують по суті поряд із іншими також і вимоги, що не віднесені до компетенції адміністративного суду. Наприклад, постановою суду було серед інших вирішене питання про усунення перешкод в користуванні приміщеннями підвалу житлового будинку з боку третіх осіб¹⁶². Таким чином, суд апеляційної інстанції мав дати висновки як щодо вимог, які належали до розгляду в порядку адміністративного судочинства, так і щодо вимоги про усунення перешкод. За даних обставин апеляційний суд прийняв єдину постанову. У частині розгляду вимоги про цивільне право провадження було закрито. Щодо решти позовних вимог апеляційний суд дав висновки по суті. Але із вимог статей 203, 205 КАСУ випливає, що апеляційний суд повинен був закрити провадження ухвалою, а не постановою. Із такими висновками постановою апеляційного суду була оскаржена до Вищого адміністративного суду України. Суд касаційної інстанції у частині закриття провадження залишив постанову суду без змін.

На нашу думку, позиція суду касаційної інстанції цілком виправдана. Суд апеляційної інстанції обґрунтовано закриття провадження у частині вимоги про цивільне право, що незаконно була поєднана судом першої

¹⁶¹ Справа № 2-а-135/06// Архів Печерського районного суду м. Києва за 2006 рік.

¹⁶² Постанова Вищого адміністративного суду України від 1 червня 2006 року у справі № К-1244/06 // Єдиний державний реєстр судових рішень. - № 44964.

інстанції із вимогою публічно-правового характеру. Хоча таке рішення із порушенням процесуальних норм і було укладене у формі постанови, Вищий адміністративний суд України з урахуванням статті 224 КАСУ цілком правильно залишив його у силі.

Апеляційний суд за наслідками перегляду постанови суду першої інстанції своє рішення, на нашу думку, міг викласти у формі двох окремих документів: 1) ухвали про скасування оскарженої постанови у частині висновків щодо вимоги про цивільне право і закриття провадження щодо цієї вимоги та 2) постанови про зміну оскарженої постанови у частині вирішення публічно-правової вимоги (про ухвалення нової постанови щодо цієї вимоги). Абзац 1 частини першої статті 198 КАСУ не забороняє суду у разі потреби використати одночасно декілька повноважень, що передбачені відповідними пунктами цієї частини. Наведений приклад є саме тим випадком, коли незаконне рішення суду першої інстанції спонукає апеляційний суд до використання цієї можливості.

Рекомендація: Якщо суд першої інстанції із порушенням процесуальних норм одночасно викладе в одному документі рішення, які підлягали окремому оформленню, то суд апеляційної інстанції за наслідками їх перегляду має застосувати декілька повноважень, що закріплені у статтях 198, 199 КАСУ. Висновки суду апеляційної інстанції при цьому можуть бути викладені в одному документі, або ж оформлені окремо – в ухвалі та у постанові. В останньому випадку ухвалу про закриття провадження у справі варто постановляти у формі окремого документу, зокрема, якщо складення постанови у повному обсязі відкладається.

1.10. Окремі суди не виконують вимогу визначеності (категоричності) судового рішення.

Ця вимога поширюється на будь-яке рішення незалежно від рівня судової інстанції, що уповноважена на його ухвалення. На практиці зустрічаються випадки недотримання судами вказаної вимоги.

Приклад. Пенсіонер, який звільнився із органів прокуратури, вимагав стягнути із прокуратури однієї із областей грошову допомогу, недоплачену йому при звільненні на пенсію за вислугою років. Суд першої інстанції задовольнив позовні вимоги. Не погоджуючись із рішенням суду першої інстанції, відповідач оскаржив його в апеляційному порядку. За наслідками розгляду скарги апеляційний суд дійшов висновку про необхідність «змінити постанову суду першої інстанції, скасувати її частково і постановити нову постанову»¹⁶³. У резолютивній частині його постанови було реалізовано лише повноваження щодо прийняття нової постанови: викладено нові висновки по суті справи щодо частини позов-

¹⁶³ Постанова Апеляційного суду Луганської області від 22 червня 2006 року у справі № 22ас-560 // Єдиний державний реєстр судових рішень. - № 63619.

них вимог. А зміни постанови суду першої інстанції фактично не було проведено.

На нашу думку, апеляційний суд допустив альтернативність рішення щодо однієї і тієї ж позовної вимоги. Висновки, які ним зроблені щодо вимог апеляційної скарги, взаємо виключають один одного. Адже за наслідками апеляційного перегляду може бути прийняте рішення або про зміну постанови суду першої інстанції, або про її скасування та прийняття нової постанови (стаття 198 КАСУ). Таким чином, розглянуте рішення суду апеляційної інстанції передбачає невизначеність у взаємовідносинах сторін та юридичної долі рішення суду першої інстанції. Для її усунення сторони могли б скористатись правом на одержання роз'яснення судового рішення (стаття 170 КАСУ). Застосування цієї статті за аналогією до рішень суду апеляційної інстанції є доречним.

Рекомендація: Судам слід узгоджувати мотивувальну частину судового рішення із резолютивною. У разі колізії між ними виконанню підлягає резолютивна частина рішення.

2. Касаційне провадження

2.1. Зустрічаються випадки прийняття судами ухвал та постанов, що не відповідають вимозі повноти судового рішення, яка відображена, зокрема, у статтях 163, 165, 206, 207, 231, 232 КАСУ.

Вимоги позовної заяви адресуються суду та відповідачеві. Від суду позивач вимагає захистити певне матеріальне право, а до відповідача звернена вимога виконати обов'язок, який не виконаний у добровільному порядку. Через це висновки суду в резолютивній частині постанови суду мають складатись із двох частин. Перша частина має дати позивачеві відповідь на питання, чи надається захист його правам (чи задовольняються вимоги). А друга частина висновку суду має стосуватись тих юридичних наслідків, які випливають із факту згоди суду надати захист.

Приклад. У деяких випадках при задоволенні позову висновки суду містять лише першу частину. Наприклад, громадянин М. оскаржив до суду дії начальника управління Служби безпеки України в Харківській області. На думку позивача, було порушене його право на отримання пенсії за вислугу років. Суди першої та апеляційної інстанцій відмовили у задоволенні позову. Вищий адміністративний суд України, у свою чергу, вимоги щодо дій відповідача задовольнив. Але не зробив висновок по суті вимог – не зазначив способу захисту права¹⁶⁴.

Приймаючи подібні рішення, суд ухиляється від виконання свого ос-

¹⁶⁴ Постанова Вищого адміністративного суду України від 06 червня 2006 року у справі № 4-387/05/06// Єдиний державний реєстр судових рішень. - № 44820.

новного завдання – захисту прав, свобод та інтересів особи, адже у постанові слід визначити спосіб захисту порушеного права, свободи чи інтересу.

Рекомендація: Спір вважається вирішеним по суті, якщо суд дав висновок щодо вимог позивача до відповідача й у разі задоволення позову визначив спосіб захисту порушеного права, свободи чи інтересу з урахуванням частини другої статті 162 КАСУ.

2.2. В одній зі справ Вищий адміністративний суд України вийшов за межі своєї компетенції та відкрив касаційне провадження за скаргою на ухвалу апеляційного суду про поновлення строку апеляційного оскарження¹⁶⁵.

КАСУ встановив строки апеляційного оскарження судових рішень (стаття 186). Заява про апеляційне оскарження чи апеляційна скарга, подані після закінчення цих строків залишаються без розгляду. Однак, суд апеляційної інстанції за заявою скаржника своєю ухвалою може поновлювати строки, якщо виявить поважність підстав їх пропуску. Така ухвала не перешкоджає подальшому апеляційному провадженню у справі і через це не може бути оскаржена у касаційному порядку (частина друга статті 211 КАСУ).

Рекомендація: У разі отримання касаційної скарги на ухвалу апеляційного суду про поновлення строку оскарження, суддя – доповідач Вищого адміністративного суду України зобов'язаний був відмовити у відкритті провадження через неналежність скарги до касаційного розгляду в порядку адміністративного судочинства (пункт 1 частини четвертої статті 214 КАСУ).

2.3. Зустрічаються випадки, коли Вищий адміністративний суд України відмовляє у відкритті касаційного провадження у справі за позовними вимогами, які не належить розглядати в порядку адміністративного судочинства.

Приклад. Стягувач оскаржив до місцевого загального суду дії державно-виконавця, вчинені з метою виконання рішення господарського суду. Місцевий та апеляційний загальні суди ухвалили рішення у цій справі в порядку глави 31-Г ЦПКУ 1963 року. Боржник у виконавчому провадженні подав касаційну скаргу, яка надійшла на розгляд до Вищого адміністративного суду України згідно із пунктом 7 Прикінцевих та перехідних положень КАСУ. Ухвалою скаржнику було відмовлено у відкритті провадження за його касаційною скаргою через неналежність справи до адміністративної юрисдикції¹⁶⁶.

Таке рішення суду касаційної інстанції не відповідає пункту 1 частини

¹⁶⁵ Ухвала Вищого адміністративного суду України від 8 червня 2006 року у справі № К-14403/06 // Єдиний державний реєстр судових рішень. - № 39106.

¹⁶⁶ Ухвала Вищого адміністративного суду від 13 червня 2006 року у справі № 4-940/06// Єдиний державний реєстр судових рішень. - № 39141.

четвертої статті 214 КАСУ. Суддя-доповідач відмовляє у відкритті касаційного провадження, якщо справа не підлягає касаційному розгляду у порядку адміністративного судочинства. Це положення передбачає неналежність до розгляду у Вищому адміністративному суді вимог касаційної скарги, а не вимог адміністративного позову. Тобто суддя-доповідач повинен відкрити провадження навіть у тому випадку, коли обставина неналежності позовних вимог до адміністративної юрисдикції виявляється вже на стадії прийняття касаційної скарги. Інакше скажчик буде позбавлений права касаційного перегляду рішення у справі. За наслідками розгляду такої скарги Вищий адміністративний суд України має скасувати оскаржені рішення судів першої та апеляційної інстанції та закрити провадження у справі.

Рекомендація: Суддя-доповідач Вищого адміністративного суду відкриває провадження, якщо справа підлягає касаційному розгляду у порядку адміністративного судочинства. Належність справи до розгляду у Вищому адміністративному суді визначається статтею 211 КАСУ, яка передбачає перелік судових рішень, які можуть бути оскаржені до цього суду. Ця позиція відображена, зокрема, у Постанові Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України від 10 жовтня 2006 року¹⁶⁷.

2.4. Суд касаційної інстанції в окремих випадках без належного обґрунтування поновлює строк оскарження, посилаючись лише на конституційну норму про право кожного на забезпечення касаційного оскарження судового рішення.

Приклад. У судовому засіданні колегія розглянула заяву скажника про поновлення строку оскарження. Судді встановили, що касаційна скарга подана з пропуском процесуального строку, визначеного частиною другою статті 212 КАСУ, і «виходячи зі змісту статті 129 Конституції України», ухвалою строк касаційного оскарження поновили. При цьому в ухвалі не було наведено інших мотивів такого висновку суду¹⁶⁸.

Вищий адміністративний суд порушив припис частини третьої статті 212 КАСУ. Суд поновлює строк касаційного оскарження лише у тому разі, якщо ним будуть виявлені підстави для цього. Термін «підстави» означає обставини, які зумовили поважність пропуску скажником строку звернення до суду касаційної інстанції. У судовій ухвалі про поновлення строку має міститись вказівка на виявлену обставину і міркування суду щодо причинно-наслідкового зв'язку між такою обставиною та пропуском строку. Інакше рішення суду буде необґрунтованим та невмотивова-

¹⁶⁷ Вісник Верховного Суду України. -2006. - № 11 (75).

¹⁶⁸ Ухвала Вищого адміністративного суду України від 5 червня 2006 року у справі вв.№ 5-137/05 // Єдиний державний реєстр судових рішень. - № 39161.

ним, а неупередженість суддів – під сумнівом.

Рекомендація: Поставляючи процесуальні ухвали, суд має вказувати мотиви надання відповідних висновків із питань провадження у справі.

2.5. Колегія суддів Вищого адміністративного суду України до відкриття касаційного провадження розглянула питання про призначення судового засідання щодо поновлення строку звернення із касаційною скаргою¹⁶⁹, чим порушила статтю 214 КАСУ.

Пропуск скаржником строку не є перешкодою для відкриття касаційного провадження, якщо особа заявила клопотання про поновлення цього строку. Частина перша статті 214 КАСУ зобов'язує апарат Вищого адміністративного суду України незалежно від дотримання строку звернення зі скаргою зареєструвати її у день надходження та не пізніше наступного дня передати в порядку черговості судді-доповідачу. Додержання скаржником вимог до змісту касаційної скарги є підставою для відкриття провадження. Зауважимо, що додержання строку звернення зі скаргою не входить до згаданих вимог (стаття 213 КАСУ).

З'ясувавши, що у поданій із пропущенням строку скаргі є клопотання про його поновлення, суддя-доповідач повинен винести це питання на колегію суддів. Адже стаття 214 КАСУ не надає йому права самостійно вирішувати питання про поновлення строку. Суду касаційної інстанції належить колегіальним складом вирішити це питання в силу частини третьої статті 212, частини четвертої статті 24, частини другої статті 102 КАСУ.

Якщо ж скаржник не порушує питання про поновлення строку касаційного оскарження, суддя-доповідач повертає скаргу, подану після закінчення цього строку (частина третя статті 214 КАСУ).

Рекомендація: Пропуск строку звернення із касаційною скаргою не є перешкодою для відкриття провадження, якщо особа заявила клопотання про поновлення цього строку. Питання про поновлення строку касаційного оскарження має виноситися на розгляд суду касаційної інстанції суддею-доповідачем. Розгляд питання про поновлення пропущеного строку Вищому адміністративному суду України належить здійснювати колегіально на судовому засіданні із повідомленням осіб, які беруть участь у справі.

2.6. Суд касаційної інстанції всупереч частині третій статті 218 КАСУ «залишив без уваги» доповнення до касаційної скарги через те, що вони не були предметом розгляду в суді першої інстанції.

Приклад. ЗАТ «О» вимагало визнати недійсними постанови Кабінету Міністрів України від 4 липня 2005 року № 541 та від 14 липня 2005 року № 575, прийняті на основі норми закону, дія якої на 2005 рік була зу-

¹⁶⁹ Ухвала Вищого адміністративного суду України від 1 червня 2006 року у справі № К-13586/06 // Єдиний державний реєстр судових рішень. - № 39512.

пинена Законом України «Про Державний бюджет України на 2005 рік». Суд першої інстанції, підтриманий судом апеляційної інстанції, вимоги позивача задовольнив. Під час касаційного перегляду рішень у цій справі представник відповідача заявив доповнення до касаційної скарги – просив визнати оскаржені постанови нечинними тільки тимчасово – протягом періоду дії Закону України «Про Державний бюджет України на 2005 рік». Даючи свій висновок за результатами перегляду, Вищий адміністративний суд України у мотивувальній частині ухвали відмовився брати до уваги доповнення до касаційної скарги через те, що вони не були «предметом дослідження у суді першої інстанції»¹⁷⁰.

Стаття 220 КАСУ передбачає межі касаційного перегляду рішень судів першої та апеляційної інстанцій. Зокрема, Вищий адміністративний суд України не може розглядати позовні вимоги осіб, які беруть участь у справі, що не були заявлені у суді першої інстанції. Цей припис не поширюється на додаткові заперечення відповідача проти позову по суті, які не були предметом розгляду у суді першої інстанції. У свою чергу стаття 218 КАСУ гарантує особі, яка подала касаційну скаргу, можливість змінити (доповнити) її, у тому числі новими запереченнями проти позову.

Тому Вищий адміністративний суд України у наведеному прикладі всупереч статті 218 КАСУ не дав вмотивованої відповіді на доповнені заперечення відповідача.

Якщо у ході касаційного провадження особа звернеться із заявою про зміну своїх позовних вимог, суд має повернути її через непідсудність на підставі частини третьої статті 20, пункту 6 частини 3 статті 108 КАСУ. Загальне правило інстанційної підсудності передбачає, що Вищий адміністративний суд України здійснює розгляд лише касаційних скарг. Якщо суд касаційної інстанції відмовить у відкритті провадження щодо такої заяви, то порушить право особи на зміну позовних вимог. Адже, у разі повернення справи на новий розгляд до суду першої (апеляційної) інстанції позивач буде позбавлений можливості повторно заявити про зміну своїх вимог.

Рекомендація: У суді касаційної інстанції відповідач має право заявити нові заперечення проти позову по суті, які не були предметом розгляду в суді першої інстанції, якщо це не пов'язано із висуненням нових доказів.

Одержавши заяву про зміну (доповнення) позовних вимог під час касаційного провадження, Вищий адміністративний суд України має постановити ухвалу про повернення такої заяви.

2.7. Вищий адміністративний суд України визнав ухвалу апеляційно-

¹⁷⁰ Ухвала Вищого адміністративного суду України від 22 березня 2006 року // Юридическая практика. - 2007. - № 11.

го суду про відмову у залученні третьої особи такою, що перешкоджає розгляду справи та відкрив за нею касаційне провадження¹⁷¹, чим порушив статтю 211 КАСУ.

Рішення суду касаційної інстанції не відповідає частині другій статті 211 КАСУ. Оскарженими у касаційному порядку можуть бути лише ті ухвали апеляційного суду, які перешкоджають подальшому провадженню у справі. Ухвала про відмову у залученні третьої особи не відноситься до такої категорії ухвал. Адже після її постановлення суд має змогу розглянути справу та ухвалити рішення по суті.

Ця ухвала не обмежує права того суб'єкта права, який не був залучений як третя особа. Стаття 211 КАСУ передбачає можливість осіб, які не брали участь у розгляді справи, оскаржити у касаційному порядку рішення судів першої інстанції після їх перегляду в апеляційному порядку, якщо цими рішеннями зачеплено їхні права, свободи, інтереси та обов'язки. Тому суб'єкт права, який не був залучений до участі у справі як третя особа, має можливість оскаржити судові рішення, якщо воно стосується його правового статусу.

Можна навести ще ряд показових прикладів, коли Вищий адміністративний суд України здійснив перегляд тих ухвал апеляційних судів, які не підлягають касаційному оскарженню.

Приклад. Суд першої інстанції зупинив провадження у справі. Апеляційний суд скасував ухвалу суду першої інстанції та направив справу для продовження розгляду. Оскаржену відповідачем ухвалу суду апеляційної інстанції Вищий адміністративний суд переглянув та залишив без змін¹⁷².

Суд касаційної інстанції вийшов за межі закріпленої за ним статтею 211 КАСУ компетенції, оскільки він не має права переглядати ухвали суду апеляційної інстанції, які не перешкоджають провадженню у справі. Адже суд апеляційної інстанції своєю ухвалою скасував ухвалу суду першої інстанції про зупинення провадження та направив справу для продовження розгляду.

Частина друга статті 211 КАСУ передбачає три категорії ухвал, які можуть бути оскаржені у касаційному порядку. По-перше, це ухвали суду першої інстанції, переглянуті судом апеляційної інстанції. До другої категорії відносяться ухвали суду апеляційної інстанції, постановлені за результатами перегляду ухвал суду першої інстанції. Третю категорію ухвал складають процесуальні ухвали суду апеляційної інстанції. Можливість касаційного оскарження ухвал будь-якої із названих категорій

¹⁷¹ Ухвала Вищого адміністративного суду України від 9 червня 2006 року у справі № К-14513(14514)/06// Єдиний державний реєстр судових рішень України. - № 39549.

¹⁷² Ухвала Вищого адміністративного суду України від 22 червня 2006 року у справі № К-5129/06// Єдиний державний реєстр судових рішень України. - № 41051.

пов'язується зі створенням ними перешкод у провадженні справи.

У наведеному прикладі оскаржена до Вищого адміністративного суду України ухвала апеляційного суду не створила перешкод у провадженні. Через це вона не підлягала касаційному перегляду в порядку адміністративного судочинства.

У практиці Вищого адміністративного суду зустрічаються й інші приклади порушення статті 211 КАСУ.

Приклад. Суд першої інстанції своєю ухвалою задовольнив клопотання позивача про забезпечення позову та зупинив дію податкового повідомлення-рішення до розгляду позовної заяви та ухвалення судом рішення по суті. Апеляційний суд цю ухвалу скасував, а клопотання позивача про вжиття заходів забезпечення позову залишив без задоволення. Не погодившись із рішенням суду апеляційної інстанції, позивач звернувся до суду касаційної інстанції із вимогою скасувати його та залишити в силі ухвалу суду першої інстанції. Вищий адміністративний суд відкрив касаційне провадження за скаргою позивача та за наслідками розгляду задовольнив її¹⁷³.

Ухвали суду апеляційної інстанції за скаргами на ухвали суду першої інстанції з питань забезпечення позову не підлягають касаційному перегляду, оскільки не перешкоджають провадженню справи.

Рекомендація: Суддя-доповідач відмовляє у відкритті касаційного провадження за скаргою на ухвали судів першої, апеляційної інстанцій, якщо вони не перешкоджають провадженню у справі (пункт 1 частини четвертої статті 214 КАСУ). Однею із таких ухвал, що не підлягають касаційному розгляду в порядку адміністративного судочинства, є ухвала суду апеляційної інстанції про відмову у залученні третьої особи.

2.8. Суддя-доповідач Вищого адміністративного суду України залишив без розгляду та повернув касаційну скаргу на ухвалу апеляційного суду про поновлення строку апеляційного оскарження¹⁷⁴, хоча повинен був відмовити у відкритті провадження.

Ухвала про поновлення строку апеляційного оскарження не підлягає перегляду у касаційному порядку. Ухвала про поновлення пропущеного процесуального строку не перешкоджає провадженню у справі. Тому ця ухвала не підлягає касаційному перегляду в порядку адміністративного судочинства (частина друга статті 211, стаття 214 КАСУ). Одержавши касаційну скаргу на таку ухвалу, суддя-доповідач повинен відмовити у відкритті провадження. КАСУ не передбачає залишення касаційної скарги

¹⁷³ Ухвала Вищого адміністративного суду України від 14 червня 2006 року у справі № К-4369/06// Єдиний державний реєстр судових рішень України. - № 41053.

¹⁷⁴ Ухвала Вищого адміністративного суду України від 26 червня 2006 року у справі № К-14893/06// Єдиний державний реєстр судових рішень України. - № 39585.

ги без розгляду в разі відсутності у скаржника права на звернення до суду касаційної інстанції. Постановляючи ухвалу про залишення скарги без розгляду, суддя-доповідач не виконує функцію, що покладена на нього при вирішенні питання про відкриття касаційного провадження. Адже, виявивши відсутність в особи права на оскарження, суд має відмовити у відкритті провадження, що перешкодить повторним зверненням із цього ж питання до Вищого адміністративного суду України. Натомість у наведеному випадку суддя касаційного суду залишив скаргу без розгляду, що не перешкодить відкриттю провадження за скаргою при повторному її поданні до Вищого адміністративного суду України.

Рекомендація: Ухвала апеляційного суду про поновлення строку оскарження не підлягає касаційному оскарженню. Одержавши касаційну скаргу на таку ухвалу, суддя-доповідач повинен відмовити у відкритті провадження.

2.9. На порушення статті 211 КАСУ Вищий адміністративний суд України у поодиноких випадках розглядає та вирішує по суті вимоги касаційної скарги, поданої на рішення суду першої інстанції, що не було оскаржене в апеляційному порядку.

Приклад. Суддя-доповідач суду касаційної інстанції відкрив провадження на за скаргою на рішення місцевого суду від 4 грудня 2001 року у справі за заявою прокурора. За результатами розгляду справи на попередньому судовому засіданні колегія суддів Вищого адміністративного суду України відхилила касаційну скаргу¹⁷⁵.

Суддя-доповідач відкрив касаційне провадження із порушенням статті 211 КАСУ. У заінтересованих осіб відсутнє право на касаційне оскарження рішення суду першої інстанції, якщо воно не оскаржувалось в апеляційному порядку. У разі отримання касаційної скарги на таке рішення, суд касаційної інстанції повинен відмовити у відкритті провадження (пункт 2 частини четвертої статті 214 КАСУ). Виявивши помилку судді-доповідача щодо відкриття провадження, колегії суддів слід було б закрити касаційне провадження, хоча КАСУ прямо такого положення і не передбачає. Частина сьома статті 9 КАСУ дозволяє застосування норм КАСУ за аналогією. Так, пункт 1 частини першої статті 157 КАСУ зобов'язує суд закрити провадження у справі, якщо справу не належить розглядати в порядку адміністративного судочинства. Це положення за аналогією може бути застосоване Вищим адміністративним судом України при виявленні факту відкриття провадження за касаційною скаргою, яка не підлягає розгляду у суді касаційної інстанції.

Рекомендація: Вищому адміністративному суду України слід закрити

¹⁷⁵ Ухвала Вищого адміністративного суду України від 26 червня 2006 року у справі № К-6187/06 // Єдиний державний реєстр судових рішень України. - № 41047.

вати помилково відкриті суддею-доповідачем провадження у справі за касаційною скаргою на рішення суду першої інстанції, які не переглядалися в апеляційному порядку.

3. Провадження за винятковими обставинами

3.1. Колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України в окремих випадках допускає скаргу до розгляду на підставі доводів скаржника про порушення судом касаційної інстанції норм процесуального чи матеріального права, хоча відповідно до статті 237 КАСУ це не може бути достатньою підставою для провадження за винятковими обставинами. В інших справах Колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України відмовляє у допуску скарги, на зважаючи на доводи скаржника про неоріднакове застосування судом касаційної інстанції однієї й тієї самої норми права.

Приклад. В одному із випадків Колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України погодилася із доводами скаржника про наявність ознак порушення норм права з боку Вищого адміністративного суду України та дійшла висновку про необхідність допуску скарги до провадження за винятковими обставинами¹⁷⁶. Разом із тим, в іншій справі Колегія суддів Судової палати в адміністративних справах у своїй ухвалі проігнорувала посилання скаржника на неоріднакове застосування судом касаційної інстанції однієї й тієї самої норми права та відмовила у допуску скарги¹⁷⁷.

Наведені ухвали Верховного Суду України, на наш погляд, не відповідають статтям 237 та 240 КАСУ. Порушення норм права з боку Вищого адміністративного суду України саме по собі не може бути підставою для перегляду його за винятковими обставинами. Стаття 237 КАСУ передбачає лише дві підстави для цього: 1) неоріднакове застосування судом (судами) касаційної інстанції однієї й тієї самої норми права та 2) визнання судових рішень міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, такими, що порушують міжнародні зобов'язання України. Вказані у цьому переліку обставини одночасно є критеріями і для вирішення питання про допуск скарги. Із частини шостої статті 240 КАСУ логічно випливає, що порядок вирішення питання про

¹⁷⁶ Ухвала Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України від 23 травня 2006 року у справі № 211во06 // Єдиний державний реєстр судових рішень України. - № 505.

¹⁷⁷ Ухвала Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України від 23 травня 2006 року у справі № 372во06 // Єдиний державний реєстр судових рішень України. - № 507.

допуск скарги залежить від підстави звернення скаргника до Верховного Суду України.

Частина третя статті 241 КАСУ передбачає, що перегляд судових рішень за винятковими обставинами здійснюється за правилами, встановленими для касаційного провадження, з урахуванням особливостей, які закріплені статтями 235-244 цього Кодексу. Це означає, що у провадженні за винятковими обставинами Верховний Суд України може встановлювати порушення норм матеріального чи процесуального права, на які не було посилення в скарзі (частина друга статті 220 КАСУ). Однак принципи законності та диспозитивності адміністративного процесу забороняють Верховному Суду України використовувати вказане повноваження з метою розширення переліку підстав для допуску скарг та перегляду рішень в адміністративних справах.

Рекомендація: Порушення судами норм права, на яке посилається скаргник чи яке самостійно виявляється Верховним Судом України при отриманні скарги, не може бути самостійною підставою для допуску такої скарги до провадження за винятковими обставинами.

4. Провадження за нововиявленими обставинами

4.1. Зустрічаються випадки, коли за наслідками провадження за нововиявленими обставинами Вищий адміністративний суд України задовольняє відповідну заяву сторони і скасовує переглянуту ухвалу, а також призначає новий розгляд касаційної скарги. Така практика є недоцільною.

Приклад. Вищий адміністративний суд України своєю ухвалою від 12 грудня 2005 року скасував постанову суду апеляційної інстанції та залишив без змін рішення місцевого суду, яким позов було задоволено. 6 березня 2006 року відповідач звернувся до суду касаційної інстанції із заявою про перегляд його ухвали за нововиявленими обставинами. Ухвалою Вищого адміністративного суду України від 17 травня 2006 році ця заява була задоволена; скасовано ухвалу Вищого адміністративного суду України від 12 грудня 2005 році та призначено новий розгляд касаційної скарги, поданої позивачем¹⁷⁸.

Заяву про перегляд рішення за нововиявленими обставинами та питання, висновки щодо яких містяться у цьому рішенні, суд має розглянути спільно, тобто у єдиному судовому розгляді, що не розподіляється на етапи (частина перша статті 252 КАСУ). Частина перша статті 253 КАСУ не забороняє суду викладати рішення про скасування постанови (ухвали)

¹⁷⁸ Ухвала Вищого адміністративного суду України від 7 червня 2006 року у справі № К-14891/06 // Єдиний державний реєстр судових рішень України. - № 46145.

та рішення про прийняття нової постанови (ухвали) у двох окремих документах. Разом із тим такий спосіб викладення указаних рішень є недоцільним. Рішення про скасування постанови (ухвали) не має самостійного юридичного значення. Адже судові рішення інших адміністративних судів втрачають законну силу лише із набранням чинності рішенням про прийняття нової постанови (ухвали) у адміністративній справі (частина друга статті 253 КАСУ).

До того ж роздільне оскарження кожного із викладених таким чином рішень може призвести до протилежних результатів.

Частина перша статті 122 КАСУ, що поширює свою дію і на провадження за нововиявленими обставинами, вказує, що за загальним правилом адміністративна справа має бути розглянута і вирішена протягом розумного строку. У виняткових випадках розгляд справи може бути відкладений або у ньому оголошується перерва (стаття 150 КАСУ). Переривання судового розгляду у інший спосіб є порушенням закону з боку суду.

Фактично Вищий адміністративний суд України у наведеному прикладі реалізував положення статті 164 КАСУ, яка передбачає можливість вирішення частини позовних вимог до закінчення судового розгляду справи. Однак така практика недоцільна при перегляді судових рішень. Коло обставин, які суд з'ясовує при скасуванні оскарженого рішення та при прийнятті нового, є єдиним. Повно та об'єктивно досліджені обставини є достатньою підставою для одночасного прийняття рішення із обох питань.

Рекомендація: За наслідками провадження за нововиявленими обставинами рішення про скасування постанови (ухвали) та рішення про прийняття нової постанови (ухвали) слід викладати у єдиному документі.

РОЗДІЛ X. ВИКОНАННЯ СУДОВОГО РІШЕННЯ

1. Окремі суди заперечують можливість покладення обов'язку щодо забезпечення виконання постанови на суб'єкта владних повноважень, який не є відповідачем у справі.

Приклад. Суд апеляційної інстанції розцінив як порушення місцевим судом процесуального закону, коли той поклав обов'язок щодо виконання ухвали на певних суб'єктів владних повноважень, які не брали участь у справі¹⁷⁹.

Ця ухвала апеляційного суду не відповідає КАСУ. Частина перша статті 257 КАСУ передбачає право суду покласти обов'язок щодо забезпечення виконання ухвали на відповідних суб'єктів владних повноважень,

¹⁷⁹ Ухвала від 20 січня 2006 року // Архів канцелярії з цивільних справ Апеляційного суду Київської області за 2006 рік.

які не обов'язково мають бути особами, які беруть участь у справі.

Таке повноваження суду необхідне у тих випадках, коли постановою суду є підставою для зміни спірних правовідносин. Визнавши оскаржене рішення (діяння) протиправним, суд може визнати за особою-позивачем певне право чи інтерес та покласти на уповноважених суб'єктів обов'язок щодо забезпечення їх реалізації.

Рекомендація: Виконання судового рішення може бути покладене на суб'єктів владних повноважень, які не виступали відповідачами у справі, якщо закон прямо зобов'язує їх вчиняти дії та приймати акти на підставі такого рішення.

2. При неефективності основного способу виконання постанови окремі суди не визначають факультативний спосіб, у зв'язку із чим особа-позивач не отримує повного захисту свого права.

Непоодинокими у судовій практиці є випадки фактичного невиконання постанови суду, прийнятої на користь особи-позивача. З таких обставин позивачі іноді вдаються до наступного кроку: подають повторний позов до того ж відповідача про визнання протиправними його діянь, що тривають після набрання законної сили першої постанови суду.

Приклад. Особа, поновлена постановою суду на посаді місцевого голови, оскаржила до суду бездіяльність місцевої ради-відповідача у вигляді ухилення від виконання цієї постанови¹⁸⁰. Позивач з метою захисту своїх прав у відносинах служби в органах місцевого самоврядування посилався на трудове законодавство (статті 236, 237 Кодексу законів про працю України – КЗпПУ). Він вимагав від місцевої ради нарахувати йому заробітну плату за весь час вимушеного прогулу з прийняття першої постанови суду. Суд позов задовольнив. Хоча це рішення не наблизило позивача до його головної мети – фактичного поновлення на посаді.

Причиною цьому є неповне використання процесуальних можливостей примусового виконання первісного рішення про поновлення на роботі. Суд на основі статей 168, 257 КАСУ за заявою позивача міг би прийняти додаткову судову постанову з метою визначення способу її виконання або на основі статті 263 КАСУ з власної ініціативи змінити спосіб виконання. Застосовуючи статтю 24 КЗпПУ, суд міг би визначити такий спосіб поновлення на роботі, як фактичний допуск до робочого місця. Тобто у такий спосіб право позивача могло б бути поновлене і без оформлення місцевою радою рішення про зарахування працівника на роботу.

Рекомендація: Задовольнивши позов особи, суд має визначити спосіб виконання рішення. Факультативні способи виконання можуть бути визначені судом залежно від змісту захищеного права позивача та обов'язку

¹⁸⁰ Справа № 22а-3197/05 // Архів канцелярії з цивільних справ Апеляційного суду Київської області за 2005 рік.

суб'єкта владних повноважень.

3. Частина п'ята статті 257 КАСУ вказує, що процесуальні питання, пов'язані із виконанням судових рішень розглядаються одноособово суддею адміністративного суду, якщо інше не встановлене цим Кодексом. Постає питання: у яких випадках ці питання мають вирішуватись колегіальним складом суду.

КАСУ розрізняє два поняття «адміністративний суд» та «суд». Перше із них означає ланку судової системи, яка відповідно до своєї предметної, територіальної, та інстанційної компетенції може розглядати відповідні адміністративні справи. У свою чергу поняття «суд» вказує на конкретного суб'єкта процесуальних відносин, який розглядає певну адміністративну справу. Ці два поняття також використовуються для позначення органів, які мають право розглядати процесуальні питання, пов'язані із виконанням судових рішень. Поняттям «адміністративний суд» позначають орган, який не ухвалював рішення, що виконується. У свою чергу поняття «суд» охоплює органи, які власне і ухвалили рішення, що підлягає виконанню.

Частина 5 статті 257 КАСУ вживає поняття «адміністративний суд» і цим самим підкреслює, що за загальним правилом процесуальні питання з приводу виконання судового рішення розглядає орган, який не ухвалював цього рішення. При цьому такі питання адміністративний суд має вирішувати у одноособовому складі.

Коли ж КАСУ покладає вирішення процесуальних питань з приводу виконання судового рішення на той же суд, що його ухвалив, розгляд здійснюється у тому ж складі, у якому це рішення було ухвалене. До таких випадків, зокрема, можна віднести вирішення питань про поворот виконання судового рішення (частини перша та друга статті 265 КАСУ), про надання звіту щодо виконання судового рішення (стаття 267 КАСУ), про звернення постанови до негайного виконання (частина друга статті 256 КАСУ).

Рекомендація: За загальним правилом питання, що пов'язані з виконанням судових рішень, суддя адміністративного суду розглядає одноособово. Однак у випадках, передбачених статтями 256, 265, 267 КАСУ, суд, який ухвалив рішення, розглядає відповідні питання у тому ж складі, у якому воно було ухвалене.

РОЗДІЛ XI. КОДЕКС АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА ОЧИМА СУДДІВ

1. Результати експертного опитування суддів районних судів міста Києва

Анкетування виявило ряд орієнтацій професійної правосвідомості суддів, які стримують ефективну реалізацію КАСУ. Перш за все йдеться про сумнів суддів у доцільності вилучення судових процедур оскарження дій, бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самовряду-

вання із цивільного судочинства. Судді із таким переконанням не реалізують спеціальні принципи адміністративного процесуального права, зокрема принцип офіційності.

Серед факторів, які зумовили формування у суддів такої негативної установки, можна назвати незрозумілість для них деяких понять, які запроваджені Кодексом, та в цілому ідей, що були закладені в основу процесуальних особливостей адміністративного судочинства. Хоча такі судді уяснили обсяг компетенції адміністративного суду (коло справ, що належить розглядати в порядку адміністративного судочинства). У них проблем із визначенням підсудності окремих справ не більше, аніж у суддів, які схвально поставились до запровадження адміністративного процесу.

Незрозумілість понять зумовлює уникнення застосування відповідних процесуальних інститутів, зокрема письмового провадження. Хоча передумови для використання цього інституту були – справи, які розглядалися суддями, носили переважно нескладний характер, оскільки колегіальний розгляд зазвичай не призначався.

У свою чергу, ті судді, які вбачають доцільність у виокремленні адміністративного процесу активніше використовують особливі інститути даного виду юридичного процесу. Вони, зокрема, при неподанні доказів суб'єктом владних повноважень, вирішують справу на основі наявних доказів, використовують інститут письмового провадження. Судді цієї групи усвідомлюють та реалізують ідею про активну роль суду в адміністративному процесі; зокрема, за власною ініціативою призначають колегіальний розгляд справи, витребовують докази. Цікавим є те, що під головванням таких суддів учасники процесу теж активно використовують свої процесуальні можливості – вимагають повного фіксування судового засідання за допомогою звукозаписувального засобу, прискореного розгляду справи.

Незначна частина суддів вказує, що застосовує вимоги до діяльності суб'єктів владних повноважень при вирішенні питання про її правомірність (зокрема, справедливість, розсудливість, добросовісність тощо). Такі судді знають зміст Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року та постійно вивчають рішення Європейського суду з прав людини. У тому випадку, коли суддя лише почав знайомитись з такими рішеннями, то він мотивує невикористання згаданих вимог загальністю (абстрактністю) їх змісту. А ще одна частина суддів через недостатню імперативність норми частини другої статті 8 Кодексу (“урахування судової практики Європейського суду з прав людини”) взагалі не вважають за необхідне постійне вивчення рішень цього Суду. Тому незастосування вимог частини третьої статті 2 Кодексу вони мотивують тим, що достатніми є спеціальні вимоги, закріплені у відповідних законах про діяльність суб'єкта владних повноважень.

Важливим чинником якісного застосування Кодексу є доступність для

суддів місцевих судів рішень судів вищих інстанцій. Так, у суддів, які мають доступ до судової практики судів вищих інстанцій не виникає сумнівів щодо належності справ до розгляду в порядку адміністративно-го судочинства.

На якість застосування Кодексу також впливають об'єктивні чинники, які знаходяться за межами процесу. Так судді не встигають провести розгляд і вирішення справи у 2-місячний строк, хоча попереднє судове засідання та судове засідання ними не відкладаються, при підготовці справи до розгляду судді часто обмежуються отриманням від осіб, які беруть участь у справі, письмових пояснень. Очевидно, причина перевищення встановленого законом строку – завантаженість суду справами. Деякі судді прямо вказували на цю умову здійснення судочинства. Саме ця обставина а також неукомплектованість суддівського корпусу є перешкодами для призначення судами за власною ініціативою колегіального розгляду у тих справах, у яких Кодекс не вимагає колегіального розгляду.

До інституту письмового провадження позитивно ставляться ті судді, яким часто доводиться відкладати судовий розгляд справи через нез'явлення сторін. Разом із тим, слід визнати, що прихильність до цього інституту зумовлюється не лише недисциплінованістю сторін. Значній частині суддів, які схвалюють запровадження письмового провадження, не часто доводиться відкладати судовий розгляд справи. Ймовірно, така позиція суддів зумовлена бажанням підвищити оперативність судочинства; хоча не всі судді із такою точкою зору проявляють активність у зборі доказів та вжитті заходів, як те передбачено принципом офіційності (частина четверта статті 11 КАСУ). При цьому судді не вбачають складність справ перешкодою для письмового провадження. Очевидно, усні пояснення осіб, які беруть участь у справі, відіграють незначну роль для обґрунтування судом свого рішення. Із цього можна зробити ще одне припущення: письмове провадження може використовуватись судьями для зменшення відкритості процесу.

Інтерес викликає позиція тих суддів, які відкидають потребу у письмовому провадженні, не дивлячись на те, що їм часто доводилось відкладати розгляд справи через нез'явлення сторін. Їх можна зрозуміти у тих випадках, коли судді встигали розглянути справу у 2-місячний строк. Однак значна частина суддів скаржитися на недостатність цього строку.

Цікавими виявились підсумки відповідей суддів на питання, яке стосувалось вжиття заходів забезпечення адміністративного позову. Лише один із опитаних суддів вказав, що такі заходи ним вживались частіше за власною ініціативою. Здебільшого судді вживають їх за клопотанням позивача. Лише у поодиноких випадках вони відмовляють у задоволенні подібних клопотань через їх необґрунтованість. Таку ситуацію можна пояснити тим, що судді ще не набули досвіду і не усвідомили потребу застосовувати у повній мірі принцип офіційності адміністративного процесу. Тому вони формально підходять до оцінки обґрунтованості клопотань позивачів про забезпечення позо-

ву і задовольняють їх. Судді, які схильні до активного стилю ведення процесу, проводять процесуальні дії здебільшого з власної ініціативи і прискіпливо розглядають клопотання, які надходять від сторін у справі, в тому числі і клопотань про забезпечення позову. Затребуваними практикою в рівній мірі є передбачені Кодексом заходи забезпечення позову: зупинення дії рішення суб'єкта владних повноважень, заборона вчинення дії суб'єктом владних повноважень. У поодиноких випадках судам доводиться застосовувати заборону вчинення дій іншими, аніж суб'єкт владних повноважень, особами.

Активний стиль ведення суддею процесу також впливає на частоту використання звукозаписувальних технічних засобів для повного фіксування судового засідання. Головним ініціатором використання таких засобів є фізичні (юридичні) особи, особливо, коли вони виконують процесуальну роль позивача. Менш активні в ініціюванні повного фіксування судового розгляду суб'єкти владних повноважень, які виконують роль як позивача, так і відповідача. На активність використання права повного фіксування судового процесу не впливає такий чинник, як наявність чи відсутність приміщень, що обладнані технічними засобами. В одних і тих же судах, частина суддів часто технічно фіксує судовий розгляд, у тому числі і з власної ініціативи, інша частина суддів цього не робить. У другому випадку можливе одне пояснення – пасивність суддів.

Істотною проблемою у здійсненні адміністративного судочинства є розмежування справ адміністративної юрисдикції від справ інших юрисдикцій, особливо цивільної юрисдикції. Серед найбільш типових згаданих судьями справ, можна виділити ті, які впливають із житлових, земельних правовідносин; правовідносин на основі контракту у державних установах, організаціях.

2. Бланк анкети щодо оцінки ефективності норм КАСУ та першого досвіду їх застосування

1. Зміст Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року:

- знаю
- читав
- не читав
- не читав, але маю намір, оскільки цього вимагає КАСУ

2. Рішення Європейського суду з прав людини:

(можна виділити декілька варіантів відповіді)

- застосовую при вирішенні адміністративних справ
- постійно вивчаю
- почав вивчати у зв'язку із набранням чинності Кодексом
- не застосовую, але знайомлюся час від часу при нагоді
- не застосовую, але маю намір знайомитися із їх змістом
- не знаю, де їх можна знайти українською чи іншою доступною мовою

3. Вилучення судових процедур оскарження дій, бездіяльності органів державної влади, місцевого самоврядування із цивільного судочинства:

(якщо доцільне, то вкажіть ваш варіант (и))

- не було доцільним
- доцільне з мотивів більш повного захисту прав, свобод та інтересів фізичних та юридичних осіб при їх порушенні суб'єктами владних повноважень
- _____

4. Такі юридичні терміни, використані у КАСУ, для мене:

(вказіть перелік термінів)

- цілком не зрозумілі: _____
- частково не зрозумілі: _____
- всі зрозумілі.

5. Розглядати адміністративні справи у суді першої інстанції колегією у складі 3 суддів у випадках, передбачених Кодексом:

- доцільно, оскільки це забезпечує об'єктивність розгляду та незалежність суддів
- недоцільно через те, що: _____
- доцільно розглядати у колегіальному складі, крім справ, передбачених Кодексом, ще й такі категорії справ: _____

6. Колегіальний розгляд у справах, щодо яких колегіальний розгляд не є обов'язковим Вами (ч.2 ст. 24 КАС):

(можна позначити одночасно декілька варіантів відповіді)

- не призначався

- призначався за власною ініціативою
- призначався за клопотанням позивача
- призначався за клопотанням відповідача

7. При розгляді адміністративних справ у межах скорочених строків виняткові засоби повідомлення учасників процесу:

(якщо Ви не використовували, то вкажіть мотиви; якщо використовували декілька засобів повідомлення, то за 6-бальною шкалою виставіть бали цим засобам залежно від частоти їх використання по мірі зростання)

- не використовував: _____
- _____
- використовував: факс
- телеграф
- друкований засіб масової інформації
- телефон
- кур'єра
- електронну пошту

8. Повне фіксування судового засідання за допомогою звукозаписувального технічного засобу:

(якщо проводилось за Вашою ініціативою, то вкажіть мотиви)

- не проводилось
- проводилось за ініціативою позивача — фізичної (юридичної) особи
- проводилось за ініціативою відповідача — суб'єкта владних повноважень
- проводилось за ініціативою позивача — суб'єкта владних повноважень
- проводилось за ініціативою відповідача — фізичної (юридичної) особи
- проводилось за ініціативою третьої особи
- проводилось за ініціативою суду: _____

9. Максимальний двомісячний строк розгляду адміністративної справи:

(якщо не достатній, то поясніть причини)

- достатній для ухвалення законного і обґрунтованого рішення
- не достатній: _____

10. Вимоги до діяльності суб'єктів владних повноважень (ч.3 ст. 2 КАСУ) при вирішенні питань про її правомірність:

(якщо не використовували, то можна вказати декілька варіантів відповіді та надати свій варіант)

- використовував
- не використовував, бо складно обґрунтувати наявність порушення даних вимог
- не використовував через загальність (абстрактність) змісту вимог

не використовував через відсутність безпосередньої потреби, оскільки достатніми є спеціальні вимоги, закріплені у відповідних законах про діяльність суб'єктів владних повноважень

_____

11. При розгляді адміністративних справ Ви витребовували докази переважно:

- з власної ініціативи
- за клопотанням осіб, які беруть участь у справі

12. При неподанні доказів суб'єктом владних повноважень Ви переважно:

- витребовували докази
- вирішували справу на основі наявних доказів

13. Заходів забезпечення адміністративного позову, передбачених статтею 117 КАСУ, для гарантування прав та інтересів позивача:

(при недостатності назвіть причини)

- достатньо
- не достатньо: _____

14. Заходи забезпечення позову Вами:

- частіше вживались з власної ініціативи
- частіше вживались за клопотанням позивача
- не вживались через необґрунтованість клопотання позивача
- не вживались через відсутність таких клопотань та потреби

15. В якості заходу забезпечення позову Вами частіше вживалося:

(відповідь на це питання можлива лише при позитивній відповіді на попереднє питання; при третьому варіанті відповіді по можливості вкажіть вид суб'єкта права)

- зупинення дії рішення (окремих його положень) суб'єкта владних повноважень
- заборона вчинення дії суб'єкта владних повноважень
- заборона вчинення дії іншим суб'єктом: _____

16. Місцеві суди складають протоколи попереднього судового засідання, хоча це не вимагається Кодексом. Ваша думка з цього приводу: _____

17. Передбачених Кодексом заходів процесуального примусу для забезпечення належного здійснення адміністративного судочинства:

(якщо недостатньо, то вкажіть причини)

- достатньо
- не достатньо: _____

18. Назвіть типи адміністративних договорів, спори щодо яких Вами були розглянуті: _____

19. Вихід за межі позовних вимог (ч. 2 ст. 11 КАСУ) Вами:

(при позитивній відповіді вкажіть способи, у які Ви виходили за межі вимог)

- не здійснювався
  - здійснювався у спосіб: _____
-

20. Вам доводиться відкладати попереднє судове засідання:

- не часто
  - часто, зокрема з причин _____
-

21. Для забезпечення повного і всебічного розгляду справи у підготовчому провадженні Вам, як правило, достатньо:

(можете обрати декілька варіантів відповіді)

- отримати від осіб, які беруть участь у справі письмові пояснення (заперечення)
- провести попереднє судове засідання
- прийняти рішення про витребування документів (матеріалів)
- навести довідки

22. На попередньому судовому засіданні, зазвичай, Вами з'ясовуються такі питання:

(Ви можете позначити одразу декілька варіантів відповіді та надати свої варіанти)

- чи не мають сторони наміру примиритися
  - чи не заявляє позивач зміну позовних вимог
  - склад осіб, які братимуть участь у справі
  - якими доказами сторони можуть обґрунтувати свої вимоги
-

23. Перешкодою для початку судового розгляду у день проведення попереднього судового засідання є (ч. 1 ст. 121 КАСУ):

- неприбуття на попереднє засідання всіх осіб, які беруть участь у справі,
- наявність невирішених питань, що необхідні для початку розгляду справи
- відсутність письмової згоди на це всіх осіб, які беруть участь у справі.

24. За клопотанням позивача прискорений розгляд справи (пункт 3 статті 110 КАСУ) Вами:

- проводився часто
- проводився рідко
- не проводився через необґрунтованість такого клопотання
- не проводився через відсутність такого клопотання

25. Чи доцільним є інститут письмового провадження для розгляду адміністративної справи судом першої інстанції (ч. 3 ст. 122 КАСУ)?

- так
- ні

26. Вам доводиться відкладати судовий розгляд:

- не часто
  - часто, зокрема з причин _____
-

27. Звіт суб'єкта владних повноважень, не на користь якого ухвалене судове рішення (ч. 1 ст. 267 КАСУ):

- Ви не вимагали подати
- Ви вимагали подати, однак він не надійшов
- Ви вимагали подати і звіт надійшов вчасно

28. При вирішенні питання про належність справи до розгляду у порядку адміністративного судочинства у Вас:

(у разі, якщо сумніви виникали, впишіть відповідні категорії справ із Вашої практики)

- жодного разу не виникало сумнівів
- виникали сумніви про можливість віднесення таких категорій справ до цивільного судочинства _____
- виникали сумніви про можливість віднесення таких категорій справ до кримінального судочинства _____
- виникали сумніви про можливість віднесення таких категорій справ до провадження у справах про адміністративні правопорушення _____

29. Практика судів вищих інстанцій за наслідками перегляду рішень в адміністративних справах для Вас:

- доступна через особисті зв'язки
- доступна із юридичних періодичних видань
- доступна із таких джерел _____
- не доступна

30. При розгляді і вирішенні аналогічних справ рішення судів вищих інстанцій Вами:

- враховуються часто
- враховуються рідко, бо такі рішення мені майже недоступні

□ не враховуються

ДОДАТОК 1

Методика моніторингу практики застосування Кодексу адміністративного судочинства України

Способами аналізу є: експертне опитування суддів, узагальнення матеріалів цих справ, що знаходяться в архівах судів, огляд статистики розгляду і вирішення судами справ адміністративної юрисдикції.

1. Метою експертного опитування є з'ясування: змісту правосвідомості суддів; їх суб'єктивного ставлення до способів організації адміністративного процесу; оцінки обставин справи та фактів, що мають процесуальне значення; критеріїв при використанні ними права на судовий розсуд; оцінки суддями соціальної цінності відповідних процесуальних приписів. Один із варіантів анкети щодо оцінки ефективності норм Кодексу адміністративного судочинства України додається до даної Методики.

2. Метою узагальнення матеріалів судових справ є оцінка відповідності фактичних суспільних відносин тій формі, яка вимагається від них процесуальними нормами. Дослідження матеріалів судових справ можна проводити на основі двох підходів.

А) Базовим для першого підходу є критерій **структури змісту юридичної діяльності**. До неї включають: об'єкти діяльності, її суб'єктів, учасників юридичної практики, юридичні дії, засоби досягнення результатів діяльності, способів її вчинення. Якісній оцінці також слід піддавати юридичні акти-документи.

У якості **об'єкту судової діяльності** в адміністративному процесі можна розглядати: спірні правовідносини, підсудні адміністративному суду, предмет оскарження та предмет доказування по таких справах. Особі, що здійснюватиме аналіз матеріалів судових справ, слід звертати увагу на правильність визначення судом компетентності щодо вирішення відповідної справи (ч. 2 ст. 2; ч. 2 ст. 4; ст. 17; ч. 2, 3 ст. 21; ч. 4 ст. 50 КАСУ). Зміст спірних правовідносин має значення при вирішенні питання про об'єднання чи роз'єднання справ (ст. 116); при цьому дослідником має бути звернена особлива увага на обставини, які ускладнювали чи уповільнювали розгляд справи, через що розгляд вимог був роз'єднаний у різні провадження.

Зі змістом частини спірних правовідносин тісно пов'язаний предмет оскарження – рішення, дії, бездіяльність суб'єктів владних повноважень. Позивач не зобов'язаний вказувати у позові, яким конкретно актом порушено його права: він лише має довести факт їх порушення. Обов'язок встановлення кола рішень, діянь суб'єкта владних повноважень, які ймовірно є формою такого порушення, лежить на суді (ч. 2 ст. 2).

Щодо аналізу застосування норм про предмет доказування, то перед дослідником стоять такі завдання:

- 1) встановити перелік обставин, які мають бути досліджені судом у конкретній справі (ч. 1 ст. 70, п. 1 ч. 1 ст. 161),
- 2) виділити із їх складу обставини, які обґрунтовують позовні вимоги та заперечення, та інші обставини, які мають значення для вирішення справи (ч. 1 ст. 138),
- 3) ознайомитись із практикою вилучення із предмету доказування обставин, які встановлені рішенням по іншій судовій справі, що набрало законної сили (ч. 1 ст. 72),
- 4) оцінити виправданість віднесення судом обставин до ряду загальновідомих (ч. 2 ст. 72),
- 5) ознайомитись із практикою виключення із доказової діяльності обставин, які визна-

ються сторонами (ч. 3 ст. 72),

б) оцінити виконання судом обов'язку врахування обставин, встановлених вироком суду чи постановою у справі про адміністративне правопорушення (ч. 4 ст. 72).

Процесуальними інститутами, які характеризують **суб'єкта судової діяльності** є: склад суду, відвід (самовідвід) судді (колегії суддів), підсудність адміністративних справ. Дослідник має оцінити здійснення адміністративного судочинства суддею одноособово або колегією суддів. Зокрема, має бути з'ясоване питання зміни складу суду (ч. 2 ст. 26; ч. ч. 1, 5 ст.150). Особлива увага має бути звернена: на дотримання у місцевому суді порядку зміни складу суду із одноособового на колегіальний (ч. 2 ст. 24); на обґрунтування клопотань та мотивів ініціаторів колегіального розгляду, коло справ, які судді вважають досить складними для того, щоб їх розглядати одноособово; на дотримання суддями вимоги колегіального вчинення процесуальних дій у підготовчому провадженні у справах, які передбачають колегіальний склад суду (ч. 3 ст. 112, ст. 115).

При аналізі норм про відвід (самовідвід) судді (складу суду) слід звернути увагу на вірне врахування судом обставин, які є підставою для цього (ст. 27, 28). Особливу увагу слід приділити: обставинам, які прямо не передбачені у статті 27 КАСУ, однак можуть викликати сумнів у неупередженості судді; ознакам справ, які можуть вважатись пов'язаними із тією, яка розглядається судом (п. 1 ч.1 ст. 27); обставинам, які вказують на заінтересованість судді у результатах розгляду справи (п. 2. ч.1 ст. 27). Досліднику необхідно узагальнити ефективність норм про порядок заявлення відводів та їх вирішення, практику заявлення і вирішення відводів після початку розгляду справи (ч. 3 ст. 30), дотримання порядку передачі справи до іншого суду у разі неможливості утворити новий склад суду (ч. 3 ст. 32).

Характеристика практики застосування норм про підсудність має здійснюватись згідно із КАСУ за трьома напрямками: предметна підсудність, територіальна та інстанційна. Для оцінки практики застосування норм про предметну підсудність варто звернути особливу увагу на: справи однієї зі сторін, у яких виступають такі суб'єкти владних повноважень, які організаційно не можуть бути віднесені ні до органів держави, ні до органів влади Автономної Республіки Крим, ні до органів самоврядування; справи, по яких позивач скористався правом визначати предметну підсудність за власним вибором (ч. 5 ст. 18); справи, у яких позивач всупереч ст. 21 поєднав позовні вимоги, підсудні різним судам (одночасно звернувся із позовом і до органу держави і до органу місцевого самоврядування). Оцінюючи практику застосування норм про територіальну підсудність, необхідно звертати увагу на: вирішення цього питання щодо позовів, у яких всупереч ст. 21 заявлено декілька вимог, які мають різну підсудність (наприклад, оскарження акту індивідуальної дії – ч. 2 ст. 19 та оскарження нормативного акту – ч. 3 ст. 19); вирішення цього питання при використанні позивачем свого права на вибір суду (ч.4 ст. 19).

Згідно із главою 5 КАСУ, всіх **учасників адміністративного процесу** для зручності аналізу практики реалізації їх статусу необхідно поділити на осіб, які беруть участь у справі, та інших учасників адміністративного процесу. Правильне вирішення питання про коло осіб, які беруть участь у справі, має значення на всіх стадіях адміністративного процесу. Зокрема, особа, яка подає позовну заяву, повинна володіти адміністративно-процесуальною дієздатністю (п. 3 ч. 3 ст. 108), при поданні позовної заяви позивач повинен чітко вказати на особу відповідача (п. 2 ч. 1 ст. 106), перешкодою для провадження справи є наявність судового рішення у спорі між тими ж сторонами про той самий предмет і з тих самих підстав або перебування у провадженні суду тождої справи (п. 5 ч. 3 ст. 108, п.2 ч. 1 ст. 109), неповна

з'ясованість питання про склад осіб, які братимуть участь у справі, є перешкодою для завершення підготовчого провадження (п. 2 ч. 4 ст. 111), залучення до участі у справі інших осіб є підставою для відкладення розгляду справи чи оголошення перерви у судовому засіданні (ч. ч. 1, 5 ст. 150). У ході судового розгляду можуть бути з'ясовані обставини, які є підставами для зміни сторони у процесі (ст. 52). Для дослідження судової практики важливим є встановлення мотивів, через які позивач не згоден на його заміну іншою особою або на заміну відповідача іншою особою (ст. 52). Цінним може бути також досвід суддів по залученню із їх власної ініціативи до участі у справі третіх осіб без самостійних вимог (ч. 2 ст. 53).

Доцільним є також відобразити в аналізі зв'язок змін серед учасників процесуального правовідношення зі змінами у суб'єктному складі спірного матеріального правовідношення (ст. 55, п. 3 ч. 1 ст. 109, п. 1 ч. 1 ст. 156, ст. 264). Практично необхідним є узагальнення місця у матеріально правових відносинах осіб, які вступають у справу в якості третіх осіб із самостійними вимогами (ст. 53), та третіх осіб без самостійних вимог.

Відносини представництва сторін та третіх осіб варто досліджувати у таких напрямках: чинники, які зумовлюють відмову сторони (третьої особи) від особистої участі у справі (ч. 3 ст. 122) чи, зокрема, від участі у дебатах (ч. 5 ст. 152); обставини, які змушують суд ініціювати питання про призначення сторони (третьої особі) законного представника (ч. 9 ст. 56) або залучення до участі у справі органів та осіб, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб (ч. 3 ст. 60); мотиви постановлення судом ухвали про обов'язковість особистої участі сторін чи третіх осіб у судовому засіданні (ст. 120); характер дій законного представника, які можуть бути розцінені судом як такі, що суперечать інтересам особи, яку він представляє (ч. 7 ст. 59); оцінка судом дій представника, які були вчинені всупереч розпорядженням довірителя (ч. 1 ст. 59).

Учасність в адміністративному процесі інших осіб, передбачених параграфом 2 глави 5 КАСУ варто аналізувати у таких напрямках: стадія адміністративного процесу, на якій приймається ухвала про виклик свідка, мотиви забезпечення доказів способом допиту свідка (ст. 74), мотиви, через які за ініціативою суб'єкта владних повноважень викликаються в якості свідків посадові особи органу держави, органу самоврядування (іншого суб'єкта владних повноважень); склад комісії експертів при проведенні комісійної експертизи (ст. 83), мотиви відмови експерта від давання висновку (ч. 12 ст. 66), мотиви доручення додаткової експертизи іншому експерту (ч. 1 ст. 85), у ході яких процесуальних дій була використана допомога спеціаліста (ст. 67), випадки досягнення сторонами домовленості про залучення експертами певних осіб (ч. 2 ст. 81); обставини, з яких суд зробив висновок про неспроможність особи оплатити послуги перекладача (ч. 2 ст. 68).

Суд та учасники адміністративного процесу пізнають обставини минулого шляхом вивчення із усього масиву інформації лише тих фактів, які стосуються справи. Засобами такої діяльності є докази (ст. 69). При дослідженні доказової діяльності необхідно звернути увагу на: способи залучення доказів по справі – шляхом витребування за ініціативою суду чи клопотанням особи (п.2 ст. 69), надання доказів особами, які беруть участь у справі, тимчасового вилучення доказів (ст.271); діяння, які розцінюються як порушення закону при отриманні доказів (ч.3 ст. 70); достатність доказів, для досягнення якої суд витребує докази (ч. 4 ст.71), а по досягненні якої суд пропонує особам додати докази чи вирішує справу на основі наявних доказів (ч. 6 ст. 71); підстави для сумнівів у суду щодо достовірності безспірних обставин предмету доказування та добровільності їх визнання (п.3 ст. 72); доводи, за яких суд вирішує питання про забезпечення доказів невідкладно (п. 4 ст. 75); обстави-

ни, які перешкоджають поверненню оригіналів письмових доказів (речових доказів) до завершення розгляду і вирішення справи (п.4 ст. 79; п. 3 ст. 80); мотиви відхилення судом питань, які особи пропонують включити до предмету експертизи (ч. 2 ст. 81), причини зміни предмету експертизи (п.7 ст. 66, п. 3 ст. 82), випадки визнання висновку експерта необґрунтованим або таким, що викликає сумніви у його правильності (ч. 2 ст. 85); обставин справи, які доказувалися шляхом огляду письмових (речових) доказів на місці (ст. 147); залежність строку, встановленого судом для надання доказу від виду такого доказу (п.4 ч. 4 ст. 111; ч. 2 ст. 150); вплив характеру спірних правовідносин на порядок дослідження доказів, підстави зміни порядку їх дослідження (ч. 2 ст. 140); причини огляду речових доказів у якості заходу забезпечення позову (ст. 74); перешкоди в огляді доказів на місці, особливо у приміщеннях суб'єктів владних повноважень, на території державних підприємств, установ, організацій (ст. 147), випадки, у яких виникла необхідність викликати експерта на судове засідання для роз'яснення висновку або для дачі усного висновку (ч.3 ст. 66).

Дослідження доказів може мати юридичне значення при дотриманні відповідного порядку. Факт дотримання цього порядку фіксується протоколом судового засідання або у носії інформації, на який здійснювався технічний запис звукозаписувальним засобом. Практика фіксації процесу в протоколі судового засідання може вивчатися у таких напрямках: характер неточностей у протоколі, на які були подані зауваження особами, що беруть участь у справі; результати розгляду в судовому засіданні зауважень до протоколу (чи підтверджуються незгода суду із зауваженнями); засоби доказування, якими особи доводили зауваження на протокол (зокрема, записи, зроблені портативними аудіотехнічними засобами); категорії справ, по яких попереднє судове засідання проводилося без фіксації його у протоколі; надходження на протокол попереднього судового засідання зауважень осіб, які беруть участь у справі.

Випадки фіксації процесу за допомогою звукозаписувального технічного засобу варто аналізувати з наступних сторін: на якій стадії процесу особа, яка бере участь у справі, або суд ініціюють даний спосіб фіксації (п. 2-1 Прикінцевих та перехідних положень); стан дотримання порядку учасниками судового процесу при його фіксації звукозаписувальним засобом; випадки доведення особами зауважень до технічного запису, що обґрунтовуються записами на портативному аудіовізуальному засобі; мотиви відтворення технічного запису та суб'єкти-ініціатори (ч. 1 ст. 44); мотиви роздрукування технічного засобу, зняття копії інформації із носія технічного запису (ч. 2, 3 ст. 44); випадки застосування технічних засобів під час вчинення окремої процесуальної дії поза залом судового засідання (ч. 2 ст. 45).

Досягнення цілей процесуальної діяльності можливе за допомогою різних способів, тобто юридичної тактики (стилю діяльності) суду та учасників адміністративного процесу. Зокрема, досліднику варто звернути увагу на: фактичні дані, які забезпечуються допитом свідків, призначенням експертизи, витребуванням та оглядом письмових або речових доказів (ст. 74), обставини, які ускладнювали (унеможливілювали) надання потрібних доказів суду (ч. 1 ст. 73), мотиви невідкладного розгляду судом заяви про забезпечення доказів (ч. 4 ст. 75); підстави для вжиття того чи іншого способу забезпечення позову (ч. 1 ст. 117), характер дій, вчинення яких забороняється ухвалою суду про забезпечення позову (ч. 4 ст. 117), мотиви вжиття заходу забезпечення позову з ініціативи суду (ч. 1 ст. 117), мотиви заміни одного способу забезпечення позову на інший (ч. 2 ст. 118); прояви порушення порядку під час судового засідання, що стали підставою для попередження чи видалення із зали судового засідання (ст. 270), належність виконання ухвал суду про тимчасове вилучення доказів для досліджен-

ня судом (ст. 271), категорії учасників процесу, які піддаються приводу (посадові особи-свідки, посадові особи-відповідачі, представники відповідача-суб'єкта владних повноважень тощо) (ст. 272); вживання судом заходів по притягненню до кримінальної відповідальності свідка (у разі відмови ним від давання показань) (ч. 8 ст. 65), експерта або перекладача у разі відмови без поважних причин від виконання покладених на них обов'язків у суді) (ч. 13 ст. 66, ч. 5 ст. 68).

Б) Базовим для другого підходу є погляд на матеріали судової справи як на комплекс інформації. Увага дослідника має бути зосереджена на виявленні **втрати системності** у зв'язках між відомостями, які містяться у різних частинах процесуального документу чи різних процесуальних документах.

Основними документами, які концентрують у собі переважну більшість зв'язків із іншими документами та між собою, є позовна заява та судове рішення, яким завершується розгляд справи.

Зв'язки між позовною заявою та постановою суду. У постанові суд викладає висновки по суті вимог, які були пред'явлені позивачем у заяві чи у заяві про зміну позовних вимог (ч. 1 ст. 137). Відсутність таких висновків у резолютивній частині рішення може свідчити про порушення процесуальних норм (п. 4 ч. 1 ст. 163). Однак для такого твердження слід пересвідчитись, що у матеріалах справи відсутні: постанова щодо частини позовних вимог, прийнята до закінчення судового розгляду (ст. 164), ухвала про закриття провадження за тією частиною вимог, від якої відмовився позивач (п. 2 ч. 1 ст. 157), додаткова судова постанова (ст. 168). У разі, якщо кількість висновків суду перевищує кількість вимог, необхідно оцінити правильність виходу судом за межі позовних вимог (ч. 2 ст. 11).

Кількість та найменування позивачів, відповідачів, третіх осіб мають збігатись у порівнюваних документах. Розбіжності слід вважати помилкою суду, якщо не буде виявлено у матеріалах справи: ухвалу суду про заміну неналежного відповідача належним (ч. 1 ст. 52), ухвалу суду про залучення особи як другого відповідача (ч. 2 ст. 52), ухвалу суду про допуск заміни сторони чи третьої особи її правонаступником (ст. 55).

Позовна заява має бути подана у порядку, передбаченому ст. ст. 105, 106 КАС України. У разі посилання позивачем у заяві на норми іншого процесуального закону (ЦПК чи ГПК) досліднику слід звернути увагу на характер позовних вимог для визначення належності спору до компетенції адміністративного суду.

У позові заявник повинен викласти зміст вимог (предмет позову) та обставини, якими він обґрунтовує свої вимоги (підстави позову). Між цими двома елементами позову повинен існувати логічний зв'язок. У разі його відсутності суд у постанові повинен відмовити у задоволенні позовних вимог, за винятком випадків зміни позивачем позовних вимог чи виходу судом за межі вимог.

Зв'язки між позовною заявою та іншими процесуальними документами.

У позовній заяві також можуть заявлятися клопотання. Відсутність у матеріалах справи ухвал суду, постановлених за результатом розгляду клопотання, теж може свідчити про порушення процесуального закону, яке інколи може суттєво вплинути на результат розгляду справи. Зокрема, позивач може у клопотанні обґрунтовувати причину пропуску строку звернення до адміністративного суду. Тільки після того, як суд визнає що причину поважною, справа може розглядатись по суті (ч. 2 ст. 100). Аналогічним чином позивач у позовній заяві може клопотати викликати у судові засідання свідків, витребувати документи (матеріали) про призначення судової експертизи, про вжиття заходів забезпечення адміністра-

тивного позову (п. 5 ч. 1 ст. 106).

Змісту позовних вимог також мають відповідати висновки суду апеляційної інстанції, що викладаються у резолютивній частині відповідної постанови (про зміну постанови суду першої інстанції або нової постанови суду апеляційної інстанції).

Зв'язки між ухвалами та матеріалами справи, що обґрунтовують їх постановлення чи підтверджують дотримання порядку їх постановлення. Зокрема, про обґрунтованість ухвал про повернення позовної заяви можуть свідчити: заява позивача про відкриття позовної заяви (п. 2 ч. 2 ст. 108), ухвала цього або іншого адміністративного суду про відкриття провадження у справі про спір між тими ж самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав (п. 5 ч. 2 ст. 108), ухвала про залишення позовної заяви без руху (п. 1 ч. 2 ст. 108). Відсутність відповідного документа свідчить про необґрунтованість ухвали про повернення заяви.

Кодекс передбачає процесуальні питання, які суд вирішує на судовому засіданні за участю сторін, третіх осіб, їх представників із постановлянням ухвали: забезпечення доказів (ст. 75), поновлення та продовження пропущеного строку (ст. 102), забезпечення адміністративного позову (ст. 118), виправлення опісок та явних арифметичних помилок (ст. 169). Відсутність у матеріалах справи протоколів відповідних судових засідань або журналів судових засідань із носієм інформації, на який здійснювався технічний запис за наявності ухвали у вигляді окремого документу свідчить про порушення порядку розгляду і вирішення процесуального питання, за винятком випадків, передбачених законом. Так відсутність протоколу чи журналу судового засідання може пояснюватись терміновістю вирішення питання без повідомлення осіб, які беруть участь у справі (ст. 118), невідкладністю розгляду питання лише за участю особи, яка звернулася із відповідною заявою (ч. 4 ст. 75).

Зв'язки між матеріалами справи, одні з яких закріплюють наявність передумов вчинення процесуальної дії, а інші – факт учинення такої процесуальної дії. Наприклад, частина 3 статті 121 КАСУ передбачає, що судовий розгляд може бути розпочатий у день закінчення попереднього судового засідання, якщо під час попереднього судового засідання, на яке прибули всі особи, що беруть участь у справі, вирішені необхідні для її розгляду питання, то за письмовою згодою цих осіб. Тобто, у разі ведення протоколу попереднього судового засідання у ньому має бути зафіксовано факт прибуття усіх осіб, які беруть участь у справі. У матеріалах справи мають також бути письмові заяви таких осіб із їх згодою на проведення судового засідання у той же день.

Аналогічним чином у разі розгляду справи в письмовому провадженні у матеріалах справи мають бути клопотання усіх осіб, які беруть участь у справі із заявою про розгляд справи за їх відсутності (ч. 3 ст. 122).

Матеріалам справи, які підтверджують проведення певної процесуальної дії, мають кореспондувати докази повідомлення учасників процесу про проведення такої дії, передбачені статтями 35, 38, 39 КАСУ (поштові повідомлення про вручення повістки, розписка особи про вручення їй повістки у суді, примірник оголошення, опублікованого у друкованому засобі масової інформації, копія телефонограми, факсимільного повідомлення чи телеграми).

Зв'язки між апеляційною скаргою та рішенням суду апеляційної інстанції.

Висновки суду апеляційної інстанції мають відповідати вимогам апеляційної скарги (п. 4 ч. 1 ст. 206) та позовним вимогам (п. 4 ч. 1 ст. 207). Вихід суду за межі вимог, викладених у апеляційній скарзі, та позовних вимог слід розцінювати як порушення статті 195 КАСУ. Види судових рішень суду апеляційної інстанції (ухвала, постанова) мають відповідати

вимогам апеляційної скарги.

В апеляційній скарзі можуть міститись заперечення на ухвали, постановлені судом першої інстанції (ч. 185 КАСУ). Тому в рішенні суду апеляційної інстанції має бути висновок щодо правомірності таких ухвал.

Апеляційна скарга може бути подана протягом строків, що визначені статтею 186 КАСУ. Якщо суд апеляційної інстанції розгляне скаргу, подану із порушенням цих строків, то у матеріалах справи має бути ухвала про поновлення строку (ч. 6 ст. 186).

Загальним для всіх процесуальних документів є критерій належності складу суду. Процесуальні дії мають вчинятись, а рішення приймаються суддею, яким було відкрите провадження (у суді першої інстанції, апеляційне, касаційне), або колегією суддів, персональний склад якої визначений відповідною ухвалою суду (про відкриття провадження, про закінчення підготовчого провадження і призначення справи до судового розгляду тощо). Винятки можуть складати документи, якими оформлене забезпечення доказів до відкриття провадження (ст. 73), виконання судового доручення (ст. 115). У разі наявності розбіжностей у складі суду в матеріалах справи слід шукати клопотання осіб, що беруть участь у справі, про відвід суду та ухвалу суду про задоволення цього клопотання (ст. 30).

Наведені підходи до узагальнення матеріалів судових справ дають можливість оцінити дієвість процесуальних інститутів у комплексі. Разом із тим можна запропонувати дослідження практики застосування окремих процесуальних інститутів. Інститути, що є новими або особливо актуальними для вітчизняного судочинства можна на нашу думку, поділити на дві групи: ті, які пов'язані зі організацією адміністративного судочинства, та ті, які стосуються предмету судової діяльності.

До першої групи доцільно віднести у якості об'єкту дослідження такі процесуальні інститути:

- письмове провадження,
- попереднє судове засідання,
- колегіальний розгляд справи у випадках, коли він не є обов'язковим,
- застосування заходів процесуального примусу.

До другої групи виправдано віднести такі інститути:

- вихід судом за межі позовних вимог,
- забезпечення доказів,
- забезпечення адміністративного позову.

Дослідження інститутів як першої, так і другої групи слід проводити через їхні взаємозв'язки із обов'язковими елементами адміністративного процесу. До таких незмінних для кожного провадження процесуальних дій, актів, об'єктів правовідносин КАСУ відносять: спір, віднесений до компетенції адміністративного суду; спосіб захисту права (інтересу, свободи), заявлений у позовній заяві; стадії процесу; судові рішення; строк розгляду; процесуальні питання, пов'язані з виконанням судового рішення.

Кожен із цих обов'язкових, незмінних елементів процесу здатен охарактеризувати окремі аспекти практики застосування досліджуваних процесуальних інститутів. Візьмемо, наприклад, вихід судом за межі позовних вимог. Запропонована методика дозволяє відслідкувати: по яких категоріях спорів суди наважуються вжити такий захід; який спосіб захисту при цьому обирається судом; на якій стадії процесу суд ініціює вихід за межі вимог; яке рішення по справі приймається (якщо постанова, то чи задовольняються позовні вимо-

ги, а якщо ухвала – які перешкоди виникли для вирішення справи по суті); як вплинув вихід судом за межі позовних вимог на тривалість розгляду і вирішення справи; які процесуальні рішення приймалися на стадії виконання чи виконання було здійснене у добровільному (примусовому) порядку, чи були задіяні положення про негайне виконання рішення.

3. Метою огляду статистичних даних є: 1) оцінка об'єктивних статичних показників діяльності суду та учасників процесу поза її зв'язком із конкретними обставинами справи, мотивами процесуальних дій учасників процесу; 2) оцінка ефективності норми через підрахунок кількісних показників ступеня досягнення цілей, які ставились при прийнятті норми; 3) виявлення факторів зниження ефективності правового впливу на учасників процесуальних відносин.

Державною судовою адміністрацією України 5 червня 2006 року затверджено Форми звітів судів першої та апеляційної інстанцій про розгляд справ у порядку адміністративного судочинства. Однак, передбачені ними показники розгляду та вирішення судами адміністративних справ занадто загальні для того, щоб відслідкувати динаміку застосування окремих процесуальних інститутів. Тому для дослідження тих інститутів адміністративного судочинства, які є новими або особливо актуальними для вітчизняного правосуддя, необхідно проводити спеціальні статистичні спостереження та аналіз одержаних за їх результатами даних.

Для проведення статистичного аналізу практики застосування КАСУ можна використувати традиційні для правової статистики методи вивчення взаємозв'язків між процесуально-правовими явищами, одне з яких є фактором, а інше – результатом.

Найбільш поширеними методами вимірювання взаємозв'язків між якісними ознаками (явищами) є використання коефіцієнтів асоціації Пірсона, коефіцієнтів спряженості Чупрова, коефіцієнтів рангової кореляції Спірмена та Кендалла.

Перший із коефіцієнтів використовується до варіації двох якісних ознак, що розподілені

Ознаки	1	2	Сума
Групи			
1	a	b	a+b
2	c	d	c+d
Сума	a+c	b+d	-

між двома групами. Він дає можливість визначити, наскільки є тісним позитивний чи негативний зв'язок між показниками.

Його розрахунок проводиться на основі таблиці, що називається таблицею чотирьох полів:

Цими полями є: a, b, c, d. Розрахунок здійснюється на основі додавання за рядками a і b, c і d, а також за графами a і b, c і d.

Коефіцієнт, розрахований за спеціальною формулою, вимірюється від -1 до +1. Він тлумачиться так: чим більше коефіцієнт до 1, тим тісніший позитивний чи негативний зв'язок.

У якості прикладу, можна взяти такий процесуальний інститут як вихід судом за межі позовних вимог. Ч. 2 ст. 11 КАС України передбачає, що це повноваження може бути використане як судом першої (група 1), так і судом апеляційної інстанції (група 2). У якості ознак можна взяти кількість судових рішень, якими було скасовано постанови судів про вихід за межі вимог (ознака 1) та кількість постанов, змінених судом вищої інстанції (оз-

нака 2). По-перше, дослідження дозволить встановити істотність зв'язку між кількістю постанов, ухвалених із застосуванням виходу за межі позовних вимог, та кількістю скасованих та змінених рішень. По-друге, дослідження покаже співвідношення кількості скасованих рішень від інстанції, що їх постановила, а також співвідношення кількості судових рішень судів першої та рішень судів апеляційної інстанції, якими було здійснено вихід за межі позовних вимог.

Застосування другого із названих коефіцієнтів дозволить провести дослідження залежності двох якісних ознак по більшій (аніж дві) кількості груп.

Групи \ Ознаки	Скасовані постанови	Змінені постанови	Всього
Спори фізичних чи юридичних осіб із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень, дій чи бездіяльності			
Спори з приводу прийняття громадян на публічну службу, її проходження, звільнення з публічної служби			
Спори між суб'єктами владних повноважень з приводу реалізації їхньої компетенції у сфері управління			
Спори між суб'єктами владних повноважень, які виникають з приводу укладання та виконання адміністративних договорів			
Спори за зверненнями суб'єкта владних повноважень			
Спори щодо правовідносин, пов'язаних із виборчим процесом чи процесом референдуму			
Всього			

Розрахунок коефіцієнта Чупрова можливий за умови встановлення показника взаємної стряженості – ϕ^2 . Його обчислення здійснюється шляхом знаходження різних співвідношень між групами та ознаками:

Коефіцієнт Чупрова на відміну від коефіцієнта асоціації варіюється від 0 до 1. Виходячи із формули, його значення не може бути негативним. Суть інтерпретації такф ж сама: зв'язок вважається суттєвим за величини коефіцієнту 0,3. Чим ближче його значення до одиниці, тим сильніший зв'язок.

У прикладі із виходом за межі позовних вимог цей прийом може бути використаний для

з'ясування зв'язку між кількістю скасованих і змінених рішень про вихід за межі вимог залежно від категорії адміністративних справ, у яких ці рішення ухвалювалися.

Метод паралельних статистичних рядів дозволяє виявити зв'язок між кількісними показниками протягом декількох років.

Паралельні ряди є співставленням двох і більше статистичних рядів показників, причинно пов'язаних між собою.

У якості порівнюваних динамічних рядів можна обрати кількість справ, які були вирішені у формі письмового провадження, та кількість скасованих постанов.

Ще один метод, парна лінійна кореляція, є прямим чи зворотнім зв'язком між однією ознакою-наслідком та однією ознакою-причиною. Він дозволяє відносно адекватно (коефіцієнтом кореляції) виміряти виявлений зв'язок, чого не дають інші методи статистичного аналізу.

Обчислення коефіцієнтів кореляції між ознаками здійснюється поетапно на основі певних формул. Можливі значення ступеню цілісності кореляційного зв'язку, що вимірюються відповідними коефіцієнтами кореляції, лежать у межах від -1 до $+1$. Коефіцієнту, що дорівнює -1 , відповідає повний зворотній зв'язок. Нульове значення свідчить про відсутність будь-якого зв'язку. Значення коефіцієнту, що дорівнює $+1$, свідчить про повний прямий зв'язок.

Предметом дослідження, наприклад, може бути зв'язок між кількістю попередніх судових засідань та кількістю судових розглядів, розпочатих одразу після них (частина 3 статті 121). Даний підхід дозволить вимірювати збільшення таких невідкладних судових розглядів залежно від збільшення (зменшення) кількості попередніх судових засідань за певний період часу.

Інший метод, заснований на використанні коефіцієнту Фехнера, дозволить встановити залежність між ознакою-причиною (наприклад, кількістю попередніх судових засідань) та ознакою – наслідком (кількістю невідкладних судових розглядів) протягом одного звітного періоду.

Спочатку обчислюються середні арифметичні ряду ознак-фактора (x) та ознак-наслідку (y). Після цього визначається знаки відхилень від середніх («-» чи «+» у графах 4 та 5). Якщо

№ п/п	Попередні судові засідання (x)	Невідкладні судові розгляди (y)	За Фехнером		За Спірменом			
			Знаки відхилення від середньої		Ранги по ознаках		Різниця рангів	
			x	y	x	y	d	d ²
1								
2								
3								
4								
5								
6								
7								
	x	y						

реальне значення більше середнього, напроти нього ставиться знак "+", менше – знак "-". Збігання знаків по окремих значеннях ряду x та y означає узгоджену варіацію, не збігання – порушення узгодженості. Коефіцієнт Фехнера обчислюється за формулою, виходячи із кількості випадків збігання та не збігання знаків. Величина даного коефіцієнту може змінюватись від +1 до -1.

Для цього необхідно обчислити середню арифметичну рядів першої та другої ознаки по кожному із регіонів України. Після цього необхідно визначити відхилення показників кожного регіону від середніх арифметичних за кожною ознакою. Збіг знака відхилення ("+" чи "-") дозволить встановити істотність прямої кореляції між ознаками. Із аналогічною метою можна використати коефіцієнт рангової кореляції Спірмена.

При обчисленні коефіцієнту Спірмена в попередній таблиці ряд x необхідно проранжувати, тобто кожному показнику у графі 6 присвоюється ранг, що відповідає порядковому номеру рядка, у якому він знаходиться. Після цього слід проранжувати ряд y від меншого до більшого. Ранг 1 присвоюється меншому значенню ряду. Після цього знаходиться різниця рангів (d), після цього отримані числа возводять у квадрат та додаються. Безпосередньо коефіцієнт Спірмена обчислюється за формулою, основною змінною у якій виступає кількість

ДОДАТОК 2

Бланки процесуальних документів

1. Бланки рішень суду першої інстанції

1.1 Ухвали

Справа № 2-а-___/0_

Ухвала **про відкриття провадження в адміністративній справі**

« ___ » _____ 200_ року суддя _____
(найменування місцевого загального суду чи окружного

адміністративного суду)

суду _____,
(прізвище та ініціали судді)

перевіривши виконання вимог ст. ст. 105, 106 КАС України за позовною заявою

(ім'я (найменування) особи, яка звернулась із позовною заявою)

до _____ про _____,
(ім'я (найменування) відповідача) (предмет адміністративного позову)

ВСТАНОВИВ:

У заяві позивач просить _____
(зміст позовних вимог)

Спір виник із публічно-правових відносин, у яких _____
(позивач і/або відповідач)

є суб'єктом владних повноважень. Зазначений спір згідно із ст.17 КАС України належить до компетенції адміністративних судів та має розглядатись у порядку адміністративного судочинства.

Підстави для повернення позовної заяви чи відмови у відкритті провадження у справі відсутні.

У зв'язку із цим, керуючись ст. 107 КАС України, суд

УХВАЛИВ:

Відкрити провадження у справі та призначити її до розгляду _____
("напередіне судове засідання")

на _____ год. « ___ » _____ 200_ року в залі судових засідань № ____.

Запропонувати відповідачу в разі невизнання адміністративного позову подати до « ___ » _____ 200_ року заперечення проти позову та докази на обґрунтування цих заперечень.

Копію ухвали направити особам, які беруть участь у справі, відповідачеві – копію позовної заяви та додані до неї документи.

На судове засідання викликати осіб, які беруть участь у справі.

Ухвала оскарженню не підлягає та набирає законної сили з моменту проголошення.

Суддя _____

Ухвала
про відкриття провадження в адміністративній справі
(після виправлення недоліків у позовній заяві)

« ___ » _____ 200_ року суддя _____
(найменування місцевого загального суду чи окружного
_____ *адміністративного суду)*
суду _____, перевіривши виконання вимог ст. ст. 105, 106
(прізвище та ініціали судді)
КАС України за позовною заявою _____
(ім'я (найменування) особи, яка звернулась із позовною заявою)
до _____ про _____,
(ім'я (найменування) відповідача) (предмет адміністративного позову)

ВСТАНОВИВ:

У заяві позивач вимагає _____.
(зміст позовних вимог)
Спір виник із публічно-правових відносин, у яких _____ є суб'єктом владних повноважень. Зазначений спір
(позивач і/або відповідач)
згідно із ст.17 КАС України належить до компетенції адміністративних судів та має розглядатись у порядку адміністративного судочинства.

Ухвалою від « ___ » _____ 200_ року суд зобов'язав позивача усунути недоліки у заяві та _____ до « ___ » _____ 200_ року.

(спосіб усунення недоліків у позовній заяві)

Позивач виконав цю вимогу суду.

Таким чином, позовна заява приведена у відповідність до ст. ст. 105, 106 КАС України і вважається поданою « ___ » _____ 200_ року.

У зв'язку із цим, керуючись ст. 107 КАС України, суд

УХВАЛИВ:

Відкрити провадження у справі та призначити

_____ на _____ год.
(“попереднє судове засідання” або “судове засідання”)

« ___ » _____ 200_ року в залі судових засідань № _____.
Запропонувати відповідачу в разі невизнання адміністративного позову подати до « ___ » _____ 200_ року заперечення проти позову та докази на обґрунтування цих заперечень.

Копію ухвали направити особам, які беруть участь у справі, відповідачеві – копію позовної заяви та додані до неї документи.

В судове засідання викликати осіб, які беруть участь у справі.

Ухвала оскарженню не підлягає та набирає законної сили з моменту проголошення.

Суддя _____

Ухвала
про відкриття провадження в адміністративній справі
та призначення до невідкладного розгляду

« ___ » _____ 200_ року суддя _____
(найменування місцевого загального суду чи окружного адміністративного суду)
суду _____, перевіривши виконання вимог ст. ст. 105, 106
(прізвище та ініціали судді)
КАС України за позовною заявою _____
(ім'я (найменування) особи, яка звернулася із позовною заявою)
до _____ про _____
(ім'я (найменування) відповідача) *(предмет адміністративного позову)*
та розглянувши клопотання _____
(ім'я (найменування) особи, яка звернулася із позовною заявою)
про невідкладний розгляд справи,

ВСТАНОВИВ:

У заяві позивач просить _____
(зміст позовних вимог). Спір виник із публічно-
правових відносин, у яких _____ є суб'єктом владних
(позивач і/або відповідач)
повноважень. Зазначений спір згідно із ст.17 КАС України належить до компетенції
адміністративних судів та має розглядатись у порядку адміністративного судочинства.

Позивач також звернувся із клопотанням про невідкладний розгляд справи, у якому
просить _____. Зважаючи на _____
(суть клопотання позивача)

_____,
(мотив, на основі якого суд дійшов висновку про можливість задоволення клопотання)
суд вважає, що клопотання підлягає задоволенню.

У зв'язку із цим, керуючись ст. ст. 107, ч. 3 ст. 110 КАС України, суд

УХВАЛИВ:

Відкрити провадження у справі та призначити _____
"попереднє судове засідання"
або "судове засідання"

на _____ год. « ___ » _____ 200_ року в залі судових засідань № _____.
Запропонувати відповідачу в разі невизнання адміністративного позову подати до « ___ »
_____ 200_ року заперечення проти позову та докази на обґрунтування цих заперечень.

Копію ухвали направити особам, які беруть участь у справі, відповідачеві – копію позовної
заяви та додані до неї документи.

На судове засідання викликати осіб, які беруть участь у справі.

Ухвала оскарженню не підлягає та набирає законної сили з моменту проголошення.

Суддя _____

Ухвала
про залишення заяви без руху

«__» _____ 200_ року суддя _____
(найменування місцевого загального суду чи окружного адміністративного суду)
суду _____, перевіривши виконання вимог ст. ст. 105, 106
(прізвище та ініціали судді)
КАС України за позовною заявою _____
(ім'я (найменування) особи, яка звернулася із позовною заявою)
до _____ про _____,
(ім'я (найменування) відповідача) (предмет адміністративного позову)

ВСТАНОВИВ:

Заява не відповідає вимозі _____
(порядковий номер частини, а за необхідності і пункту)
ст. 106 КАС України, оскільки _____.
(зміст вимоги до позовної заяви, яка не додержана)
Керуючись ч. 1 ст. 108 КАС України, суддя

УХВАЛИВ:

Позовну заяву _____
(ім'я (найменування) особи, яка звернулася із позовною заявою)
до _____ про _____
(ім'я (найменування) відповідача) (предмет адміністративного позову)
залишити без руху.

Надати _____
(особі, яка звернулася із позовною заявою)

строк для усунення недоліків позовної заяви до «__» _____ 200_ року.

У разі невиконання вимог цієї ухвали позовна заява буде вважатись неподаною і буде повернута заявникові.

Копію ухвали надіслати _____.
(особі, яка звернулася із позовною заявою)

Ухвала набирає законної сили після закінчення строків подання заяви про апеляційне оскарження та апеляційної скарги, якщо вони не були подані у встановлені строки. У разі подання апеляційної скарги ухвала, якщо її не скасовано, набирає законної сили після закінчення апеляційного розгляду справи.

Ухвала може бути оскаржена в апеляційному порядку до _____

_____ *(найменування апеляційного адміністративного суду)*
апеляційного адміністративного суду через суд першої інстанції шляхом подачі в 5-денний строк з дня постановлення ухвали заяви про апеляційне оскарження і подання після цього протягом 10 днів апеляційної скарги, з подачею її копій відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі.

Суддя _____

Ухвала
про повернення позовної заяви

«__» _____ 200__ року суддя _____
(найменування місцевого загального суду чи окружного адміністративного суду)
суду _____, перевіривши виконання вимог ст. ст. 105, 106
(прізвище та ініціали судді)
КАС України за позовною заявою _____
(ім'я (найменування) особи, яка звернулась із позовною заявою)
до _____ про _____,
(ім'я (найменування) відповідача) (предмет адміністративного позову)

ВСТАНОВИВ:

Позовну заяву подано _____
(обставини реалізації позивачем права на звернення до суду)

_____ (джерела доказування обставин, що є підставами для повернення заяви)
Відповідно до п. __ ч. 3 ст. 108 КАС України, позовна заява повертається позивачеві, якщо _____
(обставина, яка передбачена одним із пунктів частини 3 статті 108 і є підставою для повернення позовної заяви)

Керуючись п. __ ч. 3 ст. 108 КАС України, суддя

УХВАЛИВ:

Позовну заяву _____
(ім'я (найменування) особи, яка звернулась із позовною заявою)
до _____ про _____
(ім'я (найменування) відповідача) (предмет адміністративного позову)
повернути позивачу разом із усіма доданими до неї матеріалами.

Копію ухвали надіслати _____
(ім'я (найменування) особи, яка звернулась із позовною заявою)

Ухвала набирає законної сили після закінчення строків подання заяви про апеляційне оскарження та апеляційної скарги, якщо вони не були подані у встановлені строки. У разі подання апеляційної скарги ухвала, якщо її не скасовано, набирає законної сили після закінчення апеляційного розгляду справи.

Ухвала може бути оскаржена в апеляційному порядку до _____

_____ (найменування апеляційного адміністративного суду)
апеляційного адміністративного суду через суд першої інстанції шляхом подачі в 5-денний строк з дня постановлення ухвали заяви про апеляційне оскарження і подання після цього протягом 10 днів апеляційної скарги, з подачею її копій відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі.

Суддя _____

Ухвала
про повернення позовної заяви, яка була залишена без руху

«__» _____ 200_ року суддя _____
(найменування місцевого загального суду чи окружного адміністративного суду)
суду _____, перевірівши виконання вимог ст. ст. 105, 106 КАС
(прізвище та ініціали судді)
України за позовною заявою _____
(ім'я (найменування) особи, яка звернулася із позовною заявою)
до _____ про _____,
(ім'я (найменування) відповідача) (предмет адміністративного позову)

ВСТАНОВИВ:

Ухвалою _____
(найменування місцевого загального суду чи окружного адміністративного суду)
суду _____ позовну заяву _____
(ім'я (найменування) особи, яка звернулася із позовною заявою)
залишено без руху і надано строк до «__» _____ 200_ року для усунення її недоліків.
Вимоги вказаної ухвали у встановлений судом строк позивачем не виконані.
Відповідно до п. 1 ч. 3 ст. 108 КАС України, позовна заява повертається позивачеві, якщо позивач не усунув недоліки позовної заяви, яку залишено без руху.
Керуючись п. 1 ч. 3 ст. 108 КАС України, суддя

УХВАЛИВ:

Позовну заяву _____
(ім'я (найменування) особи, яка звернулася із позовною заявою)
до _____ про _____
(ім'я (найменування) відповідача) (предмет адміністративного позову)
повернути позивачу разом із усіма доданими до неї матеріалами.

Копію ухвали надіслати _____.
(ім'я (найменування) особи, яка звернулася із позовною заявою)

Ухвала набирає законної сили після закінчення строків подання заяви про апеляційне оскарження та апеляційної скарги, якщо вони не були подані у встановлені строки. У разі подання апеляційної скарги ухвала, якщо її не скасовано, набирає законної сили після закінчення апеляційного розгляду справи.

Ухвала може бути оскаржена в апеляційному порядку до _____

_____ *(найменування апеляційного адміністративного суду)*
апеляційного адміністративного суду через суд першої інстанції шляхом подачі в 5-денний строк з дня постановлення ухвали заяви про апеляційне оскарження і подання після цього протягом 10 днів апеляційної скарги, з подачею її копій відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі.

Суддя _____

Ухвала
про відмову у відкритті провадження в адміністративній справі

« ___ » _____ 200_ року суддя _____
(найменування місцевого загального суду чи окружного адміністративного суду)
суду _____, перевіривши виконання вимог ст. ст. 105, 106
(Прізвище та ініціали судді)
КАС України за позовною заявою _____
(ім'я (найменування) особи, яка звернулася із позовною заявою)
до _____ про _____,
(ім'я (найменування) відповідача) (предмет адміністративного позову)

ВСТАНОВИВ:

У заяві позивач просить _____.
(зміст позовних вимог)

_____ *(доказ, який укаже на обставину, що є підставою для відмови у відкритті провадженні)*
указує на те, що _____.
(обставина, що є підставою для відмови у відкритті провадженні)

Дана обставина згідно із п. __ ч. 1 ст. 109 КАС України є підставою для відмови у відкритті провадження.

У зв'язку із цим, керуючись ст. 107 КАС України, суд

УХВАЛИВ:

Відмовити у відкритті провадження у справі та повернути _____
(ім'я (найменування) особи, яка звернулася із позовною заявою)

позовну заяву із усіма доданими до неї матеріалами.

Копію ухвали направити _____.
(ім'я (найменування) особи, яка звернулася із позовною заявою)

Ухвала набирає законної сили після закінчення строків подання заяви про апеляційне оскарження та апеляційної скарги, якщо вони не були подані у встановлені строки. У разі подання апеляційної скарги ухвала, якщо її не скасовано, набирає законної сили після закінчення апеляційного розгляду справи.

Ухвала може бути оскаржена в апеляційному порядку до _____

_____ *(найменування апеляційного суду)*
апеляційного адміністративного суду через суд першої інстанції шляхом подачі в 5-денний строк з дня постановлення ухвали заяви про апеляційне оскарження і подання після цього протягом 10 днів апеляційної скарги, з подачею її копій відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі.

Суддя _____

Ухвала
про передачу адміністративної справи до іншого адміністративного суду

«__» _____ 200__ року _____ суд у складі:
(найменування місцевого загального суду чи окружного адміністративного суду)

_____
(головуючого чи головуючого та суддів) (прізвище та ініціали судді чи суддів колегії, що розглядає справу)
 при секретарі _____, розглянувши у відкритому судовому засіданні
(прізвище та ініціали секретаря)

В м. _____
(назва міста) (привід для розгляду питання про передачу справи)

у справі за позовом _____
(ім'я (найменування) позивача)

до _____ про _____,
(ім'я (найменування) відповідача) (предмет адміністративного позову)

ВСТАНОВИВ:

_____
(ім'я (найменування) особи, звернення (дії чи рішення) якої потягнули розгляд питання про передачу справи)

_____
(дата вчинення та суть клопотання)

_____ указує на _____,
(джерела доказування) (зміст фактів, що доводять чи спростовують обставину, що є підставою для передачі справи)

Згідно із п. __ ч. 1 ст. 22 КАС України провадження у справі підлягає передачі до іншого адміністративного суду, якщо _____,
(обставина, що є підставою для цього)

Таким чином, _____
(обставина, що встановлена судом)

є достатньою підставою для передачі справи до компетентного адміністративного суду.
 Справу належить розглядати у _____,
(найменування адміністративного суду, до якого передається позовна заява)

оскільки _____,
(мотив для висновку про компетентність саме цього адміністративного суду)

Відповідно до ч. 6 ст. 22 КАС України спори між адміністративними судами щодо підсудності не допускаються.

На підставі викладеного та керуючись п. __ ч. 1 ст. 22 КАС України, суд

УХВАЛИВ:

_____ у разі ініціювання передачі справи особою, яка бере участь у справі: "Клопотання _____
 задовольнити".

Передати адміністративну справу за позовом _____
(ім'я (найменування) позивача)

до _____ про _____
(ім'я (найменування) відповідача) (предмет адміністративного позову)

до _____
(найменування адміністративного суду, до якого передається позовна заява)

Ухвала набирає законної сили після закінчення строків подання заяви про апеляційне оскарження та апеляційної скарги, якщо вони не були подані у встановлені строки. У разі подання апеляційної скарги ухвала, якщо її не скасовано, набирає законної сили після

закінчення апеляційного розгляду справи.

Ухвала може бути оскаржена в апеляційному порядку до _____

(найменування апеляційного суду)

апеляційного адміністративного суду через суд першої інстанції шляхом подачі в 5-денний строк з дня постановлення ухвали заяви про апеляційне оскарження і подання після цього протягом 10 днів апеляційної скарги, з подачею її копій відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі.

Суддя (дді) _____

**Ухвала
про забезпечення доказів**

«__» _____ 200_ року _____

(найменування місцевого загального суду чи окружного адміністративного суду)

суд у складі: _____
(судді чи колеги суддів) _____ (прізвище та ініціали судді чи суддів)

при секретарі _____,

розглянувши заяву _____
(ім'я (найменування) заінтересованої особи чи особи, яка бере участь у розгляді справи)

про забезпечення доказу,

ВСТАНОВИВ:

_____ (ім'я (найменування) особи, яка бере участь у справі чи заінтересованої особи, що ініціювала розгляд питання про забезпечення доказів)

(особа) звернулася до суду із заявою про забезпечення доказу та просить _____

_____ (Спосіб забезпечення доказу та фактичні дані, які складатимуть його зміст.)

Особа указує, що _____ підтверджує _____
(факт, на який посилається особа) _____ (обставини, які достатні, на

_____ думку особи, для обґрунтування уже поданого чи можливого адміністративного позову)

Невжиття цього заходу, на її думку, _____
"унеможливить" чи "ускладнить"як отримання _____, так і _____
(джерело доказування) _____ (мета забезпечення доказу: "звернення із

_____ позовом до суду" чи "захист позиції у адміністративній справі № 2-а-___/0_")

Дослідивши _____
(докази, узяті судом до уваги) _____ (обставини, які має намір доводити особа)

_____ (належить (не належить) до предмету доказування у справі № 2-а-___/0_ (у справі, яку має намір ініціювати особа))

Ця обставина _____ бути підтверджена доказом, про забезпечення
_____ ("може" чи "не може")

якого просить особа.

_____ (обставини, які, на думку особи, можуть унеможливити чи ускладнити отримання доказу)

_____ унеможливити чи ускладнити отримання
_____ ("можуть" чи "не можуть")_____ у майбутньому.
(джерело доказування)

У зв'язку із цим, керуючись ст. ст. 73-75 КАС України, суд

УХВАЛИВ:

_____ ("заяву про забезпечення доказу задовольнити" або "Відмовити у задоволенні заяви про забезпечення доказу")

_____ (спосіб і порядок виконання ухвали суду)

Ухвала набирає законної сили після закінчення строків подання заяви про апеляційне оскарження та апеляційної скарги, якщо вони не були подані у встановлені строки.

Ухвала може бути оскаржена в апеляційному порядку до _____

(Найменування апеляційного суду)

апеляційного адміністративного суду через суд першої інстанції шляхом подачі в 5-денний строк з дня постановлення ухвали заяви про апеляційне оскарження і подання після цього протягом 10 днів апеляційної скарги, з подачею її копій відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі.

Суддя _____

Ухвала
з питань забезпечення адміністративного позову

«__» _____ 200__ року

(найменування місцевого загального суду, окружного чи апеляційного адміністративного суду)

суд у складі:

_____

(судді чи колеґії суддів)

_____

(прізвище та ініціали судді чи суддів колеґії, що розглядає справу)

при секретарі _____

_____

(прізвище та ініціали секретаря)

розглянувши _____

_____

(привід для розгляду питання забезпечення позову)

у справі за заявою

_____

до _____

_____

(прізвище, ім'я, по-батькові позивача)

_____

(прізвище, ім'я, по-батькові відповідача)

про _____

_____

(предмет адміністративного позову)

ВСТАНОВИВ:

_____

(особа, яка ініціювала розгляд питання забезпечення позову чи надала докази про обставини, що мають значення для вирішення цього питання)

_____

(зміст дій такої особи)

_____

(суть клопотання, заяви чи іншого повідомлення)

_____

(джерела доказування) указує на _____

_____

(зміст фактів, що доводять чи спростовують обставину, що є підставою для вирішення питання забезпечення позову)

Згідно із ч. __ ст. ____ КАС України _____

_____

(обставина, що є підставою для вирішення питання забезпечення позову)

є підставою для _____

_____

"забезпечення позову", або "зміни способу забезпечення позову", або "скасування заходу забезпечення позову"

Керуючись ст. ст. 117, 118 КАС України, суд

УХВАЛИВ:

_____

(у разі потреби: "Клопотання особи, яка бере участь у справі, задовольнити" чи "залишити без задоволення")

_____

(висновок суду по суті питання)

_____

("Ухвала набирає законної сили після закінчення строків подання заяви про апеляційне оскарження та апеляційної скарги, якщо вони не були подані у встановлені строки. У разі подання апеляційної скарги ухвала, якщо її не скасовано, набирає законної сили після закінчення апеляційного розгляду справи" або "Ухвала суду набирає законної сили з моменту проголошення")

Ухвала може бути оскаржена в апеляційному порядку до апеляційного адміністративного суду через суд першої інстанції шляхом подачі в 5-денний строк з дня постановлення ухвали заяви про апеляційне оскарження і подання після цього протягом 10 днів апеляційної скарги, з подачею її копій відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі, до _____

Суддя (дді) _____

Ухвала**про зупинення провадження у справі під час підготовчого провадження**

«__» _____ 200_ року суддя _____
 (найменування місцевого загального суду чи окружного адміністративного суду)

суду _____,
 (прізвище та ініціали судді)

в м. _____
 (назва міста) _____ (привід для розгляду питання про зупинення провадження)

у справі за позовом _____ до _____
 (ім'я (найменування) позивача) _____ (ім'я (найменування) відповідача)

про _____,
 (предмет адміністративного позову)

ВСТАНОВИВ:

_____ (особа (и), що ініціювала (и) розгляд питання про зупинення провадження чи надала докази про авіаність підстав для цього)

_____ (зміст дій такої особи) _____ (суть клопотання)
 _____ вказує на _____
 (джерело доказування) _____ (зміст фактів, що доводять чи спростовують обставину, що є підставою для закриття провадження)

Згідно із п. __ ч. __ ст. 156 КАС України провадження у справі _____
 ("підлягає" чи "може бути")

зупиненню (не), якщо _____
 (обставина, що є підставою для зупинення)

Таким чином, _____
 (обставина, що встановлена судом) _____ ("є" чи "не є")

достатньою підставою для зупинення провадження у справі.

На підставі викладеного та керуючись п. __ ч. __ ст. 156 України, суд

УХВАЛИВ:

_____ "У задоволенні клопотання відмовити" чи "Клопотання задовольнити та зупинити провадження у справі до _____"

"Ухвала набирає законної сили після закінчення строків подання заяви про апеляційне оскарження та апеляційної скарги, якщо вони не були подані у встановлені строки. У разі подання апеляційної скарги ухвала, якщо її не скасовано, набирає законної сили після закінчення апеляційного розгляду справи.

"Ухвала може бути оскаржена в апеляційному порядку до _____ апеляційного адміністративного суду через суд першої інстанції шляхом подачі в 5-денний строк з дня постановлення ухвали заяви про апеляційне оскарження і подання після цього протягом 10 днів апеляційної скарги, з подачею її копій відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі.

Суддя _____

Ухвала
про зупинення провадження у ході розгляду справи

«__» _____ 200__ року _____ суд у складі:
(найменування адміністративного суду)

_____ ,
(судді чи колеції суддів) (прізвище та ініціали судді чи суддів колеції, що розглядає справу)

при секретарі _____ ,
(прізвище та ініціали секретаря судового засідання)

розглянувши у _____
(у відкритому судовому засіданні чи у порядку письмового провадження)

в м. _____
(назва міста) (привід для розгляду питання про зупинення провадження)

у справі за позовом _____ до _____
(ім'я (найменування) позивача) (ім'я (найменування) відповідача)

про _____ ,
(предмет адміністративного позову)

ВСТАНОВИВ:

_____ ,
(Ім'я (найменування) особи, що ініціювала розгляд питання про зупинення провадження чи надала докази про наявність підстав для цього)

_____ ,
(зміст дій такої особи) (суть клопотання заяви чи іншого повідомлення)

_____ ,
указує на _____ .
(джерела доказування) (зміст фактів, що доводять чи спростовують обставину, що є підставою для зупинення провадження)

Згідно із п. __ ч. __ ст. 156 КАС України провадження у справі _____
(“підлягає” чи “може бути”)

зупиненню, якщо _____ .
(обставина, що є підставою для зупинення)

Таким чином, _____ ,
(обставина, що встановлена судом) (“є” чи “не є”)

достатньою підставою для зупинення провадження у справі.

На підставі викладеного та керуючись п. __ ч. __ ст. 156 України, суд

УХВАЛИВ:

_____ .
(“У задоволенні клопотання відмовити” чи “Клопотання задовольнити та зупинити провадження у справі до _____”.)

_____ .
Ухвала набирає законної сили після закінчення строків подання заяви про апеляційне оскарження та апеляційної скарги, якщо вони не були подані у встановлені строки. У разі подання апеляційної скарги ухвала, якщо її не скасовано, набирає законної сили після закінчення апеляційного розгляду справи”.

_____ .
Ухвала може бути оскаржена в апеляційному порядку до _____ апеляційного адміністративного суду через суд першої інстанції шляхом подачі в 5-денний строк з дня постановлення ухвали заяви про апеляційне оскарження і подання після цього протягом 10 днів апеляційної скарги, з подачею її копій відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі,

Суддя (дді) _____

Ухвала**про закриття провадження у справі в ході підготовчого провадження**

"___" _____ 200_ року суддя _____

*(найменування місцевого загального суду чи окружного адміністративного суду)*суду _____, розглянувши у ході підготовчого провадження в м. _____
(прізвище та ініціали судді) *(назва міста)**(привід для розгляду питання про закриття провадження)*у справі за позовом _____ до _____
(ім'я (найменування) позивача) *(ім'я (найменування) відповідача)*про _____,
*(предмет адміністративного позову)***ВСТАНОВИВ:***(ім'я (найменування) особи, що ініціювала розгляд питання про закриття провадження чи надала докази про наявність підстав для цього)**(зміст дій такої особи)**(суть клопотання чи іншого повідомлення)*_____ казує на _____
(джерела доказування) *(зміст фактів, що доводять чи спростовують обставину, що є підставою для закриття провадження)*Згідно із п. ___ ч. 1 ст. 157 КАС України провадження у справі підлягає закриттю, якщо _____
(обставина, що є підставою для цього) *(обставина, що встановлена судом)*
є достатньою підставою для закриття провадження у справі.

На підставі викладеного та керуючись п. ___ ч. 1 ст. 157 України, суд

УХВАЛИВ:Закрити провадження у справі за позовом _____
*(ім'я чи найменування позивача)*до _____ про _____
(ім'я чи найменування відповідача) *(предмет адміністративного позову)**(у разі потреби необхідно розподілити судові витрати: "Стягнути із позивача (чи відповідного бюджету) на користь відповідача (чи позивача) _____ грн. судових витрат")*

Ухвала набирає законної сили після закінчення строків подання заяви про апеляційне оскарження та апеляційної скарги, якщо вони не були подані у встановлені строки. У разі подання апеляційної скарги ухвала, якщо її не скасовано, набирає законної сили після закінчення апеляційного розгляду справи.

Ухвала може бути оскаржена в апеляційному порядку до _____

(найменування апеляційного суду)

апеляційного адміністративного суду через суд першої інстанції шляхом подачі в 5-денний строк з дня постановлення ухвали заяви про апеляційне оскарження і подання після цього протягом 10 днів апеляційної скарги, з подачею її копій відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі.

Суддя _____

Ухвала**про закриття провадження у справі у ході судового розгляду справи**

" __ " _____ 200_ року _____

(найменування адміністративного суду)

суд у складі:

_____
(головуючого чи головуючого та суддів) (прізвище та ініціали судді чи суддів колегії, що розглядає справу)
при секретарі _____,*(прізвище та ініціали секретаря судового засідання)*

розглянувши _____

(у відкритому судовому засіданні чи у ході письмового провадження)

в м. _____

(назва міста) (привід для розгляду питання про закриття провадження)

у справі за позовом _____

ДО _____

*(ім'я (найменування) позивача)**(ім'я (найменування) відповідача)*

про _____

*(предмет адміністративного позову)***ВСТАНОВИВ:***(ім'я (найменування) особи, що ініціювала розгляд питання про закриття провадження чи надала докази про наявність підстав для цього)**(зміст дій такої особи)**(суть клопотання заяви чи іншого повідомлення)*_____ .
(Джерело доказування) укажує на _____ .*(зміст фактів, що доводять чи спростовують обставину, що є підставою для закриття провадження)*

Згідно із п. __ ч. 1 ст. 157 КАС України провадження у справі підлягає закриттю, якщо _____ . Таким чином,

*(обставина, що є підставою для цього)**(обставина, встановлена судом)*

є достатньою підставою для закриття провадження у справі.

На підставі викладеного та керуючись п. __ ч. 1 ст. 157 України, суд

УХВАЛИВ:

Закрити провадження у справі за позовом _____

до _____

про _____

*(ім'я (найменування) позивача)**(ім'я (найменування) відповідача)**(предмет адміністративного позову)**(у разі потреби необхідно розподілити судові витрати: "Стягнути із позивача (чи відповідного бюджету) на користь відповідача (чи позивача) _____ грн. судових витрат")*

Ухвала набирає законної сили після закінчення строків подання заяви про апеляційне оскарження та апеляційної скарги, якщо вони не були подані у встановлені строки. У разі подання апеляційної скарги ухвала, якщо її не скасовано, набирає законної сили після закінчення апеляційного розгляду справи.

Ухвала може бути оскаржена в апеляційному порядку до _____

(найменування апеляційного суду)

апеляційного адміністративного суду через суд першої інстанції шляхом подачі в 5-денний строк з дня постановлення ухвали заяви про апеляційне оскарження і подання після цього протягом 10 днів апеляційної скарги, з подачею її копій відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі.

Суддя (дді) _____

Ухвала
про залишення заяви без розгляду у ході підготовчого провадження

" ____ " _____ 200_ року суддя _____
(найменування місцевого загального суду чи окружного адміністративного суду)
суду _____, розглянувши у ході підготовчого провадження
(прізвище та ініціали судді)
в м. _____
(назва міста) _____ *(привід розгляду судом питання про залишення заяви без розгляду)*
у справі за позовом _____ до _____
(ім'я (найменування) позивача) _____ *(ім'я (найменування) відповідача)*
про _____,
(предмет адміністративного позову)

ВСТАНОВИВ:

_____ *(ім'я (найменування) особи, яка виступила ініціатором розгляду питання, чи дії якої призвели до розгляду питання на основі одного із пунктів частини 1 статті 155 КАСУ)*

_____ *(дата та зміст клопотання, заяви, дії чи бездіяльності особи, яка бере участь у справі)*

Відповідно п. ____ ч.1 ст. 155 КАС України суд залишає позовну заяву без розгляду, якщо

Керуючись п. ____ ч. 1 ст. 155 КАС України, суд

УХВАЛИВ:

Позов _____ до _____
(ім'я (найменування) позивача) _____ *(ім'я (найменування) відповідача)*
про _____ залишити без розгляду.
(предмет адміністративного позову)

Стягнути із державного бюджету України на користь _____
(Ім'я (найменування) відповідача)

_____ грн. судових витрат.

Ухвала набирає законної сили після закінчення строків подання заяви про апеляційне оскарження та апеляційної скарги, якщо вони не були подані у встановлені строки. У разі подання апеляційної скарги ухвала, якщо її не скасовано, набирає законної сили після закінчення апеляційного розгляду справи

Ухвала може бути оскаржена в апеляційному порядку до _____ апеляційного адміністративного суду через суд першої інстанції шляхом подачі в 5-денний строк з дня постановлення ухвали заяви про апеляційне оскарження і подання після цього протягом 10 днів апеляційної скарги, з подачею її копій відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі, до апеляційної інстанції.

Суддя _____

Ухвала**про залишення заяви без розгляду у ході судового розгляду**

" ____ " _____ 200_ року _____
 (найменування місцевого загального суду чи окружного адміністративного суду)

суд у складі _____
 (головуючого чи головуючого та суддів) _____ (прізвище та ініціали судді чи суддів колегії,
 _____
 _____, що розглядає справу)

при секретарі _____
 _____ прізвище та ініціали секретаря судового засідання

розглянувши у _____ В М. _____
 _____ (у відкритому судовому засіданні чи у порядку письмового провадження) (назва міста)

справу за позовом _____ до _____
 _____ (ім'я (найменування) позивача) _____ (ім'я (найменування) відповідача)

про _____
 _____ (предмет адміністративного позову)

ВСТАНОВИВ:

_____ (ім'я чи найменування особи, яка виступила ініціатором розгляду питання, чи дії якої призвели до розгляду питання на основі одного із пунктів частини 1 статті 155 КАСУ)

_____ (дата та зміст клопотання, заяви, дії чи бездіяльності особи, яка бере участь у справі)
 Відповідно п. ____ ч.1 ст. 155 КАС України суд залишає позовну заяву без розгляду, якщо

_____ (обставина, яка є підставою для залишення заяви без розгляду)
 Керуючись п. ____ ч. 1 ст. 155 КАС України, суд

УХВАЛИВ:

Позов _____ до _____
 _____ (ім'я (найменування) позивача) _____ (ім'я (найменування) відповідача)
 про _____ залишити без розгляду.
 _____ (предмет адміністративного позову)

Стягнути із державного бюджету України на користь _____
 _____ (ім'я (найменування) відповідача)

_____ грн. судових витрат.

Ухвала набирає законної сили після закінчення строків подання заяви про апеляційне оскарження та апеляційної скарги, якщо вони не були подані у встановлені строки. У разі подання апеляційної скарги ухвала, якщо її не скасовано, набирає законної сили після закінчення апеляційного розгляду справи

Ухвала може бути оскаржена в апеляційному порядку до _____ апеляційного адміністративного суду через суд першої інстанції шляхом подачі в 5-денний строк з дня постановлення ухвали заяви про апеляційне оскарження і подання після цього протягом 10 днів апеляційної скарги, з подачею її копій відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі.

Суддя (ді) _____

Ухвала
про закінчення підготовчого провадження та призначення справи до
судового розгляду

"__" _____ 200_ року суддя _____
(найменування місцевого загального суду
чи окружного адміністративного суду)
суду _____, здійснивши підготовку до судового
(прізвище та ініціали судді)
розгляду справи за позовом _____
(ім'я (найменування) позивача)
до _____ про _____,
(ім'я (найменування) відповідача) (предмет адміністративного позову)

ВСТАНОВИВ:

У ході підготовчого провадження попереднє судове засідання

_____ .
(вказати на факт і час попереднього засідання у разі його проведення)
_____ від позову не відмовився
(ім'я (найменування) позивача чи його представника)
і позовну заяву не відкликав. _____
(ім'я (найменування) відповідача чи його представника)
позов не визнав.

_____ .
(підготовчі дії, проведені окрім попереднього судового засідання, якщо воно призначалось)
Суд вважає, що підготовка справи до розгляду закінчена, а тому справа підлягає
призначенню до розгляду у судовому засіданні.
Керуючись ст. ст. 111, 121 КАС України, суд

УХВАЛИВ:

Закінчити підготовче провадження.
Призначити справу до судового розгляду на "__" _____ 200_ року о ____ год. у
приміщенні _____ адміністративного суду (вул. _____,
(найменування суду)
буд. № __, зал засідань № __).
Направити _____
(особи, які беруть участь у справі і яким направляється повідомлення)
повідомлення про час і місце судового засідання.
Направити _____
(особи, які беруть участь у справі і яким направляється копія ухвали)
копію цієї ухвали.
Ухвала набирає законної сили з моменту проголошення та оскарженню не підлягає.

Суддя _____

Ухвала**про закінчення підготовчого провадження та призначення справи до
судового розгляду у той же день**

" ___ " _____ 200_ року суддя _____
(найменування місцевого загального суду
чи окружного адміністративного суду)

суду _____, здійснивши підготовку до судового розгляду
(прізвище та ініціали судді)
справи за позовом _____ до _____
(ім'я (найменування) позивача) (ім'я (найменування) відповідача)
про _____,
(предмет адміністративного позову)

ВСТАНОВИВ:

У ході підготовчого провадження _____
(дата і місце проведеного попереднього судового засідання)
було проведено попереднє судове засідання.

_____ від позову не відмовився
(ім'я (найменування) позивача чи його представника)
і позовну заяву не відкликав. _____ позов не визнав.
(ім'я (найменування)я відповідача чи його представника)
_____.
(підготовчі дії, проведені окрім попереднього судового засідання, якщо воно призналось)

Суд вважає, що підготовка справи до розгляду закінчена, а тому справа підлягає
призначенню до розгляду у судовому засіданні.

_____ осіб, які беруть участь у справі та прибули на попереднє судове засідання)
заявили письмову згоду на початок судового розгляду одразу після завершення
попереднього судового засідання.

Керуючись ст. ст. 111, 121 КАС України, суд

УХВАЛИВ:

Закінчити підготовче провадження.

Призначити справу до судового розгляду на " ___ " _____ 200_ року о ___ год. у
приміщенні _____ адміністративного суду
(найменування суду)

(вул. _____, буд. № __, зал засідань № __).

Надати _____
(особи, які беруть участь у справі і яким надається повідомлення)

повідомлення про час і місце судового засідання.

Надати _____ копію цієї ухвали.
(особи, які беруть участь у справі і яким надається копія ухвали)

Ухвала оскарженню не підлягає.

Суддя _____

Ухвала

про закриття провадження у справі у зв'язку із примиренням
 "___" _____ 200_ року _____

(найменування місцевого загального суду
чи окружного адміністративного суду)

суд у складі:

_____
 (судді чи колегії суддів) (прізвище та ініціали судді чи суддів колегії, що розглядає справу)

при секретарі _____
 (прізвище та ініціали секретаря судового засідання)

розглянувши _____
 (на відкритому судовому засіданні чи у ході письмового провадження)

в м. _____ клопотання сторін про закриття провадження у справі за позовом
 (назва міста)

_____ до _____
 (ім'я (найменування) позивача) (ім'я (найменування) відповідача)

про _____
 (предмет адміністративного позову)

ВСТАНОВИВ:

"___" _____ 200_ року сторони звернулись до суду із клопотанням про закінчення провадження у справі для врегулювання спору на основі взаємних поступок. Ухвалою суду їм було надано час до "___" _____ 200_ року для примирення.

"___" _____ 200_ року сторони подали до суду умови примирення.

Судом встановлено, що умови примирення не суперечать закону та не порушують чий-небудь права, свободи чи інтереси.

Згідно із п. ___ ч. 1 ст. 157 КАС України провадження у справі підлягає закриттю, якщо

_____. Таким чином,
 (обставина, що є підставою для цього)

_____ є достатньою підставою для закриття
 (обставина, встановлена судом)

провадження у справі.

Сторони _____ згоди щодо розподілу судових витрат.
 ("дійшли" чи "не дійшли")

_____.
 (у разі недосягнення згоди щодо розподілу судових витрат: "Тому кожна сторона у справі несе половину витрат по сплаченому судовому збору")

На підставі викладеного та керуючись п. ___ ч. 1 ст. 157 України, суд

УХВАЛИВ:

Закрити провадження у справі за позовом _____
 (ім'я (найменування) позивача)

до _____ про _____
 (ім'я (найменування) відповідача) (Предмет адміністративного позову)

Визнати примирення сторін на таких умовах: _____
 (поступки позивача та обов'язки відповідача)

_____.
 (у разі не досягнення згоди між сторонами щодо розподілу судових витрат: "Стягнути із Державного бюджету України на користь позивача _____ грн. судового збору. Стягнути із Державного бюджету України на користь відповідача _____ грн. судового збору")

Ухвала набирає законної сили після закінчення строків подання заяви про апеляційне оскарження та апеляційної скарги, якщо вони не були подані у встановлені строки. У разі подання апеляційної скарги ухвала, якщо її не скасовано, набирає законної сили після закінчення апеляційного розгляду справи

Ухвала може бути оскаржена в апеляційному порядку до _____ апеляційного адміністративного суду через суд першої інстанції шляхом подачі в 5-денний строк з дня постановлення ухвали заяви про апеляційне оскарження і подання після цього протягом 10 днів апеляційної скарги, з подачею її копій відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі.

Суддя (ді) _____

**Ухвала
про роз'яснення рішення**

"__" _____ 200_ року _____

(найменування місцевого загального суду
чи окружного адміністративного суду)

суд у складі

_____ (головуючого чи головуючого та суддів) _____ (прізвище та ініціали судді чи суддів колегії, що розглядає справу)

при секретарі _____

(прізвище та ініціали секретаря судового засідання)

розглянувши у судовому засіданні в м. _____

(назва міста)

заяву _____

(прізвище та ініціали державного виконавця та органу, від імені якого він звернувся, чи ім'я (найменування) особи, яка бере участь у справі і звернулася із заявою)

у справі за позовом _____

(ім'я (найменування) позивача)

до _____

(ім'я (найменування) відповідача)

про _____,

(предмет адміністративного позову)

ВСТАНОВИВ:

_____ (процесуальний статус особи, заява якої потягнула розгляд питання про роз'яснення судового рішення)

звернувся із заявою про роз'яснення абзацу _____

(порядковий номер абзацу у резолютивній частині рішення, роз'яснення якого вимагається заявником)

_____ (вид, реквізити та висновки судового рішення, яке вимагається роз'яснити)

Необхідність такого роз'яснення обґрунтовується _____

(доводи заявника)

У судовому засіданні заявник свою заяву _____

(“підтримав” чи “не підтримав”)

_____ (процесуальний статус осіб, які беруть участь у справі)

проти задоволення заяви _____

(“заперечували”, “не заперечували”)

Дослідивши матеріали справи, заслухавши доводи _____

_____ (процесуальний статус осіб, які беруть участь у справі і прибули на судові засідання)

суд вважає, що _____

з таких підстав.

(“у задоволенні заяви слід відмовити”, “заяву слід задовольнити”)

Виконання _____

(“постанови” чи “ухвала”)

_____ (“завершено”, “не завершено”)

строк для примусового виконання _____

(“закінчився”, “не закінчився”)

Тлумачення указаной заявником частини _____

(“постанови” чи “ухвали”) (“допускає”, “не допускає”)

двозначного розуміння висновку суду.

На підставі викладеного та керуючись ст. 170 КАС України, суд

УХВАЛИВ:

Клопотання _____
(ім'я (найменування) особи, яка звернулася із клопотанням)

_____ .
("задовольнити" чи "залишити без задоволення")

Абзац _____
(порядковий номер абзацу резолютивної частини рішення)

резолютивної частини _____
(вид та реквізити рішення, що вимагається роз'яснити)

розуміти так: _____
(зміст роз'яснення)

Ухвала набирає законної сили після закінчення строків подання заяви про апеляційне оскарження та апеляційної скарги, якщо вони не були подані у встановлені строки. У разі подання апеляційної скарги ухвала, якщо її не скасовано, набирає законної сили після закінчення апеляційного розгляду справи.

Ухвала може бути оскаржена в апеляційному порядку до _____

_____ .
(найменування апеляційного суду)

апеляційного адміністративного суду через суд першої інстанції шляхом подачі в 5-денний строк з дня постановлення ухвали заяви про апеляційне оскарження і подання після цього протягом 10 днів апеляційної скарги, з подачею її копій відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі.

Суддя (дді) _____

Окрема ухвала

Справа № 2-а-___/0_

"__" _____ 200__ року

суд у складі _____
(найменування місцевого загального суду чи окружного адміністративного суду)

(судді чи колегії суддів) (прізвище та ініціали судді чи суддів колегії, що розглядає справу)

при секретарі _____
(прізвище та ініціали секретаря судового засідання)

розглянувши справу за позовною заявою _____
(ім'я (найменування) позивача)

до _____ про _____
(ім'я (найменування) відповідача) (предмет адміністративного позову)

ВСТАНОВИВ:

_____ (зміст дій посадових чи службових осіб суб'єкта владних повноважень)

є порушенням _____
(правові норми, які порушені такою посадовою чи службовою особою)

Протиправні _____ були _____
(рішення, дії чи бездіяльність) ("спричинене" чи "зумовлене")

_____ (причини або умови, які потягнули порушення)

З метою недопущення таких порушень надалі _____
(найменування суб'єкта владних повноважень)

необхідно вжити заходів щодо _____
(загальна спрямованість заходів, які необхідно вжити)

Керуючись ст. 166 КАС України, суд

УХВАЛИВ:

Направити окрему ухвалу _____
(найменування суб'єкта владних повноважень)

Ужити відповідних заходів з метою _____

_____ ("усунення" чи "недопущення") (порушення, виявлене судом)

Розглянути питання про притягнення до відповідальності _____

_____ (прізвище, ініціали та посада службової чи посадової особи, дія рішення чи бездіяльність якої визнаються протиправними)

Повідомити _____ адміністративний суд про вжиті заходи
(найменування адміністративного суду)

до " __ " _____ 200__ р.

Ухвала набирає законної сили після закінчення строків подання заяви про апеляційне оскарження та апеляційної скарги, якщо вони не були подані у встановлені строки. У разі подання апеляційної скарги ухвала, якщо її не скасовано, набирає законної сили після закінчення апеляційного розгляду справи.

Ухвала може бути оскаржена в апеляційному порядку до апеляційного адміністративного суду через суд першої інстанції шляхом подачі в 5-денний строк з дня постановлення ухвали заяви про апеляційне оскарження і подання після цього протягом 10 днів апеляційної скарги, з подачею її копій відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі.

Суддя (дді) _____

ПОСТАНОВА
Іменем України
(за позовом особи)

О ____ год. " __ " ____ 200_ року _____
(найменування місцевого загального суду
чи окружного адміністративного суду)

суд у складі: _____,
(головуючого чи головуючого та суддів) _____,
(прізвище та ініціали судді чи суддів
колегії, що розглядає справу)

при секретарі _____
(прізвище та ініціали секретаря судового засідання)

розглянувши в м. _____ у відкритому судовому засіданні справу за позовом
(назва міста)

_____ до _____
(ім'я (найменування) позивача) (ім'я (найменування) відповідача)

про _____,
(предмет адміністративного позову)

ВСТАНОВИВ:

Звернувшись до суду, позивач просить _____.
(короткий зміст позовних вимог)

На судове засідання _____,
(прибуття позивача (його представника) на засідання або причини неприбуття;
якщо прибув, то підтримав свої вимоги)

Відповідач на судове засідання _____,
(прибуття відповідача (його представника)
на судове засідання або причини неприбуття)

і позов _____.
(не визнав, визнав (якщо визнав, то повністю чи частково))

Позивач обґрунтовує свої вимоги тим, що _____.
(підстави позову)

Відповідач заперечує проти позовних вимог на основі того, що _____.
(доводи відповідача)

При вирішенні справи судом взято до розгляду _____.
(докази, узяті судом до розгляду)

Дослідивши матеріали справи, заслухавши пояснення

_____,
(особи, які беруть участь у справі і надали пояснення судові)

суд вважає, що позов належить _____,
(задовольнити повністю чи частково або залишити без задоволення)

із таких підстав.

Судом встановлено, що _____.
(обставини, встановлені судом)

_____ укажує, що _____.
(джерело доказування) (факт, узятий до уваги судом)

Згідно із ст. _____
(назва і реквізити джерела права на якому суд ґрунтує постанову)

_____. Тому _____
(тлумачення судом норми права, що підлягає застосуванню) (обставина, встановлена судом)

є підставою для _____.
(позиція суду щодо змісту, об'єкту та суб'єктного складу спірних правовідносин)

На підставі викладеного та ст. ст. 11, 14, 70, 71, 72, 86, 159-163 КАС України, ст. ____

_____ суд
(назва і реквізити джерела права, на якому суд ґрунтує постанову)

ПОСТАНОВИВ:

Позов _____ до _____
(ім'я (найменування) позивача) (ім'я (найменування) відповідача)

про _____
(предмет адміністративного позову)

_____ .
(висновок суду щодо задоволення позовних вимог)

Визнати _____ .
(рішення, дія чи бездіяльність, які визнаються судом протиправними у разі задоволення позову)

Зобов'язати _____ .
(висновок суду щодо способів захисту порушеного права (у разі задоволення позову))

Стягнути із _____
(найменування відповідача та його розрахунковий рахунок, із якого належить провести стягнення у разі задоволення позову)

на користь _____ грн.
(ім'я (найменування) позивача)

_____ .
(найменування виплати, що належить здійснити на користь позивача (у разі задоволення позову))

Стягнути із _____
(сторона, на користь якої винесена постанова, або державний (місцевий) бюджет)

на користь _____ грн. судових витрат.
(сторона, на користь якої винесена постанова)

Постанова набирає законної сили після закінчення строків подання заяви про апеляційне оскарження та апеляційної скарги, якщо вони не були подані у встановлені строки. У разі подання апеляційної скарги постанова, якщо її не скасовано, набирає законної сили після закінчення апеляційного розгляду справи

Постанова може бути оскаржена в апеляційному порядку до _____

_____ .
(найменування апеляційного адміністративного суду)

апеляційного адміністративного суду через суд першої інстанції шляхом подачі в 10-денний строк з дня постановлення ухвали заяви про апеляційне оскарження і подання після цього протягом 20 днів апеляційної скарги, з подачею її копій відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі.

Суддя (дді) _____

ПОСТАНОВА
Іменем України

(за позовом суб'єкта владних повноважень)

О _____ год. "___" _____ 200_ року _____
(найменування місцевого загального суду
чи окружного адміністративного суду)

суд у складі: _____
(головуючого чи головуючого та суддів) _____
(прізвище та ініціали судді чи суддів
колегії, що розглядає справу)

при секретарі _____
(прізвище та ініціали секретаря судового засідання)

розглянувши в м. _____ у відкритому судовому засіданні справу за позовом
(назва міста)

_____ до _____
(ім'я (найменування) позивача) (ім'я (найменування) відповідача)

про _____
(предмет адміністративного позову)

ВСТАНОВИВ:

Звернувшись до суду позивач просить _____
(короткий зміст позовних вимог)

На судове засідання _____
(прибуття позивача (його представника) на засідання або причини
неприбуття; якщо прибув, то підтримав свої вимоги)

Відповідач на судове засідання _____
(прибуття відповідача (його представника) на судове
засідання або причини неприбуття)

і позов _____
(не визнав, визнав (якщо визнав, то повністю чи частково))

Позивач обґрунтовує свої вимоги тим, що _____
(підстави позову)

Відповідач заперечує проти позовних вимог на основі того, що _____
(доводи відповідача)

При вирішенні справи судом взято до розгляду _____
(докази, узяті судом до розгляду)

Дослідивши матеріали справи, заслухавши пояснення _____
(особи, які беруть участь у справі
і надали пояснення судові)

суд вважає, що позов належить _____
(задовольнити повністю чи частково, або залишити без задоволення)

із таких підстав.

Судом встановлено, що _____
(обставини, встановлені судом) _____
(джерело доказування)

указує, що _____
(факт, узятий до уваги судом)

Згідно із ст. _____
(назва і реквізити джерела права, на якому суд ґрунтує постанову)

_____
(тлумачення судом норми права, що підлягає застосуванню)

Тому _____ є підставою для _____
(обставина, встановлена судом)

_____ (позиція суду щодо змісту, об'єкта та суб'єктного складу спірних правовідносин)

На підставі викладеного та ст. ст. 11, 50, 70, 71, 72, 86, 159-163 КАС України, ст. ____
суд
(назва і реквізити джерела права, на якому суд ґрунтує постанову)

ПОСТАНОВИВ:

Позов _____ до _____
(ім'я (найменування) позивача) (ім'я (найменування) відповідача)

про _____
(предмет адміністративного позову) (висновок суду щодо задоволення позовних вимог)

(підтвердження судом повноваження позивача щодо захисту інтересів держави та висновок суду щодо змісту обов'язку відповідача)

Допустити негайне виконання постанови у частині _____
(частина висновків суду, що підлягають негайному виконанню)

Постанова набирає законної сили після закінчення строків подання заяви про апеляційне оскарження та апеляційної скарги, якщо вони не були подані у встановлені строки. У разі подання апеляційної скарги постанова, якщо її не скасовано, набирає законної сили після закінчення апеляційного розгляду справи.

Постанова може бути оскаржена в апеляційному порядку до _____

(найменування апеляційного адміністративного суду)

апеляційного адміністративного суду через суд першої інстанції шляхом подачі в 10-денний строк з дня постановлення ухвали заяви про апеляційне оскарження і подання після цього протягом 20 днів апеляційної скарги, з подачею її копій відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі.

Суддя (дді) _____

Додаткова*("постанова" чи "ухвала")***за заявою особи, яка бере участь у справі**

" ___ " _____ 200_ року _____

*(найменування місцевого загального суду
чи окружного адміністративного суду)*

у складі: _____

*(головуючого чи головуючого та суддів)**(прізвище та ініціали судді чи суддів
колегії, що розглядає справу)*

при секретарі _____

(прізвище та ініціали секретаря судового засідання)

розглянувши в м. _____ у відкритому судовому засіданні справу за позовом

(назва міста)

ДО _____

*(ім'я (найменування) позивача)**(ім'я (найменування) відповідача)*

про _____

*(предмет адміністративного позову)***ВСТАНОВИВ:***(ім'я (найменування) особи, заява якої потягнула розгляд питання про прийняття (постановлення)
додаткового судового рішення)*

звернувся до суду із заявою про _____

(суть клопотання)

у зв'язку із _____

*(осмлення заявника на факти, які доводять обставини, що є підставою для прийняття
додаткового рішення)*

На судовому засіданні _____

(процесуальний статус особи, яка звернулась із заявою)

свою заяву _____

("підтримав" чи "не підтримав") (процесуальний статус осіб, які беруть участь у справі)

проти задоволення заяви _____

("заперечували", "не заперечували")

Дослідивши матеріали справи, заслухавши доводи _____

(процесуальний статус осіб, які беруть участь у справі і прибули на судові засідання)

суд вважає, що _____

("в задоволенні заяви слід відмовити", "заяву слід задовольнити")

з таких підстав.

У (в) _____

*("постанові" чи "ухвалі")**("міститься" чи "не міститься")*

ВИСНОВОК СУДУ

про _____

(питання, на яке вказує заявник і щодо якого суд мав дати висновок)

Судом встановлено, що _____

*(обставини, встановлені судом)**(Джерело доказування)*

вказує, що _____

(факт, узятий до уваги судом)

Згідно із ст. ___ - _____

*(назва і реквізити джерела права, на якому суд ґрунтує постанову)**(тлумачення судом норми права, що підлягає застосуванню)*

Тому _____

(обставина, встановлена судом)

є підставою для _____
(позиція суду щодо змісту, об'єкту та суб'єктного складу спірних правовідносин)

На підставі викладеного та керуючись ст. 168 КАС України, суд

_____ :
("ПОСТАНОВИВ" чи "УХВАЛИВ")

Заяву _____

(ім'я (найменування) особи, яка звернулась із заявою)

про постановлення (ухвалення) додаткової _____

("постанови" чи "ухвали")

_____ .
("задовольнити" чи "відмовити у задоволенні")

Визнати _____

(рішення, дія чи бездіяльність, які визнаються судом протиправними у разі задоволення позову)

Зобов'язати _____

(висновок суду щодо способів захисту порушеного права, у разі задоволення позову)

Стягнути із _____

(найменування відповідача та його розрахунковий рахунок, із якого належить провести стягнення у разі задоволення позову)

на користь _____

(прізвище, ім'я, по-батькові позивача)

_____ грн.

_____ .
(найменування виплати, що належить здійснити на користь позивача у разі задоволення позову)

Стягнути із _____

(сторона, не на користь якої винесена постанова)

на користь _____

(сторона, на користь якої винесена постанова)

_____ грн. судових витрат.

_____ набирає законної сили після

("постанова" чи "ухвала")

закінчення строків подання заяви про апеляційне оскарження та апеляційної скарги, якщо вони не були подані у встановлені строки. У разі подання апеляційної скарги

_____ , якщо її не скасовано, набирає законної сили після

("постанова" чи "ухвала")

закінчення апеляційного розгляду справи.

_____ може бути оскаржена в апеляційному порядку до

("постанова" чи "ухвала")

_____ апеляційного адміністративного суду через суд першої

(найменування апеляційного суду)

інстанції шляхом подачі в _____ - денний строк з дня постановлення _____

_____ заяви про апеляційне оскарження і подання після цього

("постанова" чи "ухвала")

протягом _____ днів апеляційної скарги, з подачею її копій відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі.

Суддя (дді) _____

2. Бланки рішень суду апеляційної інстанції

2.1. Ухвали

Справа 22-а-___/0_ Головуючий у суді I інстанції: _____
(Прізвище та ініціали судді)

Суддя-доповідач: _____
(Прізвище та ініціали судді)

Ухвала

про відкриття апеляційного провадження

___ червня 200__ року суддя-доповідач _____ апеляційного
(Прізвище та ініціали судді)
адміністративного суду _____, перевіряючи виконання
(Найменування адміністративного суду)
вимог ст. ст. 185-187 КАС України у справі за апеляційною скаргою _____
(Ім'я (найменування) особи, яка звернулася зі скаргою)
на постанову _____ адміністративного суду

(Найменування адміністративного суду)
від "___" _____ 200__ року в адміністративній справі за позовом _____
до _____
(Ім'я (найменування) позивача) (Ім'я (найменування) відповідача)
про _____,
(Предмет адміністративного позову)

ВСТАНОВИВ:

Апеляційна скарга подана з додержанням ст. ст. 185, 186 КАС України та строків апеляційного оскарження. Апеляційна скарга подана особою, яка має право на апеляційне оскарження, за формою і змістом вона відповідає вимогам ст. 187 КАС України, що є достатнім для відкриття апеляційного провадження.

Керуючись ст. 189 КАС України, суд

УХВАЛИВ:

Відкрити провадження за апеляційною скаргою

_____ на постанову судді
(Ім'я (найменування) особи, яка звернулася зі скаргою)
адміністративного суду від "___" _____ 200__ року.
(Найменування адміністративного суду)

Особам, які беруть участь у справі, направити:

- копію ухвали про відкриття апеляційного провадження
- копії заяви про апеляційне оскарження та апеляційної скарги,
- інформацію про їхні права і обов'язки.

Встановити строк, протягом якого можуть бути подані заперечення на апеляційну скаргу до "___" _____ 200__ року.

Ухвала набирає законної сили з моменту проголошення та оскарженню не підлягає.

Суддя _____

Справа 22-а - ____/0__

Головуючий у суді I інстанції: _____

_____
(Прізвище та ініціали судді)

Суддя-доповідач: _____
(Прізвище та ініціали судді)

Ухвала
про призначення справи до апеляційного розгляду

____ червня 200__ року колегія суддів _____ у складі
(Найменування апеляційного адміністративного суду)

головуючого: _____
(прізвище та ініціали судді)

суддів: _____
(прізвище та ініціали суддів)

при секретарі: _____,
(прізвище та ініціали секретаря судового засідання)

перевіривши виконання вимог ст. ст. 185-187 КАС України у справі за апеляційною скаргою

_____ (ім'я (найменування) особи, яка звернулась зі скаргою)

на постанову _____ адміністративного суду
(найменування адміністративного суду)

від " __ " _____ 200__ року в адміністративній справі за позовом _____

_____ до _____
(ім'я (найменування) позивача) (ім'я (найменування) відповідача)

про _____,
(предмет адміністративного позову)

ВСТАНОВИЛА:

При підготовці справи до апеляційного розгляду проведені такі підготовчі дії:

_____
(проведені підготовчі дії)

Заслухавши доповідь судді, визнавши підготовку справи до апеляційного розгляду завершеною та керуючись ст. 190 КАС України, колегія

УХВАЛИЛА:

Підготовку справи до розгляду закінчити.

Призначити справу до розгляду у _____

_____ ("судовому засіданні у приміщенні _____ апеляційного
адміністративного суду (м. _____, вул. _____, буд. _____)
на " __ " _____ 200__ року о ____ год." або "порядку
письмового провадження")

У судові засідання викликати осіб, які брали участь у справі, та

_____
(ім'я (найменування) особи, яка звернулась зі скаргою)

Ухвала набирає законної сили з моменту проголошення та оскарженню не підлягає.

Головуючий суддя _____

Судді: _____

Справа 22-а-____/0
Головуючий в 1 інстанції: _____
(прізвище та ініціали судді)

Суддя-дповідач: _____
(прізвище та ініціали судді)

Ухвала

про закриття апеляційного провадження

"__" ____ 200_ року _____ апеляційний
(найменування адміністративного суду)
адміністративний суд у складі _____
(судді чи колегії суддів) _____ (прізвища та ініціали судді чи суддів
колегії, що розглядає справу)
при секретарі _____,
(прізвище та ініціали секретаря судового засідання)

розглянувши _____
(заяву, клопотання чи інше звернення із відмовою від апеляційної скарги)
із відмовою _____
(процесуальний статус особи, яка звернулась із апеляційною скаргою)
від апеляційної скарги на _____
(постанову чи ухвалу суду) _____ (найменування адміністративного суду)
адміністративного суду від "__" ____ 200_ року в адміністративній справі за
позовом _____ до _____
(ім'я (найменування) позивача) _____ (ім'я (найменування) відповідача)
про _____,
(предмет адміністративного позову)

ВСТАНОВИВ:

"__" ____ 200_ року _____
(процесуальний статус особи, яка відмовляється від апеляційної скарги)
звернувся із _____
(найменування звернення, що містить відмову від апеляційної скарги)
про відмову від апеляційної скарги.
_____ суду першої інстанції _____ оскаржена іншими особами.
(постанова чи ухвала) _____ (була чи не була)

_____ .
(у разі оскарження - наявність чи відсутність заперечення інших осіб, які подали апеляційну скаргу
(приєдналися до неї))

Згідно ч. 2 ст. 193 КАС України ця обставина є підставою для _____
(“задоволення” чи “відмови у задоволенні”)
клопотання (заяви тощо) про відмову від апеляційної скарги.

На підставі викладеного та ст. ст. 193 КАС України суд

УХВАЛИВ:

_____ апеляційне (ого) провадження за
(“Закрити” чи “відмовити у закритті”)
апеляційною скаргою _____
(ім'я (найменування) особи, яка подала апеляційну скаргу)

Ухвала набирає законної сили з моменту постановлення і може бути оскаржена
безпосередньо до Вищого адміністративного суду протягом одного місяця з моменту
набрання законної сили.

Суддя (дді): _____

Справа 22-а-____/0 _____
Головуючий в 1 інстанції: _____
(прізвище та ініціали судді)

Суддя-доповідач: _____
(прізвище та ініціали судді)

Ухвала
Іменем України
про залишення позовної заяви без розгляду чи закриття провадження
у справі

"__" _____ 200_ року колегія суддів _____
(найменування адміністративного суду)

апеляційного адміністративного суду в складі: головуючого - _____
(прізвище та ініціали судді)

суддів: _____ , _____
(прізвище та ініціали судді) (прізвище та ініціали судді)

при секретарі: _____ , _____
(прізвище секретаря судового засідання)

розглянувши у судовому засіданні в м. _____ апеляційну скаргу
(назва міста)

_____ (ім'я (найменування) особи, яка звернулась зі скаргою)

на ухвалу _____ адміністративного суду
(найменування адміністративного суду)

від "__" _____ 200_ року в адміністративній справі за позовом _____
(ім'я (найменування) позивача)

до _____ про _____ ,
(ім'я (найменування) відповідача) (предмет адміністративного позову)

ВСТАНОВИЛА:

"__" _____ 200_ року позивач звернувся із позовом до

_____ (найменування місцевого адміністративного суду)

суду, вимагаючи _____ . Ухвалою від "__" _____ суд першої
(короткий зміст позовних вимог)

інстанції _____
(висновок суду першої інстанції із певного питання)

через те, що _____ .
(мотиви суду першої інстанції при прийнятті ухвали)

Не погоджуючись із цією ухвалою, _____ (процесуальний статус особи, яка звернулась зі скаргою)

оскаржив її у апеляційному порядку та вимагає _____ .
(короткий зміст вимог апеляційної скарги)

Свої вимоги він обґрунтовує тим, що _____ .
(узагальнені доводи позивача)

Приймаючи ухвалу, суд першої інстанції виходив із того, що _____ .
(встановлені судом першої інстанції обставини)

Дослідивши матеріали справи, заслухавши пояснення _____ ,
(особи, які беруть участь у справі і надали пояснення судові)

колегія вважає, що апеляційну скаргу належить _____
(задовольнити повністю чи частково)

із таких підстав.

Апеляційним судом встановлено, що _____
(обставини, що встановлені судом апеляційної інстанції)

_____ казує, що _____
(Джерело доказування) (факт, узятий до уваги судом)

Згідно із ст. _____
(назва і реквізити джерела права, на якому суд ґрунтує постанову)

Тому _____
(Тлумачення судом норми права, що підлягає застосуванню)
_____ (обставина, встановлена судом)

є підставою для _____
(“залишення позовної заяви без розгляду” чи “закриття провадження у справі”)

На підставі викладеного та ст. ст. 199, 203, 206 КАС України колегія -

УХВАЛИЛА:

Апеляційну скаргу _____
(ім'я (найменування) особи, яка подала апеляційну скаргу)

_____ (задовольнити повністю чи частково)
_____ ухвалу

_____ (“визнати нечинною” чи “скасувати”)
від " " _____ 200_ р.

(найменування місцевого адміністративного суду)
та _____
(“залишити позовну заяву без розгляду” або “закрити провадження у справі”)

Стягнути із _____ на користь _____
(позивача (чи відповідного бюджету)) (відповідача (чи позивача))

_____ грн. судових витрат.

Ухвала набирає законної сили з моменту проголошення і може бути оскаржена безпосередньо до Вищого адміністративного суду протягом одного місяця з моменту набрання законної сили.

Головуючий _____
Судді: _____

Справа 22-а-____/0_

Головуючий у суді I інстанції: _____

_____
(*прізвище та ініціали судді*)

Доповідач: _____

_____
(*прізвище та ініціали судді*)

Ухвала
Іменем України
про залишення апеляційної скарги без задоволення, а судової ухвали
без змін

"__" _____ 200_ року колегія суддів _____
(*найменування адміністративного суду*)

апеляційного адміністративного суду в складі: головуючого - _____
(*прізвище та ініціали судді*)

суддів: _____ , _____ ,
(*прізвище та ініціали судді*)   (*прізвище та ініціали судді*)

при секретарі: _____ ,
(*прізвище секретаря судового засідання*)

розглянувши у судовому засіданні в м. _____ апеляційну скаргу
(*назва міста*)

_____ (і*м'я (найменування) особи, яка звернулась зі скаргюю*)

на ухвалу _____ адміністративного суду
(*найменування адміністративного суду*)

від "__" _____ 200_ року в адміністративній справі за позовом _____
(і*м'я (найменування) позивача*)

до _____ про _____ ,
(і*м'я (найменування) відповідача*)   (*предмет адміністративного позову*)

ВСТАНОВИЛА:

"__" _____ 200_ року позивач звернувся із позовом до _____
(*найменування місцевого адміністративного суду*)

суду, вимагаючи _____ .
(*короткий зміст позовних вимог*)

Ухвалою від "__" _____ 200_ р. суд першої інстанції

через те, що

_____ (висновок суду першої інстанції із певного питання)

_____ (мотиви суду першої інстанції при прийнятті ухвали)

Не погоджуючись із цією ухвалою, _____
(*процесуальний статус особи, яка звернулась зі скаргюю*)

оскаржив її у апеляційному порядку та вимагає _____ .
(*короткий зміст вимог апеляційної скарги*)

Свої вимоги він обґрунтовує тим, що _____ .
(*узгаальнені доводи позивача*)

Приймаючи ухвалу, суд першої інстанції виходив із того, що

_____ (встановлені судом першої інстанції обставини)

Дослідивши матеріали справи, заслухавши пояснення _____,
(особи, які беруть участь

у справі і надали пояснення судові)

апеляційний суд вважає, що апеляційну скаргу належить залишити без задоволення з наступних підстав.

Апеляційним судом встановлено, що _____
(обставини, встановлені судом апеляційної інстанції)

указує, що _____
(джерело доказування) (факт, узятий до уваги судом)

Згідно із ст. _____
(назва і реквізити джерела права, на якому суд ґрунтує постанову)

(тлумачення судом норми права, що підлягає застосуванню)

Тому суд першої інстанції правильно встановив обставини справи із додержанням норм матеріального та процесуального права.

На підставі викладеного та ст. ст. 199, 200, 206 КАС України колегія -

УХВАЛИЛА:

Апеляційну скаргу _____
(ім'я (найменування) особи, яка подала апеляційну скаргу)

залишити без задоволення.

Ухвалу _____
(найменування місцевого адміністративного суду)

від "___" _____ 200_ р. залишити без змін.

Ухвала набирає законної сили з моменту проголошення і може бути оскаржена безпосередньо до Вищого адміністративного суду протягом одного місяця з моменту набрання законної сили.

Головуючий _____

Судді: _____

_____

Справа 22-а-____/200_

Головуючий у суді I інстанції: _____

_____
(прізвище та ініціали судді)

Доповідач: _____

_____
(прізвище та ініціали судді)

Ухвала
Іменем України
про внесення змін до ухвали суду першої інстанції

"__" _____ 200_ року колегія суддів _____
(найменування адміністративного суду)

апеляційного адміністративного суду в складі: головуючого - _____
(прізвище та ініціали судді)

суддів: _____, _____,
(прізвище та ініціали судді) (прізвище та ініціали судді)

при секретарі: _____,
(прізвище секретаря судового засідання)

розглянувши у судовому засіданні в м. _____ апеляційну скаргу
(назва міста)

_____
(ім'я (найменування) особи, яка звернулась зі скаргою)

на ухвалу _____ адміністративного суду
(найменування адміністративного суду)

від "__" _____ 200_ року в адміністративній справі за позовом _____
(ім'я (найменування) позивача)

до _____ про _____,
(ім'я (найменування) відповідача) (предмет адміністративного позову)

ВСТАНОВИЛА:

"__" _____ 200_ року позивач звернувся із позовом до _____
(найменування місцевого адміністративного суду)

суду, вимагаючи _____ . Ухвалою від "__" _____ 200_ р.
(короткий зміст позовних вимог)

суд першої інстанції _____
(висновок суду першої інстанції із певного питання)

через те, що _____ .
(мотиви суду першої інстанції при постановленні ухвали)

Не погоджуючись із цією ухвалою, _____
(процесуальний статус особи, яка звернулась зі скаргою)

оскаржив її у апеляційному порядку та вимагає _____
(короткий зміст вимог апеляційної скарги)

Свої вимоги він обґрунтовує тим, що _____ .
(узагальнені доводи позивача)

Постановляючи ухвалу, суд першої інстанції виходив із того,
що _____ .
(встановлені судом першої інстанції обставини)

Дослідивши матеріали справи, заслухавши пояснення

_____
(особи, які беруть участь у справі і надали пояснення судові)

колегія вважає, що апеляційну скаргу належить _____
(задовольнити повністю чи частково)

через _____
(одна із підстав для зміни судового рішення (ст. 201 КАСУ))

Суд першої інстанції _____ свої висновки _____
("дав" чи "не дав") ("із питань щодо ___ чи "із помилковим застосуванням ст. ___")

Апеляційним судом встановлено, що _____
(обставини, що встановлені судом апеляційної інстанції)

_____ вказує, що _____
(джерело доказування) (факт, узятий до уваги судом)

Згідно із ст. _____
(назва і реквізити джерела права, на якому суд ґрунтує ухвалу)

_____ (тлумачення судом норми права, що підлягає застосуванню)

Тому _____ є підставою для унесення змін до ухвали
(обставина, встановлена судом)

суду першої інстанції.

На підставі викладеного та ст. ст. 199, 202, 206 КАС України колегія:

УХВАЛИЛА:

Апеляційну скаргу _____
(ім'я (найменування) особи, яка подала апеляційну скаргу)

_____ (задовольнити повністю чи частково)

У _____ частині ухвали
(частина ухвали, до якої вносяться зміни)

_____ (словосполучення чи речення, які слід виключити, змінити чи доповнити)

_____ словосполученням (реченням) такого змісту:
("виключити", "змінити" чи "доповнити")

_____ (нова редакція частини ухвали чи доповнення до неї)

Ухвала набирає законної сили з моменту проголошення і може бути оскаржена безпосередньо до Вищого адміністративного суду протягом одного місяця з моменту набрання законної сили.

Головуючий _____

Судді: _____

_____

Справа 22-а-____/0_

Головуючий у суді I інстанції: _____

_____
(прізвище та ініціали судді)

Доповідач: _____

_____
(прізвище та ініціали судді)

Ухвала
Іменем України
про скасування судового рішення і направлення справи на новий
розгляд

"__" _____ 200_ року колегія суддів _____
(найменування адміністративного суду)

апеляційного адміністративного суду в складі: головуючого - _____
(прізвище та ініціали судді)

суддів: _____ , _____ ,
(прізвище та ініціали судді) (прізвище та ініціали судді)

при секретарі: _____ ,
(прізвище секретаря судового засідання)

розглянувши у судовому засіданні в м. _____ апеляційну скаргу
(назва міста)

_____
(ім'я (найменування) особи, яка звернулась зі скаргою)

на ухвалу _____ адміністративного суду
(найменування адміністративного суду)

від "__" _____ 200_ року в адміністративній справі за позовом _____
(ім'я (найменування) позивача)

до _____ про _____ ,
(ім'я (найменування) відповідача) (Предмет адміністративного позову)

ВСТАНОВИЛА:

"__" _____ 200_ року позивач звернувся із позовом до _____
(найменування місцевого адміністративного суду)

суду, вимагаючи _____ . Ухвалою від "__" _____ 200_ р.
(короткий зміст позовних вимог)

суд першої інстанції _____
(висновок суду першої інстанції із певного питання)

через те, що _____ .
(мотиви суду першої інстанції при постановленні ухвали)

Не погоджуючись із цією ухвалою, _____
(процесуальний статус особи, яка звернулась зі скаргою)

оскаржив її у апеляційному порядку та вимагає _____ .
(короткий зміст вимог апеляційної скарги)

Свої вимоги він обґрунтовує тим, що _____ .
(узагальнені доводи позивача)

Приймаючи ухвалу, суд першої інстанції виходив із того, що _____ .

_____
(встановлені судом першої інстанції обставини)

Дослідивши матеріали справи, заслухавши пояснення _____ ,
(особи, які беруть участь

_____
у справі і надали пояснення судові)

апеляційний суд вважає, що апеляційну скаргу належить залишити без задоволення з таких підстав.

Апеляційним судом встановлено, що _____
(обставини, встановлені судом апеляційної інстанції)

_____ укажує, що _____
(Джерело доказування) (факт, узятий до уваги судом)

Згідно із ст. _____
(назва і реквізити джерела права, на якому суд ґрунтує постанову)

_____.
(Тлумачення судом норми права, що підлягає застосуванню)

Тому суд першої інстанції правильно встановив обставини справи із додержанням норм матеріального та процесуального права.

На підставі викладеного та ст. ст. 199, 204, 206 КАС України колегія -

УХВАЛИЛА:

Апеляційну скаргу _____
(ім'я (найменування) особи, яка подала апеляційну скаргу)

_____.
(задовольнити повністю чи частково)

Скасувати ухвалу _____ від " ____ " _____ 200_ р.
(найменування місцевого адміністративного суду)

та направити справу на новий розгляд.

Ухвала набирає законної сили з моменту проголошення і може бути оскаржена безпосередньо до Вищого адміністративного суду протягом одного місяця з моменту набрання законної сили.

Головуючий _____

Судді: _____

_____

Справа 22-а-____/0_

Головуючий у суді I інстанції: _____

_____
(прізвище та ініціали судді)

Доповідач: _____

_____
(прізвище та ініціали судді)

Ухвала
Іменем України
про скасування ухвали та постановлення нової
із направленням справи для продовження розгляду

"__" _____ 200_ року колегія суддів _____
(найменування адміністративного суду)

апеляційного адміністративного суду в складі: головуючого - _____
(прізвище та ініціали судді)

суддів: _____ , _____
(прізвище та ініціали судді) (прізвище та ініціали судді)

при секретарі: _____ , _____
(прізвище секретаря судового засідання)

розглянувши у судовому засіданні в м. _____ апеляційну скаргу
(назва міста)

_____
(ім'я (найменування) особи, яка звернулась зі скаргю)

на ухвалу _____ адміністративного суду
(найменування адміністративного суду)

від "__" _____ 200_ року в адміністративній справі за позовом _____
(ім'я (найменування) позивача)

до _____ про _____ ,
(ім'я (найменування) відповідача) (предмет адміністративного позову)

ВСТАНОВИЛА:

"__" _____ 200_ року позивач звернувся із позовом до _____
(найменування місцевого адміністративного суду)

суду, вимагаючи _____ . Ухвалою від "__" _____ 200_ р.
(короткий зміст позовних вимог)

суд першої інстанції _____
(висновок суду першої інстанції із певного питання)

через те, що _____ .
(мотиви суду першої інстанції при постановленні ухвали)

Не погоджуючись із цією ухвалою, _____
(процесуальний статус особи, яка звернулась зі скаргю)

оскаржив її у апеляційному порядку та вимагає _____ .
(короткий зміст вимог апеляційної скарги)

Свої вимоги він обґрунтовує тим, що _____ .
(узагальнені доводи позивача).

Приймаючи ухвалу, суд першої інстанції виходив із того,
що _____ .
(встановлені судом першої інстанції обставини)

Дослідивши матеріали справи, заслухавши пояснення

_____
(особи, які беруть участь у справі і надали пояснення судові)

колегія вважає, що апеляційну скаргу належить _____
(задовольнити повністю чи частково)

через _____
(одна із підстав для зміни судового рішення (ст. 201 КАСУ))

Суд першої інстанції _____ свої висновки _____
("дав" чи "не дав") ("із питань щодо ___ чи "із помилковим застосуванням ст. ___")

Апеляційним судом встановлено, що _____
(обставини, що встановлені судом апеляційної інстанції)

_____ вказує, що _____
(джерело доказування) (факт, узятий до уваги судом)

Згідно із ст. _____
(назва і реквізити джерела права, на якому суд ґрунтує ухвалу)

_____ (тлумачення судом норми права, що підлягає застосуванню)

Тому _____ є підставою для унесення змін до ухвали
(обставина, встановлена судом)
суду першої інстанції.

УХВАЛИЛА:

Апеляційну скаргу _____
(ім'я (найменування) особи, яка подала апеляційну скаргу)

_____ (задовольнити повністю чи частково)

_____ (новий висновок суду апеляційної інстанції із питання, неправильно вирішеного судом першої інстанції)

Ухвала набирає законної сили з моменту проголошення і може бути оскаржена безпосередньо до Вищого адміністративного суду протягом одного місяця з моменту набрання законної сили.

Головуючий _____

Судді: _____

_____

2.2. Постанови

Справа 22-а-____/0_____ Головуючий в 1 інстанції: _____
(прізвище та ініціали судді)

Доповідач: _____
(прізвище та ініціали судді)

ПОСТАНОВА Іменем України про зміну постанови суду першої інстанції

О _____ год. " ____ " _____ 200_ року колегія суддів _____
(найменування адміністративного суду)

апеляційного адміністративного суду у складі:
Головуючого: _____
(прізвище та ініціали головуючого)

Суддів: _____
(прізвище та ініціали суддів колегії, що розглядає справу)

при секретарі _____,
(прізвище та ініціали секретаря судового засідання)

розглянувши в м. _____ у відкритому судовому засіданні апеляційну скаргу
(назва міста)

_____ (ім'я (найменування) особи, яка звернулась із апеляційною скаргою)
на постанову _____ у справі за позовом
(найменування місцевого адміністративного суду)

_____ ДО _____
(ім'я (найменування) позивача) (ім'я (найменування) відповідача))
про _____
(предмет адміністративного позову)

ВСТАНОВИЛА:

Звернувшись до суду, позивач указував на те, що _____
(підстави позовних вимог)

і просив _____
(зміст позову)

Суд першої інстанції позов _____
(задовольнив повністю чи частково, залишив без задоволення)

та поклав на відповідача обов'язок _____
(спосіб захисту права позивача)

В апеляційній скарзі _____
(ім'я (найменування) особи, яка звернулась із апеляційною скаргою)

просить _____ на підставі того,
(вимоги апеляційної скарги)

що _____
(доводи особи, яка подала апеляційну скаргу)

_____ (ім'я (найменування) інших осіб, які беруть участь у справі)
заперечень (ння) на апеляційну скаргу і просили

(“подали” чи “не подали”) _____
залишити її без задоволення через те, що _____
(виклад доводів інших осіб, які беруть участь у справі)

Приймаючи постанову, суд першої інстанції посилався на _____
(обставини, установлені судом першої інстанції)

Дослідивши матеріали справи, заслухавши пояснення

_____ ,
(особи, які беруть участь у справі і надали пояснення судові)
апеляційний суд вважає, що апеляційну ухвалу належить

через _____ ,
(задовольнити повністю чи частково)
_____ .
(одна із підстав для зміни судового рішення (ст. 201 КАСУ))
Суд першої інстанції _____ свої висновки _____ .
("дав" чи "не дав") _____ ("із позовних вимог (питань) щодо _____ " із помилковим застосуванням ст. _____ ")

Апеляційним судом встановлено, що _____ .
(обставини, що встановлені судом)

_____ , указує, що _____ .
(джерело доказування) _____ (факт, узятий до уваги судом.)

Згідно із ст. _____
(назва і реквізити джерела права, на якому суд ґрунтує постанову)

_____ .
(тлумачення судом норми права, що підлягає застосуванню)
Тому _____ є підставою для _____
(обставина, встановлена судом)

_____ .
(позиція суду щодо змісту, об'єкту та суб'єктного складу спірних правовідносин)
На підставі викладеного та ст. ст. 198, 202, 207 КАС України, ст. _____

_____ .
(назва і реквізити джерела матеріального права, на якому суд ґрунтує постанову)
колегія -

ПОСТАНОВИЛА:

Апеляційну скаргу _____
(ім'я (найменування) особи, яка звернулась із апеляційною скаргою)

_____ .
(задовольнити повністю чи частково)
Постанову _____
(найменування місцевого адміністративного суду)

від " _____ " 200__ р. змінити.
У _____ частині постанови
(частина ухвали, до якої вносяться зміни)

_____ .
(словосполучення чи речення, які слід виключити, змінити чи доповнити)
_____ словосполученням (реченням) такого змісту:
("змінити" чи "доповнити")

_____ .
(нова редакція частини ухвали чи доповнення до неї)
Постанова набирає законної сили з моменту її проголошення і може бути оскаржена протягом одного місяця з дня її проголошення у касаційному порядку безпосередньо до Вищого адміністративного суду України.

Судді _____

Справа 22-а-____/0_

Головуючий в 1 інстанції: _____
(прізвище та ініціали судді)

Доповідач: _____
(прізвище та ініціали судді)

ПОСТАНОВА Іменем України

про зміну у порядку письмового провадження постанови суду першої інстанції

О ____ год. " __ " ____ 200_ року колегія суддів _____
(найменування адміністративного суду)

апеляційного адміністративного суду у складі:

Головуючого: _____
(прізвище та ініціали головуючого)

Суддів: _____,
(прізвище та ініціали суддів колегії, що розглядає справу)

розглянувши в м. _____ у порядку письмового провадження апеляційну скаргу
(назва міста)

_____ (ім'я (найменування) особи, яка звернулась із апеляційною скаргою)
на постанову _____ у справі за позовом
(найменування місцевого адміністративного суду)

_____ ДО _____
(ім'я (найменування) позивача) (ім'я (найменування) відповідача)
про _____
(предмет адміністративного позову)

ВСТАНОВИЛА:

Звернувшись до суду, позивач указував на те, що _____
(підстави позовних вимог)

і просив _____
(зміст позову)

Суд першої інстанції позов _____
(задовольнив повністю чи частково, залишив без задоволення)

та поклав на відповідача обов'язок _____
(спосіб захисту права позивача)

В апеляційній скарзі _____
(ім'я (найменування) особи, яка звернулась із апеляційною скаргою)

просить _____ на підставі того,
(вимоги апеляційної скарги)

що _____
(доводи особи, яка подала апеляційну скаргу)

_____ (ім'я (найменування) інших осіб, які беруть участь у справі)
заперечень (ння) на апеляційну скаргу і просили

(“подали” чи “не подали”) _____
залишити її без задоволення через те, що _____
(виклад доводів інших осіб, які беруть участь у справі)

Приймаючи постанову, суд першої інстанції посилався на _____
(обставини, установлені судом першої інстанції)

Дослідивши матеріали справи, _____

_____ (особи, які беруть участь у справі і надали пояснення судові)
апеляційний суд вважає, що апеляційну ухвалу належить

через _____
(задовольнити повністю чи частково)
(одна із підстав для зміни судового рішення (ст. 201 КАСУ))

Суд першої інстанції _____ свої висновки _____
("дав" чи "не дав") ("із позовних вимог (питань) щодо _____"
"із помилковим застосуванням ст. _____")

Апеляційним судом встановлено, що _____
(обставини, що встановлені судом)

_____ указує, що _____
(джерело доказування) (факт, узятий до уваги судом.)

Згідно із ст. _____
(назва і реквізити джерела права, на якому суд ґрунтує постанову)

Тому _____ є підставою для _____
(тлумачення судом норми права, що підлягає застосуванню)
(обставина, встановлена судом)

_____ (позиція суду щодо змісту, об'єкту та суб'єктного складу спірних правовідносин)
На підставі викладеного та ст. ст. 198, 202, 207 КАС України, ст. _____

_____ (назва і реквізити джерела матеріального права, на якому суд ґрунтує постанову)
колегія

ПОСТАНОВИЛА:

Апеляційну скаргу _____
(ім'я (найменування) особи, яка звернулась із апеляційною скаргою)

_____ (задовольнити повністю чи частково)

Постанову _____
(найменування місцевого адміністративного суду)

від " _____ " _____ 200__ р. змінити.
У _____ частині постанови

_____ (частина ухвали, до якої вносяться зміни)

_____ (словосполучення чи речення, які слід виключити, змінити чи доповнити)

_____ словосполученням (реченням) такого змісту:
("змінити" чи "доповнити")

_____ (нова редакція частини ухвали чи доповнення до неї)

Постанова набирає законної сили з моменту її проголошення і може бути оскаржена протягом одного місяця з дня її проголошення у касаційному порядку безпосередньо до Вищого адміністративного суду України.

Судді _____

Справа 22-а-____/0_

Головуючий в 1 інстанції: _____
(прізвище та ініціали судді)

Доповідач: _____
(прізвище та ініціали судді)

ПОСТАНОВА Іменем України

про скасування за результатами судового засідання постанови суду першої інстанції та прийняття нової

О ____ год. " __ " ____ 200_ року колегія суддів _____
(найменування адміністративного суду)

апеляційного адміністративного суду у складі:

Головуючого: _____
(прізвище та ініціали головуючого)

Суддів: _____
(прізвище та ініціали суддів колегії, що розглядає справу)

при секретарі _____,
(прізвище та ініціали секретаря судового засідання)

розглянувши в м. _____ у відкритому судовому засіданні апеляційну скаргу
(назва міста)

_____ (ім'я (найменування) особи, яка звернулась із апеляційною скаргою)
на постанову _____ (найменування місцевого адміністративного суду) у справі за позовом

_____ (ім'я (найменування) позивача) ДО _____ (ім'я (найменування) відповідача)

про _____,
(предмет адміністративного позову)

ВСТАНОВИЛА:

Звернувшись до суду, позивач указував на те, що _____
(підстави позовних вимог)

і просив _____.
(зміст позову)

Суд першої інстанції позов _____
(задовольнив повністю чи частково, залишив без задоволення)

та поклав на відповідача обов'язок _____
(спосіб захисту права позивача)

В апеляційній скарзі _____
(ім'я (найменування) особи, яка звернулась із апеляційною скаргою)

просить _____ на підставі того,

що _____
(вимоги апеляційної скарги)

_____ (ім'я (найменування) інших осіб, які беруть участь у справі)

_____ заперечень (ння) на апеляційну скаргу і просили
("подали" чи "не подали")

залишити її без задоволення через те, що _____
(виклад доводів інших осіб, які беруть участь у справі)

Приймаючи постанову, суд першої інстанції посилався на _____
(обставини, установлені судом першої інстанції)

Дослідивши матеріали справи, заслухавши пояснення _____,
(особи, які беруть участь у справі і надали пояснення судові)

апеляційний суд вважає, що апеляційну ухвалу належить

_____ (задовольнити повністю чи частково)

через _____

_____ (одна із підстав для зміни судового рішення (ст. 201 КАСУ))

Суд першої інстанції _____ своєї висновки _____

("дав" чи "не дав") _____ ("із позовних вимог (питань) щодо _____ " із помилковим застосуванням ст. _____ ")

Апеляційним судом встановлено, що _____

_____ (обставини, що встановлені судом)

указує, що _____

_____ (джерело доказування)

_____ (факт, узятий до уваги судом.)

Згідно із ст. _____

_____ (назва і реквізити джерела права, на якому суд ґрунтує постанову)

_____ (тлумачення судом норми права, що підлягає застосуванню)

Тому _____

_____ є підставою для

_____ (обставина, встановлена судом)

_____ (позиція суду щодо змісту, об'єкту та суб'єктного складу спірних правовідносин)

На підставі викладеного та ст. ст. 198, 202, 207 КАС України, ст. _____

_____ (назва і реквізити джерела матеріального права, на якому суд ґрунтує постанову)

колегія

ПОСТАНОВИЛА:

Апеляційну скаргу _____

_____ (ім'я (найменування) особи, яка звернулась із апеляційною скаргою)

_____ (задовольнити повністю чи частково)

Постанову _____

_____ (найменування місцевого адміністративного суду)

від "___" _____ 200__ р. скасувати і прийняти нову постанову про

_____ (задоволення чи залишення без задоволення)

позову _____

_____ (ім'я (найменування) позивача)

Визнати _____

_____ (рішення, дія чи бездіяльність, які визнаються судом протиправними у разі задоволення позову)

Зобов'язати _____

_____ (висновок суду щодо способів захисту порушеного права, у разі задоволення позову)

Стягнути із _____

_____ (найменування відповідача та його розрахунковий рахунок, із якого належить провести стягнення у разі задоволення позову)

на користь _____

_____ (ім'я (найменування) позивача)

_____ грн.

_____ (найменування виплати, що належить здійснити на користь позивача у разі задоволення позову)

Стягнути із _____

_____ (сторона, не на користь якої винесена постанова, або державний (місцевий) бюджет)

на користь _____

_____ грн. судових витрат. _____ (сторона, на користь якої винесена постанова)

Постанова набирає законної сили з моменту її проголошення і може бути оскаржена протягом одного місяця з дня її проголошення у касаційному порядку безпосередньо до Вищого адміністративного суду України.

Судді _____

Справа 22-а-____/0_

Головуючий в 1 інстанції:

(прізвище та ініціали судді)

Доповідач:

(прізвище та ініціали судді)

ПОСТАНОВА Іменем України

про скасування у порядку письмового провадження постанови суду
першої інстанції та прийняття нової

О ____ год. " __ " ____ 200_ року колегія суддів _____
(найменування адміністративного суду)

апеляційного адміністративного суду у складі:

Головуючого: _____
(прізвище та ініціали головуючого)

Суддів: _____,
(прізвище та ініціали суддів колегії, що розглядає справу)

розглянувши в м. _____ у письмовому провадженні апеляційну скаргу
(назва міста)

_____ (ім'я (найменування) особи, яка звернулась із апеляційною скаргою)
на постанову _____ у справі за позовом
(найменування місцевого адміністративного суду)

_____ до _____ (ім'я (найменування) відповідача)
(ім'я (найменування) позивача)
про _____,
(предмет адміністративного позову)

ВСТАНОВИЛА:

Звернувшись до суду, позивач указував на те, що _____
(підстави позовних вимог)

і просив _____
(зміст позову)

Суд першої інстанції позов _____
(задовольнив повністю чи частково, залишив без задоволення)

та поклав на відповідача обов'язок _____
(спосіб захисту права позивача)

В апеляційній скарзі _____
(ім'я (найменування) особи, яка звернулась із апеляційною скаргою)

просить _____
(вимоги апеляційної скарги)

на підставі того, що _____
(доводи особи, яка подала апеляційну скаргу)

_____ (ім'я (найменування) інших осіб, які беруть участь у справі)
заперечень (ння) на апеляційну скаргу
(“подали” чи “не подали”)

і просили залишити її без задоволення через те, що _____
(виклад доводів інших осіб, які беруть участь у справі)

Приймаючи постанову, суд першої інстанції посилався на _____.

_____ (обставини, установлені судом першої інстанції)
Дослідивши матеріали справи, апеляційний суд вважає, що апеляційну ухвалу належить
через _____

(задовольнити повністю чи частково)

(одна із підстав для скасування постанови суду першої інстанції та прийняття нової (ст. 202 КАСУ))
Висновок суду першої інстанції щодо _____

_____ (змісту, об'єкту чи суб'єктного складу спірних правовідносин)

є помилковим.

Апеляційним судом встановлено, що _____ (обставини, що встановлені судом) .

_____ (джерело доказування) укажує, що _____ (факт, узятий до уваги судом) .

Згідно із ст. _____ (назва і реквізити джерела права, на якому суд ґрунтує постанову) _____ (тлумачення судом норми права, що підлягає застосуванню) .

Тому _____ (обставина, встановлена судом) є підставою для _____

_____ (позиція суду щодо змісту, об'єкту та суб'єктного складу спірних правовідносин)
На підставі викладеного та ст. ст. 198, 202, 207 КАС України, ст. _____

_____ (назва і реквізити джерела матеріального права, на якому суд ґрунтує постанову)
колегія -

ПОСТАНОВИЛА:

Апеляційну скаргу _____ (ім'я (найменування) особи, яка звернулася із апеляційною скаргою) _____

(задовольнити повністю чи частково)

Постанову _____ (найменування місцевого адміністративного суду)

від " ____ " _____ 200__ р. скасувати і прийняти нову постанову про _____

(задоволення чи залишення без задоволення)

позову _____ (ім'я (найменування) позивача) _____

Визнати _____ (рішення, дія чи бездіяльність, які визнаються судом протиправними у разі задоволення позову)

Зобов'язати _____ (висновок суду щодо способів захисту порушеного права, у разі задоволення позову)

Стягнути із _____ (найменування відповідача та його розрахунковий рахунок, із якого належить провести стягнення у разі задоволення позову)

на користь _____ (ім'я (найменування) позивача) _____ грн.

_____ (найменування виплати, що належить здійснити на користь позивача у разі задоволення позову)

Стягнути із _____ (сторона, не на користь якої винесена постанова, або державний (місцевий) бюджет)

на користь _____ (сторона, на користь якої винесена постанова) _____ грн. судових витрат.

Постанова набирає законної сили з моменту її проголошення і може бути оскаржена протягом одного місяця з дня її проголошення у касаційному порядку безпосередньо до Вищого адміністративного суду України.

Судді _____

3. Бланки ухвал судів на стадії виконання

Справа № 6-а-____/0_

Ухвала

про видачу дубліката виконавчого листа

"__" _____ 200_ року

(найменування адміністративного суду)

у складі: головуючого _____,
(прізвище та ініціали судді)

при секретарі _____,
(прізвище та ініціали судді)

розглянувши у відкритому судовому засіданні в м. _____
(назва міста) ("заяву" чи "подання")

(ім'я чи найменування стягувача чи прізвище, ініціали та посада державного виконавця)

про видачу дубліката виконавчого листа за _____
("постановою" чи "ухвалою")

(найменування суду, що прийняв постанову чи ухвалу)

від " __ " _____ 200_ р. у справі за позовом _____
(ім'я чи найменування позивача)

до _____
(ім'я чи найменування відповідача)

про _____,
(предмет адміністративного позову)

ВСТАНОВИВ:

(ім'я (найменування) особи, яка виступила ініціатором розгляду питання)

звернулась до суду із _____ про видачу дубліката
("заявою" чи "поданням")

виконавчого листа за _____
("постановою" чи "ухвалою") (найменування суду, що прийняв постанову чи ухвалу)

від " __ " _____ 200_ р., мотивуючи прохання тим, що _____
(причини втрати оригіналу виконавчого листа)

Дослідивши матеріали справи та заслухавши пояснення

(процесуальний статус осіб, які прибули на судові засідання)

суд вважає, що _____ підлягає _____
("заява" чи "подання") ("задоволенню" чи "залишенню без задоволення")

Судом встановлено, що _____
(обставини, що встановлені судом)

(джерело доказування)

вказує, що _____
(факт, узятий до уваги судом.)

(обставина, встановлена судом) ("є" чи "не є")

достатньою підставою для видачі дубліката виконавчого листа.
Керуючись ст. 260 КАС України, суд

УХВАЛИВ:

_____

(*"заяву" чи "подання"*)

_____

(*ім'я чи найменування стягувача чи прізвище, ініціали та посада державного виконавця*)

_____

(*"задовольнити" чи "залишити без задоволення"*)

Видати дублікат виконавчого листа за _____

(*"постановою" чи "ухвалою"*)

_____

(*найменування суду, що прийняв постанову*)

від " __ " _____ 200_ р.

Ухвала набирає законної сили після закінчення строків подання заяви про апеляційне оскарження та апеляційної скарги, якщо вони не були подані у встановлені строки. У разі подання апеляційної скарги ухвала, якщо її не скасовано, набирає законної сили після закінчення апеляційного розгляду справи. Ухвала може бути оскаржена в апеляційному порядку до суду апеляційної інстанції через суд першої інстанції шляхом подачі в 5-денний строк з дня постановлення ухвали заяви про апеляційне оскарження і подання після цього протягом 10 днів апеляційної скарги, з подачею її копій відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі.

Суддя _____

Ухвала
про відстрочення, розстрочення виконання,
зміну чи встановлення способу і порядку
виконання судового рішення

" ____ " _____ 200_ року

*(найменування адміністративного суду)*у складі: головуючого _____,
*(прізвище та ініціали судді)*при секретарі _____,
*(прізвище та ініціали судді)*розглянувши у відкритому судовому засіданні в м. _____,
*(назва міста) ("заяву" чи "подання")**(ім'я чи найменування стягувача чи прізвище, ініціали та посада державного виконавця)*про видачу дубліката виконавчого листа за _____,
*("постановою" чи "ухвалою")**(найменування суду, що прийняв постанову чи ухвалу)*від " ____ " _____ 200_ р. у справі за позовом _____,
*(ім'я чи найменування позивача)*до _____,
*(ім'я чи найменування відповідача)*про _____,
*(предмет адміністративного позову)***ВСТАНОВИВ:***(ім'я (найменування) стягувача)*звернувся до суду із _____,
*("заявою" чи "поданням")*про _____,
*(відстрочення, розстрочення виконання, зміну чи встановлення способу і порядку виконання)**("постанови" чи "ухвали")**(найменування суду, що прийняв постанову чи ухвалу)*від " ____ " _____ 200_ р., мотивуючи прохання тим,
що _____.*(причини звернення із заявою чи поданням)*

Дослідивши матеріали справи та заслухавши пояснення

*(процесуальний статус осіб, які прибули на судові засідання)*суд вважає, що заява підлягає _____,
*("задоволенню" чи "залишенню без задоволення")*Судом встановлено, що _____ . Вона _____,
*(обставина, встановлена судом) ("є" чи "не є")*достатньою підставою для _____,
*(відстрочення, розстрочення виконання, зміну чи встановлення способу і порядку виконання)*оскільки _____,
(мотив суду для таких висновків)

Керуючись ст. 263 КАС України, суд

УХВАЛИВ:

(*"заяву" чи "подання"*)

(*Ім'я чи найменування сторони виконавчого провадження чи прізвище, ініціали та посада державного виконавця*)

(*"задовольнити" чи "залишити без задоволення"*)

(*Висновок суду у разі задоволення заяви чи подання*)

Ухвала набирає законної сили після закінчення строків подання заяви про апеляційне оскарження та апеляційної скарги, якщо вони не були подані у встановлені строки. У разі подання апеляційної скарги ухвала, якщо її не скасовано, набирає законної сили після закінчення апеляційного розгляду справи. Ухвала може бути оскаржена в апеляційному порядку до суду апеляційної інстанції через суд першої інстанції шляхом подачі в 5-денний строк з дня постановлення ухвали заяви про апеляційне оскарження і подання після цього протягом 10 днів апеляційної скарги, з подачею її копій відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі.

Суддя _____

Ухвала
про поновлення пропущеного строку
для пред'явлення виконавчого листа до виконання

"__" _____ 200_ року _____
(найменування адміністративного суду)

у складі: головуючого _____,
(прізвище та ініціали судді)

при секретарі _____,
(прізвище та ініціали судді)

розглянувши у відкритому судовому засіданні в м. _____
(назва міста) ("заяву" чи "подання")

_____ (ім'я чи найменування стягувача чи прізвище, ініціали та посада державного виконавця)
про видачу дубліката виконавчого листа за _____
("постановою" чи "ухвалою")

_____ (найменування суду, що прийняв постанову чи ухвалу)
від "__" _____ 200_ р. у справі за позовом _____
(ім'я чи найменування позивача)

до _____
(ім'я чи найменування відповідача)

про _____
(предмет адміністративного позову)

ВСТАНОВИВ:

_____ (ім'я (найменування) стягувача)
звернувся до суду із _____
("заявою" чи "поданням")

про _____
(відстрочення, розстрочення виконання, зміну чи встановлення способу і порядку виконання)

_____ ("постанови" чи "ухвали") _____ (найменування суду, що прийняв постанову чи ухвалу)
від "__" _____ 200_ р., мотивуючи прохання тим,

що _____
(причини звернення із заявою чи поданням)

Дослідивши матеріали справи та заслухавши пояснення

_____ (процесуальний статус осіб, які прибули на судові засідання),
суд вважає, що заява підлягає _____
("задоволенню" чи "залишенню без задоволення")

Судом встановлено, що _____ . Вона _____
(обставина, встановлена судом) ("є" чи "не є")

достатньою підставою для поновлення пропущеного строку для пред'явлення виконавчого листа до виконання, оскільки _____
(мотив суду для такого висновку)

Керуючись ст. 261 КАС України, суд

УХВАЛИВ:

Заяву _____

(Ім'я (найменування) стягувача)

(“задовольнити” чи “залишити без задоволення”)

Поновити пропущений _____

(Ім'я (найменування) стягувача)

строк для пред'явлення виконавчого листа за _____

(“постановою” чи “ухвалою”)

(Найменування суду, що прийняв постанову)

від " __ " _____ 200_ р.

Ухвала набирає законної сили після закінчення строків подання заяви про апеляційне оскарження та апеляційної скарги, якщо вони не були подані у встановлені строки. У разі подання апеляційної скарги ухвала, якщо її не скасовано, набирає законної сили після закінчення апеляційного розгляду справи. Ухвала може бути оскаржена в апеляційному порядку до суду апеляційної інстанції через суд першої інстанції шляхом подачі в 5-денний строк з дня постановлення ухвали заяви про апеляційне оскарження і подання після цього протягом 10 днів апеляційної скарги, з подачею її копій відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі.

Суддя _____

Ухвала
про заміну сторони виконавчого провадження

"__" _____ 200_ року _____
(найменування адміністративного суду)
у складі: головуючого _____,
(прізвище та ініціали судді)
при секретарі _____,
(прізвище та ініціали судді)
розглянувши у відкритому судовому засіданні в м. _____
(назва міста) ("заяву" чи "подання") _____
(ім'я чи найменування стягувача чи прізвище, ініціали та посада державного виконавця)
про видачу дубліката виконавчого листа за _____
("постановою" чи "ухвалою") _____
(найменування суду, що прийняв постанову чи ухвалу)
від "__" _____ 200_ р. у справі за позовом _____
(ім'я чи найменування позивача)
до _____
(ім'я чи найменування відповідача)
про _____,
(предмет адміністративного позову)

ВСТАНОВИВ:

(ім'я (найменування) заінтересованої особи чи прізвище, ініціали та посада державного виконавця)
звернувся до суду із _____ про заміну _____
("заявою" чи "поданням") (ім'я (найменування) сторони виконавчого провадження)
її правонаступником _____
(ім'я (найменування) правонаступника)
у виконавчому провадженні за _____
("постановою" чи "ухвалою") _____
(найменування суду, що прийняв постанову чи ухвалу)
від "__" _____ 200_ р. на підставі того, що _____
(підстава переходу прав та обов'язків до правонаступника)
Дослідивши матеріали справи та заслухавши пояснення _____,
(процесуальний статус осіб, які прибули на судові засідання)
суд вважає, що заява підлягає _____
("задоволенню" чи "залишенню без задоволення")
Судом встановлено, що _____
(обставина, встановлена судом)
_____ указує, що _____
(джерело доказування) (факт, узятий до уваги судом)
Згідно із ст. _____
(назва і реквізити джерела права, на якому суд ґрунтує ухвалу)

_____ (тлумачення судом норми права, що підлягає застосуванню)

Тому _____
(обставина, встановлена судом)

_____ ("є" чи "не є")
підставою для переходу прав та обов'язків до _____
(ім'я (найменування) правонаступника)

Керуючись ст. 264 КАС України, суд

УХВАЛИВ:

_____ ("заяву" чи "подання")
_____ (ім'я (найменування) заінтересованої особи чи прізвище, ініціали та посада державного виконавця)

_____ ("задовольнити" чи "залишити без задоволення")
Замінити _____
(ім'я (найменування) сторони виконавчого провадження)
його правонаступником _____
(ім'я (найменування) правонаступника)

Ухвала набирає законної сили після закінчення строків подання заяви про апеляційне оскарження та апеляційної скарги, якщо вони не були подані у встановлені строки. У разі подання апеляційної скарги ухвала, якщо її не скасовано, набирає законної сили після закінчення апеляційного розгляду справи. Ухвала може бути оскаржена в апеляційному порядку до суду апеляційної інстанції через суд першої інстанції шляхом подачі в 5-денний строк з дня постановлення ухвали заяви про апеляційне оскарження і подання після цього протягом 10 днів апеляційної скарги, з подачею її копій відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі.

Суддя _____

Ухвала**про негайне виконання постанови за ініціативою суду**

" ____ " _____ 200_ року

суд у складі головуючого _____
(найменування адміністративного суду)при секретарі _____
(прізвище та ініціали судді)розглянувши у судовому засіданні в м. _____
(назва міста)про негайне виконання постанови _____
(найменування суду, що прийняв постанову)від " ____ " _____ 200_ р. у справі за позовом _____
(ім'я (найменування) позивача)до _____ про _____
(ім'я (найменування) відповідача) (предмет адміністративного позову)**ВСТАНОВИВ:**

_____ (джерело інформації про обставини, взяті до уваги судом)

У _____ (зміст обставини, що зумовила ініціативу суду)

_____ ("судовому засіданні" чи "зверненні до суду")

_____ (процесуальний статус осіб, які беруть участь у справі)

ініціативу суду _____ . Свою позицію _____
("підтримали" чи "не підтримали") (процесуальний статус осіб, які беруть участь у справі)обґрунтували тим, що _____
(доводи учасників процесу)

Дослідивши матеріали справи та заслухавши пояснення

_____ (процесуальний статус осіб, які прибули на судові засідання)

суд вважає, що _____
("є необхідність" чи "немає необхідності")

допустити негайне виконання постанови.

Судом встановлено, що _____
(обставини, встановлені судом) (джерело доказування)указує, що _____
(факт, узятий до уваги судом)

_____ (обставина, встановлена судом) _____ ("є" чи "не є")

достатньою підставою для допущення негайного виконання постанови, оскільки

_____ (мотиви для наступних висновків суду)

Керуючись ст. 256 КАС України, суд

УХВАЛИВ:

Допустити негайне виконання постанови

від " ____ " _____ 200_ р. у частині _____
(висновки суду, які підлягають негайному виконанню)

Ухвала набирає законної сили після закінчення строків подання заяви про апеляційне оскарження та апеляційної скарги, якщо вони не були подані у встановлені строки.

Ухвала може бути оскаржена в апеляційному порядку до апеляційної інстанції через суд першої інстанції шляхом подачі в 5-денний строк з дня постановлення ухвали заяви про апеляційне оскарження і подання після цього протягом 10 днів апеляційної скарги, з подачею її копій відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі.

Суддя _____

Ухвала**" " про негайне виконання постанови за ініціативою особи**

" " 200_ року _____
 (наименовання адміністративного суду)
 суд у складі головуючого _____,
 (прізвище та ініціали судді)
 при секретарі _____,
 розглянувши у судовому засіданні в м. _____ заяву _____,
 (назва міста)
 _____
 (ім'я (найменування) особи, яка бере участь у справі і звернулась із заявою)
 про негайне виконання постанови _____
 (найменування суду, що прийняв постанову)
 від " " 200_ р. у справі за позовом _____
 (ім'я (найменування) позивача)
 до _____ про _____
 (ім'я (найменування) відповідача) _____
 (предмет адміністративного позову)

ВСТАНОВИВ:

_____ (джерело інформації про обставини, взяті до уваги судом)
 _____ (зміст обставини, що зумовила ініціативу суду)
 У _____ ("судовому засіданні" чи "зверненні до суду")
 _____ (процесуальний статус осіб, які беруть участь у справі)
 ініціативу суду _____ . Свою позицію _____
 ("підтримали" чи "не підтримали") _____ (процесуальний статус осіб,
 які беруть участь у справі)
 обґрунтували тим, що _____ (доводи учасників процесу)
 Дослідивши матеріали справи та заслухавши пояснення _____
 _____ (процесуальний статус осіб, які прибули на судові засідання)
 суд вважає, що _____ ("є необхідність" чи "немає необхідності")
 допустити негайне виконання постанови.
 Судом встановлено, що _____ (обставини, встановлені судом) _____ (джерело доказування)
 указує, що _____ (факт, узятий до уваги судом)
 _____ (обставина, встановлена судом) _____ ("є" чи "не є")
 достатньою підставою для допущення негайного виконання постанови, оскільки

_____ (мотиви для наступних висновків суду)
 Керуючись ст. 256 КАС України, суд -

УХВАЛИВ:

Заяву _____ (ім'я (найменування) особи, яка бере участь у справі і звернулась із заявою)
 _____ ("задовольнити" чи "залишити без задоволення")
 Допустити негайне виконання постанови _____
 від " " 200_ р. у частині _____ (найменування суду, що прийняв постанову)
 _____ (висновки суду, які підлягають негайному виконанню)

Ухвала набирає законної сили після закінчення строків подання заяви про апеляційне оскарження та апеляційної скарги, якщо вони не були подані у встановлені строки. У разі подання апеляційної скарги ухвала, якщо її не скасовано, набирає законної сили після закінчення апеляційного розгляду справи. Ухвала може бути оскаржена в апеляційному порядку до апеляційної інстанції через суд першої інстанції шляхом подачі в 5-денний строк з дня постановлення ухвали заяви про апеляційне оскарження і подання після цього протягом 10 днів апеляційної скарги, з подачею її копій відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі.

Суддя _____

Ухвала
про примирення сторін у процесі виконання

"__" _____ 200_ року _____
(найменування адміністративного суду)
суд у складі головуючого _____,
(прізвище та ініціали судді)
при секретарі _____,
розглянувши у судовому засіданні в м. _____ заяву _____,
(назва міста)
_____ (ім'я (найменування) особи, яка бере участь у справі і звернулась із заявою)
про негайне виконання постанови _____
(найменування суду, що прийняв постанову)
від "__" _____ 200_ р. у справі за позовом _____
(ім'я (найменування) позивача)
до _____ про _____
(ім'я (найменування) відповідача) _____ (предмет адміністративного позову)

ВСТАНОВИВ:

_____ (ім'я (найменування) сторін виконавчого провадження)
звернулися до суду із заявою про визнання мирової угоди у процесі виконання постанови
_____ від "__" _____ 200_ р., мотивуючи прохання тим,
(найменування суду, що прийняв постанову)
що _____
(мотиви укладення мирової угоди)
Дослідивши матеріали справи та заслухавши пояснення _____,
(процесуальний статус осіб, які прибули на судові засідання)
суд вважає, що заява підлягає _____
(“задоволенню” чи “залишенню без задоволення”)
Судом встановлено, що умови примирення _____
(“не суперечать” чи “суперечать”)
закону _____,
(якщо суперечить, то вказати, якому закону та у чому суперечність)
_____ (“не порушують чії-небудь” чи “порушують”)
права, свободи чи інтереси _____
(якщо порушують - то імена (найменування) цих осіб та які саме права порушують)
Керуючись ст. 262 КАС України, суд

УХВАЛИВ:

Заяву _____
(ім'я (найменування) сторін виконавчого провадження)
_____ (“задовольнити” чи “залишити без задоволення”)
Визнати мирову угоду між _____
(ім'я (найменування) стягувача)
та _____ у процесі виконання постанови
(ім'я (найменування) боржника)
_____ (найменування суду, що прийняв постанову)
від "__" _____ 200_ р., укладеною на таких умовах: _____
(умови мирової угоди)

Ухвала набирає законної сили після закінчення строків подання заяви про апеляційне оскарження та апеляційної скарги, якщо вони не були подані у встановлені строки. У разі подання апеляційної скарги ухвала, якщо її не скасовано, набирає законної сили після закінчення апеляційного розгляду справи.

Ухвала може бути оскаржена в апеляційному порядку до суду апеляційної інстанції через суд першої інстанції шляхом подачі в 5-денний строк з дня постановлення ухвали заяви про апеляційне оскарження і подання після цього протягом 10 днів апеляційної скарги, з подачею її копій відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі.

Суддя _____

**Ухвала
про поворот виконання**

"__" _____ 200_ року _____
(найменування адміністративного суду)
суд у складі головуючого _____,
(прізвище та ініціали судді)

при секретарі _____,

розглянувши у судовому засіданні в м. _____
(назва міста)

заяву _____ про поворот виконання _____
(ім'я (найменування) відповідача) (постанови" чи "ухвали")

_____ (найменування суду, що прийняв постанову чи ухвалу)
від "__" _____ 200_ р. у справі за позовом _____
(ім'я (найменування) позивача)

до _____ про _____,
(ім'я (найменування) відповідача) (предмет адміністративного позову)

ВСТАНОВИВ:

Відповідач звернувся до суду із заявою про поворот виконання _____
(постанови" чи "ухвали")

_____ (найменування суду, що прийняв постанову чи ухвалу)
від "__" _____ 200_ р., мотивуючи прохання тим, що _____
(найменування суду),
суд, скасувавши цю _____,
(постанову" чи "ухвалу")

не вирішив питання про поворот виконання. _____
просить _____ (ім'я (найменування) відповідача).
(повернути безпідставно стягнене із нього майно (кошти)
чи у інший спосіб здійснити поворот виконання)

Дослідивши матеріали справи та заслухавши пояснення

_____,
(процесуальний статус осіб, які прибули на судові засідання)
суд вважає, що заява підлягає _____.
(задоволенню" чи "залишенню без задоволення")

Судом встановлено, що _____
(найменування суду)

суд _____ від "__" _____ 200_ р. скасував
(постановою" чи "ухвалою")

_____ (постановою чи ухвалою) _____ (найменування суду, що прийняв постанову чи ухвалу)
від "__" _____ 200_ р. у справі за позовом _____
(ім'я (найменування) позивача)

до _____
(ім'я (найменування) відповідача)

про _____
(предмет адміністративного позову)

та _____
(висновки суду, що переглянув судові рішення)

При цьому суд _____
(найменування суду, який скасував судове рішення)

не вирішив питання про поворот виконання скасованої _____
("постанови" чи "ухвали")

від " " _____ 200 р.

Керуючись ст. 265 КАС України, суд

УХВАЛИВ:

Заяву _____
(ім'я (найменування) відповідача)

_____ .
("задовольнити" чи "залишити без задоволення")

_____ .
(спосіб та порядок здійснення повороту виконання)

Ухвала набирає законної сили після закінчення строків подання заяви про апеляційне оскарження та апеляційної скарги, якщо вони не були подані у встановлені строки. У разі подання апеляційної скарги ухвала, якщо її не скасовано, набирає законної сили після закінчення апеляційного розгляду справи. Ухвала може бути оскаржена в апеляційному порядку до суду апеляційної інстанції через суд першої інстанції шляхом подачі в 5-денний строк з дня постановлення ухвали заяви про апеляційне оскарження і подання після цього протягом 10 днів апеляційної скарги, з подачею її копій відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі.

Суддя _____

**Ухвала
про відмову від примусового виконання**

"__" _____ 200_ року _____
(найменування адміністративного суду)
суд у складі головуючого _____,
(прізвище та ініціали судді)
при секретарі _____,
розглянувши у судовому засіданні в м. _____
(назва міста)
заяву _____
(ім'я (найменування) відповідача)
про відмову від примусового виконання _____
(“постанови” чи “ухвали”)

_____ (найменування суду, що прийняв постанову чи ухвалу)
від "__" _____ 200_ р. у справі за позовом _____
(ім'я (найменування) позивача)
до _____ про _____,
(ім'я (найменування) відповідача) (предмет адміністративного позову)

ВСТАНОВИВ:

_____ (ім'я (найменування) стягувача)
звернувся до суду із заявою про відмову від примусового виконання
_____ (найменування суду, що прийняв постанову чи ухвалу)
_____ (“постанови” чи “ухвали”)
від "__" _____ 200_ р., мотивуючи прохання тим, що _____
(причини звернення із заявою)

Дослідивши матеріали справи та заслухавши пояснення
_____ (процесуальний статус осіб, які прибули на судові засідання),
суд вважає, що заява підлягає _____
(“задоволенню” чи “залишенню без задоволення”)

Судом встановлено, що відмова стягувача від примусового виконання
_____ закону, _____ (не порушують чий-небудь” чи “порушують”)
(не суперечать” чи “суперечать”)
права, свободи чи інтереси _____
(якщо порушують - то імена (найменування) цих осіб та мотиви
такого висновку суду)

Керуючись ст. 262 КАС України, суд -

УХВАЛИВ:

Заяву _____
(ім'я (найменування) стягувача)
_____ (“задовольнити” чи “залишити без задоволення”)

Прийняти відмову _____

(ім'я (найменування) стягувача)

від примусового виконання _____

("постанови" чи "ухвали")

(найменування суду, що прийняв постанову чи ухвалу)

від "___" _____ 200_ р.

Ухвала набирає законної сили після закінчення строків подання заяви про апеляційне оскарження та апеляційної скарги, якщо вони не були подані у встановлені строки. У разі подання апеляційної скарги ухвала, якщо її не скасовано, набирає законної сили після закінчення апеляційного розгляду справи.

Ухвала може бути оскаржена в апеляційному порядку до суду апеляційної інстанції через суд першої інстанції шляхом подачі в 5-денний строк з дня постановлення ухвали заяви про апеляційне оскарження і подання після цього протягом 10 днів апеляційної скарги, з подачею її копій відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі.

Суддя _____

ДОДАТОК 3

Зразки деяких рішень судів першої та апеляційної інстанцій.

1. Ухвали

Справа № 2-а-800/06

Ухвала

про відкриття провадження в адміністративній справі

28 березня 2006 року суддя Емського окружного адміністративного суду Іваненко О.А., перевіряючи виконання вимог ст. ст. 105, 106 КАС України за позовною заявою Петренка О.М. до Емської районної державної адміністрації, Емського районного управління земельних ресурсів, Емського районного центру державного земельного кадастру про визнання протиправною відмову в наданні земельної ділянки у власність та про зобов'язання вчинити дії,

ВСТАНОВИВ:

У позовній заяві Петренко О.М. оскаржує рішення Емської районної державної адміністрації. Спир виник із публічно-правових відносин, однією із сторін яких виступає районна державна адміністрація як суб'єкт владних повноважень. Зазначений спір згідно із ст.17 КАС України належить до компетенції адміністративних судів та має розглядатись у порядку адміністративного судочинства.

Указана позовна заява подана згідно із ст. 104 КАС України та відповідає вимогам ст. ст. 105, 106 КАС України. Обставин, зазначених у ч. 1 ст. 109 КАС України не виявлено.

У зв'язку із цим, керуючись ст. 107 КАС України, суд

УХВАЛИВ:

Відкрити провадження у справі та призначити судові засідання на 10 квітня 2006 року.

Справа розглядатиметься колегією суддів у складі: Іваненко О.А., Степанової С.С., Немтинова О.М. о 16.00 у залі засідань № 3 із повним фіксуванням судового засідання за допомогою звукозаписувального технічного засобу.

Запропонувати відповідачам подати до 8 квітня 2006 року заперечення проти позову та докази, якими вони обґрунтовуються.

Копію ухвали направити сторонам, відповідачам – копію позовної заяви та додати до неї документи.

На судові засідання викликати сторони.

Ухвала набирає законної сили з моменту проголошення та оскарженню не підлягає.

Ухвала
про відкриття провадження в адміністративній справі
(після усунення недоліків у позовній заяві)

28 березня 2006 року суддя Емського окружного адміністративного суду Іваненко О.А., перевіrivши виконання вимог ст. ст. 105, 106 КАС України за позовною заявою Петренка О.М. до Емської районної державної адміністрації, Емського районного управління земельних ресурсів, Емського районного центру державного земельного кадастру про визнання протиправною відмову в наданні земельної ділянки у власність та про зобов'язання вчинити дії,

ВСТАНОВИВ:

У позовній заяві Петренко О.М. оскаржує рішення Емської районної державної адміністрації. Спiр виник із публічно-правових відносин, однією із сторiн яких виступає районна державна адміністрація як суб'єкт владних повноважень. Зазначений спір згідно із ст.17 КАС України належить до компетенції адміністративних судів та має розглядатись у порядку адміністративного судочинства.

Ухвалою від 20 березня 2006 року суд зобов'язав позивача усунути недоліки у заяві та надати до 27 березня 2006 року відомості про поштові адреси відповідачів. 26 березня 2006 року Петренко О.М. виконав вимогу суду і надав ці відомості.

Таким чином, позовна заява приведена у відповідність до ст. ст. 105, 106 КАС України і вважається поданою 20 березня 2006 року.

У зв'язку із цим, керуючись ст. 107 КАС України, суд

УХВАЛИВ:

Відкрити провадження у справі та призначити судові засідання на 10 квітня 2006 року.

Справа розглядатиметься колегією суддів у складі: Іваненко О.А., Степанової С.С., Немтинова О.М. о 16.00, у залі засідань № 3 із повним фіксуванням судового засідання за допомогою звукозаписувального технічного засобу.

Запропонувати відповідачам подати до 8 квітня 2006 року заперечення проти позову та докази, якими вони обґрунтовуються.

Копію ухвали направити сторонам, відповідачам – копію позовної заяви та додані до неї документи.

На судові засідання викликати сторони.

Ухвала набирає законної сили з моменту проголошення та оскарженню не підлягає.

Ухвала
про відкриття провадження в адміністративній справі та невідкладний розгляд

20 березня 2006 року суддя Емського окружного адміністративного суду Іваненко О.А., перевіrivши виконання вимог ст. ст. 105, 106 КАС України за позовною заявою Петренка О.М. до Емської районної державної адміністрації, Емського районного управління земельних ресурсів, Емського районного центру державного земельного кадастру про визнання протиправною відмову в наданні земельної ділянки у власність та про зобов'язання вчинити дії,

ВСТАНОВИВ:

У позовній заяві Петренко О.М. оскаржує рішення Емської районної державної адміністрації. Спiр виник із публічно-правових відносин, однією із сторiн яких виступає районна державна адміністрація як суб'єкт владних повноважень. Зазначений спiр згідно із ст.17 КАС України належить до компетенції адміністративних судів та має розглядатись у порядку адміністративного судочинства.

Указана позовна заява подана згідно із ст. 104 КАС України та відповідає вимогам ст. ст. 105, 106 КАС України. Обставин, зазначених у ч. 1 ст. 109 КАС України не виявлено.

У позовній заяві Петренко О.М. звернувся до суду із клопотанням про невідкладний розгляд і вирішення справи з мотивів необхідності негайного початку сільськогосподарських робіт. Суд вважає дане клопотання обґрунтованим, оскільки порушення позивачем термінів виконання сільськогосподарських робіт може призвести до втрат урожайності.

У зв'язку із цим, керуючись ст. 107, ч. 3 ст. 110 КАС України, суд

УХВАЛИВ:

Відкрити провадження у справі та призначити судові засідання на 27 березня 2006 року¹.

Справа розглядатиметься колегією суддів у складі: Іваненко О.А., Степанової С.С., Немтинова О.М. о 16.00, у залі засідань № 3 із повним фіксуванням судового засідання за допомогою звукозаписувального технічного засобу.

Запропонувати відповідачам подати до 27 березня 2006 року заперечення проти позову, та докази, якими вони обґрунтовуються.

Кур'єром направити копію цієї ухвали сторонам, відповідачам – копію позовної заяви та додані до неї документи.

¹ Чи треба враховувати при визначенні дати судового засідання семиденний строк для вручення повістки (ч. 3 ст. 35 КАС України)? На нашу думку, - ні. Має застосовуватись друге речення цієї ж частини: повістка у справах, для яких встановлено скорочені строки розгляду, має бути вручена у строк, достатній для прибуття до суду.

На судове засідання викликати позивача та представників відповідачів.

Ухвала набирає законної сили з моменту проголошення та оскарженню не підлягає.

Суддя _____

Ухвала про залишення позовної заяви без руху

20 березня 2006 року суддя Енського окружного адміністративного суду Іваненко О.А., перевіrivши виконання вимог ст. ст. 105, 106 КАС України за позовною заявою Петренка О.М. до Емської районної державної адміністрації, Емського районного управління земельних ресурсів, Емського районного центру державного земельного кадастру про визнання протиправною відмову в наданні земельної ділянки у власність та про зобов'язання вчинити дії,

ВСТАНОВИВ:

Заява не відповідає вимозі п. 2 ч. 1 ст. 106 КАС України, оскільки відсутня вказівка на поштові адреси відповідачів.

Керуючись ч. 1 ст. 108 КАС України, суд

УХВАЛИВ:

Позовну заяву Петренка О.М. до Емської районної державної адміністрації про визнання протиправною відмову в наданні земельної ділянки у власність залишити без руху.

Надати суду у строк до 27 березня 2006 року відомості про поштову адресу відповідача.

У разі ненадання таких відомостей позовна заява буде вважатись неподаною і підлягатиме поверненню.

Ухвала набирає законної сили після закінчення строків подання заяви про апеляційне оскарження та апеляційної скарги, якщо вони не були подані у встановлені строки. У разі подання апеляційної скарги ухвала, якщо її не скасовано, набирає законної сили після закінчення апеляційного розгляду справи.

Ухвала може бути оскаржена в апеляційному порядку до Енського апеляційного адміністративного суду через суд першої інстанції шляхом подачі в 5-денний строк з дня постановлення ухвали заяви про апеляційне оскарження і подання після цього протягом 10 днів апеляційної скарги, з подачею її копій відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі.

Суддя _____

Ухвала про повернення позовної заяви

20 березня 2006 року суддя Еньського окружного адміністративного суду Іваненко О.А., перевіrivши виконання вимог ст. ст. 105, 106 КАС України за позовною заявою Петренка О.М. до Еньської районної державної адміністрації, Еньського районного управління земельних ресурсів, Еньського районного центру державного земельного кадастру про визнання протиправною відмову в наданні земельної ділянки у власність та про зобов'язання вчинити дії,

ВСТАНОВИВ:

Відповідно до вимоги щодо територіальної підсудності адміністративних справ, яка закріплена у ч. 2 ст. 19 КАС України, справи з приводу оскарження правових актів індивідуальної дії, а також дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень, які стосуються інтересів конкретної особи, вирішуються адміністративними судами за місцем проживання позивача.

Як вбачається із позовної заяви, Петренко О.М. проживає у с. Ріпки, яке не належить до території Еньського окружного адміністративного суду. Відповідно до п. 6 ч. 3 ст. 108 КАС України, позовна заява повертається позивачеві, якщо справа не підсудна цьому адміністративному суду.

Оскільки дана справа не підсудна Еньському окружному адміністративному суду, позовна заява підлягає поверненню позивачу.

Керуючись п. 6 ч. 3 ст. 108 КАС України, суд

УХВАЛИВ:

Позовну заяву Петренка О.М. до Еньської районної державної адміністрації про визнання протиправною відмову у наданні земельної ділянки у власність повернути позивачу разом з усіма доданими до неї матеріалами.

Копію ухвали надіслати позивачу.

Ухвала набирає законної сили після закінчення строків подання заяви про апеляційне оскарження та апеляційної скарги, якщо вони не були подані у встановлені строки. У разі подання апеляційної скарги ухвала, якщо її не скасовано, набирає законної сили після закінчення апеляційного розгляду справи.

Ухвала може бути оскаржена в апеляційному порядку до Еньського апеляційного адміністративного суду через суд першої інстанції шляхом подачі в 5-денний строк з дня постановлення ухвали заяви про апеляційне оскарження і подання після цього протягом 10 днів апеляційної скарги, з подачею її копій відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі.

Ухвала
про закінчення підготовчого провадження та призначення справи до
судового розгляду

14 квітня 2006 року суддя Емського окружного адміністративного суду Іваненко О.А., розглянувши у попередньому судовому засіданні позовну заяву Петренка О.М. до Емської районної державної адміністрації, Емського районного управління земельних ресурсів, Емського районного центру державного земельного кадастру про визнання протиправною відмову в наданні земельної ділянки у власність та про зобов'язання вчинити дії,

ВСТАНОВИВ:

Позивач звернувся до суду із позовом до Емської районної державної адміністрації про визнання протиправною відмову в наданні земельної ділянки у власність. На засідання прибув позивач Петренко О.М. та представник відповідачів – юрисконсульт Самойлов Н.Р.

У попередньому судовому засіданні суд:

- 1) уточнив позовні вимоги та заперечення відповідачів проти адміністративного позову;
- 2) з'ясував питання про склад осіб, які братимуть участь у справі;
- 3) визначив факти, які необхідно встановити для вирішення спору і які з них визнаються сторонами, а які належить доказувати;
- 4) з'ясував, якими доказами сторони обґрунтовують свої доводи чи заперечення, та встановлює строки для їх надання.

Суд вважає, що підготовка справи до розгляду закінчена, а тому справа підлягає призначенню до розгляду в судовому засіданні.

Керуючись ст. ст. 111, 121 КАС України, суд

УХВАЛИВ:

Закінчити підготовче провадження.

Призначити справу до судового розгляду на 28 квітня 2006 року о 15.00 у приміщенні Емського окружного адміністративного суду (м. Емськ, вул. Смирнова, 10, зал засідань № 3).

Ухвала набирає законної сили з моменту проголошення та оскарженню не підлягає.

Направити сторонам копію цієї ухвали та повідомлення про дату, час і місце судового засідання.

Ухвала
про закінчення підготовчого провадження та призначення справи до
судового розгляду у день попереднього засідання

14 квітня 2006 року Енський окружний адміністративний суд у складі головуючого Іваненка О.А., розглянувши у попередньому судовому засіданні позовну заяву Петренка О.М. до Емської районної державної адміністрації, Емського районного управління земельних ресурсів, Емського районного центру державного земельного кадастру про визнання протиправною відмову в наданні земельної ділянки у власність та про зобов'язання вчинити дії,

ВСТАНОВИВ:

Позивач звернувся до суду із позовом до Емської районної державної адміністрації про визнання протиправною відмову в наданні земельної ділянки у власність. На засідання прибув позивач Петренко О.М. та представник відповідачів – юриконсульт Самойлов Н.Р.

У попередньому судовому засіданні суд:

- 1) уточнив позовні вимоги та заперечення відповідачів проти адміністративного позову;
- 2) з'ясував питання про склад осіб, які братимуть участь у справі;
- 3) визначив факти, які необхідно встановити для вирішення спору, і які з них визнаються сторонами, а які належить доказувати;
- 4) з'ясував, якими доказами сторони обґрунтовують свої доводи чи заперечення, та встановлює строки для їх надання.

До судового розгляду спір між сторонами не врегульований. Суд вважає, що підготовка справи до розгляду закінчена, а тому справа підлягає призначенню до розгляду в судовому засіданні.

Позивач Петренко О.М. та представник відповідачів Самойлов Н.Р. заявили письмову згоду на початок судового розгляду одразу після завершення попереднього судового засідання.

Керуючись ст. 111, ч. 3 ст. 121 КАС України, суд

УХВАЛИВ:

Закінчити підготовче провадження.

Призначити справу до судового розгляду на 14 квітня 2006 року о 16.00. у приміщенні Енського окружного адміністративного суду (м. Емськ, вул. Смирнова, 10,

зал засідань № 3) у складі судді Іваненка О.А.

Ухвала набирає законної сили з моменту проголошення та оскарженню не підлягає.

Суддя _____

Ухвала¹ про забезпечення доказів

18 березня 2006 року суддя Емського районного суду Симоненко А.П., розглянувши заяву Петренка О.М. про забезпечення доказу,

ВСТАНОВИВ:

14 березня 2006 року громадянин Петренко О.М. звернувся до суду із заявою про забезпечення доказів, у якій просить запитати витяг із Державного реєстру прав на землю та нерухоме майно з метою встановлення цільового призначення земельної ділянки площею 1000 кв. м, що знаходиться за адресою _____². Ці відомості є необхідними заявнику для звернення до суду із позовом на відмову Емської районної державної адміністрації у наданні зазначеної земельної ділянки.

У судове засідання з'явилася заінтересована особа Петренко О.М. Належним чином повідомлені Емський відділ Центру Державного земельного кадастру та Управління земельних ресурсів Емської районної державної адміністрації не забезпечили прибуття своїх представників у судове засідання.

Судом встановлено, що 2 лютого 2006 року позивач звернувся до Емської районної державної адміністрації із заявою про надання йому у власність земельної ділянки для ведення фермерського господарства. Однак, розпорядженням Емської держадміністрації від 2 березня 2006 року йому було відмовлено у наданні згоди на виготовлення землевпорядної документації. Підставою для відмови було названо несільськогосподарське цільове призначення даної земельної ділянки. Це твердження, на думку заявника Петренка О.М., є сумнівним, оскільки у попередньому сільськогосподарському сезоні ділянка використовувалась для вирощування ячменю.

Судом також встановлено, що 3 березня 2006 року заявник на підставі статті 32 Закону України "Про інформацію" звернувся із запитом до управління земельних ресурсів Емської райдержадміністрації з проханням надати витяг із розпорядження райдержадміністрації про визначення цільового призначення даної земельної ділянки. Однак відповідь Петренко О.М. не отримав.

На судовому засіданні позивач пояснив, що надання достовірного витягу із Державного реєстру прав на землю та нерухоме майно згодом, після подання ним позовної заяви, може стати неможливим через те, що є загроза фальшування відомостей у ньо-

¹ Питання про забезпечення позову може бути вирішене в ухвалі про відкриття провадження чи ухвалі про закінчення підготовчого провадження та призначення справи до розгляду

² Адреса

³ Прізвище та ініціали директора

⁴ Прізвище та ініціали начальника управління

му. Він навів факт того, що при усній розмові директор Емського відділу Центру ДЗК _____³ та начальник управління земельних ресурсів Емської районної державної адміністрації _____⁴ повідомили, що із Поземельною книгою він ніколи не ознайомиться, а якщо і довідається про призначення земельної ділянки, то тільки відомості, які їм вигідні.

У зв'язку із цим, керуючись ст. ст. 73-75 КАС України, суд

УХВАЛИВ:

Емському відділу Центру Державного земельного кадастру при державному комітеті по земельних ресурсах України надати суду до 28 березня 2006 року витяг із Державного реєстру прав на землю та нерухоме майно щодо цільового призначення земельної ділянки площею 1000 кв. м, що знаходиться _____.

Ухвала набирає законної сили після закінчення строків подання заяви про апеляційне оскарження та апеляційної скарги, якщо вони не були подані у встановлені строки. У разі подання апеляційної скарги ухвала, якщо її не скасовано, набирає законної сили після закінчення апеляційного розгляду справи.

Ухвала може бути оскаржена в апеляційному порядку до Емського апеляційного адміністративного суду через суд першої інстанції шляхом подачі в 5-денний строк з дня постановлення ухвали заяви про апеляційне оскарження і подання після цього протягом 10 днів апеляційної скарги, з подачею її копій відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі.

Суддя _____

Справа № 2-а-800/06

Ухвала

про вжиття заходів забезпечення адміністративного позову

29 березня 2006 року суддя Емського окружного адміністративного суду Іваненко О.А., розглянувши клопотання у справі за позовною заявою Петренка О.М. до Емської районної державної адміністрації, Емського районного управління земельних ресурсів, Емського районного центру державного земельного кадастру про визнання протиправною відмову в наданні земельної ділянки у власність та про зобов'язання вчинити дії,

ВСТАНОВИВ:

29 березня 2006 року позивач Петренко О.М. звернувся до суду із клопотанням про забезпечення його позову. Він просить заборонити Емському обласному виробничому управлінню меліорації і водного господарства продовжувати осушення природного ставка, що знаходиться на земельній ділянці за адресою _____. Своє клопотання позивач мотивує тим, що земельні ділянки надаються громадянам для ведення фермерського господарства єдиним масивом з розташованими на них водними джере-

лами.

Суд вважає, що осушення ставка не дозволить використовувати позивачу ділянку із запланованою метою. Відновлення ставка вимагатиме значних коштів та складних агротехнічних заходів. Через це клопотання позивача підлягає задоволенню.

Керуючись ч. 7 ст. 7 Закону України “Про фермерське господарство”, ст. ст. 117, 118 КАС України, суд

УХВАЛИВ:

Клопотання позивача Петренка О.М. задовольнити.

Заборонити Енському обласному виробничому управлінню меліорації і водного господарства продовжувати осушення природного ставка, що знаходиться на земельній ділянці сільськогосподарського призначення площею 1000 кв. м за адресою

Ухвала набирає законної сили після закінчення строків подання заяви про апеляційне оскарження та апеляційної скарги, якщо вони не були подані у встановлені строки. У разі подання апеляційної скарги ухвала, якщо її не скасовано, набирає законної сили після закінчення апеляційного розгляду справи.

Ухвала може бути оскаржена в апеляційному порядку до Енського апеляційного адміністративного суду через суд першої інстанції шляхом подачі в 5-денний строк з дня постановлення ухвали заяви про апеляційне оскарження і подання після цього

протягом 10 днів апеляційної скарги, з подачею її копій відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі.

Суддя _____

Справа № 2-а-800/06

Ухвала про відмову в зупиненні провадження

28 травня 2006 року Енський окружний адміністративний суд у складі: головуючого судді – Іваненка О.А., суддів – Степанової С.С., Немтинова О.М. при секретарі – Солоненко Л.М., розглянувши у відкритому судовому засіданні адміністративну справу за позовом Петренка О.М. до Емської районної державної адміністрації, Емського районного управління земельних ресурсів, Емського районного центру державного земельного кадастру про визнання протиправною відмову в наданні земельної ділянки у власність та про зобов'язання вчинити дії,

ВСТАНОВИВ:

Емська районна державна адміністрація листом від 26 травня 2006 року повідомила суд про існування спору щодо частини земельної ділянки площею 200 кв. м і просила суд зупинити провадження у справі до вирішення відповідної справи у порядку цивільного судочинства.

На судовому засіданні представник Емської районної державної адміністрації своє клопотання підтримав. Позивач проти зупинення провадження заперечував, посиляючись на те, що правомірність дій відповідача може бути оцінена і без висновків суду у цивільній справі.

Дослідивши матеріали справи та заслухавши пояснення осіб, які беруть участь у справі, суд вважає, що клопотання Відповідача не підлягає задоволенню.

Так, судом встановлено, що розпорядженням Емської районної державної адміністрації № 69 від 5 жовтня 2001 року частина земельної ділянки за адресою _____ була передана у власність громадянину Нестеренко Ф.П.. Пізніше, 3 лютого 2005 року, ця ж частина земельної ділянки була передана розпорядженням Емської районної державної адміністрації № 47 у власність громадянину Логвиненко С.Т.. Між Нестеренко Ф.П. та Логвиненко С.Т. виник спір з приводу права власності на дану земельну ділянку, який знаходиться на розгляді у Емському районному суді Енської області.

Стаття 116 Земельного кодексу України передбачає право громадян України на безоплатне отримання у власність земельної ділянки, що перебуває у державній власності. Факт перебування певної земельної ділянки у власності іншої особи не знімає із

відповідача обов'язок розглянути заяву позивача про приватизацію цієї ділянки та прийняти належне рішення. До того ж, відмовляючи у задоволенні заяви позивача про передачу земельної ділянки від 2 лютого 2006 року, Емська районна державна адміністрація не посилалась на факт належності прав власності на земельну ділянку.

У зв'язку із цим вимоги позивача можуть бути розглянуті, не очікуючи набрання законної сили судовим рішенням у цивільній справі № 2Ц – 694/2005.

На підставі викладеного та керуючись п. 3 ст. 156 КАС України, суд

УХВАЛИВ:

Клопотання Емської районної державної адміністрації про зупинення провадження залишити без задоволення.

Ухвала суду набирає законної сили з моменту проголошення і оскарженню не підлягає.

Судді _____
_____
_____

Справа № 2-а-800/06

Ухвала про залишення позовної заяви без розгляду

28 травня 2006 року Емський окружний адміністративний суд у складі:

головуючого судді – Іваненка О.А.,

суддів – Степанової С.С., Немтинова О.М.

при секретарі – Кертунській О.В.,

розглянувши у відкритому судовому засіданні в м. Емськ справу за позовом Петренка О.М. до Емської районної державної адміністрації, Емського районного управління земельних ресурсів, Емського районного центру державного земельного кадастру про визнання протиправною відмову в наданні земельної ділянки у власність та про зобов'язання вчинити дії,

ВСТАНОВИВ:

Позивач звернувся до суду із заявою про визнання протиправною відмову Емської районної державної адміністрації у наданні земельної ділянки у власність. Однак на судовому засіданні він подав письмове клопотання про відкликання цієї позовної заяви у зв'язку із тим, що Емська районна державна адміністрація 25 травня 2006 року прийняла до розгляду звернення про відведення земельної ділянки.

Відповідач у судові засідання не прибув, хоча про день і час розгляду справи був повідомлений належним чином.

Відповідно до п. 5 ч.1 ст. 155 КАС України суд залишає позовну заяву без розгляду, якщо надійшло клопотання позивача про відкликання позовної заяви.

Керуючись п. 5 ч. 1 ст. 155 КАС України, суд

УХВАЛИВ:

Позовну заяву Петренка О.М. до Емської районної державної адміністрації, Емського районного управління земельних ресурсів, Емського районного центру державного земельного кадастру про визнання протиправною відмову в наданні земельної ділянки у власність та про зобов'язання вчинити дії залишити без розгляду.

Ухвала набирає законної сили після закінчення строків подання заяви про апеляційне оскарження та апеляційної скарги, якщо вони не були подані у встановлені строки. У разі подання апеляційної скарги ухвала, якщо її не скасовано, набирає законної сили після закінчення апеляційного розгляду справи.

Ухвала може бути оскаржена в апеляційному порядку до апеляційної інстанції через суд першої інстанції шляхом подачі в 5-денний строк з дня постановлення ухвали заяви про апеляційне оскарження і подання після цього протягом 10 днів апеляційної скарги, з подачею її копій відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі.

Судді _____
_____
_____

Справа № 2-а-800/06

Ухвала

про закриття провадження у справі в ході підготовчого провадження чи в ході письмового провадження

10 квітня 2006 року Енський окружний адміністративний суд у складі:

головуючого судді – Іваненка О.А.,

суддів – Степанової С.С., Немтинова О.М.

при секретарі – Солоненко Л.М.,

розглянувши письмову заяву Петренка О.М. по адміністративній справі за позовом Петренка О.М. до Емської районної державної адміністрації Емського районного управління земельних ресурсів, Емського районного центру державного земельного кадастру про визнання протиправною відмову в наданні земельної ділянки у власність та про зобов'язання вчинити дії,

ВСТАНОВИВ:

Петренко О.М. звернувся до суду із позовом на відмову Емської районної державної адміністрації у наданні земельної ділянки у власність. Позивач просить визнати цю відмову протиправною та зобов'язати Емське управління земельних ресурсів перенести на місцевість межі земельної ділянки площею 1000 кв. м, що знаходиться _____, та зобов'язати Емський районний центр державного земельного кадастру при Державному комітеті по земельних ресурсах заповнити державний акт на право власності на цю земельну ділянку.

У письмовій заяві позивач частково відмовляється від адміністративного позову, мотивуючи тим, що відповідач 19 травня 2006 року прийняв розпорядження про надання позивачу земельної ділянки площею 800 кв. м поблизу адміністративних меж Юріївської сільської ради і надав дозвіл на виготовлення проекту відведення земельної ділянки.

Дослідивши матеріали справи, суд вважає, що дії позивача не суперечать закону і не порушують чий-небудь права, свободи або інтереси.

На підставі викладеного та керуючись ст. 112 КАС України, суд

УХВАЛИВ:

Закрити провадження у справі за позовом Петренка О.М. до Емської районної державної адміністрації про визнання протиправною відмову в наданні земельної ділянки площею 1000 кв. м поблизу адміністративних меж Юріївської сільської ради у власність щодо вимог у частині 800 кв. м та до Емського районного управління земельних ресурсів, Емського районного центру державного земельного кадастру про зобов'язання перенести на місцевість межі земельної ділянки площею 1000 м. кв., що знаходиться _____, і заповнити державний акт на право власності на цю земельну ділянку у частині 800 кв. метрів.

Ухвала набирає законної сили після закінчення строків подання заяви про апеляційне оскарження та апеляційної скарги, якщо вони не були подані у встановлені строки. У разі подання апеляційної скарги ухвала, якщо її не скасовано, набирає законної сили після закінчення апеляційного розгляду справи.

Ухвала може бути оскаржена в апеляційному порядку до Емського апеляційного адміністративного суду через суд першої інстанції шляхом подачі в 5-денний строк з дня постановлення ухвали заяви про апеляційне оскарження і подання після цього

протягом 10 днів апеляційної скарги, з подачею її копій відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі.

Головуючий суддя _____

Судді: _____

_____

Справа № 2-а-800/06

Ухвала
про закриття провадження у справі в ході судового засідання

28 травня 2006 року Енський окружний адміністративний суд у складі: головуючого судді – Іваненка О.А., суддів – Степанової С.С., Немтинова О.М. при секретарі – Солоненко Л.М., розглянувши у відкритому судовому засіданні адміністративну справу за позовом Петренка О.М. до Емської районної державної адміністрації, Емського районного управління земельних ресурсів, Емського районного центру державного земельного кадастру про визнання протиправною відмову в наданні земельної ділянки у власність та про зобов'язанні вчинити дії,

ВСТАНОВИВ:

Петренко О.М. звернувся до суду із позовом на відмову Емської районної державної адміністрації у наданні земельної ділянки у власність. Позивач просить визнати протиправним розпорядження голови Емської районної державної адміністрації № 321 від 2 березня 2006 року «Про відмову у наданні земельної ділянки у власність» та скасувати його, зобов'язати Емське управління земельних ресурсів перенести на місцевість межі земельної ділянки площею 1000 кв. м, що знаходиться _____, та зобов'язати Емський районний центр державного земельного кадастру при Державному комітеті по земельних ресурсах заповнити державний акт на право власності на цю земельну ділянку.

На судовому засіданні позивач звернувся до суду із усною заявою про часткову відмову від адміністративного позову, мотивуючи тим, що відповідач 19 травня 2006 року прийняв розпорядження про надання земельної ділянки площею 800 кв. м поблизу адміністративних меж Юріївської сільської ради і надав дозвіл на виготовлення проекту відведення земельної ділянки.

Представник Емської районної державної адміністрації юрисконсульт Соколенко В.Т. просила прийняти часткову відмову позивача від адміністративного позову.

Дослідивши матеріали справи та вислухавши пояснення сторін, суд вважає, що дії позивача не суперечать закону і не порушують чий-небудь права, свободи або інтереси.

На підставі викладеного та керуючись п. 2 ч. 1 ст. 155 КАС України, суд

УХВАЛИВ:

Закрити провадження у справі за позовом Петренка О.М. до Емської районної державної адміністрації про визнання протиправною відмову у наданні земельної ділянки площею 1000 кв. м поблизу меж Юріївської сільської ради у власність щодо вимог у частині надання земельної ділянки у розмірі 800 кв. м та до Емського районного управління земельних ресурсів, Емського районного центру державного земельного кадастру про зобов'язання перенести на місцевість межі земельної ділянки площею 1000 кв. м поблизу меж Юріївської сільської ради, і заповнити державний акт на право власності на цю земельну ділянку у частині 800 кв. метрів.

Ухвала набирає законної сили після закінчення строків подання заяви про апеляційне оскарження та апеляційної скарги, якщо вони не були подані у встановлені строки. У разі подання апеляційної скарги ухвала, якщо її не скасовано, набирає законної сили після закінчення апеляційного розгляду справи.

Ухвала може бути оскаржена в апеляційному порядку до Емського апеляційного адміністративного суду через суд першої інстанції шляхом подачі в 5-денний строк з дня постановлення ухвали заяви про апеляційне оскарження і подання після цього протягом 10 днів апеляційної скарги, з подачею її копій відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі.

Головуючий суддя _____

Судді: _____

_____

Справа № 2-а-800/06

Ухвала

про передачу адміністративної справи до іншого адміністративного суду

18 травня 2006 року Емський окружний адміністративний суд у складі:

головуючого судді – Іваненка О.А.,

суддів – Степанової С.С., Немтинова О.М.

при секретарі – Солоненко Л.М.,

розглянувши у відкритому судовому засіданні клопотання представника позивача Самолова Н.Р. про передачу адміністративної справи за позовом Петренка О.М. до Емської районної державної адміністрації, Емського районного управління земельних ресурсів, Емського районного центру державного земельного кадастру про визнання протиправною відмову в наданні земельної ділянки у власність та про зобов'язання вчинити дії,

ВСТАНОВИВ:

Представник Емської районної державної адміністрації юристконсульт Самойлов Н.Р. звернувся до суду із письмовим клопотанням передати справи за належною територіальною підсудністю до Іванівського районного суду. На судовому засіданні позивач та його представник Самойлов Н.Р. підтримали подане клопотання.

Суд вважає, що клопотання підлягає задоволенню із таких підстав. При відкритті провадження у справі для визначення територіальної підсудності до уваги була взята адреса, вказана позивачем у заяві (село Балки Петрівського району Емської області, вул. Червоних Козаків, 9.). У дійсності позивач не проживає (не перебуває) за вказаною адресою. Надані представником відповідача квитанції про сплату комунальних послуг свідчать про фактичне проживання позивача у місті Іванове.

Дана обставина, виявлена після відкриття провадження у справі, є підставою для передачі справи до іншого адміністративного суду.

Відповідно до ч. 6 ст. 22 КАС України спори між адміністративними судами щодо підсудності не допускаються.

На підставі викладеного та керуючись п. 3 ч. 1 ст. 22 КАС України, суд

УХВАЛИВ:

Клопотання представника відповідача Самойлова Н.Р. задовольнити.

Передати адміністративну справу за позовом Петренка О.М. до Емської районної державної адміністрації, Емського районного управління земельних ресурсів, Емського районного центру державного земельного кадастру про визнання протиправною відмову в наданні земельної ділянки у власність та про зобов'язання вчинити дії за підсудністю до Іванівського районного суду Емської області.

Ухвала набирає законної сили після закінчення строків подання заяви про апеляційне оскарження та апеляційної скарги, якщо вони не були подані у встановлені строки. У разі подання апеляційної скарги ухвала, якщо її не скасовано, набирає законної сили після закінчення апеляційного розгляду справи.

Ухвала може бути оскаржена в апеляційному порядку до Емського апеляційного адміністративного суду через суд першої інстанції шляхом подачі в 5-денний строк з дня постановлення ухвали заяви про апеляційне оскарження і подання після цього

протягом 10 днів апеляційної скарги, з подачею її копій відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі.

Головуючий суддя _____

Судді: _____

_____

Справа № 2-а-800/06

Ухвала
про закриття провадження у зв'язку із примиренням

28 травня 2006 року Енський окружний адміністративний суд у складі:

головуючого судді – Іваненка О.А.,

суддів – Степанової С.С., Немтинова О.М.

при секретарі – Солоненко Л.М.,

розглянувши у відкритому судовому засіданні клопотання сторін про закриття провадження у справі за позовом Петренка О.М. до Емської районної державної адміністрації, Емського районного управління земельних ресурсів, Емського районного центру державного земельного кадастру про визнання протиправною відмову в наданні земельної ділянки у власність та про зобов'язання вчинити дії,

ВСТАНОВИВ:

12 травня 2006 року сторони звернулись до суду із клопотанням про зупинення провадження у справі для врегулювання спору на основі взаємних поступок. Ухвалою суду їм було надано час до 28 травня 2006 року для примирення.

28 травня 2006 року сторони подали до суду умови примирення, за якими Емська районна державна адміністрація зобов'язується надати у власність позивачу сусідню до спірної земельну ділянку розміром 1000 кв. м, що знаходиться _____.

Аналіз умов примирення дозволяє зробити висновок, що вони не суперечать закону та не порушують чий-небудь права, свободи чи інтереси. Сторони не дійшли згоди щодо розподілу судових витрат, тому кожна сторона у справі несе половину витрат зі сплаченого судового збору.

Керуючись статтями 51, 96, 157 КАС України,

УХВАЛИВ:

Визнати примирення від 28 травня 2006 року у справі № 2-а-800/06 між Петренком О.М. та Емською районною державною адміністрацією Емського районного управління земельних ресурсів, Емського районного центру державного земельного кадастру на таких умовах:

1. Петренко О.М.:

1.1. відмовляється від вимоги отримати у приватну власність земельну ділянку розміром 1000 м. кв., що знаходиться _____;

1.2. зобов'язується подати до Емської районної державної адміністрації протягом 3 днів з моменту набрання чинності цієї ухвали суду заяву на отримання у власність зе-

мельної ділянки розміром 1000 кв. м, що знаходиться _____ (надалі – ділянка № 2) та рішення професійної комісії з питань створення фермерських господарств;

1.3. зобов'язується подати Емській районній державній адміністрації протягом 30 днів з моменту одержання її згоди погоджений відповідно до закону проект відведення ділянки № 2.

2. Емська районна державна адміністрація:

2.1. зобов'язується у місячний строк з дня подання заяви Петренком О.М. надати згоду на підготовку землепорядною організацією проекту відведення ділянки № 2.

2.2. зобов'язується протягом 5 днів з моменту отримання погодженого проекту відведення надати Петренко О.М. у власність ділянку № 2.

Стягнути із Державного бюджету України на користь Петренка О.М. 1 грн. 17 коп. судового збору.

Ухвала набирає законної сили після закінчення строків подання заяви про апеляційне оскарження та апеляційної скарги, якщо вони не були подані у встановлені строки. У разі подання апеляційної скарги ухвала, якщо її не скасовано, набирає законної сили після закінчення апеляційного розгляду справи.

Ухвала може бути оскаржена в апеляційному порядку до Емського апеляційного адміністративного суду через суд першої інстанції шляхом подачі в 5-денний строк з дня постановлення ухвали заяви про апеляційне оскарження і подання після цього

протягом 10 днів апеляційної скарги, з подачею її копії.

Головуючий суддя _____

Судді _____

Справа 22А-3197/2006

Головуючий у суді I інстанції: Іваненко О.А.

Суддя-доповідач: Сорохан С.Д.

Ухвала про відкриття апеляційного провадження

30 червня 2006 року суддя-доповідач Енського апеляційного адміністративного суду Сорохан С.Д., перевіривши виконання вимог ст. ст. 185-187 КАС України у справі за апеляційною скаргою Нестеренка Ф.П. на постанову судді Енського окружного адміністративного суду від 28 травня 2006 року по адміністративній справі за позовом Петренка О.М. до Емської районної державної адміністрації, Емського районного управління земельних ресурсів, Емського районного центру державного земельного кадастру про визнання протиправною відмову в наданні земельної ділянки у власність та про зобов'язання вчинити дії,

ВСТАНОВИВ:

Апеляційна скарга подана з дотриманням ст. ст. 185, 186 КАС України та строків апеляційного оскарження. Апеляційна скарга подана особою, яка має права на апеляційне оскарження, за формою і змістом вона відповідає вимогам ст. 187 КАС України, що є достатнім для відкриття апеляційного провадження.

Керуючись ст. 189 КАС України, суддя

УХВАЛИВ:

Відкрити провадження за апеляційною скаргою Нестеренка Ф.П. на постанову Енського окружного адміністративного суду від 28 травня 2006 року.

Особам, які беруть участь у справі, направити:

- копію ухвали про відкриття апеляційного провадження;
- копії заяви про апеляційне оскарження та апеляційної скарги;

– інформацію про їхні права та обов'язки.

Встановити строк, протягом якого можуть бути подані заперечення на апеляційну скаргу до 15 липня 2006 року

Ухвала набирає законної сили з моменту проголошення та оскарженню не підлягає.

Суддя _____
Справа 22А-3197/2006

Головуючий у суді I інстанції: Іваненко О.А.
Суддя-доповідач: Сорохан С.Д.

Ухвала про призначення справи до апеляційного розгляду

7 липня 2006 року Енський апеляційний адміністративний суд у складі:

головуючого – Бойка С.Т.

суддів – Сорохан С.Д., Невмитого Н.Р.

при секретарі – Приступі О.Г.,

перевіривши виконання вимог ст. 185-187 КАС України у справі за апеляційною скаргою Нестеренка Ф.П. на постанову судді Енського окружного адміністративного суду від 28 травня 2006 року по адміністративній справі за позовом Петренка О.М. до Емської районної державної адміністрації Емського районного управління земельних ресурсів, Емського районного центру державного земельного кадастру про визнання протиправною відмову у наданні земельної ділянки у власність,

ВСТАНОВИВ:

При підготовці справи до апеляційного розгляду проведені наступні підготовчі дії: з'ясував склад учасників адміністративного процесу; з'ясував обставини, на які посилаються особи, що беруть участь у справі, як на підставу своїх вимог і заперечень; з'ясував, які обставини визнаються та які заперечуються особами, що беруть участь у справі.

Заслухавши доповідь судді-доповідача, визнавши підготовку справи до апеляційного розгляду завершеною та керуючись ст. 190 КАС України, суд -

УХВАЛИВ:

Підготовчі дії по справі визнати закінченими.

Призначити справу до розгляду у відкритому судовому засіданні у приміщенні Енського апеляційного адміністративного суду (м. Енськ, вул. Уварова, 12) на 2 серпня 2006 року о 12.00.

На судове засідання викликати осіб, які беруть участь у справі.

Ухвала набирає законної сили з моменту проголошення та оскарженню не підлягає.

гає.

Головуючий суддя _____
Судді _____
_____

Справа 22А-3197/2006

Головуючий в 1 інстанції: Іваненко О.А.
Суддя-доповідач: Сорохан С.Д.

Ухвала

про скасування ухвали про повернення позовної заяви та прийняття нової ухвали – про відкриття провадження в адміністративній справі

28 квітня 2006 року Енський апеляційний адміністративного суду в складі:
головуючого – Бойко С.Т.
суддів – Сорохан С.Д., Невмитого Н.Р.
при секретарі – Приступі О.Г.,

розглянувши у відкритому судовому засіданні в м. Енськ апеляційну скаргу Петренка О.М. на ухвалу Енського окружного адміністративного суду від 28 квітня 2006 року в адміністративній справі за позовом Петренка О.М. до Емської районної державної адміністрації Емського районного управління земельних ресурсів, Емського районного центру державного земельного кадастру про визнання протиправною відмову в наданні земельної ділянки у власність та про зобов'язання вчинити дії,

ВСТАНОВИВ:

19 березня 2006 року Петренко О.М. звернувся із позовом до Енського окружного адміністративного суду, вимагаючи визнати протиправною відмову Емської районної державної адміністрації надати земельну ділянку у власність, скасувати розпорядження відповідача № 321 від 2 березня 2006 року «Про відмову в наданні земельної ділянки у власність», зобов'язати Емське управління земельних ресурсів перенести на місцевість межі земельної ділянки площею 1000 кв. м за адресою _____ та зобов'язати Емський районний центр державного земельного кадастру при Державному комітеті по земельних ресурсах заповнити державний акт на право власності на цю земельну ділянку.

Ухвалою Енського окружного адміністративного суду від 28 квітня 2006 року позовна заява визнана неподаною та повернута позивачу.

В апеляційній скарзі позивач Петренко О.М. просить скасувати ухвалу суду, посилячись на те, що вона прийнята із порушенням процесуального закону.

На судовому засіданні позивач підтримав вимоги своєї скарги. Представники відповідачів на судове засідання не прибули.

Дослідивши матеріали справи, заслухавши пояснення позивача, апеляційний суд

вважає, що апеляційна скарга підлягає задоволенню.

Як вбачається із позовних матеріалів ухвалою судді від 20 березня 2006 року позовна заява Петренка О.М. залишена без руху і надано строк до 27 березня 2006 року для виправлення недоліку шляхом надання суду адреси відповідача. 26 березня 2006 року позивачем надано доповнення до позовної заяви, у якому вказувалась поштова адреса відповідача.

За таких обставин ухвала суду першої інстанції про визнання позовної заяви неподаною є необґрунтованою і підлягає скасуванню із постановленням нової ухвали.

Керуючись ст. ст. 199, 205 КАС України, суд,

УХВАЛИВ:

Апеляційну скаргу Петренка О.М. задовольнити.

Ухвалу Емського окружного адміністративного суду від 28 квітня 2006 року скасувати.

Відкрити провадження в адміністративній справі за позовом Петренка О.М. до Емської районної державної адміністрації, Емського районного управління земельних ресурсів, Емського районного центру державного земельного кадастру про визнання протиправною відмову в наданні земельної ділянки у власність та про зобов'язання вчинити дії.

Ухвала набирає законної сили з моменту проголошення і не може бути оскаржена.
Копію ухвали надіслати відповідачам.

Головуючий _____

Судді: _____

_____

2. Постанови

Справа № 2-а-800/06

ПОСТАНОВА

Іменем України

за результатами розгляду справи у судовому засіданні

28 травня 2006 року Енський окружний адміністративний суд у складі:

головуючого судді – Іваненко О.А.,

суддів – Степанової С.С., Немтинова О.М.

при секретарі – Солоненко Л.М.,

розглянувши у відкритому судовому засіданні адміністративну справу за позовом Петренка О.М. до Емської районної державної адміністрації, Емського районного управління земельних ресурсів, Емського районного центру державного земельного кадастру про визнання протиправною відмову в наданні земельної ділянки у власність та про зобов'язання вчинити дії,

ВСТАНОВИВ:

Звернувшись до суду Петренко О.М. просить визнати протиправним розпорядження голови Емської районної державної адміністрації № 321 від 2 березня 2006 року «Про відмову в наданні земельної ділянки у власність» та скасувати його, зобов'язати Емське управління земельних ресурсів перенести на місцевість межі земельної ділянки площею 1000 кв. м та зобов'язати Емський районний центр державного земельного кадастру при Державному комітеті по земельних ресурсах заповнити державний акт на право власності на цю земельну ділянку.

Свій позов Петренко О.М. обґрунтовує тим, що Емська районна державна адміністрація необґрунтовано відмовила йому у наданні згоди на підготовку проекту відведення земельної ділянки. Всі необхідні відомості були вказані ним у заяві, адресованій райдержадміністрації: бажаний розмір і місце розташування ділянки, кількість членів фермерського господарства та наявність у них права на безоплатне одержання земельних ділянок у власність, обґрунтування розмірів земельної ділянки з урахуванням перспектив діяльності фермерського господарства. Позивач також вказує на те, що до заяви ним було додано рішення професійної комісії з питань створення фермерських господарств щодо наявності у нього достатнього досвіду роботи у сільському господарстві.

На судовому засіданні позивач підтримав свої позовні вимоги.

Відповідачі у листах просили розглядати справу без участі їхніх представників.

Дослідивши матеріали справи, суд встановив наступне. 2 лютого 2006 року позивач звернувся до Емської районної державної адміністрації із заявою про надання йому у власність земельної ділянки для ведення фермерського господарства. Однак, розпорядженням голови Емської державної адміністрації від 2 березня 2006 року йому було відмовлено у наданні згоди на виготовлення землепорядної документації. Підставою для відмови було названо несільськогосподарське цільове призначення даної земельної ділянки. Витребуваний у Емського районного центру державного земельного кадастру витяг із Державного реєстру прав на землю та нерухоме майно від 28 березня 2006 року вказує, що дана ділянка має сільськогосподарське цільове призначення.

Частина 4 статті 7 Закону України “Про фермерське господарство” вказує, що у разі встановлення факту неправомірності відмови у наданні згоди на виготовлення проекту відведення ділянки, така ділянка відводиться у натурі на підставі судового рішення. Для забезпечення можливості відвести земельну ділянку на місцевості судом було запитано висновок в Емського районного управління земельних ресурсів. 18 травня 2006 року своїм висновком Емське районне управління земельних ресурсів погодило поданий позивачем проект відведення земельної ділянки.

Таким чином позовні вимоги позивача підлягають задоволенню.

На підставі викладеного та ст. ст. 11, 14, 70, 71, 72, 86, 159-163 КАС України, ч.4 ст.7 Закону України “Про фермерське господарство” від 19.06.2003 року суд

ПОСТАНОВИВ:

Позов Петренка О.М. до Емської районної державної адміністрації про визнання протиправною відмову у наданні земельної ділянки у власність задовольнити.

Визнати розпорядження голови Емської районної державної адміністрації № 321 від 2 березня 2006 року «Про відмову в наданні земельної ділянки у власність» протиправним та скасувати його.

Зобов'язати Емське управління земельних ресурсів перенести на місцевість межі земельної ділянки площею 1000 кв. м, що знаходиться за адресою _____, та закріпити їх довгостроковими межовими знаками згідно із затвердженим проектом відведення цієї ділянки.

Зобов'язати Емський районний центр державного земельного кадастру при Державному комітеті по земельних ресурсах заповнити державний акт на право власності гр. Петренка О.М. на земельну ділянку площею 1000 кв. м, що знаходиться за адресою _____.

Стягнути із Державного бюджету України на користь Петренка О.М. 3 грн. 40 коп. судових витрат.

Постанова набирає законної сили після закінчення строків подання заяви про апеляційне оскарження та апеляційної скарги, якщо вони не були подані у встановлені строки. У разі подання апеляційної скарги постанова, якщо її не скасовано, набирає законної сили після закінчення апеляційного розгляду справи.

Постанова може бути оскаржена в апеляційному порядку до Емського апеляційного адміністративного суду через суд першої інстанції шляхом подачі в 10-денний строк

з дня постановлення ухвали заяви про апеляційне оскарження і подання після цього протягом 20 днів апеляційної скарги, з подачею її копій відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі.

Копію постанови надіслати відповідачам.

Головуючий суддя _____

Судді: _____

_____

Справа № 2-а-800/06

ПОСТАНОВА
Іменем України
за результатами розгляду справи у порядку письмового провадження

28 травня 2006 року Енський окружний адміністративний суд у складі:

головуючого судді – Іваненка О.А.,

суддів – Степанової С.С., Немтинова О.М.

розглянувши у порядку письмового провадження адміністративну справу за позовом Петренка О.М. до Емської районної державної адміністрації, Емського районного управління земельних ресурсів, Емського районного центру державного земельного кадастру про визнання протиправною відмову в наданні земельної ділянки у власність та про зобов'язання вчинити дії,

ВСТАНОВИВ:

Звернувшись до суду, Петренко О.М. просить визнати протиправним розпорядження голови Емської районної державної адміністрації № 321 від 2 березня 2006 року «Про відмову в наданні земельної ділянки у власність» та скасувати його, зобов'язати Емське управління земельних ресурсів перенести на місцевість межі земельної ділянки площею 1000 кв. м за адресою _____ та зобов'язати Емський районний центр державного земельного кадастру при Державному комітеті по земельних ресурсах заповнити державний акт на право власності на цю земельну ділянку.

Свій позов Петренко О.М. обґрунтовує тим, що Емська районна державна адміністрація необґрунтовано відмовила йому у наданні згоди на підготовку проекту відведення земельної ділянки. Всі необхідні відомості ним були вказані у заяві, адресованій райдержадміністрації: бажаний розмір і місце розташування ділянки, кількість членів фермерського господарства та наявність у них права на безоплатне одержання земельних ділянок у власність, обґрунтування розмірів земельної ділянки з урахуванням перспектив діяльності фермерського господарства. Позивач також вказує на те, що до заяви ним було додано рішення професійної комісії з питань створення фермерських господарств щодо наявності у нього достатнього досвіду роботи у сільському господарстві.

Дослідивши матеріали справи, суд вважає, що позов підлягає задоволенню.

Судом встановлено, що 2 лютого 2006 року позивач звернувся до Емської районної

державної адміністрації із заявою про надання йому у власність земельної ділянки для ведення фермерського господарства. Однак, розпорядженням Емської державної адміністрації від 2 березня 2006 року йому було відмовлено у наданні згоди на виготовлення землевпорядної документації. Підставою для відмови було названо несільськогосподарське цільове призначення даної земельної ділянки. Витребуваний у Емського районного центру державного земельного кадастру витяг із Державного реєстру прав на землю та нерухоме майно від 28 березня 2006 року вказує, що дана ділянка має сільськогосподарське цільове призначення.

Відповідач не навів суду доводів про те, що викладені позивачем у його заяві від 2.02.2006 року обставини не відповідають дійсності.

Частина 4 статті 7 Закону України “Про фермерське господарство” вказує, що у разі встановлення факту неправомірності відмови у наданні згоди на виготовлення проекту відведення ділянки, така ділянка відводиться у натурі на підставі судового рішення. Для забезпечення можливості відвести земельну ділянку на місцевості судом було запитано висновок Емського районного управління земельних ресурсів. 18 травня 2006 року своїм висновком Емське районне управління земельних ресурсів погодило поданий позивачем проект відведення земельної ділянки.

Таким чином позовні вимоги позивача підлягають задоволенню.

На підставі викладеного та ст. ст. 11, 14, 70, 71, 72, 86, 159-163 КАС України, ч.4. ст. 7 Закону України “Про фермерське господарство” від 19.06.2003 року суд -

ПОСТАНОВИВ:

Позов Петренка О.М. до Емської районної державної адміністрації про визнання протиправною відмову в наданні земельної ділянки у власність задовольнити.

Визнати розпорядження голови Емської районної державної адміністрації № 321 від 2 березня 2006 року «Про відмову в наданні земельної ділянки у власність» протиправним та скасувати його.

Зобов'язати Емське управління земельних ресурсів перенести на місцевість межі земельної ділянки площею 1000 кв. м, що знаходиться _____, та закріпити їх довгостроковими межовими знаками згідно із затвердженим проектом відведення цієї ділянки.

Зобов'язати Емський районний центр державного земельного кадастру при Державному комітеті по земельних ресурсах заповнити державний акт на право власності гр. Петренка О.М. на земельну ділянку площею 1000 кв. м, що знаходиться _____.

Стягнути із Державного бюджету України на користь Петренка О.М. 3 грн. 40 коп. судових витрат.

Постанова набирає законної сили після закінчення строків подання заяви про апеляційне оскарження та апеляційної скарги, якщо вони не були подані у встановлені строки. У разі подання апеляційної скарги постанова, якщо її не скасовано, набирає законної сили після закінчення апеляційного розгляду справи.

Постанова може бути оскаржена в апеляційному порядку до Емського апеляційного адміністративного суду через суд першої інстанції шляхом подачі в 10-денний строк

з дня постановлення ухвали заяви про апеляційне оскарження і подання після цього протягом 20 днів апеляційної скарги, з подачею її копій відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі.

Копію постанови надіслати сторонам.

Головуючий суддя _____

Судді _____

Справа № 2-а-103/06

ПОСТАНОВА
Іменем України
у справі за позовом суб'єкта владних повноважень

11 липня 2006 року суддя Петренко В.П. Енського окружного адміністративного суду¹, розглянувши заяву Контрольно-ревізійного управління в м. Києві про надання дозволу на продовження строків ревізії Державної бібліотеки ім. О.Кобилянської,

ВСТАНОВИВ:

Контрольно-ревізійне управління в м. Києві звернулось до суду з заявою про надання дозволу на продовження терміну проведення ревізії з питань законності нарахування та виплати зарплати у період з 12 липня 2006 по 16 липня 2006 року посиляючись на те, що під час проведення ревізії з метою перевірки законності нарахування зарплати в Державній бібліотеці ім. О.Кобилянської зроблено 24 запити, але станом на 9 квітня 2006 року надійшли відповіді лише на 20 із них.

Представник позивача, Смірнов О.П. на судові засідання прибув та підтримав позовні вимоги. Відповідач на судові засідання не прибув і заперечення на позов не надав.

Дослідивши матеріали справи, заслухавши пояснення представника позивача, суд апеляційної інстанції вважає, що позов підлягає задоволенню із таких підстав.

Судом встановлено, що планова ревізія з питань законності нарахування та виплати зарплати у Державній бібліотеці ім. О.Кобилянської проводилась на підставі Плану контрольно-ревізійної роботи, затвердженого 27 грудня 2005 року, наказу начальника Контрольно-ревізійного управління в м. Києві № 57 від 2 червня 2006 року та програми ревізії, затвердженої наказом заступника начальника Контрольно-ревізійного управління в м. Києві № 58 від 2 червня 2006 року. Повноваження працівників відповідача, що входили до складу ревізійної групи, підтверджуються направленнями № 190, № 191, № 192 від 3 червня 2006 року.

У ході перевірки головному бухгалтеру відповідача було вручено перелік питань, на які вимагалось дати відповідь. Факт вручення переліку підтверджується розпискою головного бухгалтера від 9 липня 2006 року. Вимога позивача надати письмові пояс-

¹ Частина перша статті 18 КАСУ вказує, що адміністративні справи, у яких однією із сторін є орган державної влади, підсудні окружним адміністративним судам.

нення із включених до переліку питань відповідає пункту 18 «Порядку проведення інспектування державною контрольно-ревізійною службою», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20 квітня 2006 р. № 550 та пункту 6 частини 1 статті 10 Закону України «Про контрольно-ревізійну службу в Україні». Для з'ясування окремих обставин фінансово-господарської діяльності об'єкта контролю посадові особи контрольно-ревізійної служби можуть вимагати письмові пояснення від працівників об'єкта контролю. Такі пояснення мають оформлюватися на ім'я керівника органу контрольно-ревізійної служби, який призначив ревізію.

Відповідач не надав доказів своєчасної відповіді на запит контрольно-ревізійного управління у м. Києві.

Керуючись ст. ст. 162, 163 КАСУ, ст. 11 ЗУ «Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні», суд

ПОСТАНОВИВ:

Продовжити термін проведення контрольно-ревізійним управлінням у м. Києві ревізії з окремих питань фінансово-господарської діяльності в Державній бібліотеці ім. О.Кобилянської з 12.07 до 16.07.2006 року.

Копію постанови направити відповідачеві.

Постанова набирає законної сили після закінчення строків подання заяви про апеляційне оскарження та апеляційної скарги, якщо вони не були подані у встановлені строки. У разі подання апеляційної скарги постанова, якщо її не скасовано, набирає за-

конної сили після закінчення апеляційного розгляду справи.

Постанова може бути оскаржена в апеляційному порядку до Енського апеляційно-го адміністративного суду через суд першої інстанції шляхом подачі в 10-денний строк з дня постановлення ухвали заяви про апеляційне оскарження і подання після цього протягом 20 днів апеляційної скарги, з подачею її копій відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі.

Суддя _____
Справа 22А-3197/2006

Головуючий у суді 1 інстанції: Іваненко О.А.
Суддя-доповідач: Сорохан С.Д.

ПОСТАНОВА **Іменем України**

2 серпня 2006 року Енський апеляційний адміністративний суд в складі:
головуючого судді – Бойка С.Т.
суддів – Сорохан С.Д., Невмитого Н.Р.
при секретарі – Приступі О.Г.,

розглянувши у відкритому судовому засіданні в м. Енську апеляційну скаргу Нестеренка Ф.П. на постанову Енського окружного адміністративного суду від 28 травня 2006 року по адміністративній справі за позовом Петренка О.М. до Емської районної державної адміністрації, Емського управління земельних ресурсів, Емського районного центру державного земельного кадастру про визнання протиправною відмову у наданні земельної ділянки у власність та про зобов'язання вчинити дії,

ВСТАНОВИВ:

19 березня 2006 року Петренко О.М. звернувся із позовом до Емської районної державної адміністрації про визнання протиправним розпорядження голови Емської районної державної адміністрації від 2 березня 2006 «Про відмову в наданні земельної ділянки у власність». Позивач посилався на необґрунтованість рішення відповідача, оскільки земельна ділянка площею 1000 кв. м за адресою _____ має сільськогосподарське цільове призначення та могла бути передана у приватну власність. У зв'язку із цим на підставі частини 4 статті 7 Закону України «Про фермерське господарство» Петренко О.М. також просив зобов'язати Емське управління земельних ресурсів перенести на місцевість межі указаної земельної ділянки та зобов'язати Емський районний центр державного земельного кадастру при Державному комітеті по земельних ресурсах заповнити державний акт на право власності на цю ділянку.

Судом першої інстанції встановлено, що 2 лютого 2006 року Петренко О.М. звернувся до Емської районної державної адміністрації із заявою про надання йому у власність земельної ділянки для ведення фермерського господарства. Однак, розпорядженням голови Емської держадміністрації від 2 березня 2006 року йому було відмовлено у наданні згоди на вигодовлення землевпорядної документації. Підставою для відмови було названо несільськогосподарське цільове призначення даної земельної

ділянки. Судом також встановлено, що 3 березня 2006 року позивач на підставі статті 32 Закону України “Про інформацію” звернувся із запитом до управління земельних ресурсів Емської районної державної адміністрації з проханням надати витяг із розпорядження райдержадміністрації про визначення цільового призначення даної земельної ділянки. Однак відповіді по закінченні визначеного законом 10-денного строку Петренко О.М. не отримав.

Витребуваний у Емського районного центру державного земельного кадастру витяг із Державного реєстру прав на землю та нерухоме майно від 28 березня 2006 року вказує, що дана ділянка має сільськогосподарське цільове призначення. Для забезпечення можливості відвести земельну ділянку на місцевості судом було запитано висновок в Емського районного управління земельних ресурсів. 18 травня 2006 року своїм висновком Емське районне управління земельних ресурсів затвердило поданий позивачем проект відведення земельної ділянки.

На основі цього постановою Емського окружного адміністративного суду позов задоволений.

Не погоджуючись із постановою суду, Нестеренко Ф.П. подав апеляційну скаргу, у якій просить скасувати указану постанову, посилаючись на її незаконність, і постановити ухвалу про закриття провадження у справі через наявність спору про право власності на земельну ділянку розміром 200 кв. м за адресою _____, який слід вирішувати у порядку цивільного судочинства.

Дослідивши матеріали справи, заслухавши доповідь судді апеляційного суду, пояснення Нестеренка Ф.П., Петренка О.М., представника Емської районної державної адміністрації Журибеди О.С., колегія суддів вважає, що апеляційна скарга підлягає частковому задоволенню з таких підстав.

Задовольняючи позов Петренка О.М., суд першої інстанції виходив із того, що відповідач протиправно відмовив у наданні згоди на виготовлення проекту відведення земельної ділянки, оскільки остання мала сільськогосподарське цільове призначення. Однак такий висновок є помилковим, оскільки ґрунтується на неповному з’ясуванні обставин, які мають значення для справи.

Судом першої інстанції всупереч ст. 161 КАС України не було з’ясовано факт належності частини земельної ділянки розміром 200 кв. м за адресою _____ на праві власності громадянину Нестеренко Ф.П. згідно Державного акту про право власності на земельну ділянку, виданого на підставі розпорядження Емської державної адміністрації № 54 від 4 березня 2002 року. Законність указанного Державного акту позивач не оспориював. Через це постановою суду першої інстанції підлягає скасуванню.

Разом із тим колегія суддів на підставі ч. 2 ст. 11 КАС України знайшла можливим вийти за межі позовних вимог зі згоди позивача і розглянула питання про відведення земельної ділянки меншої площі – 800 кв. м, – у натурі та про видачу документа, що посвідчує право власності на неї. Для забезпечення можливості відвести земельну ділянку такого розміру за адресою _____ на місцевості судом було запитано висновок у Емського районного управління земельних ресурсів. 1 серпня 2006 року своїм висновком Емське районне управління земельних ресурсів погодило поданий позивачем проект відведення земельної ділянки розміром 800 кв. метрів.

Оскільки суд першої інстанції неповно з'ясував обставини, які мають значення для справи, його постанову підлягає скасуванню на підставі пункту 1 частини першої статті 202 КАС України із прийняттям у справі нової постанови.

Керуючись ст. ст. 198, 205, 207 КАС України, суд,

ПОСТАНОВИВ:

Апеляційну скаргу Нестеренка Ф.П. задовольнити частково.

Постанову Емського окружного адміністративного суду від 28 травня 2006 року скасувати і прийняти нову постанову у справі.

Позов Петренка О.М. до Емської районної державної адміністрації задовольнити частково.

Визнати розпорядження голови Емської районної державної адміністрації № 321 від 2 березня 2006 року «Про відмову у наданні земельної ділянки у власність» проти-правним у частині відмови у наданні Петренкові О.М. земельної ділянки розміром 800 кв. м за адресою _____ та скасувати його у цій частині.

Зобов'язати Емське управління земельних ресурсів перенести на місцевість межі земельної ділянки площею 800 кв. м за адресою _____ та закріпити їх довгостроковими межовими знаками згідно із проектом відведення ділянки, погодженим висновком Емського управління земельних ресурсів від 1 серпня 2006 року.

Зобов'язати Емський районний центр державного земельного кадастру при Державному комітеті по земельних ресурсах заповнити державний акт на право власності гр. Петренка О.М. на земельну ділянку площею 800 кв. м, що знаходиться за адресою _____.

Стягнути із Державного бюджету України на користь Петренка О.М. 3 грн. 40 коп. судових витрат.

Постанова набирає законної сили з моменту її проголошення та може бути оскаржена в касаційному порядку безпосередньо протягом одного місяця до Вищого

адміністративного суду України.

Копію постанови надіслати Емському управлінню земельних ресурсів та Емському районному центру державного земельного кадастру.

Головуючий суддя _____

Судді: _____

_____

ДОДАТОК 4

Положення законів, крім КАСУ, які передбачають право суб'єктів владних повноважень звертатись із адміністративним позовом до особи:

1. про припинення державної реєстрації юридичної особи чи фізичної особи – підприємця, наприклад, у разі провадження ними діяльності, що заборонена законом (стаття 38 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців», стаття 110 Цивільного кодексу України, стаття 18 Закону України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) України», стаття 12 Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», стаття 24 Закону України «Про боротьбу з тероризмом», стаття 25 Закону України «Про службу безпеки», стаття 31 Закону України «Про фінансово-кредитні механізми й управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю», пункт 7 частини першої статті 40 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», стаття 9 Закону України «Про банки і банківську діяльність», пункт 22 частини першої статті 8 Закону України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні», пункт 17 статті 11 Закону України «Про державну податкову службу в Україні» та інші);

2. про визнання угод недійсними за зверненнями органів державної податкової служби України (пункт 11 частини першої статті 10 Закону України «Про державну податкову службу в Україні»), за зверненнями спеціальних підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю органів внутрішніх справ, Служби безпеки України (частина третя статті 12 Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю») тощо;

3. про визнання протиправними актів підприємств, інших суб'єктів господарювання, які обмежують права територіальних громад, повноваження органів місцевого самоврядування, за позовом органу чи посадові особи місцевого самоврядування (пункт 16 частини шостої статті 55, частина четверта 71 статті Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»);

4. про застосування адміністративно-господарських санкцій (глава 27 Господарського кодексу України), які згідно із законом застосовуються у судовому порядку, зокрема:

- про стягнення штрафів та пені за позовом Фонду соціального захисту інвалідів (частина п'ята статті 20 Закону України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні»),
- про стягнення штрафів за позовом органу, що регулює діяльність суб'єкта первинного фінансового моніторингу (частина третя статті 17 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом»),
- про обмеження, тимчасове припинення дії та позбавлення ліцензії чи іншого спеціального дозволу на право провадження певних видів діяльності за позовом органу, що регулює діяльність суб'єкта первинного фінансового моніторингу (частина четверта статті 17 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом»),
- про стягнення штрафів, що застосовуються до суб'єктів підприємницької діяльності – юридичних осіб за позовом спеціального уповноваженого органу виконавчої влади у сфері регулювання ринків фінансових послуг (стаття 41 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг»),
- про вилучення до державного бюджету України прибутку суб'єкта природних монополій, одержаного у результаті порушення норм законів за позовами відповідних Комісій регулювання природних монополій (стаття 19 Закону України «Про природні монополії»),
- про анулювання ліцензії на мовлення за позовом Національної ради з питань телебачення і радіомовлення (стаття 37 Закону України «Про телебачення і радіомовлення»),
- про стягнення недоїмки із загальнообов'язкового державного пенсійного страхування за позовом органів Пенсійного фонду України (абзац 8 частини третьої статті 106 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»),
- про примусове стягнення активів платника податків у рахунок погашення його податкового боргу за позовом податкового органу (підпункт 3.1.1 пункту 3.1 статті 3 Закону України «Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами» із змінами, внесеними Законом України від 20 лютого 2003 р. №550-IV),
- про стягнення суми заборгованості зі сплати щомісячного збору за користування радіочастотним ресурсом України за позовом Національної комісії з питань регулювання зв'язку (стаття 58 Закону України «Про радіочастотний ресурс України»),
- про стягнення штрафів за позовом Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку (частина третя статті 11 Закону України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні»),
- про накладення штрафів та конфіскацію майна порушників законодавства про виключну (морську) економічну зону на підставі акту Морської охорони Державної прикордонної служби України, про вчинення порушення (частина 3 статті 27 За-

кону України «Про виключну (морську) економічну зону України»),

- про стягнення штрафів за позовом Державної прикордонної служби України, органів рибоохорони або органів Міністерства охорони навколишнього природного середовища України (стаття 30 Закону України «Про виключну (морську) економічну зону України»),

- про стягнення штрафів за позовом органів, які за дорученням Кабінету Міністрів України здійснюють контроль за виконанням законодавства у сфері виробництва і реалізації цукру (частина третя статті 9 Закону України «Про державне регулювання виробництва і реалізації цукру»),

- про стягнення штрафів за позовом відповідних Комісій регулювання природних монополій (частина третя статті 17 Закону України «Про природні монополії»),

- про стягнення штрафів за позовом Державної інспекції з енергозбереження, Державної інспекції з енергетичного нагляду за режимами споживання електричної та теплової енергії або Національної комісії регулювання електроенергетики України (частина дев'ята статті 31 Закону України «Про теплопостачання»),

- про стягнення штрафів за позовом органу виконавчої влади, визначеного Кабінетом Міністрів України, що здійснює державне регулювання діяльності бюро кредитних історій (пункт 7 частини другої статті 16 Закону України «Про організацію формування та обігу кредитних історій»),

- про стягнення штрафів за позовом Національної ради з питань телебачення і радіомовлення (частина третя стаття 75 Закону України «Про телебачення і радіомовлення»),

- про стягнення штрафів за позовом органу, який видав ліцензію на право виробництва і торгівлі спиртом етиловим, коньячним і плодовим, спиртом етиловим ректифікованим виноградним, спиртом етиловим ректифікованим плодовим, спиртом-сирцем виноградним, спиртом-сирцем плодовим, алкогольними напоями і тютюновими виробами та іншими органами виконавчої влади у межах їх компетенції, визначеної законами України (частина п'ята статті 17 Закону України «Про державне регулювання виробництва й обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів»),

- про стягнення штрафів за позовом органів державного пожежного нагляду (частина друга статті 35 Закону України «Про пожежну безпеку»),

- про стягнення штрафів за позовом державної санітарно-епідеміологічної служби України (частина п'ята статті 47 Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення»),

- про стягнення штрафів за позовом інспекції державного архітектурно-будівельного контролю (частина сьома статті 3 Закону України «Про відповідальність підприємств, їх об'єднань, установ та організацій за правопорушення у сфері містобудування»),

5. про сплату податкових зобов'язань платника податків, визначених за непрямыми методами, за позовом податкового органу (абзац перший підпункту 4.3.5 пункту

4.3 статті 4 Закону України «Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами» у редакції Закону України від 22 червня 2004 р. №1830-IV),

6. про продовження строку арешту активів платника податків за позовом податкового органу (абзац другий підпункту 9.3.3 пункту 9.3 статті 9 Закону України «Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами»),

7. про арешт активів у вигляді зупинення операцій на рахунку платника податків за позовом податкового органу (підпункт 9.3.9 пункту 9.3 статті 9 Закону України «Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами» у редакції Закону України від 2 червня 2005 р. №2631-IV),

8. про вилучення об'єкту культурної спадщини із комунальної власності до державної через безгосподарне його використання за позовом органу охорони культурної спадщини (частина перша статті 21 Закону України «Про охорону культурної спадщини»),

9. про вилучення об'єкту культурної спадщини із приватної власності до державної з мотивів суспільної необхідності за позовом органу охорони культурної спадщини (частина друга статті 21 Закону України «Про охорону культурної спадщини»),

10. про позбавлення права власності на документи Національного архівного фонду в разі неналежного їх зберігання за позовом центрального органу виконавчої влади у сфері архівної справи і діловодства (стаття 11 Закону України «Про Національний архівний фонд та архівні установи»),

11. про припинення випуску видання, яке використовується для закликів до захоплення влади, насильницької зміни конституційного ладу або територіальної цілісності України; пропаганди війни, насильства та жорстокості і т.п. за позовами органів державної виконавчої влади, визначених Кабінетом Міністрів України (частини треті статей 11 та 18 Закону України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) України»),

12. про вилучення секретної інформації або її матеріальних носіїв у разі відмови власника укласти відповідний договір, а так само у разі порушення власником умов такого договору за позовом органу державної влади, якому державним експертом з питань таємниць надається право приймати рішення щодо суб'єктів, які матимуть доступ до цієї інформації та її матеріальних носіїв (частина третя статті 6 Закону України «Про державну таємницю»),

13. про обмеження або заборону публічного виконання чи публічного показу театральної постановки, а також інших видів її використання, публікації інформаційних та рекламних матеріалів про театральну постановку, якщо ці дії використовуються для закликів до ліквідації незалежності України, зміни конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підризу її безпеки, незаконного захоплення державної влади, пропаганди війни, насильства, роз-

палювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, посягання на права і свободи людини, здоров'я населення за позовом центрального органу виконавчої влади в галузі культури (частина п'ята статті 5 Закону України «Про театри і театральну справу»),

14. про примусове припинення права власності на земельну ділянку за позовом відповідного органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування (стаття 143 Земельного кодексу України),

15. про припинення права тимчасового користування земельною ділянкою лісового фонду за позовом місцевої ради (стаття 22 Лісового кодексу України),

16. про визначення іншої мети установи та про зміну структури управління установи за позовом державного реєстратора (стаття 103 Цивільного кодексу України, абзац 8 частини першої статті 6 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців»),

17. про припинення права користування надрами за позовом органу, який надав надра у користування (стаття 26 Кодексу України про надра),

18. про спонукання до проведення інвентаризацій основних фондів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів і розрахунків за позовом органів контролюючої служби України (абзац 1 пункту 4 частини першої статті 10 Закону України «Про контролюючу службу в Україні»),

19. про вилучення до закінчення ревізії оригіналів первинних фінансово-господарських та бухгалтерських документів за позовом органу контролюючої служби (абзац 2 пункту 4 частини першої статті 10 Закону України «Про контролюючу службу в Україні»),

20. про вилучення до бюджету виявлених ревізіями прихованих і занижених валютних та інших платежів за позовом органу контролюючої служби (пункт 7 частини першої статті 10 Закону України «Про контролюючу службу в Україні»),

21. про стягнення у дохід держави коштів, одержаних підконтрольними установами за незаконними угодами, без встановлених законом підстав та з порушенням чинного законодавства за позовом органу контролюючої служби (пункт 9 частини першої статті 10 Закону України «Про контролюючу службу в Україні»),

22. про виконання підконтрольною установою вимог щодо усунення виявлених ревізією порушень законодавства з питань збереження і використання активів за позовом органу контролюючої служби (пункт 10 частини першої статті 10 Закону України «Про контролюючу службу в Україні»),

23. про проведення позапланової виїзної ревізії за позовом органу контролюючої служби (абзац 2 пункту 6 частини п'ятої статті 11 Закону України «Про контролюючу службу в Україні»),

24. про усунення емітентом і професійними учасниками ринку сертифікатів порушень законодавства за позовом органів Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку (стаття 45 Закону України «Про іпотечне кредитування, операції з кон-

солідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати»),

25. про заборонену діяльності громадського формування з охорони громадського порядку та державного кордону за позовом реєструючого органу або прокурора (стаття 8 Закону України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону»),

26. про відчуження (викуп) землі, що є приватною чи комунальною власністю, для будівництва та реконструкції автомобільних доріг загального користування за позовом Державної служби автомобільних доріг України (стаття 14 Закону України «Про автомобільні дороги»),

27. про переселення власників та наймачів жилих (нежилих) приміщень із застарілого житлового фонду за позовом органу місцевого самоврядування (стаття 11 Закону України «Про комплексну реконструкцію кварталів (мікрорайонів) застарілого житлового фонду»),

28. про стягнення сум надміру виплачених пенсій за позовом територіальних органів Пенсійного фонду (стаття 50 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»),

29. про стягнення надміру виплачених сум матеріального забезпечення за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням за позовом органів Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності (частина 5 статті 52 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням»).

Науково-практичне видання

**Адміністративне судочинство:
проблеми практики**

Автор: Перепелюк В.Г.

Коректор: О. Миргородська
Комп'ютерна верстка: М. Мурмило

Підписано до друку 30.10.2007. Формат 60 x 84 / 16.
Папір офсетний. Друк офсетний. Ум. друк. арк. 15,81
Наклад 1000 прим. Замовлення № 206
Гарнітура PetersburgC.

Видавець ТОВ "Конус-Ю"
01011, Київ, вул. П.Мирного, 26
тел. 254-4182, 254-2931
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК №33 від 16.07.2002

Віддруковано ТОВ "Конус-Ю"